

**Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы**

**Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина**

**ШЖМ 10-11-СЫНЫП ПӘНДЕРІ БОЙЫНША
БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН БАҒАЛАУ ҮШІН
САРАЛАНҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚҰРАСТЫРУ БОЙЫНША
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ
ПО СОСТАВЛЕНИЮ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫХ
ЗАДАНИЙ ДЛЯ ОЦЕНИВАНИЯ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ
ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО ПРЕДМЕТАМ 10-11 КЛАССОВ МКШ**

Нур-Султан
2020

Ы. Алтынсарин ат. Ұлттық білім академиясының Ғылыми кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылды (2020 жылғы 18 қарашадағы № 8 хаттама)

Рекомендовано к изданию решением Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол № 8 от 18 ноября 2020 года)

ШЖМ 10-11 сынып пәндері бойынша білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау үшін сараланған тапсырмаларды құрастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар. Әдістемелік ұсынымдар. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2020. – 284 б.

Методические рекомендации по составлению дифференцированных заданий для оценивания учебных достижений обучающихся по предметам 10-11 классов МКШ. Методические рекомендации.– Нур-Султан: Национальная академия образования имени И. Алтынсарина, 2020. – 284 с.

В методических рекомендациях рассмотрены особенности организации и составления дифференцированных заданий для оценивания учебных достижений обучающихся по предметам 10-11 классов МКШ. Представлены результаты исследования (анкетирования) по использованию учителями МКШ дифференцированных заданий для оценивания и индивидуализации обучения обучающихся старших классов, предложены пути решения выявленных затруднений педагогов посредством конкретных примеров по составлению дифференцированных заданий для оценивания учебных достижений.

Данные методические рекомендации рекомендованы руководителям и работникам организаций образования, начальникам и методистам управлений образования, педагогам малокомплектных школ и всем, кто интересуется вопросами планирования образовательного үдерісса в малокомплектной школе.

Әдістемелік ұсынымдарда ШЖМ 10-11 сыныптарының пәндері бойынша білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау үшін сараланған тапсырмаларды ұйымдастыру және құрастыру ерекшеліктері қарастырылды. ШЖМ мұғалімдерінің жоғары сынып білім алушыларын бағалау және оқытуды дараландыру үшін сараланған тапсырмаларды пайдалануы бойынша зерттеу (сауалнама) нәтижелері ұсынылды, оқу жетістіктерін бағалау үшін сараланған тапсырмаларды құрастыру бойынша нақты мысалдар арқылы анықталған педагогтердің қиындықтарын шешу жолдары ұсынылды.

Бұл әдістемелік ұсынымдар білім беру ұйымдарының басшылары мен қызметкерлеріне, білім басқармаларының басшыларына, жинақталған мектепте білім беру үдерісін жоспарлау мәселелеріне қызығушылық танытқандарға ұсынылады.

© Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2020

© Национальная академия образования имени И. Алтынсарина, 2020

Кіріспе

Қазақстан Республикасында білім беруді дамыту саласындағы ұлттық саясат кәсіби өсуге қабілетті және кәсіби ұтқырлыққа ие жоғары білімді адамдар мен жоғары білікті мамандарды даярлауды басты мақсаттардың бірі ретінде анықтайды. Қазақстан Республикасының білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде білім алушының өзін-өзі кәсіби жағынан ерте анықтауы мен білім алуына экономика мен аймақтық ерекшеліктердің қажеттіліктеріне сәйкес білім берудің үздіксіздігі мен сабақтастығын, кәсіптік даярлықты қамтамасыз етуге басты назар аударылады. Ауыл мектептерінің білім алушылары экономикалық жағдайдың өзгеруіне айтарлықтай көңіл аударады, олардың қызығушылықтары ең алдымен табыс деңгейі жоғары және жұмыс күшін пайдалануды күшейту мүмкіндігі аз жұмыспен қамту салаларына бағытталған. Қазіргі кездегі жастарды жұмыспен қамту проблемалары мен олардың келешектегі жағдайы орта мектеп білім алушыларының көзқарасы ауылдағы, қаладағы және облыстағы еңбек нарығындағы нақты жағдаймен сәйкес келмейтіндігін көрсетеді. Бүгінгі таңда кәсіптік бағдар берудің дәстүрлі әдістері өзін-өзі ақтамайды, оның мәні жастарды бос орындарға, көбінесе беделді емес жұмыстарға шақыру болып табылады. Осыған байланысты ауыл жастары мен мектеп білім алушылары арасында мақсатты түрде кәсіптік бағдар беру жұмыстарына үлкен назар аудару қажет. Қазіргі қоғамда жоғары қабілетті ойлауға ие, қоғамның әлеуметтік және өндірістік өміріне жаңа нәрсе енгізетін, өзінің «өзіндік» өмір салты мен ойлау тәжірибесін ашық жүргізе алатын мектеп бітірушілерге қажеттілік туындайды. Қазіргі қоғамның шарттары мектеп түлектері арасында жоғары деңгейлі кәсіби құзыреттіліктің болуын талап етеді [1].

Алайда шағын жинақты мектептерде білім алушыларды бейінді оқыту мен тәрбиелеу үдерісі толыққанды жүзеге асырылған жоқ. Атап айтқанда, олар кәсіби өзін-өзі анықтау және нақты кәсіптерді игеруге арналған практикалық дайындық мәселелерін шешпейді. Ауыл мектептерінің білім алушыларында көбінесе заманауи мамандықтарды игеруге қажетті бірқатар білімдер мен дағдылардың қалыптасуы жеткіліксіз.

Қазіргі кезеңдегі білім беру жүйесі педагогика ғылымы мен практикасының интеграциясын, білім беру үдерісінің қарқындылануын, білім берудің шығармашылық, зерттеушілік формаларын енгізуді, тұлға-белсенділікке бағдарлануды және практикаға бағытталған тәсілдерді болжайды.

Білім алушылардың жеке мүмкіндіктерін, қабілеттері мен қызығушылықтарын дамытуға бағытталған білім беру арнайы педагогикалық технологияларға негізделген дамып келе жатқан білім беру кеңістігін ұйымдастыруды көздейді, ол мыналарды қамтуы керек:

- оқытудың тиімді технологияларын таңдау;
- бейімделген бағдарламалар мен тиісті оқу материалдарын, оның ішінде оқу-әдістемелік құралдарды әзірлеу.

Ғылыми жаңалығы: ШЖМ оқыту жағдайында білім беруді бейіндеуді жүзеге асыруға бағытталған тиімді технологиялар анықталды. Жеке тұлғаны дамытудың тиімді құралы ретіндегі осы технологиялардың педагогикалық әлеуеті ашылды.

Зерттеу пәні ШЖМ-нің 10-11 сыныптарындағы оқыту бағыты мен бейінін ескере отырып сараланған тапсырмалар болып табылады.

Зерттеу нысаны – орта білім беруді жаңарту жағдайында ШЖМ 10-11 сыныптарында оқыту бағыты мен бейінін ескере отырып, білім алушылардың пәндер бойынша оқу жетістіктерін бағалау үшін сараланған тапсырмаларды қолдану болып табылады.

Әдістемелік ұсынымның мақсаты – шағын жинақты мектептердегі мұғалімдердің білім берудің бағыты мен бейінін ескере отырып, 10-11 сыныптарда сабақ берудің сараланған тәсілін ашып көрсету арқылы білім беру жетістіктерін бағалау, оқу үдерісін дараландыру және оқшаулау бойынша сараланған тапсырмалар құрастырудағы кәсіби құзыреттілігін арттыру.

Мақсатқа сәйкес келесі міндеттер жүзеге асырылады:

- ШЖМ 10-11 сыныптарындағы білім беру бағыты мен бейінін ескере отырып, сараланған тәсілдің ерекшеліктерін ашу;
- оқу пәндеріне арналған оқу мақсаттарына жету үшін әртүрлі оқу пәндері бойынша саралау жолдарын көрсету;
- ШЖМ педагогикалық үдерісті жетілдіру бойынша нақты әдістемелік ұсыныстар беру.

Практикалық маңыздылығы: әзірленген ұсынымдарды ауылдық шағын жинақты мектеп жағдайында қолдануға болады. Оқу құралы шағын жинақты мектеп мұғалімдеріне, мектеп әкімшілігіне, әдіскерлерге, педагог кадрлардың біліктілігін арттыру жүйесінің қызметкерлеріне арналған.

1 ШЖМ 10-11 сыныптарында оқытудың бағыты мен бейінін ескере отырып сараланған тапсырмаларды құрастыру талаптары

Ауылдың болашағы миллиондаған жасөспірім мен қыздарға байланысты, олар жақын болашақта ауылдың экономикалық және әлеуметтік өмірінде, ауыл шаруашылығын дамытуда және ауылдың әлеуметтік дамуында шешуші рөл атқаруы керек. Ауылдың болашағы бүгінгі күні ауыл жастарының басшылыққа алатын мақсаттары мен құндылықтарына, олардың елдің аграрлық секторын реформалауға әлеуметтік-психологиялық және моральдық дайындығына тікелей байланысты. Жаңа мыңжылдықтың түлектері - бұл әрдайым таңдау жағдайында қалыптасатын әртүрлі құндылық позициялары бар еркін балалар.

Ауыл мектебі қоғамның қоршаған шындыққа деген көзқарасын өзгертеді, өзінің түлектеріне табысты болуына және өзін-өзі анықтауға көмектеседі. Мектеп ауыл қоғамдастығының ішкі күштерін жұмылдыратын және әр түлекке өмірде де, кәсіби өзін-өзі анықтауда да тиімді көмек көрсетуге қабілетті, әлеуметтік қауіпсіз ортаны құрудың негізін қалайтын ортамен ынтымақтастыққа ашық болуы керек.

Мамандық таңдау әр уақытта әр адамның өміріндегі басты шешімдердің бірі болған және солай болып қала береді. Өзің сүйетін, қоғамға қажетті, сізге көптеген жағынан сәйкес келетін кәсіппен айналысу адамның табысына, дамуына ықпал етеді, адамның қоғамдағы өзін-өзі растауының негізі болып табылады.

Әдетте, білім алушының көп уақытты өзінің бейімділігіне жұмсайды және өз қалауымен жұмыс істейді. Егер адам осы қызметте белгілі бір нәтижеге қол жеткізсе, онда оның осы әрекетке қабілеттілігі туралы айтуға болады. Жаңа білімді игерудің қарапайымдылығы, біліктілікті жетілдіру жылдамдығы және жоғары нәтижелерге қол жеткізу деп қабілеттің негізгі көрсеткіші болып саналады. Білім алушылардың кәсіптік бағдар беру қабілеттерін анықтау туралы айта отырып, біз тек мектеп бағдарламасын біліп қана қоймай, белгілі бір мамандықтарды игеруге бейімділікті айтамыз.

Бірақ кейбір мамандықтар әрқашан өзекті болады, ал басқалары сәл өзгерістерден кейін жаңа атау алады. Әрине, болашақ дағдылар жоқ жерден пайда болмайды, бірақ бұрыннан белгілі болғаннан өзгереді. Көптеген мамандықтар өзекті және маңызды болудан қалды. Мысалы, кітапханашы, телефон операторы немесе қарауыл.

Біреу көп ұзамай жасанды интеллект әлемді жаулап алады деп болжайды. Бірақ әзірге машина адамды басқа адаммен бірдей деңгейде түсіне алмайды. Сондықтан роботтар виртуалды шындық дизайнерлерін, сандық комментаторларды, биохакерлерді, жеке мәліметтер кураторларын, экожүйені қалпына келтіру жөніндегі мамандарды немесе дене дизайнерлерін алмастыра алмайды. Сколково рейтингі бойынша, қалалық фермер, молекулярлық диетолог, онлайн дәрігер, ғарыш туризмінің менеджері, сандық лингвист, қаржылық траектория дизайнері немесе ақыл-

ой фитнесінің жаттықтырушысын болашағы бар мамандықтар деп санауға болады.

Бүгінгі таңда мамандар таңдалған салада үнемі белгілі бір дағдылар мен білімдерді игеріп, үдерістерден хабардар болып отыруы қажет. Мысалы, математика, биология, химия және технология бойынша білімдерді синтездеу жаңа мамандықтар құрылатын алаңға айналуы мүмкін. Бірақ, жоғарыда келтірілген тізімдерге қарағанда, сіз тек гуманитарлық ғылымдарды оқысаңыз да, болашақта тағы бір нәрсемен шұғылдануға тура келеді [2].

Білім беру ұйымында кәсіптік бағдар беру жұмысын ұйымдастыру, оның барысында білім алушылар өз бетінше толықтай білім алуға, өз білімдері мен дағдыларын практикада шығармашылықпен қолдануға, мамандық таңдауға дайындығын тексеруге мүмкіндік алу күрделі және жауапты іс болып табылады. Бұл проблема жасөспірімдер үшін ең өзекті болып табылады. Балалардың есеюі міндетті түрде мамандық таңдау туралы шешіммен бірге жүреді.

Жоғары мектеп жасы - бұл жасөспірім кезеңінен тәуелсіз, ересек өмірге өтуге сәйкес келетін адамның даму кезеңі [3]. Жоғары мектеп білім алушысы жасына ерте жасөспірім кезеңі сәйкес келеді. Бұл білім алушы өміріндегі қиын және өте маңызды кезең. Жоғары мектеп жасы дегеніміз - сыни ақыл-ойдың, жылдам дамып келе жатқан логикалық ойлаудың, айналадағылардың бәрін тануға, белсенділікке, ынталылыққа, батылдыққа, сондай-ақ моральдық-эмоционалдық дамуға ұмтылатын жас. Осы жаста тұлғаның қалыптасуы, интеллектуалды және ерікті сипат қасиеттерін одан әрі дамытуы жалғасады. Жоғары сынып білім алушысы белсенді, бұл абстрактілі ойлау қабілеті мен шығармашылық ойлауды қалыптастыруы жыл сайын өсіп келеді деген сөз. Орта сынып білім алушысынан айырмашылығы, ол жеке ерікті әрекеттерге ғана емес, ерікті әрекетке де қабілетті. Оның сезімдері тез дамып келеді. Эмоционалдық тұрғыдан тұрақтылыққа ие болады [4].

Өмірдегі өзін-өзі анықтау – жастардың өміріндегі жетекші проблемасы, өйткені өмірдің әрі қарайғы мазмұны мен әр адамның өмірдегі жетістігі осыған байланысты. Кім боламын, өмірдің мәні неде, өмірдің құндылықтары, мақсаты неде деген мәселелер жоғары сынып білім алушыларын, әсіресе тұлғаларды толғандырады.

Ауылдық мектеп білім алушыларының өмірлік өзін-өзі анықтауы қалалықтарға қарағанда әлдеқайда күрделі, бұл мамандық алу кезеңінде тұрғылықты жерінің өзгеруімен және соның нәтижесінде пайда болған материалдық, психологиялық зардаптармен байланысты. Мектептен кетіп жатқан балалардың басым көпшілігі ауылдан біржола кеткілері келеді. Ауылдағы жастардың ата-аналарына қарағанда басқа өмір салтын таңдауы демографиялық, әлеуметтік-экономикалық мәселелерге алып келеді.

Білім алушылардың кәсіптік бағдары оқу-тәрбие, сыныптан тыс және сыныптан тыс жұмыстарды қамтитын білім беру мекемесінің оқу үдерісінде жүзеге асырылады. Білім беру ұйымындағы кәсіптік бағдарлау жүйесі болып табылатыны белгілі, оның құрамдас бөліктері (ішкі жүйелері):

- кәсіптік білім, білім алушылардың бейімділігі мен қабілетін дамыту;
- кәсіби кеңес;
- мекеме, аудан, қала және облыс үшін өзара байланысты кәсіби бейімделу.

Шағын жинақты мектептер орталығы кәсіптік бағдар беру бойынша ауыл мектептерінің 10-11 сынып білім алушылары мен ата-аналары арасында сауалнама жүргізді, оған 477 білім алушы мен 203 ата-ана қатысты, талдау жалпы санынан қанша білім алушының мамандықты анықтауда қиындықтары бар екенін және олармен кәсіптік бағдар беру жұмысына қанша уақыт бар екенін анықтауға мүмкіндік берді.

Сауалнама мәліметтері бойынша, бітірушілер 2-3 мамандық бойынша өздерінің кәсіби деңгейлерін анықтауға дайын емес деген қорытынды жасауға болады. Түлектердің 84% -ы тек бір ғана мамандыққа бейімделген.

Ауылдық орта мектеп білім алушыларының кәсіби бейімділігін зерттеу нәтижесінде сауалнамаға қатысқан білім алушылардың 82%-ы мамандық таңдау туралы шешім қабылдағанын көрсетті. Алайда балалар таңдаған мамандықтардың ішінде ауылшаруашылық мамандықтары іс жүзінде жоқ, сол сияқты аз білім алушылар ғана ауыл қоғамында сұранысқа ие мамандықтарды таңдайды. Олардың ішінде аталғаны: экономист, заңгер, есепші, мұғалім ...

Мамандық таңдау орта мектеп білім алушыларының көпшілігі үшін, ең алдымен мамандықтың қаншалықты қызықты екендігімен және өзін-өзі жүзеге асырудың қандай нұсқаларын ұсынатындығымен анықталады - 51%; бұл қаншалықты жақсы пайда әкеледі - 56%; беделді - 48%. Билікке қол жеткізуге деген ұмтылысты орта мектеп білім алушыларының 13% -ы атап өтті. Өкінішке орай, жауап берушілердің ешқайсысы оған мамандық таңдауда оның шығармашылық жағының маңыздылығын атамады.

Жоғары сынып білім алушыларының болашақ жұмыс орны келесідей бағаланады:

- 9% -ы жеке кәсіпорында жұмыс істеуді армандайды; мемлекеттік мекемелерде - 37%;

- өз кәсібің болуы - 43%; респонденттердің 11% үшін болашақ жұмыс орны маңызды емес;

Өкінішке орай, түлектердің 3% -ы ғана өзінің туған ауылында жұмыс істегісі келеді.

Жауап алушылардың 18% -ы өмірлік жоспарларын әлі шешпеген.

Мысалы, «Аяқталмаған сөйлемдер» әдісі «Егер мен ауылда жұмыс істеуге қалсам, онда ...» сөйлемі көбінесе келесідей аяқталғанын көрсетті:

- «Мен ақша табу үшін жұмыс істеуге тырысамын»;
 - «Маған қиын болады, бірақ мен ауылда қалмауға тырысамын»;
- «Мен ауылда ұзақ уақыт өмір сүре алмаймын»;
- «Мен қай жерде болсын жұмыс істеймін».

Түлектердің мәлімдемелерін сапалы талдау жасау, ауылдағы өмірдің болашағын бағалау өте нақты немесе үмітсіз және болашағы жоқ екенін көрсетті.

Мұны қазіргі уақытта ауылдағы көптеген әлеуметтік мәселелер анықтайды. Мысалы, «Менің ауылымдағы өмір жақсы жаққа өзгеруі үшін ...» деген сұраққа ең көп таралған жауаптар келесідей болды:

- «оқып шығу»;
- «жақсы басшыларға ие болу»;
- «лайықты жалақы беру»;
- «тұрғындардың бос уақытын ұйымдастыру» және т.б.

Ауылдық жоғары сынып білім алушылары өзін-өзі анықтауда қосымша білім алуды өздері үшін маңызды деп санайды (100%). Сонымен бірге олар:

- жоғары білім - 44%; жалпы орта білім беру (мектеп, гимназия) - 28%;
- кәсіптік білім - 28%.

Жоғары сынып білім алушыларының жақсы білім алуына байланысты деген пікіріне дұрыс дәлел болып табылады:

- өз ынта-жігері - 72%;
- табанды еңбек ету - 28%

Бұл олардың өз өміріне жауапкершілікпен қарауға ұмтылысын көрсетеді.

Өмірде жетістікке жету үшін қажет жағдайлар қажет дегенде, жоғары сынып білім алушылары мыналарды атайды:

- дәулеті бар отбасынан шыққан - 10%;
- қажетті таныстардың болуы - 5%;
- жақсы қабілеттерге ие - 82%;
- білімді ата-аналарының болуы - 3%.

Бұл деректер алдыңғы тұжырымды растайды және айтарлықтай дәрежеде жауапкершіліктің, тәуелсіздіктің, өз өмірі туралы шешім қабылдауға дайын екендігінің куәсі.

Ауылдық жоғары сынып білім алушыларының өмірлік өзін-өзі анықтау құндылықтарын зерттеу көрсетті. Өмірде олар ең алдымен:

- жақсы отбасын құру - 32%;
- жеке бостандыққа, қызықты шығармашылық жұмысқа, өзін көрсету мүмкіндігіне, өзін-өзі жетілдіруге - 30%;
- табысқа, жақсы мансапқа - 22%;
- бақытты жеке өмірге - 28%;
- жоғары материалдық өмір деңгейіне - 37%.

Сонымен қатар, өмірдегі сәттіліктің белгілері:

- мансапқа жету - 50%;
- басқалардан жаман болмау - 22%;
- бәрінің арасында ерекшелену, басқаларда жоқты иемдену және материалдық әл-ауқатқа жету - 17%;
- таланты мен қабілеттерін іске асыру - 11%.

Бір қызығы, бұл екі сұрақтың жауабы бір-біріне қайшы келеді. Егер «жақсы отбасын құру» дәрежесі бойынша бірінші орында тұрса, онда өмірдегі сәттілік ең алдымен мансаппен байланысты.

Кәсіби бағдар беру мәселесі тек өз алдына маңызды ғана емес; мектеп білім алушыларының мамандық таңдауы оларға ақпарат алуға мүмкіндік береді:

- өмірлік құндылықтар мен бағдарлар туралы
- аймақтағы әлеуметтік-экономикалық жағдайдың субъективті сынуы туралы
- білім сапасы туралы және т.б.

Респонденттердің 82% -ы мамандық таңдау туралы шешім қабылдаған, бұл біз күткеннен сәл асып түсті.

Балалардың мамандық таңдауын талдау мынадай қорытынды жасауға мүмкіндік береді:

Мектеп білім алушыларының өмірлік шешімдеріне әлеуметтік стереотиптердің әсері, ол «заңгер», «экономист», «есепші» мамандықтарына басымдық беруден көрінеді.

Мұғалім, дәрігер, жүргізуші - шынымен де маңызды және сұранысқа ие мамандықтар. Таңдалған мамандықтар тізімі практикалық бағыттың басым екендігі туралы дәл көрсетеді, көп жағдайда өздеріне жақын ортада көретін мамандықтарды таңдайды. Таңдалған мамандықтардың ішінде бірде-бір ұшқыш немесе бірде-бір ғалым жоқ, ал нанотехнологияны дамытудағы бағытты мектеп білім алушылары мансап құрудың болашағы барлығын қабылдамайды.

Кәсіптік білімге деген көзқарас. Респонденттердің ата-аналары арасында 12% -ның жоғары білімі бар; және мектеп білім алушыларының 58%-ы жоғары білім алуға барады. Олардың көпшілігі, 42%-ы «университетке бюджетке баруға» ниеттеніп отыр. Респонденттердің 26% -ы орта техникалық білім аламыз деп үміттенеді.

«Сіз ұсынылған оқыту профилдерінің қайсысын таңдар едіңіз немесе қазірдің өзінде таңдап алдыңыз ба?» деген сұраққа жауап ретінде бірінші кезекте физика-математика профилі, екінші орында әлеуметтік-экономикалық, психологиялық-педагогикалық, гуманитарлық, сауда және коммерциялық профилдер тұр.

Бұл нәтижелер сонымен қатар оқыту, кәсіби жоспарлар мен болашақ өмірдегі жетістіктер арасындағы айқын емес байланысты көрсетеді. Мектеп білім алушыларының көпшілігі білім берудің физика-математикалық бейінін таңдады, бірақ олардың өте аз бөлігі өздерінің кәсіби қызметтерін осы саламен байланыстыратын болады.

Мектеп білім алушыларының ауылшаруашылық бейіні бойынша білім алуға деген көзқарасы, негізінен, дұрыс. Білім алушылардың 50% -ы оның пайдалы және қажет екенін анықтады, бірақ білім алушылардың 27% -ы бұл мәселеде ештеңе айта алмайды, өйткені мұндай профиль өтілмейді және бұл туралы түсінік жоқ.

Баланы тәрбиелеу мен өмірді қалыптастыруда отбасы мен мектептің өзара әрекеттесу проблемасы маңызды. Балалардың жетістіктері мен баяулығының себептері арасындағы айырмашылық туралы басқа зерттеулерде жазылған фактіні атап өтуге болады. Ата-аналардың көпшілігі балаларының мектепте үлгерімі айтарлықтай қанағаттанарлық екенін атап өтеді - «үздік білім алушылар» 12%, «екпінділер» 46%. Баланың неге табысты оқитынын сұрағанда, ата-аналардың көпшілігі «оның қабілеттері жақсы» (35%), «ұйымшыл және еңбекқор» (28%) деп жауап береді және 27% -ы оған жақсы мұғалімдер сабақ береді деп жауап береді. Баланың баяу болуының себептері туралы сұраққа жауаптар сыртқы атрибуцияға бейім - ата-аналардың 37% -ы бағдарламалар тым күрделі, ал 27% -ы баланың қызығушылығы жоқ деп санайды. Бұл фактіні жетістікке жету себептерін өздеріне, ал сәтсіздіктердің себептерін жағдайларға байланысты белгілерге жатқызуға болады.

Мектеп қандай міндеттерді шешуі керек және ол нені жүзеге асырады деген салыстыру мәселесіне ата-аналар жауап берді. Ата-аналар (73%) мектептің маңызды «тікелей» міндеті - оқуға деген қажеттілік пен ұмтылысты қалыптастыру және нақты іске асырылған - «нақты достар табуға көмектесу» (27%) деп санайды. Бір қызығы, «балаларды ынтымақтастық пен қарым-қатынасқа үйрету» міндеті маңызды деп санайды, бірақ нақты мектеп іс-әрекетінде орындалмайды. Ата-аналар іс жүзінде мектепке оқу міндеттерін қоймайды; бірақ балалардың бос уақытын ұйымдастыру мектептің міндеті деп санайды (жалғыз ғана ата-ана білім беру мектептің міндеті болуы керек деп атап өтті, ал 15% мектеп бұл міндетті шынымен шешеді деп атап өтті).

Қорытындылай келе, мынандай тұжырымдар жасауға болады:

Қазіргі заманғы білім алушылардың кәсібін таңдау мақсаттан үдеріске ауысумен сипатталады - ата-аналар өз балаларымен кәсіби қызметтің мазмұны мен шарттарын аз талқылайды, баланың келесі деңгейдегі білім алуына назар аударады.

Мамандықтар рейтингінде екі «таралу шыңын» атап өтуге болады, екі тенденция - сәнді мамандықтарға бағдар (психолог, менеджер) және сұранысқа ие мамандықтарға (жүргізуші, дәрігер) бейімдеу. Еліміздің және аймақтың дамуы тұрғысынан болашағы бар болып саналатын мамандықтарға - робототехника, нанотехнология, мұнай өндіру және т.б.

Сондықтан мектептегі кәсіптік бағдар жұмысы қызығушылықтарды дамытуға, құндылықтарды, уәждерді түзетуге және мақсаттарды қалыптастыруға бағытталуы керек.

Бұл тұрғыда кәсіптік бағдар беру жұмысында білім алушының жеке басын зерттеуге үлкен рөл бөлінуі керек. Орта мектеп білім алушысы қандай құндылық бағдарын басшылыққа алатынын, оның қабілеттері, мамандық таңдау себептері және кәсіби қызығушылықтары қандай екенін уақытында анықтау қажет. Бұл міндет мұғалімге жүктелген, ол іс жүзінде бүкіл оқу кезеңінде оған бағыт береді және білім алушыны терең түсінеді әрі сезінеді. Ауылдық мектеп білім алушыларының профилін құру тақырыбы ШЖМ білім

алушыларының кәсіби өзін-өзі анықтауы бойынша әдістемелік ұсыныстарда көрсетілген.

Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы модернизация мақсаттарына жету жолында шешуді қажет ететін көптеген мәселелер бар: шағын жинақты ауыл мектептерінің көптігі, білім беру сапасы, қала мен ауыл мектептерінің ресурстық жабдықталуындағы алшақтық, жеткілікті жоғары кәсіби даярлық деңгейіне және қазіргі заманғы дүниетанымға ие педагогикалық кадрлардың тапшылығы. Жаңартылған білім мазмұны, мектептерде жаңа оқыту модельдері енгізілуде, бұл жақын арада еліміздің жас ұрпағының білім беруді бастау мүмкіндіктерін теңестіруге әкеледі және білім беру үдерісіне барлық қатысушылардың ең жақсы білім беру ресурстарына және озық технологияларға тең қол жетімділігі үшін жағдай жасайды.

Бейіндік оқыту тек бейіндік дифференциация негізінде немесе бейіндік және деңгейлік дифференциацияның үйлесімі негізінде құрылуы мүмкін; бұл ретте ол мектептің жоғары сатысында іске асырылуы тиіс, ал ұйым тұрғысынан - сыртқы дифференциацияға (бейіндік сыныптар мен мектептерді ұйымдастыру) негізделуі тиіс.

Тереңдетілген оқыту деңгейлік дифференциацияға негізделген, кең мағынада түсіндірілген, жалпы орта білім берудің әртүрлі деңгейлерінде жүзеге асырылуы мүмкін, ал ұйым тұрғысынан оны сыртқы және ішкі дифференциация негізінде де жүзеге асыруға болады.

Бейіндік саралау білім алушылардың қызығушылықтары, бейімділіктері, олардың өмірлік жоспарлары мен ниеттері негізінде білім беру мазмұнын мақсатты түрде мамандандырумен байланысты.

Қазіргі әлемдегі ақпарат көлемінің қарқынды өсуі, адам қызметінің аясының үнемі кеңеюі әр адамның оны толық игеруіне мүмкіндік бермейді. Бұл оның белгілі бір салаға мамандандырылуына, демек, қазіргі кезде оны жалпы білім беру деңгейінде мамандандыруға қажеттілікке әкеліп соғады. Білім беру мазмұнын бейіндік саралау осы міндетті іске асыруға бағытталған.

Қазіргі педагогикада оқыту мазмұнын бейіндік саралаудың мақсаты «таңдалған бағытта оларды барынша дамыту мақсатында білім алушылардың тұрақты мүдделері, бейімділігі мен қабілеттері саласындағы білім беруді мамандандыруға бағытталғандығы» анықталады.

Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №319-III «Білім туралы» Заңына сәйкес жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары мамандандырылған оқытуды енгізе отырып, білім беру мазмұнын саралау, интеграциялау және кәсіптік бағдарлау негізінде жасалады. Мектептегі білім беру мазмұнын жаңарту кезінде оқу үдерісін даралауға және жекелендіруге бағытталуына байланысты сараланған көзқарас мәселелері де маңызды болып саналады.

Білім беру мазмұнының бейіндік саралануымен білім алушылардың даралығын, шығармашылық қабілеттерін және жеке басының бейімділігін

барынша ашу, олардың таңдаған саласы бойынша үздіксіз білім алуға, тиімді және мақсатты дайындау мүмкіндіктерді байланыстырады.

Бейіндік саралау білім алушылардың оқыту мазмұнының мамандану бағытын, танымдық қажеттіліктерін, қабілеттерін, сондай-ақ білімі мен іскерлігі мен кәсіби ниеті негізінде қол жеткізген деңгейін саналы, ерікті түрде таңдауын көздейді. Бұл білім алушылардың жеке топтарына жеке көзқарасты жүзеге асырумен тығыз байланысты.

Сондықтан оқыту мазмұнын саралау мәселесін шешу жеке тұлғаға бағытталған оқыту моделін жүзеге асыруда үлкен рөл атқарады.

Қазіргі уақытта бірқатар психологиялық-педагогикалық, дидактикалық және әдістемелік зерттеулерде әзірленген жеке тұлғаға бағытталған оқыту моделі білім алушылардың танымдық белсенділігі мен ойлауының жеке ерекшеліктерін барынша есепке алу және пайдалану негізінде олардың ақыл-ой қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Ол үшін мыналарды пайдалануға болады:

а) тиісті деңгейдегі, бірақ мемлекеттік стандартта берілген міндеттіден төмен емес оқыту мазмұнын таңдау;

б) саралау мен интеграцияның негізделген үйлесімі, білім алушылардың қабілеттерін, мотивациясын, ұмтылысын барынша дамытатын оқу іс-әрекетінің құрылымын әзірлеу; білім алушылардың әртүрлі типтегі - коммуникативтік, когнитивтік, еңбек, эстетикалық және т. б. іс-әрекет тәжірибесін иемденуі, бұл жағдайда тұлғаның барлық салаларына: когнитивті, ерікті, әлеуметтік-психологиялық, іс-әрекеттік-практикалық әсер ететіндігін ескере отырып;

в) әлеуметтік ортада қолайлы жағдайлар жасау.

Сонымен қатар, тұлғаның дамуы білім алушының белсенділігін, оның тәуелсіздігін, бастамашылығын жүзеге асыру кезінде жүзеге асырылады.

Ұйымдастырушылық аспектіде бейіндік саралау білім алушыларды салыстырмалы түрде тұрақты топтарға біріктіруді көздейді, онда оқу үдерісі мазмұны, білім алушылар деңгейіне қойылатын талаптары бойынша білім беру бағдарламалары бойынша жүреді.

Білім алушылардың жас ерекшеліктеріне қарай бейіндік оқыту үшін неғұрлым оңтайлы жас - 15 жас (X сынып), яғни тұрақты танымдық қызығушылықтар, кәсіби ұмтылыстар қалыптаса бастаған жас және т. б.

Білім беру мазмұнын бейіндік саралаудың маңызды бағыты ғылыми пәндерді оқу пәндері болып табылады, олардың негіздері мектеп білімінде, басқаша айтқанда, саралаудың «пәндік» тәсілі болып табылады. Пән салалары бойынша білім беру мазмұнын бейіндік саралау қазіргі уақытта еліміздің әртүрлі өңірлеріндегі мектептердің тәжірибесінде кеңінен таралып отыр.

Білім алушылардың қабілеттерін дамытудың маңызды факторы тұрақты арнайы мүдделерді қалыптастыру болып табылады. Бұл адам қызметінің белгілі бір саласына деген қызығушылық, содан кейін осы қызмет түрімен кәсіби түрде айналысуға деген ұмтылысқа айналады. Сол сияқты белгілі бір оқу іс-әрекетіне қызығушылықтың, мотивацияның пайда болуы оған белгілі бір қабілеттердің оянуымен тығыз байланысты және олардың дамуын бастайды.

Мектептегі білім мазмұнын бейіндік саралау тәжірибесі мынаны көрсетеді:

- білім беру мазмұнын бейіндік саралау білім беру сапасын арттырудың, білім алушылардың қабілеттерін, бейімділіктерін, қызығушылықтарын дамытудың; олардың танымдық белсенділігінің тиімді құралдарының бірі болып табылады;

- кәсіптік сипатқа дейінгі сипаттағы жоғары сыныптарда бірқатар пәндерді бейіндік, тереңдетіп оқыту мектеп түлектерін білім алуды табысты жалғастыруға жеткілікті даярлауды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, ал мұндай даярлаудың өзі қазіргі уақытта мектептің жоғары сатысының негізгі міндеттерінің бірі ретінде қарастырылады;

- оқыту мазмұнының бейіндік саралануы жоғары сынып білім алушылары үшін өзін-өзі тану құралы, өзінің танымдық қабілетін, кәсіби ниетін шынайы бағалау, одан әрі білім беру мен кәсіби өзін-өзі анықтау жолдарын белгілеу мүмкіндігі болып табылады;

- білім мазмұнын бейіндік саралау үшін негіз білім алушылардың білімі мен кәсіби ниетінің негізгі пәндік салалары болып табылады.

Білім берудің заманауи тұжырымдамасы сабақтарды жоспарлау мен тапсырмаларды әзірлеу кезіндегі саралау принциптері туралы түсінікті дамытуға, саралауды ескере отырып оқу бағдарламаларын құруға, оқыту мен оқуда саралау стратегияларын қолдана отырып, оқу бағдарламасын бағалау және дағдыларды игеру әдістерін дамытуға бағытталған. Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы заманауи білім беру бағдарламалары мен оқыту технологияларын бақылау, зерттеу, талдау, апробациялауды жүзеге асырады. Бұл жұмыста 10-11 сыныптар үшін саралап білім беруді қолданудың кейбір ерекшеліктері туралы айтылады, сонымен қатар білім берудің бағыттары мен бейінін ескере отырып, білім беру ұйымдарында қолданылатын саралаудың негізгі әдістері, формалары мен әдістері көрсетілген.

Мұнда шетелдік және ресейлік ғалымдар мен зерттеушілер арасындағы саралау тұжырымдамасына теориялық шолу жасайық. Латын тілінен «different» аударғанда «дифференциалды оқыту» ұғымы бүтіннің әртүрлі бөліктерге, формаларға, кезеңдерге бөлінуін, ыдырауын білдіреді [5].

Сыныпта саралап оқыту - қазіргі қазақ мектебінің өзекті мәселесі. Пәнді оқытуда әр білім алушыға қызығушылықты дамыту ерекше маңызға ие. Сыныпты қалай қызықтырып, оқуды сапалы етуге, үлгірімі төмен білім алушылардың артта қалуына жол бермеуге және барлығына қалай жетістікке жетуге болады деп мұғалім үнемі ізденісте жүреді.

Э.С.Клименконың аудармасының арқасында біз К.Томлинсонның ережелерімен таныстық, ол 2005 жылы былай деп жазды: «Дифференциалды оқыту» дегеніміз - мұғалімдер білім алушылардың дайындық деңгейлеріндегі айырмашылықтарды, олардың қызығушылықтарын тиімді ескергенде білім алушының жақсы оқитынын меңзейтін оқытудың философиясы және оқудың артықшылықтары. Томлинсон саралап оқуды білім алушылардың қажеттіліктеріне бейімдеу деп анықтайды. Сараланған сыныпта балаларға

қажеттіліктері, ерекшеліктері мен деңгейіне сәйкес оқыту мазмұнын, рефлексия мен даму үдерісін игерудің әртүрлі әдістері ұсынылады. Осылайша әр бала жетістікке жете алады. Сыныптағы оқытуды сараламас бұрын мұғалім әр білім алушының білім деңгейі сияқты ерекшеліктері мен қажеттіліктерін білуі керек [6].

Вайнштейн (2002) білім алушылардың мұғалім күткен үмітке байланысты сыныпта оларға қалай басқаша қарайтынын және мұғалімдер кейбір білім алушыларды Хэттидің үлкен үміттерімен салыстырғанда басқаларға қарағанда бірінші орынға оларды қоятынын біледі (2012) [5]. «Оқытудың әсері оның мазмұнына ғана емес, сонымен қатар мектеп білім алушыларының жеке басының ерекшеліктеріне байланысты», - деп жазды белгілі психолог Н.А. Мехинская [8].

Орыс зерттеушілері Л.З.Кашканова, И.П. Подласый саралап оқыту - бұл балалардың мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін барынша ескеру дейді. Әр баланың өзіне тән жеке ерекшеліктері бар, олардың пайда болуы әр адамның өзінің ерекше даму жолынан бейімділіктің өзіндік ерекшелігіне әсер ететін әртүрлі типологиялық сипаттамаларды, ондағы жоғары жүйке қызметінің сезімталдықтың, қабылдаудың, ойлаудың, есте сақтаудың, елестетудің, ерекше қызығушылықтардың, қабілеттері, темпераменті, тұлғалық сипатын иемденумен байланысты. Жеке ерекшеліктер тұлғаның дамуына әсер етеді. Олар көбінесе барлық сапалардың қалыптасуын анықтайды [9].

Тағы бір орыс ғалымы Г.К.Селевко саралап оқытуды оқыту үдерісін ұйымдастырудың бір түрі ретінде қарастырады, мұнда мұғалім білім алушылардың ғылыми үдерісі үшін маңызды кез келген ортақ қасиеттерге ие екендігін ескере отырып, білім алушылар тобымен жұмыс жасайды [10]. Сонымен бірге Каменскийдің, Песталоццидің, Дистервегтің еңбектері өздерінің оқу іс-әрекеттерінде, өздерінің шиеленістері мен күш-жігерінде табысты оқудың негізгі факторы ретінде қарастырылды. Сондықтан, оқытудың кез келген әдістері мен тәсілдеріне қарамастан, ең бастысы және маңыздысы білім алушының өз күші болып табылады. Бұл жұмыста В.А. Крутецкий, дифференциалдау дегеніміз алға жылжу қарқынына сәйкес шартты топтарға бөлу, сыныптық және үй тапсырмаларын жекелеу және оларды орындауға қойылатын талаптар, оларды үйірмелерге тарту т.б.

Оқу үдерісінде білімді әр білім алушы жеке игереді және білімді игеру үдерісі әртүрлі топтар мен сыныптағы балаларда бірдей болмауы мүмкін. Сондықтан балаларды сараланған оқытуды ұйымдастыру әр білім алушының оқу материалын түсінуге мүмкіндік береді. Білім алушылардың жеке ерекшеліктерін зерттеудің негізгі тәсілдері – білім алушыны жүйелі түрде бақылау, алдын-ала жоспарланған тақырып бойынша жеке және топтық әңгімелер, қосымша оқу міндеттері және білім алушының ойлау тәсілдерін талдау, арнайы тапсырмалар. Ең бастысы – әртүрлі білім деңгейі бар білім алушыларға арналған оқыту әдістерін дұрыс таңдау.

Естеріңізге сала кетейік, шағын жинақты мектептің басты мақсаты – деңгейлік саралау технологияларын қолдану. Әрбір ауылдық білім алушыны

өзінің мүмкіндіктері мен қабілеттері деңгейінде оқыту оның жеке әлеуетін іске асыруға және қабілеттері бойынша барынша білім алуға мүмкіндік береді: жеке тұлғаның ақыл-ой, адамгершілік, эмоционалды және физикалық дамуына ықпал ету, оның шығармашылық мүмкіндіктерін жан-жақты ашу, жалпыадамзаттық құндылықтарға негізделген дүниетанымды, гуманистік қатынастарды қалыптастыру, баланың жас ерекшеліктерін ескере отырып, оның жеке басының гүлденуі үшін әртүрлі жағдайларды қамтамасыз ету.

Міндеттері:

- сараланған оқытудың мәнін, мақсаттары мен нысандарын ашу;
- сауалнама әдісімен мұғалімдердің сараланған тәсілді қолдануының ағымдағы жағдайын талдау;
- ШЖМ 10-11 сыныптарында сараланған тапсырмаларды құрастыру ерекшеліктерін, саралап оқытудың психологиялық-педагогикалық негіздері мен критерийлерін анықтау;
- ШЖМ 10-11 сыныптарының оқу бағыты мен бейінін ескере отырып, білім алушылардың пәндер бойынша оқу жетістіктерін бағалау үшін сараланған тапсырманы ұйымдастыру әдістерін қарастыру.

Әдістемелік ұсынымдардың нақты мақсатты аудиториясы бар - ШЖМ мұғалімдері.

Ауылдық шағын жинақты мектептің мұғалімі көбінесе мектепке мүлдем дайын емес балалармен, яғни бірдей бастапқы мүмкіндіктері бар, бірақ әртүрлі қабілеттері бар білім алушылармен жұмыс істеуге мәжбүр. Осы себепті оқыту баланың қабілеттері мен мүмкіндіктеріне сәйкес жүргізілуі керек, яғни сараланған оқыту қолданылады.

Мектеп әртүрлі деңгейдегі балаларды оқытады, сондықтан бұқаралық мектеп әр білім алушыға жеке оқу бағдарламасын ұсына алмайтындықтан, біздің мұғалімдер жеке психологиялық және зияткерлік мүмкіндіктерді ескере отырып, жеке тұлғаның дамуын қамтамасыз ететін оқыту модельдерін іздейді. Мектептер кезең-кезеңмен кең ауқымды дағдыларға баса назар аудара отырып, жаңартылған бағдарламаларға көшті: білімді функционалдық және шығармашылық қолдану, сыни ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, АКТ пайдалану, коммуникацияның әртүрлі тәсілдерін қолдану, топта және жеке жұмыс істей білу, проблемаларды шешу және шешім қабылдау. Шағын жинақталған мектеп сол міндеттерді шешуге және сол дағдыларды қалыптастыруға арналған.

Шағын жинақты ауыл мектебінде сыныптар дайындық деңгейі мен олардың жеке қабілеттерін ескерместен жас принципі бойынша қалыптасады, сондықтан бір сыныптың білім алушылары тапсырманы орындау үшін 5-тен 20 минутқа дейін немесе одан да көп уақыт жұмсай алады. Кейбір білім алушыларда дамудың жоғары интеллектісі бар, ал басқаларында кең зияткерлік мүмкіндіктер жоқ. Мұның бәрі білім алушының бағдарламалық материалды игеруде артта қалуына, сондай-ақ білімге деген қызығушылығының жоғалуына әкелуі мүмкін. Бұл сәтсіздікке әкеледі. Күшті білім алушы бұл уақытта жұмыс істеуге мәжбүр емес, өйткені. білім деңгейі орташа білім алушыға арналған, ол

оқу тапсырмаларын орындаудың ыңғайлылығына үйренеді және алғашқы қиындықтар белгісіздікке әкеледі. Сондықтан әр білім алушының оң үлгеріміне қол жеткізу үшін оқытуда сараланған тәсілді қолдану қажет. Білім алушылардың ақыл - ой әрекетінің әдістерін игеруінің тиімділігі тек сапаға ғана емес, сонымен қатар балалардың жеке психологиялық сипаттамаларына, олардың оқу қабілетіне де байланысты болады.

Шағын жинақталған мектепте оқытудың өзіндік артықшылықтары бар: бұл сыныптың аздығы, сондықтан мұғалім әр білім алушыға көбірек көңіл бөле алады, әрбір білім алушыға көңіл бөле алады, оның олқылықтары мен проксимальды даму аймағын анықтай алады, барлық кеңістікті қолдана алады.

Оқытудағы сараланған тәсіл оң нәтиже береді: бірінші кезекте-әдеттегі бағдарлама аясында оқу қиын болған білім алушыларға жүктеме азаяды, екіншіден, сәтсіздік мәселесі шешіледі, әркім сыныпта психологиялық климат жақсаратындай оқиды. Әр білім алушы үшін білім минимумын игеру, өмірлік мақсатына жету шындыққа айналады.

Әрбір сыныпты, егер топтарға емес, бірнеше жұпқа бөлуге болады, жоғары, орта, төмен оқу мүмкіндіктері бар ауылдық шағын жинақталған мектептердің аз толымдылық ерекшеліктерін ескере отырып. Жеткілікті білім көлемі және танымдық белсенділігінің жоғары деңгейі бар білім алушылар үшін осы міндеттің шешімдерін өз бетінше табуды талап ететін күрделілігі жоғары тапсырмалар іріктеледі.

Белгілі бір білім көлемі мен танымдық белсенділіктің орташа деңгейі бар білім алушылар тапсырмаларды орындайды және қиын болған жағдайда анықтамалықтарға жүгінеді. Нашар оқып қана қоймай, ең бастысын бөліп алу қиынға соғатын, пән бойынша қарапайым тапсырмаларды қажет ететін тапсырмалар беретін, көмекші кестелерді, тіректерді, схемаларды қолдана алатын, бірақ бұл тапсырмалар білім алушының пәнге деген қызығушылығын дамытады.

Мысалы, бірінші топтағы білім алушылар бағдарламалық материалды білуде олқылықтарға ие, оларды проблемаларды шешуге қолдануда Теоремалардың мазмұнын бұрмалайды, мәселелерді бір-екі қадаммен өз бетінше шеше алады және шешім іздеуді білмейді. Бұл жалпы сипаттама бірінші топқа кіретін білім алушылар әртүрлі жеке ерекшеліктерін жоққа шығармайды. Мұнда бар білім алушылар білім кемшіліктер және дамуда артта қалу салдарынан жиі-жиі қатыспаған сабақтардың ауруы бойынша күшіне жаман жүйелі дайындық сабақтарына қатысу. Сонымен бірге, бұл топты әртүрлі деңгейлерге, оқуға байланысты білім алушылар құрайды. Оқу деңгейі жоғары адамдар білім кемшіліктерін жойғаннан кейін және тиісті дайындықпен әдетте дамудың жоғары деңгейіне тез ауысады.

Екінші топтағы білім алушылар бағдарлама материалдарын жеткілікті білімге ие, оларды стандартты мәселелерді шешуде қолдана алады. Жана типті шешуге көшу қиын, бірақ оларды шешу әдістерін игере отырып, олар ұқсас мәселелерді шеше алады. Бұл білім алушылар эвристикалық ойлау әдістері қалыптаспаған.

Үшінші топты білім алушылар құрайды, олар күрделі тапсырманы қарапайым ішкі тапсырмалар тізбегіне дейін қысқарта алады, есептерді шешу үдерісінде гипотезаларды алға тартады және негіздейді, бұрынғы білімдерін жаңа жағдайларға ауыстырады. Білім әртүрлі мәселелерді шешуде білім алушыларда қалыптасқан дағдылар деңгейі сабаққа дайындық кезінде сараланған әсердің барлық түрлерін алдын-ала жоспарлауға, тапсырмаларды таңдауға, білім алушылардың әр тобына көмек түрлерін ойластыруға мүмкіндік береді.

Білім алушылардың мүмкіндіктерін ескере отырып жасалған көп деңгейлі тапсырмалар сыныпта қолайлы психологиялық ахуал туғызады. Балалар әр дұрыс орындалған тапсырмадан кейін қанағат сезімін сезінеді. Қиындықтарды жеңу нәтижесінде алынған жетістік танымдық белсенділікті арттыруға күшті серпін береді. Білім алушыларда, оның ішінде әлсіздерде де өз қабілеттеріне сенімділік пайда болады. Мұның бәрі білім алушылардың ақыл-ой белсенділігін арттыруға ықпал етеді, оқуға оң мотивация жасайды.

Сараланған тәсіл сабақтың белгілі бір кезеңдерінде жүзеге асырылуы мүмкін. Бұл кезеңде енгізілген жаңа ұғымдар, қасиеттері, алгоритмнің жұмысы жүргізілуде, барлық сыныппен, және аударылған оның тобы. Бірақ тақтада бірнеше жаттығулар орындалғаннан кейін білім алушылар сараланған өзіндік жұмысқа кіріседі. Мұны істеу үшін мұғалімге әртүрлі әдебиеттермен, көп деңгейлі тапсырмаларды қамтитын дидактикалық материалдармен пәндік банкін үнемі толықтыруға кеңес беріледі. Материалды ұсыну да маңызды, оларды қызықтырып, ең жоғары нәтижеге қол жеткізу керек.

Тәжірибе білім алушылар үшін сараланған тәсілдің бала үшін барынша қолайлы жағдайларды қамтамасыз ететін оқу үдерісін дараландырудың неғұрлым тиімді нысаны болып табылатынын дәлелдейді (тиісті деңгейді таңдау кезінде, оқу материалының күрделілігі, қол жетімділіктің дидактикалық қағидағтарын сақтау).

Сараланған оқытудың мақсаттары: жеке тұлғаның жеке ерекшеліктерін ескере отырып, яғни оның мүмкіндіктері мен қабілеттері деңгейінде оқу үдерісін ұйымдастыру.

Негізгі міндет: білім алушының жеке басын көру және оны сақтау, білім алушыға өз күшіне сенуге көмектесу, оның максималды дамуын қамтамасыз ету.

Бір оқу бағдарламасында және бір сыныпта оқитын білім алушылар оқу материалдарын басқаша қабылдап, оқи алады. Сыныптағы білім алушылардың қабілеттері, білім деңгейлері әртүрлі болғандықтан, сараланған оқыту арқылы оқытудың тиімді тәсілдерін табу қажет. Сараланған оқыту барысында білім алушыларға танымдық қажеттіліктеріне, қабілеттері мен қызығушылықтарына байланысты оқу материалдарының күрделілігі мен көлемін таңдауға мүмкіндік беріледі. Сараланған оқыту оқытудың тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Жалпы сыныпты саралаудың жеті жалпы қабылданған әдісі бар:

Тапсырма: мұнда әртүрлі білім деңгейі бар білім алушыларға арналған тапсырмалар кіреді;

Білім алушылардың қажеттілігі бойынша әртүрлі схемалар немесе жаттығулар мен тапсырмаларды орындау (көмек қажет пе немесе күрделі тапсырмалар беру керек пе); біртіндеп күрделене түсетін тапсырмалары бар карталарды қолданыңыз.

Дереккөздер: кейбір білім алушылар сыныптастарына қарағанда анағұрлым күрделі көздермен жұмыс істей алады; дереккөздердің ауқымы талқылау үшін негіз бола алатын мәтіндерден бастап, ең қиын сөздер мен маңызды идеяларды түсіндіретін мәтіндерге дейін өзгереді; басып шығарылған көздер мен электронды көздер де қолданыла алады; бұл материалды қолданудың ең үлкен көлемін көрсетеді.

Қарқыны: кейбір білім алушылар басқаларға қарағанда тезірек жұмыс істейді; көп күш жұмсауды қажет ететін білім алушылар үшін қосымша тапсырмаларды қолдануға болады; негізгі тапсырмаларды түсіндіруге көмекке мұқтаж білім алушыларға аз уақыт беріледі.

Қорытынды: егер барлық білім алушылар бірдей тапсырманы орындаса да, олардың нәтижелері әртүрлі болады; мұғалім тапсырма береді, алайда білім алушылар бір «дұрыс» жауап бағытында жұмыс жасаудан гөрі күшті және әлсіз жақтарына сәйкес жауап береді; барлық білім алушыларға бағытталған нұсқаулар бере отырып, әр білім алушы өздерінен не күтетінін түсінгеніне көз жеткізу керек.

Диалог және қолдау: кейбір білім алушыларға тапсырманы орындау кезінде егжей-тегжейлі және нақты көмек қажет; мұғалім білім алушыларға ойлауы үшін және олардың жауаптарын алу үшін алдын-ала дайындалған сұрақтар қоя алады. Бұл әдісті қолдануда сөздерді қолдау және ынталандыру да маңызды рөл атқарады.

Бағалау: білім алушылар үнемі бағаланады, осылайша педагогикалық іс-әрекет пен саралаудың басқа түрлері білім алушылардың қажеттілігіне қарай үнемі түзетілуі мүмкін; педагогикалық іс-әрекет жетістікке, жақсартуға, түзетуге мұқтаж салаларды анықтайтын әмбебап үдеріс болуы керек. Сонда ғана біз пәнді оқытудан білім алушының оқуына дейін ілгерілей аламыз.

Жіктелуі

Оқытудың болжамды міндеттері бойынша топтар құрудың көптеген пайдалы тәсілдері бар: қызығушылықтары ұқсас білім алушылар (мысалы, күрделілік деңгейі және қолдау деңгейі); әртүрлі талаптары бар білім алушылар; Джигсо топтары; кәсіби дағдылары бойынша бөлінетін топтар немесе сарапшылар тобы;

Саралап оқытуды – бұл жеке тұлғаның жеке типологиялық ерекшеліктері (Жалпы және арнайы қабілеттер, даму деңгейі, қызығушылықтары, жүйке жүйесінің психофизиологиялық қасиеттері және т.б.) ескерілетін, білім беру мазмұны, оқыту әдістері, ұйымдастырушылық формалары ерекшеленетін білім алушылар тобын құрумен сипатталатын оқу үдерісін ұйымдастыру.

Сыртқы және ішкі дифференциация бар екені белгілі.

Білім алушылардың қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, сыртқы саралау арнайы оқу бағдарламалары бойынша білім алатын мамандандырылған мектептер, сыныптар ашу арқылы қамтамасыз етіледі. Лицей мен гимназия, инклюзивті сыныптардың ашылуы-сыртқы дифференциацияның нәтижесі. Сыртқы саралауды жүзеге асырудың мүмкін еместігіне байланысты біз сынып ішіндегі саралауға тоқталамыз. Сынып әртүрлі деңгейдегі балалардан жасалғандықтан, көп деңгейлі оқытуда сараланған тәсіл қажет болады. Әрине, жеке тұлғаны дамытудағы маңызды аспект педагогикалық үдерісте білім алушыларға жеке және сараланған көзқарасты жүзеге асыру болып табылады, өйткені ол балалардың бейімділігі мен қабілеттерін ерте анықтауды, жеке тұлғаның дамуына жағдай жасауды қамтиды.

Мектептегі сынып ішіндегі саралау ежелден бері бар, оқытуды дараландырудың негізгі тәсілі болып табылады, сондықтан балаларды оқыту тек дайындық деңгейінде ғана емес, тіпті оқу мүмкіндіктерінде де мұғалімнің алдында тұрған ең қиын міндет болуы мүмкін. Оны оқуға жеке көзқарассыз шешу мүмкін емес. Деңгейлік саралау жеке білім алушылармен де, жеке тұлғаның дамуы жүретін топтармен де жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Оның өзіне тән белгілері: талаптардың ашықтығы, білім алушыларға материалды игеруді өздері таңдауға және бір деңгейден екінші деңгейге өтуге мүмкіндік беру. Осы технология бойынша мұғалімнің жұмыс жүйесі әртүрлі қадамдарды қамтиды:

- Мектепте оқуға деген ынтасын және бастапқы ақпараттылығын анықтау;
- Білім олқылықтарын жою;
- Ақаулық себептерін жою;
- Қызығушылықтың қалыптасуы және оқуға деген ынтасы;
- Оқу міндеттері мен білім алушы іс-әрекетін бағалауды саралау (қиындық дәрежесі бойынша);

Ішкі саралау сыныптың шартты бөлінуін қамтиды:

- психикалық даму деңгейі (жетістіктер деңгейі) бойынша);
- тұлғалық-психологиялық типтер бойынша (ойлау түрі, мінез акцентуациясы, жұмыс қарқынының темпераменті және т.б.).

Ішкі саралау (оқу жұмысын саралау). Ол бірдей немесе аз тұрақты жеке ерекшеліктерімен ерекшеленетін білім алушылардың топтары бойынша сынып ішіндегі жұмысты ұйымдастыруды қамтиды.

Мұғалімнің сынып ішіндегі саралауды ұйымдастыруы бірнеше кезеңнен тұрады:

1. Сараланған жұмыс үшін білім алушылар топтары құрылатын критерийлерді анықтау.
2. Таңдалған критерийлер негізінде диагностика жүргізу.
3. Диагностика нәтижелерін ескере отырып, білім алушыларды топтарға бөлу.

4. Саралау тәсілдерін анықтау, білім алушылардың таңдалған топтары үшін сараланған тапсырмаларды әзірлеу.

5. Сабақтың әртүрлі кезеңдерінде білім алушылар сараланған тәсілді енгізу.

6. Білім алушылардың жұмыс нәтижелерін диагностикалық бақылау, оған сәйкес топтың құрамы мен сараланған тапсырмалардың сипаты өзгеруі мүмкін.

Класс ішіндегі саралаудың әр кезеңін қарастырыңыз.

Саралау критерийлерін анықтау.

Мектеп сыныптарының көпшілігі көп деңгейлі, өйткені балалар Кез келген критерий бойынша олардан арнайы таңдалмайды. Мұғалімдер әдетте мұндай сыныптарда топтарды «күшті», «орташа» және «әлсіз» білім алушылар деп атайды. Сонымен қатар, кейбір мұғалімдер білім алушылардың үлгерімін топтарға бөлудің басты критерийі, ал басқалары білім алушылар қабілеттерін қарастырады.

Біз білім алушыларды сыныптарда қолдануға болатын топтарға бөлудің негізгі критерийлерін бөлеміз.

1. Оқуға дайындық.

Бұл өлшем балаларды топтарға бөлу үшін қолданылады, пәндік дайындықты, яғни белгілі бір білім мен дағдылардың болуын және психологиялық дайындықты ескеру қажет.

2. Оқыту.

«Оқыту – бұл баланың психикалық дамуының сипаттамалары, ол алдыңғы оқу үдерісінің нәтижесінде пайда болды, бұл өткен тәжірибені алдыңғы оқытудың нақты нәтижесі» [5].

1. Оқыту «қолма-қол ақшаны да, қазіргі кездегі білім қорын да, оларды игерудің қалыптасқан әдістері мен әдістерін де (үйрену қабілеті) қамтиды. Мұның бәрі балаға үйретілгенді құрайды» [5].

Оқу қабілеті оқу іс-әрекетінің әртүрлі компоненттерінің қалыптасу деңгейімен байланысты.

Білім жағдайын зерттеу үшін мұғалім білім алушының білімінде не жетіспейтінін, білімді игерудің қандай деңгейіне жеткенін, білім сапасының қандай екенін анықтауы керек.

Практикалық іс-әрекетте білімді игерудің келесі деңгейлеріне назар аудару ыңғайлы:

- нөлдік деңгей-тану;
- бірінші деңгей – білімнің көбеюі (көбеюі) ;
- екінші деңгей-білімді таныс жағдайда қолдану;
- үшінші деңгей-білімді өзгерген және жаңа жағдайда қолдану.

Сондай-ақ, білім алушының шеберлікті немесе шеберлікті дамытудың қандай кезеңіне жеткенін ескеру қажет.

Дағдыларды дамытудың төрт кезеңі бар [5]:

- Таныстыру (бағдарлы) кезеңі – іс-әрекетті орындау тәсілдерімен танысу, іс-әрекеттерді жалпы түсіну және оларды ұсыну, яғни тапсырмадағы Жалпы бағдар.

- Аналитикалық (дайындық) кезең-әрекеттің жекелеген элементтерін игеру, оларды орындау тәсілдерін талдау. Бұл кезең іс-әрекеттің саналы, бірақ тәжірибесіз орындалуымен сипатталады.

- Синтетикалық (стандартталған) кезең – жекелеген элементтердің біртұтас тұтастыққа үйлесуі және бірігуі, әрекет элементтерін автоматтау.

- Өзгермелі (ситуациялық) кезең-іс-әрекеттің сипатын ерікті реттеуді игеру. Әрекеттің икемді, орынды орындалуына, әрекеттің жағдайға пластикалық бейімделуіне қол жеткізіледі.

3. Оқу қабілеті.

Оқу қабілеті – бұл білім алушының оқуға бейімділігі, яғни «жаңа білімді және оны алудың жаңа тәсілдерін игеруге деген сезімталдық, сонымен қатар ақыл-ой дамуының жаңа деңгейлеріне көшуге дайын болу»[5] Егер оқыту қазіргі дамудың сипаттамасы болса, яғни білім алушының өзінде бар болса, онда оқу қабілеті оның әлеуетті дамуының сипаттамасы болып табылады. Осы тұрғыдан алғанда, оқыту ұғымы Л.С. Выготский ұсынған «проксимальды даму аймағы» ұғымына жақын [11].

Оқу-бұл адамның зияткерлік қасиеттерінің жиынтығы, оған барлық басқа жағдайлар тең болған кезде, оқытудың сәттілігі, академиялық үлгерімде белгілі бір рөл атқаратын ақыл-ой белсенділігінің ерекшеліктері байланысты болады.

Оқу деңгейі оқу іс-әрекетінің өнімділігі байланысты болатын ақыл-ойдың әртүрлі қасиеттерінің қалыптасу деңгейімен анықталады. Мұндай қасиеттерге тереңдік, икемділік, хабардарлық, ақыл-ойдың тәуелсіздігі, жалпылау және ақыл-ой қызметінің тиімділігі жатады.

Оқу көрсеткіштері де:

- жаңа жағдайдағы бағдарлау белсенділігі;
- қиын тапсырмаларға өз бетінше жүгіну;
- оқу мақсатына жетудегі табандылық;
- кедергі, кедергі жағдайларында жұмыс істей білу;
- басқа адамның көмегіне сезімталдық;
- өздігінен оқу қабілеті;
- жұмыс қабілеттілігі, төзімділік және т. б.

«Оқытудың жоғары деңгейіне: ақыл-ойда әрекет ете білу, бағдарлауды және ауыстыруды жүзеге асыру, көмекке ашықтық, оқыту мақсаттарын өз бетінше қою қабілеті тән.

Төмен білім алу үшін: көмекке әлсіз жауап беру, бірақ сонымен бірге оның көп мөлшеріне қажеттілік, бастамашылық пен дербестіктің болмауы тән" [8].

Сонымен жалпы бөледі арнайы үйрену қабілеті.

Оқыту мен оқудың арақатынасы әртүрлі.

Әдетте, жоғары білім-бұл жоғары оқу деңгейінің нәтижесі және керісінше. Бірақ педагогикалық тұрғыдан немқұрайды балаларда оқыту төмен болуы мүмкін, ал оқу қабілеті өте жоғары. Мұғалімдер әдетте мұндай білім алушы туралы айтады: «ол өз күшін толық білмейді».

Саралаудың негізгі критерийлерінен басқа – оқуға дайындық, оқыту және оқу, басқаларды қолдануға болады, мысалы: оқуға деген көзқарас, танымдық қызығушылықтар, оқу мотивтері, танымдық қабілеттер және т.б. бірақ олардың барлығы үш негізгі критерий бойынша өзара байланысты және оларға қатысты жеке болып табылады.

Төменде білім алушылардың үш тобына арналған сараланған тапсырмалардың мысалдары келтірілген:

- бірінші топ – білім алу деңгейі төмен;
- екінші топ-білім алушының орта деңгейімен;
- үшінші топ-білім деңгейі жоғары.

Мұғалім өзінің практикалық қызметінде сыныптың ерекшеліктеріне, мақсаттарына, міндеттеріне және нақты сабақтың мазмұнына және басқа факторларға байланысты саралау критерийлерін таңдайды.

Диагностика жүргізу.

Педагог өз жұмысында мектеп психологы жүргізген Диагностика нәтижелерін пайдаланады. Бірақ шағын жинақталған мектеп жағдайында көбінесе оған диагностикалық үдерісураларды өзі жүргізуге тура келеді. Олардың сипаты таңдалған саралау критерийімен анықталады. Сонымен, оқытуды диагностикалау үшін тексеру жұмыстары қолайлы. Мұғалім сонымен қатар балалардың әртүрлі тапсырмаларды өз бетінше орындау нәтижелерін, тақтадағы ауызша жауаптарды, дәптерлердегі жұмысты және т.б. талдайды. Олар үшін білімді игерудің әртүрлі деңгейіне арналған тапсырмалар арнайы таңдалады, мысалы, репродуктивті және шығармашылық.

Оқу деңгейін анықтауға көмектесетін диагностикалық тапсырмалар әдеттегі сабаққа енгізілуі мүмкін. Мысалы, көмекке сезімталдықты диагностикалау үшін З.И. Калмыкованың модификацияланған әдістемесі білім алушыларға өз бетінше орындау үшін жаңа тапсырма немесе шығармашылық сипаттағы тапсырма беріледі. Бұл жағдайда көмек ұсынылады (көбінесе көмекші карталар түрінде), қажет болған жағдайда минимумнан максимумға дейін. Жоғары білімі бар білім алушылар әдетте тапсырмаларды өз бетінше немесе ең аз нұсқаумен орындайды. Оқуы төмен білім алушылар тапсырманы тек үлкен көмекпен ғана орындайды немесе оны мүлдем орындамайды [11].

Егер қандай да бір себептермен диагноз қою қиын болса, онда мұғалім білім алушыларды бақылау нәтижелерін және олардың қызметін талдауды қолдана алады, соның негізінде білім алушылардың даму деңгейі мен білім деңгейі туралы қорытынды жасалады.

Білім алушыларды топтарға бөлу.

Диагностика нәтижелері негізінде мұғалім балаларды топтарға (деңгейлерге) бөледі. Педагогикалық этика педагогтің білім алушының үлгерім деңгейі туралы ашық сөйлемеуін талап етеді. Топтарды ашық бөлу көбінесе теріс салдарға әкеледі, білім алушы мұғалімнің оны белгілі бір топқа жатқызатындығын біліп, оқуға деген қызығушылығын жоғалтуы

мүмкін, өз күшіне деген сенімін жоғалтуы мүмкін немесе керісінше, ол бәрін біледі және оған ұмтылатын ештеңе жоқ деп ойлайды. Салдары негізінен элеуметтік сипаттағы құбылыстар, мысалы, білім алушылардың қарым-қатынасындағы негативтер. Балаларды арнайы топтарға сәйкес қатарға отырғызу ұсынылмайды, өйткені бір қатарда отырған әлсіз білім алушыларға әртүрлі лақап аттар берілуі мүмкін немесе оларға жағымсыз көзқарас пайда болады. Балаларды партаға олардың өсуіне, денсаулық жағдайына және т. б. сәйкес отырғызу керек.

Авторлар оқырмандардың назарын топтарға бөлу кезінде педагогикалық әдептілікті сақтау маңызды екендігіне аударды. Мұғалім топтардың құрамын оқиды, оларға бейтарап атаулар береді және әр топ (команда) сабақтарда өз тапсырмаларын алатындығын ескертеді.

Сіз сыныпта топтардың құрамын жариялай алмайсыз, бірақ білім алушыларға «ромашкалар», «жүгері гүлдері», «қоңыраулар» сияқты әртүрлі топтардың атауларына сәйкес келетін белгілерді тарата аласыз (оларды дәптердің мұқабасының астына қойыңыз). Сараланған тапсырмалар бірдей таңбалардың жанындағы тақтаға жазылады. Әр білім алушы өзіне қандай тапсырма арналғанын оңай анықтай алады. Таңбалар мезгіл-мезгіл өзгеріп отырады, мысалы, түстердің орнына әртүрлі геометриялық фигуралар қолданылады.

Саралаудың кейбір әдістері (Тәуелсіздік дәрежесі, көмек деңгейі және т.б. бойынша саралау) білім алушылар топтарға ашық бөлуді қажет етпейді. Балалардың өздері мұғалімнің көмегіне мұқтаждығын анықтайды, тапсырмаларды өздері таңдайды.

Саралау орташа деңгейден аулақ болуға, білім алушылар тек бір тобына бағдарлануға көмектеседі, білім алушылар жеке көзқарас жасауға мүмкіндік береді.

Саралау тәсілдерін анықтау.

Мұғалім сабақтың түрін, оның мақсаты мен мазмұнын ескере отырып, сабақта сараланған жұмыс немесе тапсырмаларды жекелендіру қажет пе, жоқ па, соны анықтайды.

Бұрын зерттелген материалды бекіту және қайталау сабақтарында саралау жаңа материалмен танысу сабақтарына қарағанда жиі қолданылатынына назар аударамыз.

Сабақтың барлық кезеңдерін саралау қажет емес. Көбінесе сараланған тәсіл мақсат қою кезеңінде жүзеге асырылады, мұнда мұғалім әр білім алушының жұмысынан күтілетін нәтижені нақты анықтайды. Бұрын зерттелген материалды бекіту кезеңінде, өйткені білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыруға болады.

Саралау әдісін таңдау тапсырмалардың сипатымен, балалардағы Дағдылар мен дағдылардың қалыптасу деңгейімен, жаттығудың мақсаттарымен және т.б. анықталады. Мұғалім алдымен міндетті тапсырмаларды орындау керек екенін есте ұстауы керек, содан кейін

дереккөздер немесе қиындық деңгейі бойынша саралау үшін тапсырмалар беруі керек.

Білім алушыларға сараланған тәсілді енгізу.

Мұғалім білім алушыларға сабақтың қажетті кезеңдерінде сараланған тапсырмалар ұсынады. Кейбір жағдайларда білім алушылар жеке тапсырмалар беріледі, олардың кейбіреулерімен жеке жұмыс жасалады.

Білім алушылардың оқу жұмысын саралау өз алдына мақсат болмауы тиіс. Ең бастысы – білім алушыларды дамытуда алға жылжыту, олардың білім, білік және дағдыларды игеруі, сабақтағы балалардың психологиялық жайлылығы.

Сараланған тапсырмаларды ұсыну формасы әртүрлі: жеке карточкалар, тақтаға екі немесе үш және одан да көп нұсқада тапсырмалар жазу, ауызша нұсқау.

«Сыныптағы дифференциалды тәрбие жұмысын жүзеге асыру кезінде сыныпта қарым-қатынастың қалыпты сипаты бұзылмауын қамтамасыз ету қажет. Әртүрлі топ білім алушылардың өзара әрекеттесуіне жағдай жасау керек, оларды бір-біріне көмектесуге тарту керек. Бұған оқу жұмысын саралауды жүзеге асыруға тән - фронтальды, топтық және жеке жұмыс түрлерінің әртүрлі (оңтайлы) үйлесімдерінде жүйелі түрде жүзеге асыру ықпал етеді».

Мысалы, білім алушылар жеке-дара көп деңгейлі тапсырмаларды орындайды, содан кейін үшінші топқа ұсынылған ең қиын тапсырмалар фронтальды түрде тексеріледі.

Сонымен қатар, сыныптағы барлық білім алушылар тапсырманың қалай орындалатынын біледі, ал тексеру екінші және бірінші топ балаларының білімін байытады.

Білім алушылардың жұмыс нәтижелерін диагностикалық бақылау.

Дифференциацияны қолданған кезде жедел кері байланыс маңызды. Диагностикалық бақылау негізінде мұғалім білім алушылардың жұмысын (қателіктерді, қиындықтарды түзету және т.б.) орындауды мұқият жазады, олардың даму динамикасын анықтайды.

Осыған сәйкес топтың немесе жұптың құрамы және сараланған тапсырмалардың сипаты өзгереді. Егер бухгалтерлік есеп, мысалы, екінші топтағы білім алушының репродуктивті тапсырмаларды оңай шешетіндігін көрсетсе, келесі сабақта оған шығармашылық элементтері бар тапсырма, яғни үшінші топ білім алушылары орындайтын жаттығу ұсынылуы мүмкін.

Кейде кері үдеріс те болуы мүмкін: білім алушы өз тобының міндеттерін орындай алмайды және ол әлсіз топқа уақытша ауыстырылады. Бұл әртүрлі себептермен жүреді: ауруға байланысты сабақтан қалу, мұғалімнің білім алушының оқу деңгейін жеткіліксіз дәл анықтауы және т.б.

Мектеп білім алушыларын дифференциалды жұмыс үшін топтарға бөлінген білім алушылар тізімі өзгеріп отырады. Материал игерілгендіктен, бір топқа жататын білім алушыларға арналған тапсырмалар күрделене түседі,

сол арқылы олар сабақтан сабаққа білім мен дағдыларды меңгерудің жоғары деңгейіне жетеді, алға жылжиды.

Мектеп білім алушыларының тәрбие жұмысын саралау әдістері.

Дифференциалдау көбінесе бұрын оқылған материалды бекіту және қайталау кезінде жүзеге асырылады, өйткені білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыруға болады. Сондықтан біз шоғырландыру сатысында қолданылатын саралау әдістерін толығырақ қарастырамыз.

Саралау әдістері мыналарды қамтиды:

• Оқу міндеттерінің мазмұнын саралау:

- шығармашылық деңгейі бойынша;
- қиындық деңгейі бойынша;
- көлемі бойынша.

• Балалардың іс-әрекетін ұйымдастырудың әртүрлі тәсілдерін қолдану, тапсырмалардың мазмұны бір болғанымен, жұмыс сараланған:

- білім алушылардың тәуелсіздік дәрежесіне сәйкес;
- білім алушыларға көмек көрсету дәрежесі мен сипаты бойынша;
- оқу қызметінің сипаты бойынша.

Дифференциалдау әдістерін бір-бірімен үйлестіруге болады, білім алушыларға таңдау жасау үшін тапсырмалар ұсынылады.

Әр әдісті қарастырайық. Сонымен бірге біз әдістеменің жалпы дидактикалық сипаттамасын береміз және оны мектеп білім алушыларына математиканы оқытуда қолдану ерекшеліктерін көрсетеміз.

Оқу міндеттерін шығармашылық деңгейі бойынша саралау.

Оқу міндеттерін шығармашылық деңгейі бойынша саралау білім алушылардың танымдық іс-әрекетінің әртүрлі сипатын көздейді:

репродуктивті немесе өнімді (шығармашылық).

Репродуктивті тапсырмаларға типтік жаттығулар жатады, мысалы, таныс типтегі арифметикалық есептерді шығару, өрнектердің мәндерін есептеу, яғни есептеу техникасының мысалдарын шешу, қарапайым теңдеулерді шешу және т.б.

Білім алушылардан білімді көбейту және оны таныс жағдайда қолдану, модель бойынша жұмыс жасау және жаттығу жаттығуларын орындау талап етіледі.

Өнімді тапсырмаларға стандарттыдан ерекшеленетін жаттығулар кіреді. Білім алушылар білімдерін өзгерген немесе жаңа, таныс емес жағдайда қолдануы, күрделі психикалық әрекеттерді (іздену, түрлендіргіш және т.б.) орындауы, жаңа өнім жасауы керек (тапсырмалар құруы, теңдік немесе теңсіздік т.б.). Өнімді тапсырмалармен жұмыс жасау барысында білім алушылар шығармашылық қызметте тәжірибе жинақтайды.

Дәстүр бойынша шығармашылық қызметтің келесі ерекшеліктері ажыратылады:

- білім мен дағдыларды жаңа жағдайға тәуелсіз беру;
- таныс ситуацияда жаңа проблеманы көру мүмкіндігі;

- объектінің жаңа функциясын көру мүмкіндігі;
- белгілі қызмет әдістерін жаңасына тәуелсіз үйлестіру;
- объектінің құрылымын көру мүмкіндігі;
- баламалы ойлау, яғни мәселенің мүмкін болатын шешімдерін, әртүрлі шешімдерін көру қабілеті.

Осы сипаттамаларды ескере отырып, математикалық сабақтарда өнімді, шығармашылық есептердің келесі түрлері жиі қолданылады:

- үлгілерді іздеу;
- математикалық объектілерді жіктеуге арналған тапсырмалар;
- жетіспейтін және артық мәліметтермен тапсырмалар;
- берілген математикалық объектіні жаңасына айналдыру;
- зерттеу тапсырмалары;
- тапсырманы әртүрлі тәсілдермен орындау, оны шешудің ең ұтымды жолын табу;
- тапсырмаларды, математикалық өрнектерді және басқаларын өз бетінше құрастыру, яғни жаңа өнім жасау;
- стандарттан тыс есептер мен тапсырмалар.

Осы сараланған жұмыстардың барлығында екінші және үшінші топ білім алушылары іс-әрекет әдісін жалпылауға келуі керек (сандарды салыстыру әдісі, есептеу әдісі), яғни оларға жоғары теориялық деңгей тапсырмасы ұсынылады.

Арифметикалық амалдарды таңдау кезінде сандық мәліметтерге назар аударуға мүмкіндік бермегендіктен, әріптік мәліметтермен есептер жас білім алушыларға қиынырақ.

Оқу материалының көлемі бойынша тапсырмаларды саралау.

Тапсырмаларды оқу материалының көлемі бойынша саралау білім алушылардың кейбіреулері негізгі тапсырмадан басқа қосымша тапсырмаларды орындайтындығын ұсынады.

Қосымша тапсырма ретінде негізінен сол типтегі тапсырма ұсынылады.

Мысалы, үш бағандағы өрнектердің мәндерін табу - басты міндет. Қосымша тапсырма: бірдей есептеу техникасына арналған өрнектердің екі бағанасы.

Тапсырмаларды көлем бойынша саралауды қолдану қажеттілігі білім алушылардың әртүрлі жұмыс қарқынынан туындайды. Баяу балалар, сондай-ақ оқу деңгейі төмен балалар, әдетте, өзіндік жұмысты сыныпта фронтальды тексергенге дейін орындауға үлгермейді, сондықтан оларға тапсырманы орындау үшін қосымша уақыт қажет.

Бірақ бұл уақытты қосымша тапсырма берілген қалған білім алушылардың пайдасына пайдалану керек. Әдетте бұл балалардың қалауы бойынша жасалады, бірақ мұғалім білім алушыларды олар үшін қажет емес жұмыс жасағысы келетіндіктерін арнайы шақырады. Бінталандыру ретінде әртүрлі марапаттар қолданылады.

Әдетте, мұғалімдер тапсырмаларды дифференциалдауды көлем жағынан басқа дифференциация әдістерімен үйлестіреді. Мысалы, қосымша

жаттығулар ретінде шығармашылық жаттығулар немесе одан да күрделі жаттығулар ұсынылады.

Қосымша тапсырмаларды жекелендіруге болады, мысалы, білім алушыларға оларды жеке карточкалар немесе перфокарталар түрінде ұсынуға болады. Сіз баламалы оқулықтардан немесе баспа жаттығуларынан кітаптарды таңдай аласыз. Егер білім алушылар тобына қосымша тапсырма берілсе, онда ол негізгі оқулықтан таңдалады немесе тақтаға жазылады.

Репродуктивті немесе нәтижелі, мазмұны бойынша негізгіге байланысты емес тапсырмалар қосымша ретінде ұсынылуы мүмкін.

Жеке қосымша тапсырмалардың кең таралған түрлері схемалық түрде көрсетілген.

Мұғалім әртүрлі бірнеше қосымша тапсырмаларды алып, білім алушыларға таңдауы бойынша ұсына алады.

Дифференциацияның тағы бір нұсқасы - күрделене түсетін өзара байланысты бірнеше тапсырмаларды таңдау. Әдетте, ең қиын тапсырмаларды мықты білім алушылар орындайды, олар белгіленген уақытта ең көп жаттығулар жасай алады.

Материал көлемі бойынша сыныпта дифференциацияны қолдану білім алушыларды жұмысты ұйымдастырудың белгілі бір ережелерімен таныстыруды қажет етеді.

Қосымша тапсырмаларды орындау бойынша жұмысты ұйымдастыру ережелері:

- негізгі тапсырманы тексермейінше бүйірлік тапсырманы орындауды бастамаңыз;
- қосымша тапсырма міндетті емес, сондықтан оны толығымен емес, жартылай орындай аласыз;
- егер негізгі тапсырма сыныпта тексеріліп жатса, онда қосымша тапсырманы кейінге қалдырып, мұғаліммен бірге жұмыс жасау керек;
- сабақтың басқа кезеңдерінде қосымша тапсырманы орындауға оралуға болады.

Қосымша тапсырмаларды орындау үшін арнайы дәптерлерді немесе бөлек парақтарды, карточкаларды қолданған жөн. Бұл сіздің шешімдер жазбаларыңызды тәртіпке келтіреді.

Білім алушылардың тәуелсіздік дәрежесіне сәйкес жұмысты саралау.

Жұмыстың тәуелсіздік дәрежесіне қарай саралануы мазмұндық деңгейде емес, ұйымдастырушылықта көрінеді, яғни білім алушылардың әртүрлі топтарына арналған оқу тапсырмаларында айырмашылықтар күтілмейді. Барлық білім алушылар бірдей жаттығуларды орындайды, бірақ кейбіреулері мұғалімнің басшылығымен, ал басқалары өз бетінше орындайды.

Әдетте жұмыс келесідей құрылымдалады. Болжамдық кезеңде білім алушылар берілген тапсырмамен танысады, оның мәні мен жобалау ережелерін түсінеді. Осыдан кейін балалардың кейбіреулері, көбінесе бұл

үшінші топ (оқу мен оқудың деңгейі жоғары мектеп білім алушылары), өз бетінше тапсырманы орындай бастайды. Қалғандары мұғалімнің көмегімен шешімді немесе ұсынылған модельді талдайды, жаттығудың бір бөлігін фронтальды орындайды. Әдетте, бұл екінші топтағы балалар үшін (оқыту мен оқудың орташа деңгейі бар мектеп білім алушылары) өз бетінше жұмыс істей бастауы үшін жеткілікті. Қиындықтарға тап болатын білім алушылар, көбінесе бұл бірінші топ (оқыту деңгейі төмен мектеп білім алушылары), барлық тапсырмалар мұғалімнің басшылығымен толығымен орындалады. Тексеру кезеңі жеке, жұптық немесе шағын топтарда жасалуы мүмкін.

Сонымен, білім алушылардың дербестік дәрежесі әртүрлі. Үшінші топ үшін мұғалімнің басшылығымен өзіндік жұмыс, екіншісіне - жартылай тәуелсіз, біріншіге - фронтальды жұмыс қарастырылған. Сонымен бірге білім алушылардың өздері тапсырманы өз бетінше орындауға қай кезеңде кірісу керектігін өздері анықтайды. Қажет болса, олар кез келген уақытта мұғалімнің басшылығымен жұмысқа оралуы мүмкін.

Схемалық тұрғыдан тәуелсіздік дәрежесіне қарай саралауды келесі түрде ұсынуға болады:

Бұл технология оқу үдерісін тиімді етеді. Дифференциалды оқыту мұғалімдерден білім алушылардың жеке қабілеттері мен тәрбиелік мүмкіндіктерін (зейінінің, ойлауының, есте сақтау қабілетінің даму деңгейі және т.б.) зерттеуді, олардың белгілі бір пән бойынша білімі мен дағдыларының деңгейін диагностикалауды талап етеді, бұл түзету әсеріне жету үшін одан әрі дараландыруға мүмкіндік береді. Мамандар жүргізетін білім беру мүмкіндіктерін диагностикалау суретті толықтырады. Көпдеңгейлі білім беру технологиясын жүзеге асыру мақсатында әр білім алушының танымдық үдерістері мектептегі бүкіл білім беру кезеңінде диагностикаланған. Дифференциалды білім беруді енгізу психологтардан бастауыш мектепте психодиагностика жүйесін құруды талап етті, бұл нақты баланың даму деңгейін сенімділік деңгейімен анықтауға мүмкіндік берді.

Орта білім мазмұнын жаңарту шеңберінде тұлғаны дамыту проблемасының өзектілігі әртүрлі санаттағы, мүмкіндіктер мен қабілеттердегі білім алушылардың білім қажеттіліктерін қанағаттандыру болып табылады. Дифференциалды оқыту үдерісі дегеніміз - білім берудің мүмкіндіктерін, бейімділігін, қабілеттерін психологиялық-педагогикалық диагностикалау нәтижелері негізінде оқу қызметін ұйымдастырудың және оқытудың әртүрлі формаларын, әдістерін кеңінен қолдану. Осы формалар мен әдістерді қолдану, олардың бірі - деңгейлік саралау, тыңдаушылардың жеке ерекшеліктеріне негізделген, жеке тұлғаға бағытталған білім беру үдерісінде тұлғаның дамуына қолайлы жағдайлар жасайды.

Бұл мынаны білдіреді:

- сараланған оқыту үдерісін құру әр білім алушының тұлға ретінде және оның жеке ерекшеліктеріне ғана тән ерекшеліктерін ескерусіз мүмкін емес;

- деңгейлік дифференциацияға негізделген оқыту мақсат емес, бұл жеке тұлға ретінде жеке қасиеттерін дамыту құралы;

- дамудағы әр білім алушының жеке ерекшеліктерін ашу арқылы ғана, т. саралап оқыту үдерісінде сіз білім алушыға бағытталған оқыту үдерісінің жүзеге асырылуын қамтамасыз ете аласыз.

Оқу іс-әрекетін саралап ұйымдастырудың басты міндеті - жоғары сыныптарда даралықты ашу, олардың дамуына, тұрақтылығына, көрінуіне, селективтілік пен әлеуметтік әсерге қарсы тұруға көмектесу. Деңгейлеп саралап оқыту әр білім алушының бейімділігі мен қабілетін анықтауға және оны арттыруға келіп тіреледі. Сонымен бірге орта мектептегі жалпы білім деңгейі бәріне бірдей болуы өте маңызды.

Бағдарлы білім беруде саралап оқыту жағдайында білім алушының жеке басының дамуы білім алушылардың семантикалық деңгейге жеткізілген білім берудің мемлекеттік стандартына негізделген жеке тұлғалық қасиеттердің дифференциалды тәсілінің ауыспалы негізінде оқытуды еркін таңдауын қамтамасыз етуге бағытталған.

Оқу үдерісінің әртүрлі кезеңдерінде сараланған тәсілді қолдану, сайып келгенде, барлық білім алушыларға белгілі бір бағдарламалық білім, білік және дағдыларды меңгеруге бағытталған.

Оқыту мен тәрбиені саралау білім алушының жеке басының ерекшеліктері, оның қабілеттері, қызығушылықтары, бейімділігі, білім алуға дайындығының айырмашылығына негізделген.

Ол икемді және ұтқыр болуы керек, бұл оқу үдерісінде мұғалімге әр білім алушыға жеке-жеке жақындауға және сыныптың жалпы жандануына ықпал етуге мүмкіндік береді. Барлық білім алушыларға арналған жеке тұлғаның психологиялық дамуының ерекшеліктерін ескерусіз «талаптардың бірлігін» білім беру үдерісінің барлық кезеңдерінде үнемі жүзеге асыру олардың қалыпты оқуларын тежейді, тәрбиелік қызығушылықтардың болмауына себеп болады.

Оқу іс-әрекетін саралап ұйымдастыру бір жағынан білім алушылардың психикалық даму деңгейін, психологиялық ерекшеліктерін, ойлаудың абстрактілі-логикалық түрін ескереді. Екінші жағынан, бұл жеке тұлғаның жеке қажеттіліктерін, оның нақты білім беру саласындағы мүмкіндіктері мен қызығушылықтарын ескереді. Оқу іс-әрекетінің сараланған ұйымдастырылуымен бұл екі жақ қиылысады.

Оны білім алушыларға бағытталған білім беруде жүзеге асыру қажет:

- білім алушылардың жеке ерекшеліктері мен білім алу мүмкіндіктерін зерттеу;

- білім алушыларды топқа бөлу критерийлерін анықтау;

- білім алушылардың қабілеттері мен дағдыларын жеке басшылыққа ала отырып жетілдіру мүмкіндігі;

- ауысым мен қиындықтарды байқай отырып, өз жұмысын талдау мүмкіндігі;

- білім беру үдерісін басқаруға бағытталған білім алушылардың (жеке және топтық) іс-әрекетін ұзақ мерзімді жоспарлау;
- көшбасшылықты оқытудың саралануының тиімсіз әдістерін неғұрлым рационалдыға ауыстыру мүмкіндігі [14].

Дифференциация қазір және қазір пайда болды деп айтуға болмайды. Оқу үдерісінде білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескеру талабы ежелден келе жатқан дәстүр. Мұның қажеттілігі айқын, өйткені білім алушылар бір-бірінен әртүрлі көрсеткіштер бойынша айтарлықтай ерекшеленеді. Бұл талап сараланған тәсіл принципі деп аталатын педагогикалық теорияда көрінеді.

Жас ұрпақты тәрбиелеудің негізгі міндеттерінің бірі - өзіндік ойлауын қалыптастыру, шығармашылық қызметке дайындау. Бұл уақыт талабы, мектеп ең алдымен шешуге шақырылған әлеуметтік міндет.

Барлық білім алушылардың бағдарламалық материалды сапалы игеруі бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі. Тапсырманы өздігінен орындау - білім, білік және дағды сапасының ең сенімді көрсеткіші.

Жоғарғы сыныптарда оқыту үдерісін дараландыру және саралау мәселесін әзірлеу кезінде соңғы жылдары білім беруді жетілдіру үдерісі жүріп жатқан негізгі бағыттардан бастау қажет:

- білім беру үдерісінің практикалық бағытын күшейту;
- оқу іс-әрекетінің мазмұнын ғана емес, сонымен қатар оперативті жағын да басқару (мысалы, орфографиялық, грамматикалық, сөйлеу, арифметикалық есептерді шешуде қандай іс-әрекеттер және қандай дәйектілікпен орындау керек);
- білім алушылардың ұғымдар арасындағы, дағдылар арасындағы байланыстарды игеруіне негізделген білім мен біліктер жүйесін қалыптастыру;
- оқу үдерісінде білім беру;
- оқытуға жүйелі көзқарас;
- оқу қабілетін қалыптастыру.

Осыны ескере отырып, сараланған білім беру жағдайында тұлғаның дамуы дегеніміз не, қандай қозғаушы күштер білім алушылардың сапалық өзгерістерін анықтайтынын, олардың тұлғалық құрылымында, бұл өзгерістер неғұрлым қарқынды болған кезде және, әрине, қандай сыртқы, әлеуметтік, педагогикалық және ішкі факторлар. Бұл мәселелерді түсіну жеке тұлғаны қалыптастырудағы жалпы және жеке тенденцияларды, жасқа байланысты ішкі қайшылықтардың өсуін анықтауға және білім алушыларға көмектесудің тиімді әдістерін таңдауға мүмкіндік береді.

Пәндік саралау - оқытудың жеке тәсілін қамтамасыз ететін саралап оқытудың бір түрі. Оқытудағы пәндік саралау білім алушының бейімділігін ерте анықтауға ықпал етеді, кейіннен дарындылықты анықтауға көмектеседі. Әр білім алушының білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін дифференциалды тәсіл арқылы балалардың пәндегі дарындылығы анықталады.

Білім беруді саралау қазіргі кезде орта білім мазмұнын жаңартудың негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Бұл дифференциацияның білім

беру жүйесінің әртүрлілігін жүзеге асырудағы рөлі, білім алушылардың оқуын, қабілеттерін, танымдық белсенділігін, олардың оқу жүктемесін қалыпқа келтіруді дамытудағы және т.б. Білім беру мазмұны мен білім беру үдерісінің саралануы «... оның демократиялануы мен ізгілендіруінің анықтаушы факторы, қоғам мүшелерінің білім беру әлеуетіндегі қажеттіліктері мен әр адамның жеке тұлғалық бағыты арасындағы оңтайлы қатынастарды орнатудың құралы» болады. Осы ғылыми мектепте оқытуды саралаудың негізгі параметрі және балаға жеке көзқарастың негізі оқу материалын игерудегі жетістік деңгейі болды. Бұл тәсіл сабақ берудің сыныптық-сабақ формасын ұйымдастыруда айтарлықтай өзгерістерді қажет етті: мұғалімнің мектеп білім алушыларының әртүрлі топтарымен бір уақытта жұмыс жасауы, әр дәрежедегі күрделілік дәрежесіндегі әр сабаққа арналған тапсырмаларды әзірлеу, бағалаудың әртүрлі өлшемдерін қолдану.. ғылыми мектебінде жүргізілген бірқатар зерттеулер. Л.В Занкова, білім беруді саралаудың осы формасының орындылығын көрсетті. Алайда, бұл балалар арасындағы айырмашылықтардың бір ғана параметрімен шектеледі және белгілі дәрежеде бастауыш сынып білім алушысының сыныптағы ыңғайлы жағдайға деген қажеттіліктерін және оған қол жетімді оқу материалындағы ілгерілеу қарқынын қанағаттандыра алады [14].

Психологиялық-педагогикалық тұрғыдан саралаудың мақсаты - әр білім алушының қызығушылықтары мен қабілеттерін дамыту, бейімділікті анықтау үшін оңтайлы жағдайлар жасауға негізделген оқытуды дараландыру. Екінші мақсатқа жетудің маңызды құралы - білім алушыларға таңдау жасау еркіндігін беру. Дифференциалдаудың мақсаты әлеуметтік тұрғыдан алғанда қоғамның әр мүшесінің қоғаммен қарым-қатынасында оның мүмкіндіктерін мейлінше толық және ұтымды пайдалануға ұмтылуынан туындаған қоғамның шығармашылық, интеллектуалды, кәсіби әлеуетін қалыптастыруға бағытталған әсер ету болып табылады. Дидактикалық көзқарас тұрғысынан саралаудың мақсаты - мектептердегі өзекті мәселелерді түбегейлі әртүрлі мотивациялық негізге сүйене отырып, білім алушыларды саралап оқытудың жаңа әдістемелік жүйесін құру арқылы шешу.

Қазіргі кезде бірқатар психологиялық-педагогикалық, дидактикалық және әдістемелік зерттеулерде жасалып жатқан тұлғалық-бағдарланған оқыту моделі мектеп білім алушыларының ақыл-ой қабілеттерін олардың танымдық іс-әрекеті мен ойлауының жеке ерекшеліктерін барынша ескеру және пайдалану негізінде дамытуға бағытталған . Ол үшін мыналарды пайдалануға болады:

- берілген мемлекеттік стандартқа сәйкес деңгейдегі, бірақ қажетті деңгейден төмен емес оқу мазмұнын таңдау;
- дифференциация мен интеграцияның негізделген қабілетті үйлесімділігі, білім алушылардың оқу іс-әрекеті құрылымын дамыту, олардың қабілеттерін, ынталарын, талпыныстарын барынша дамыту; мектеп білім алушыларына әртүрлі қызмет түрлерінің тәжірибесін - коммуникативті, танымдық, еңбек, эстетикалық және т.б. тағайындау, бұл жағдайда тұлғаның барлық салаларына: танымдық, ерік, әлеуметтік-психологиялық, белсенділік-практикалық салаларға әсер ететіндігін ескеру;

- әлеуметтік ортада қолайлы жағдайлар жасау.

Сонымен тұлғаны дамыту білім алушының іс-әрекетін, оның дербестігін, бастамасын жүзеге асырумен жүзеге асады.

Ақмола облысы, Солтүстік Қазақстан облысы, Қостанай облысы мұғалімдері мен шағын жинақты мектептердің басшыларымен жүргізілген көптеген байқаулар мен әңгімелер олардың дифференциацияның мәні мен формаларын өте үстірт түсінуі туралы айтады. Мұғалімдер оқу-тәрбие жұмысында білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескерудің маңыздылығы туралы үнемі айтып отырады және сонымен бірге бұл айырмашылықтардың немен көрінетіндігін және білім алушылардың қандай жеке ерекшеліктерін ескеру керектігін анықтау қиынға соғады. Ойлаудың әртүрлі типтері бар білім алушылардың болуы оқу материалын ұсынуға ерекше талаптарды қояды, ол тек ақпараттық, қол жетімді ғана емес, сонымен қатар эмоционалды, айқын, білім алушылардың белгілі бір идеяларын, ассоциацияларын, бейнелік бейнелерін тудыруы керек. Сонымен, бір сынып білім алушылары бір-бірінен жоғары, орташа және төмен оқу қабілеттерімен ерекшеленеді. Айтылғандардың барлығы білім алушылар арасындағы жеке ерекшеліктердің кең ауқымы туралы сенімді түрде айтатын сияқты. Мұнда өте қиын мәселе туындайды, қарапайым мұғалім осының бәрін қалай ескере алады және дайындықты барлығына оңтайлы ете алады.

Деңгейлік саралаудың оң және теріс жақтары қандай?

Дәстүрлі бағдарламалар, оқу бағдарламалары, оқулықтар мен дидактикалық құралдар, талаптар, әдістер мен формалар барлық мектеп білім алушылары үшін бірдей бола отырып, жеке ерекшеліктерді зерттеу мен ескеруді көлеңкелендіреді. Бұл үшін тамаша мүмкіндіктер бар сияқты көрінетін ауыл мектептерінде де оқыту «орташа» білім алушыға бағдармен жасалады. Бұл бағдар мектепке келгендердің даму қарқынын өз құрдастарына қарағанда әлдеқайда дамиды. Бірақ даму қарқыны баяу білім алушылар өздерін ерекше қиын жағдайда ұстайды. Бұл мәселені сыртқы, атап айтқанда деңгейлік дифференциалдау арқылы шешуге болады. Бүгінгі күні, еліміздің көптеген мектептерінде, бірінші сыныпта-ақ білім алушылар жас нормасы бойынша сыныптарға (ағымдарға) бөлінеді, жеделдетіп оқыту, жеке зейінін арттыру, түзету, туралау. Рас, бұл тәсіл, әсіресе ерте дифференциация көптеген сындарды тудырады. Балалар мектепке кіріп, әртүрлі бастапқы біліммен оқи бастайды. Ал гетерогенді ортада оқыту жағдайында, яғни мықты, орташа және әлсіз білім алушылардан тұратын сыныпта мұғалім еркіне сай «орташа» білім алушыға назар аударуға мәжбүр болады, күштінің дамуы тежеледі және кейде әлсіздер үшін шешілмейтін қиындықтар туындайды. Бақылаулар көрсеткендей, бастауыш мектепте үлгере алмаған білім алушылар бүкіл оқу жылында өзгеріссіз қалады. Себебі айқын - олар өздерін «өз ортасында емес» деп тапты. Деңгейлік саралаудың мәні - оқу үдерісін әр білім алушының танымдық қабілеттеріне бейімдеу, оның даму талаптарының, оқу бағдарламаларының, оқулықтардың, оқытудың әдістері мен формаларының сәйкес өткізгіштік деңгейін шығаруда.

Әр бала дерлік білім алуға деген үлкен құштарлықпен мектепке барады, бірақ көп ұзамай бұл тілек мектеп білім алушыларының айтарлықтай бөлігінен жоғалады, ал оқу ауыр міндетке айналады. Себебі айқын: оларға осындай оқыту шарттары ұсынылады және олардың даму деңгейлерінен асып түсетін талаптар қойылады. Егер алғашқы мектеп жылдарынан бастап әр бала өзін жайлы сезінетін біртекті ортада болса және оның оқуы сәттілікпен ұштасса, бұған жол бермеуге болады. Мәселені білім алушылардың психофизиологиялық ерекшеліктері туралы сенімді ақпарат беретін әдістерді қолдана отырып, кешенді диагноз қою арқылы ғана шешуге болады. Әдетте мектеп психологы мұндай жұмысты жасайды, бірақ ол қолданатын психодиагностикалық әдістер толығымен сенімді емес. Әдетте, жалпы дамудың қазіргі деңгейін бекіту, олар білім алушыға уақытылы көмек көрсетуге мүмкіндік беретін ұзақ мерзімді диагноз қоймайды. Мұнда сізге дәрігердің, логопедтің, дефектологтың қатысуы қажет. Біліктілігі жоқ диагностика кезінде ата-анасы мектепке дейін оқыған (оқуды, жазуды, санауды үйреткен) баланың жас нормасына немесе жеделдетілген оқыту сыныбына жіберілу қаупі бар, ал жоғары оқу қабілеті бар, бірақ мектепке жеткіліксіз дайындалған баланы компенсаторлық білім беру сыныбына жатқызу қаупі бар.

Бұл қатені растайтын көптеген белгілі жағдайлар бар. Мұқият және қатесіз психодиагностикадан кейін білім алушылар әр деңгей деңгейіне дұрыс бөлінді делік. Олардың болашақ тағдыры туралы не деуге болады? Олардың дамуының оң динамикасын қадағалайтын сенімді механизм бар ма және олар қандай критерийлер бойынша бір сыныптан екінші сыныпқа ауысады? Когнитивтік психологияның өкілдері бұрыннан дәлелдеп отырғандай, тек оқу нәтижелеріне бағытталу (оқу үлгерімі) түзету жұмыстарына жеткілікті негіздеме бермейді. Мұны кім жасайды? Дәстүр бойынша психолог мектепте диагностикамен айналысады. Бірақ оның мұғалімге көмегі эпизодтық болып табылады. Сонымен қатар кез келген диагностикалық, түзету жұмыстары білім алушылардың күнделікті бақылауына негізделген жағдайда тиімді болады.

Білім алушылардың күнделікті іс-әрекетін мұғалім ғана зерттей алады. Олардың көпшілігі диагностикалық технологияны меңгермеген. Мұғалімдер өздерінің тәжірибелеріне, интуицияларына, ақыл-ойларына көбірек сенеді, бұл көп деңгейлі білім беру жағдайындағы тиімді жұмыс үшін жеткіліксіз. Мұғалімнің дәстүрлі функцияларына - оқыту, ұйымдастырушылық, коммуникативті міндеттеріне психодиагностикалық міндет те туындайды.

Сараланған тәсіл мұғалім білім алушылардың білімі мен қабілетін ескере отырып құрастыратын сабақта және үй тапсырмасында көп деңгейлі тапсырмаларды пайдалануды көздейді. Мұндай тапсырмалар әртүрлі деңгейдегі білім алушыларға қол жетімді болуы керек, әйтпесе, бір бала бағдарламалық материалды қиындықсыз оңай үйренеді, ал екіншісі барлық күш-жігерін қиын материалды түсінуге жұмсайды. Сонымен қатар, бір бала өзінің қабілеттеріне қосымшаны таба алмайды, өзі үшін қиын материал

бойынша өзін жаттықтырмайды, ал екіншісінде өзіне деген сенімсіздік сезімі пайда болады. Екі жағдайда да білім алушылардың оқуға деген қызығушылығы жоғалады. Дифференциалданған әдіс қана оқу үдерісін жемісті әрі қызықты ете алады.

Жұмыстағы тәуелсіздік дағдылары білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, сараланған тапсырмалар арқылы жақсы қалыптасады. Прогрессивті әдістермен оқыту принципі сақталмаса, сараланған тәсілдің нәтижесі болмайды. Балалардың жоғары танымдық қабілетіне сай білім берілуі қажет. Осы қағиданы ұстану қабілетті білім алушыны анықтауға және олардың дамуына қолайлы жағдай жасауға мүмкіндік береді. Оқуда қиындықтары бар білім алушылар үшін сараланған тәсіл олар үшін қол жетімді деңгейде базалық білімді қалыптастыруға жағдай жасауға ықпал етеді.

Бүгінгі таңда, жаппай жалпы білім беретін мектеп жағдайында оқу барысында белгілі бір қиындықтарға тап болған балалардың оңтайлы дамуына алғышарттар жасау қажет. Бұл өте маңызды, өйткені оқытудың бастапқы кезеңінде қалыптасқан білім алшақтықтары, әдетте, академиялық үлгермеушілікке, тұрақсыздықтың дамуына және оқу мотивациясының жоғалуына әкеледі.

Білім алушыны мұқият бақылай отырып, кейбірінің зейіні тұрақсыз, олар үшін оқу материалына назар аудару қиын, басқалары ережелерді механикалық түрде есте сақтауға бейім, ал басқалары жұмыста баяу деген қорытындыға келуге болады. Кейбір білім алушының көзбен есте сақтау қабілеті дамыған, басқаларында есту жады, ал басқаларында қол қимылдары арқылы есте сақтау бар. Осы тұжырымға сүйене отырып, оқытудың басты міндеті - білім алушылардың жеке ерекшеліктерін зерттеуді қарастыру және олардың оқу материалы бойынша жұмысын түсінуге уақытында көмек көрсету.

Сараланған жұмыста келесі мақсаттар көзделеді: біліктер мен дағдылар туралы білімді бекіту, ойлау қабілетін дамыту, дербестікті қалыптастыру, өзін-өзі бақылау.

Жеке тапсырмалар жеке білім алушылардың сабақта материалды игеруіндегі олқылықтардың орнын толтыруға көмектеседі, бағдарламаның жекелеген бөлімдерін тереңірек игеру қажеттілігін қанағаттандырады.

Оқытуды саралаудың негізгі әдіснамалық принципі белгілі бір тақырып бойынша сабақтар жүйесіндегі фронтальды топтық және жеке тапсырмаларды жан-жақты ойластырылған үйлестіру болып саналады.

Білім алушыны оқытудың сараланған тәсіліне сәйкес, әр білім алушы қол жетімді тапсырма алады (бірақ бағдарлама деңгейінен төмен емес). Білім алушы өз тапсырмаларының деңгейін үнемі жетілдіріп отырады. Күрделірек тапсырманы орындау әр білім алушының мақсатына айналады. Сіз білім алушыларға тапсырманы өздеріне таңдауға мүмкіндік бере аласыз (оңай немесе қиын). Бұл білім алушылардың мүмкіндіктеріне сәйкес өзін-өзі бағалауды қалыптастырады. Мұндай жұмыстың маңызды тәрбиелік мәні бар,

кез келген тапсырманы тиянақты орындауға үйретеді, белсенділікті өз деңгейінде ұстайды, тәуелсіздік пен жауапкершілік сезімін қалыптастырады.

Дифференциалданған тәсілдің мәні материалдың мазмұнын жеңілдету емес, сонымен бірге білім алушының соңғы мақсатқа жету керек болатын қарапайым жолды табу, яғни. тапсырманы өздігінен орындау. Бұл дифференциация өзіндік жұмыс нұсқауларының сипатын өзгертуге дейін қарастырылады, яғни. өзіндік жұмысқа дайындық сұрақтары немесе жаттығулар кіреді, олардың орындалуы негізгі міндетті шешуге әкеледі. Нашар оқитын білім алушы тапсырмадан басқа теориялық анықтамасы жазылған әрекет алгоритмі бар карточканы алады, оны пайдалану осындай жанама түрде көмектеседі.

Сонымен, сараланған тапсырмалардың негізгі мақсаты - білім алушылардың білім беру мүмкіндіктеріндегі жеке ерекшеліктерді білу және ескеру, олардың әрқайсысына оқу-тәрбие жұмысы үдерісінде танымдық белсенділікті қалыптастырудың оңтайлы жағдайларын қамтамасыз ету.

Саралап оқытудың формалары.

Қазіргі кезде саралап оқыту сыртқы немесе ішкі формада жүзеге асырылады. Шағын мектеп жағдайында, сессия кезінде магниттік мектеп білім алушылары негізгі мектептің ресурстық орталығына 10 күн бойы келген кезде, дайындықтың басқа деңгейі мен материалды игеру деңгейі анық байқалуы мүмкін. Бұл жағдайда сараланған тәсілді қолдану қажет. Магниттік мектептің мұғалімі бұл жағдайда ресурстық орталық мұғалімінің көмекшісі рөлін атқарады, оның көмегі білім алушылардың білім қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін ішкі деңгейлік дифференциацияны жүзеге асыру үшін карталар мен басқа материалдарды дайындауда қажет.

Психодиагностикалық жұмыс балаларды мектепке қабылдаған кезде оларды жан-жақты тексеруден басталатыны сөзсіз. Тест әдістерінің сан алуан түрлерінің ішінен бірінші кезекте есте сақтау қабілеті, зейін мен ойлауды түзету тестілері арқылы Керн-Ирасек және Векслер тесттерін қолданып, интеллект деңгейін зерттеуді ұсынатын әдістерге басымдық берілді. Тестілеудің мәні - мүмкін болса, баланың дамуының шынайы және визуалды бейнесін алу. Бұл әсіресе мұғалім білім алушының ақыл-ой әрекетінің негізгі сапаларының даму дәрежесін анықтайтын қазіргі кезде өте маңызды. Кіші мектеп білім алушыларындағы психологиялық үдерістердің қалыптасу деңгейінің ашылуы оқыту үдерісін жекелендіруге немесе саралауға және балаға қажетті психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.

Айта кететін болсақ, білім алушылардың мектепте оқуға дайындық деңгейі (оқу үдерісі) бірдей емес және жыл сайын төмендейді. Біреулер үшін бұл олардың одан әрі білім алуының шарттарына сай келеді, ал басқалары үшін бұл рұқсат етілген межеге жетеді. Барлық тестілер үшін алынған мәліметтер баланың мектепке дайындығының жеке бейінін құруға мүмкіндік береді, соның негізінде оның даму деңгейі анықталады. Көп деңгейлі білім беруді ұйымдастырған кезде біз балалардың интеллектуалды қабілеттерін

ескереміз және 9-сыныптың соңында олар жастық норма деңгейіне жетеді, бұл көп деңгейлі білім берудің білім алушылардың дамуына оң әсерін көрсетеді.

Сараланған тәсілді жүзеге асыра отырып, мұғалімдер келесі талаптарды басшылыққа алады:

- білім алушыларға қолайлы атмосфераны құру;
- білім беру үдерісі мотивация беріп, белсенді қарым-қатынас жасау; білім алушы өзінің қабілеті мен қабілетіне қарай білім алатындай етіп; одан не күтілетіні туралы түсінікке ие болу;
- әртүрлі деңгейдегі білім алушылар өз мүмкіндіктеріне сәйкес бағдарламаны игеруге шақырылады (әрқайсысы мүмкіндігінше «алады») [14].

Білім алушының тапсырмасымен бірге әртүрлі көмек элементтерін қамтитын ақпараттық карталар.

Ерікті орындауға арналған балама тапсырмалар.

Мазмұнын білім алушылар тапқан тапсырмалар.

Қызметтің рационалды жолдарын игеруге көмектесетін тапсырмалар.

Оқытудың көп деңгейлі саралауы білім беру үдерісінің әр кезеңінде кең қолданылады:

жаңа материалды игеру;

- сараланған үй жұмысы;
- сабақта білімді ескеру;
- өткен материалдың ассимиляциясын тексеру;
- тәуелсіз және бақылау жұмыстары;
- қателер бойынша жұмысты ұйымдастыру;
- бекіту сабақтары.

Диагностика нәтижелері бойынша сынып деңгейлерге бөлінеді:

1-ші топ, жоғары академиялық қабілеті бар білім алушылар (олар білімдері белгісіз жағдайда және өз бетінше қолдануға, мәселелерді шешуге шығармашылықпен жүгіне білуді талап ететін күрделілігі жоғары материалмен жұмыс істейді), мүмкіндіктер, белгілі бір пәндер бойынша нәтижелік көрсеткіштері, жақсы жұмыс жасауды біледі. Қозу мен тежелудің теңдестірілген үдерістері бар білім алушылар. Олар тұрақты зейінге ие, байқалған кезде олар заттың белгілерін бөліп алады; бақылау нәтижесінде оларда бастапқы түсінік қалыптасады. Оқыту барысында олар жалпылау үдерістерін ойдағыдай меңгереді, сөздік қоры мол.

2-топ, орташа қабілеті бар білім алушылар (бірінші топтың тапсырмасын орындайды, бірақ мұғалімнің көмегімен тірек сызбалары бойынша), оқудың көрсеткіштері, интеллектуалды өнімділік, оқу мотивациясы, қызығушылық. Тежелу үдерістеріне қарағанда қозу үдерістері басым білім алушылар объектінің белгілерін өз бетінше бөліп ала алмайды, олардың идеялары нашар және үзік-үзік. Материалды есте сақтау үшін оларға бірнеше рет қайталау қажет. Сыртқы жағынан олардың психикалық ерекшеліктері асығыстықта, эмоционалдылықта, зейінсіздікте және

жүйесіздікте көрінеді. Жалпылау тапсырмалары бұл балаларға қиын, өйткені олардың аналитикалық ойлау деңгейі төмен.

3-топ, оқу қабілеті төмен білім алушылар (оқу міндеттерін ұйымдастырудағы дәлдікті, көп оқу жұмысын және сабақта жаңа нәрселерді түсіндіруді қажет етеді), танымдық қызығушылықты қалыптастыруға, оқуға деген мотивацияны, үлгерім индикаторларын, тез шаршауды, білімдегі үлкен алшақтықтармен, тапсырмаларды елемеу. Білім алушылар «әлсіз» санатына жатады. Олар баяу, яғни, жай, сабаққа үлгермейді. Оларға жеке көзқарас болмаған жағдайда олар оқуға деген қызығушылықты мүлдем жоғалтады, сыныптан артта қалады, дегенмен іс жүзінде олар ойдағыдай оқи алады. Білім алушылардың дифференциалды оқыту үдерісі кезінде бір топтан екінші топқа өту мүмкіндігі маңызды, яғни, топтың құрамы мәңгілікке бекітілмейді. Ауыстыру білім алушының қызығушылығымен көрсетілген білім алушының даму деңгейінің өзгеруіне, олқылықтарды толтыру қабілетіне және білім беру бағытының артуына байланысты.

Топтардың құрамы оқу бағдарламаларының мазмұнын нақты білім алушылардың мүмкіндігіне сәйкес келтіруге мүмкіндік береді, әр білім алушының «проксимальды даму аймағына» бағытталған педагогикалық технологияны дамытуға көмектеседі, бұл өз кезегінде білім алушылардың жеке басының дамуына, оқуға деген жағымды мотивацияның қалыптасуына және өзін-өзі бағалаудың адекватты жағдайына қолайлы жағдайлар жасайды. Сыныптағы үш топ білім алушыларын таңдау мұғалімдерге көп деңгейлі тапсырмаларды таңдауда үлкен көмек көрсетеді. Әрбір тапсырма белгілі бір мақсаттар мен талаптарды көздейді, өйткені білім беруді ізгілендіру мектепті балаға қарай бұруды, оның жеке басын, сұраныстары мен қызығушылықтарын құрметтеуді, ең алдымен білім алушылардың қабілеттерін, олардың өмірінің толық құндылығын ашу мен дамыту үшін ең қолайлы жағдайлар жасауды, сондай-ақ олардың өз тағдырын шешуді көздейді.

Қазіргі педагогика интерактивті арсеналға бай саралап оқытуды ұйымдастырудың тәсілдері, оның ішінде мыналарды ажыратуға болады:

- шығармашылық тапсырмалар;
- шағын топтарда жұмыс жасау;
- интерактивті экскурсия;
- бейнеконференция;
- әлеуметтік-психологиялық дайындық;
- фокус-топ;
- портфолио әдісі;
- жоба әдісі;
- Сократтық диалог;
- «позиция ұстану» әдісі;
- топтық талқылау;
- «» Шешімдер ағашы «әдісі;
- «Попс-формула» әдісі және т.б.

Шығармашылық тапсырмалар: шығармашылық тапсырмалар деп білім алушының ақпаратты жай көбейтуін емес, шығармашылықпен жұмыс жасауын талап ететін білім беру тапсырмалары түсініледі, өйткені тапсырмаларда түсініксіздіктің үлкен немесе кіші элементі бар және әдетте бірнеше тәсілдер бар. Шығармашылық тапсырма кез келген интерактивті әдістің мазмұны, негізі болып табылады. Шығармашылық тапсырма (әсіресе практикалық және өмірге жақын) оқуға мән береді, білім алушыны ынталандырады. Жауаптың белгісіздігі және өзіңіздің жеке тәжірибеңізге және әріптесіңіздің, досыңыздың тәжірибесіне сүйене отырып, өзіңіздің «дұрыс» шешіміңізді таба білуіңіз ынтымақтастық үдерісіне, өз бетімен оқуға, білім беру үдерісіне қатысушылардың барлығының, соның ішінде мұғалімнің қарым-қатынас негізін құруға мүмкіндік береді.

Шағын топтық жұмыс - бұл ең танымал стратегиялардың бірі, өйткені бұл барлық тыңдаушыларға жұмысқа қатысуға, ынтымақтастық дағдыларына, тұлғааралық қарым-қатынасқа машықтануға мүмкіндік береді (атап айтқанда, белсенді тыңдау, ортақ пікір қалыптастыру, туындайтын келіспеушіліктерді шешу).

Интерактивті экскурсия

Экскурсиялық сабақ дегеніміз –білім алушылар оқылатын объектілердің (табиғат, кәсіпорындар, мұражайлар, көрмелер, тарихи орындар мен ескерткіштер және т.б.) орналасқан жерінде білімді қабылдап, игеру және олармен тікелей танысу.

Виртуалды экскурсиялардың басты артықшылығы - кеңседен, қаладан және тіпті елден тыс орналасқан объектілермен аудиториядан шықпай танысу. Бұл білім беру қызметінің ақпараттық мазмұны мен өнімділігін арттырады.

Экскурсия кезінде көрермендер оның негізінде тақырып ашылатын заттарды көріп қана қоймай, осы объектілер туралы қажетті ақпаратты естиді, сонымен қатар өз бетінше бақылау мен талдаудың практикалық дағдыларын игереді.

Виртуалды экскурсиялар - бұл кез келген нақты орынды демонстрациялауға мүмкіндік беретін жаңа тиімді презентация құралы, ол ел, қала, ұлттық саябақ, музей, курорт, өндірістік нысан және т.б.

Бейнеконференция бейнеконференция түріндегі интерактивті сабақтың әдісі болып табылады. Бейнеконференциялардың көрнекілігі мен қолданылуы білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануды білдіреді.

Бейнеконференциялар - бұл аудиоға қосымша көрнекілік қажет болатын кездесулердің барлық түрлері үшін қолданыла алатын екі немесе көп жақты аудио және бейне байланыс. Қатысушылар географиялық жағынан бөлек, бірақ бәрібір бір-бірін көре және ести алады. Бейнеконференцияны екі немесе одан да көп студиялар арасында және

эртүрлі елдерде өткізуге болады. Көпжақты конференцияларды көбінесе сыртқы ұйым үйлестіреді.

Бейнеконференция форматы қатысушылар үшін жаңа мүмкіндіктер ашады. Біріншіден, басқа қалаға бірнеше күн бойы іссапарға барып, семинарға қатысу мүмкін емес. Бейнеконференция, керісінше, сапарға уақыт пен күш жұмсамай, презентация жасауға мүмкіндік береді. Екіншіден, кездесудің бұл форматы эртүрлі қалалардың ғана емес, сонымен қатар әр елдердің қатысушыларын біріктіруге мүмкіндік береді, бұл тәжірибе алмасуға септігін тигізеді.

Бейнеконференциялардың сәтті өтуі үшін практикалық және педагогикалық дайындық қажет. Спикерлер мен қатысушылардың тренингке шолу жасап, конференцияға сындарлы баға беру мүмкіндігі болуы керек.

Оқыту үдерісінде бейнеконференциялар өткізу электронды педагогика саласындағы арнайы білімді қажет етеді. Бейнеконференция мұғалім мен білім алушылар арасындағы интерактивті қатынасты қамтитындықтан, электронды педагогика мұғалім тарапынан да, аудитория жағынан да психологиялық-педагогикалық дайындыққа және оқу үдерісін ұйымдастыруға ерекше талаптар қояды. Сондықтан сыныпта оқу үдерісін ұйымдастыруға көмектесетін қызметкер (тәрбиеші) болуы керек. Оқу үдерісін бейнеконференция түрінде ұйымдастыру үшін мұғалім тек әдістемелік тұрғыдан ғана емес, сонымен қатар компьютермен жұмыс істеу үшін білім мен дағдыларды қажет ететін, басқа режимдермен, монитор режимін ауыстыратын басқару жүйелерімен, эртүрлі қосымшалармен дайын болуы керек.

Әлеуметтік-психологиялық тренинг - бұл тәрбиенің интерактивті түрі, оның мақсаты жетіспейтін мінез-құлық дағдылары мен қабілеттерін қалыптастыру. Топтық жұмыстың бұл формасы өмірлік жағдаяттармен жұмыс жасауға мүмкіндік береді. Топтық жұмыс түрі ретінде оқыту интерактивті технологиялардың алуан түрін қолдануға мүмкіндік береді. Тренингте қолданылатын белсенді топтық әдістер үш блоктан тұрады:

– пікірталас әдістері (топтық талқылау, тәжірибеден ситуацияларды талдау, практикалық жағдайларды модельдеу, кейс әдісі және т.б.); (2.1, 2.4 беттерді қараңыз)

– ойын әдістері (имитациялық, іскерлік, рөлдік ойындар, миға шабуыл және т.б.); (р.2.2, 2.3 бөлімдерін қараңыз)

– сезімтал тренинг (өзін-өзі түсінуге, тұлғааралық сезімталдыққа, басқа адамдарға деген эмпатияға баулу).

Тренинг барысында дамушы топ топтың әр мүшесіне үш өлшем бойынша әсер етеді:

танымдық - топ мүшесі өзінің әдеттегі тәртібі мен қарым-қатынас тәсілдері оған жағдайларды шешуге қалай мүмкіндік беретіндігін түсінеді, оның мінез-құлқының себептерін түсінеді және болашақта осындай жағдайларда өзін қалай тиімді ұстау керектігін түсінеді;

эмоционалды - топтың басқа мүшелері қолдайтын тренингке қатысушы өзінің психологиялық қорғаным механизмдерін жүзеге асырады, басқалармен қарым-қатынасты түзетеді, өзіне деген эмоционалды қатынасын өзгертеді, нәтижесінде оның өзін-өзі бағалауы жоғарылайды, өзін-өзі бағалау тұрақтанады;

мінез-құлық - топ мүшесі адекватты жағдайларды, мінез-құлық тәсілдерін дамытады.

Фокустық топ дегеніміз - кейбір критерийлер бойынша топтарға біріктірілген адамдар қауымдастығы, нәтижесінде топтық талқылау барысында сапалы мәліметтер шығарылады.

Топтық фокус - бұл кең таралған сапалы зерттеу әдісі. Фокустық топтарда тұтынушылардың мінез-құлық модельдері зерттеледі, коммуникация стратегиялары мен тактикасы идеялары, позициялау идеялары ізделінеді. Әдетте фокус-топқа 8-10 адам кіреді, бірақ зерттеу барысында шешілетін міндеттердің ерекшеліктері кейбір жағдайларда 3-4 адамның (шағын топтардың) немесе 15-20 адамның (супертоптардың) қатысуын талап етуі мүмкін.

Фокус-топтың ұзақтығы әдетте 2 сағаттан аспайды. Фокус-топтар дискуссия үдерісін жасырын бақылау бөлмесімен біріктірілген аудио және бейне жазба құралдарымен жабдықталған арнайы бөлмелерде өткізіледі.

Фокустық топтарды психология, әлеуметтану және маркетинг, тауартану саласындағы тәжірибелі мамандар жүргізеді.

Портфолио әдісі - бұл уақыт өте келе кеңейтілетін әдістердің бірі, өйткені нәтиже оқу курсының соңында немесе жеке тақырып бойынша қалыптасады. Әрбір білім алушылар оқу нәтижелерін өз бетінше қадағалайды және тіркейді, олардың ішінен өзіндік білім беру және шығармашылық қоржынын қалыптастырады.

Р - позиция (көзқарас қандай)	Менің ойымша ...
-------------------------------	------------------

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың дамуына байланысты мұндай жинақ базасына оқу орнының сайтында немесе әлеуметтік желілерде қалыптасады.

Жоба әдісі – кез келген тақырып бойынша жеке немесе топтық шығармашылық жобаны орындау.

Бұл әдісте білім алушылар: әртүрлі көздерден жетіспейтін білімді өз бетінше және ықыласпен алады; алған білімдерін танымдық және практикалық міндеттерді шешу үшін пайдалануға үйренеді; әртүрлі топтарда жұмыс істей отырып, коммуникативтік іскерліктерге ие болады; зерттеу іскерліктерін дамытады (проблемаларды анықтау, ақпарат жинау, бақылау,

эксперимент жүргізу, талдау, гипотезалар құру, қарым-қатынас жасау іскерліктері); жүйелі ойлауды дамытады.

Сократтық диалог – ерекше түрде тұжырымдалған, «бағытталған» (бірақ жетекші емес) сұрақтарды қоюға негізделген, оның оқытуда бұрыннан келе жатқан дәстүрлері бар.

Бұл әдістеме ғылыми-зерттеу жұмысында, оқу үдерісінде және практикалық қызметте пайдаланылуы мүмкін. Жеке дербес тренингтер түрінде оқытуды ұйымдастыруға да болады.

«Ұстанымға ие бол» әдістемесі 1. «Ұстанымға ие болу» әдісін қолдану қолда бар пікірлерді анықтауға, белгілі бір ұстанымның жақтаушылары мен қарсыластарын көруге, мәселені негізделген талқылауды бастауға мүмкіндік береді.

2. Талқылау пікірталас сұрағын, яғни қарама-қарсы, өзара ерекше жауаптарды білдіретін сұрақты қоядан басталады (мысалы, «Сіз өлім жазасын жоюды қолдайсыз ба немесе оған қарсысыз ба?»).

3. Барлық қатысушылар сұрақ туралы ойланып, аудиторияның әртүрлі бөліктерінде орналасқан төрт тақтайшаның біріне жақындайды.

4. Белгілі бір ұстанымға ие бола отырып, қатысушылар пікір алмасады, пікірталас мәселесі бойынша олар өз ұстанымдарын қолдауға дәлелдер келтіреді.

5. Кез келген қатысушы сенімді дәлелдердің әсерінен өз позициясын (ұстанымын) еркін өзгерте алады.

Топтық талқылау (2,1 т. қараңыз)

1. Кез келген мәселені топтық талқылау шындықты табуға немесе жақсы өзара түсіністікке қол жеткізуге бағытталған. Топтық талқылаулар зерттелетін материалды жақсы игеруге ықпал етеді.

2. Топтық талқылаудың бірінші кезеңінде тыңдаушыларға проблема қойылады (мысалы, құқықтық оқиға), белгілі бір уақыт бөлінеді, оның барысында оқушылар дәлелді егжей-тегжейлі жауап дайындауы керек.

3. Мұғалім топтық талқылаудың белгілі бір ережелерін белгілей алады:

- талқылаудың белгілі бір шеңберін орнатыңыз (мысалы, кем дегенде 10 қатені көрсетіңіз);

- ортақ пікірді әзірлеу алгоритмін енгізу;

- топтық талқылау барысына жетекшілік ететін көшбасшыны тағайындау және т. б.

4. Топтық талқылаудың екінші кезеңінде мұғаліммен бірге топтық шешім жасалады.

«Шешімдер ағашы» әдістемесі

1. «Шешімдер ағашы» әдісін қолдану оңтайлы шешім, әрекет және т. б. таңдау дағдыларын игеруге мүмкіндік береді.

2. «Шешімдер ағашын» құру - әртүрлі нұсқалардың артықшылықтары мен кемшіліктерін бағалаудың практикалық әдісі. Үш нұсқаға арналған шешім ағашы келесідей көрінуі мүмкін:

Мәселе: ...

1-нұсқа: ...		2-нұсқа: ...		3-нұсқа: ...	
Оң жағы (артықшылықтары)	Теріс жағы (кемшіліктері)	Оң жағы	Теріс жағы	Оң жағы	Теріс жағы

«Попс формуласы» әдістемесі

1. «ПОПС – формуласы» әдістемесін қолдану тыңдаушыларға пікірталаста өз ұстанымын дәлелдеуге көмектеседі.

2. Посп-формуласына сәйкес қысқаша сөйлеу төрт элементтен тұрады:

Демек, әлеуметтік тұрғыдан оқытуды саралау міндеттерінің бірі бейімділік пен қабілеттерді анықтау және максималды дамыту болып табылады. Бұл жағдайда орта мектептегі білімнің жалпы деңгейі бірдей болуы керек.

Жалпы білім берудегі саралау бірнеше функцияларды орындай алады:

- білім алушылардың қызығушылықтарын, бейімділіктерін, қабілеттері мен кәсіби қалауларын ескере отырып, білім беру мазмұнын кеңейту;
- білім алушыларды қызықтыратын ғылым мен практикалық қызмет бағыттарында тереңдетіп даярлауды қамтамасыз ету;
- оқу мотивациясын дамыту;
- әлеуметтік-педагогикалық себептер бойынша уақытша жоғалған білім алушылардың жеке резервтерін қалпына келтіру;
- шығармашылық қызмет тәжірибесімен қаруландыру;
- тұлғаның кәсіби бағыттылығын қалыптастыру (кәсіби қызығушылықтар, бейімділіктер, оң көзқарастар);
- жалпы және арнайы қабілеттерін дамыту.

Алайда, оқытуды саралауды белгілі бір пәнге қызығушылық танытқандар тұрғысынан және кейбір білім алушылардың оған деген ерекше қызығушылығының көрінісі тұрғысынан қарастыруға болмайды.

Саралау белгілі бір сынып пен пән бойынша барлық білім алушылардың пәнге қиыналатын немесе басқа салаларда мүдделері бар адамдар.

Қазіргі дидактикада анықтауға бағытталған объективті саралау ерекшеленеді:

- әртүрлі пәндік мазмұндағы материалмен жұмыс істеуге білім алушының қалауы;
- оны терең зерттеуге қызығушылық;

- білім алушының пәндік (кәсіби) дифференциацияның әртүрлі түрлерімен айналысуға бағытталуы.

Саралау оқытудың әдістемелік жүйесінің барлық компоненттеріне және мектептің барлық сатыларына әсер етеді.

Ол екі негізгі формада көрінуі мүмкін: - біріншісі, бір сыныпта, бір бағдарлама мен оқулықта оқып, білім алушылар материалды әртүрлі деңгейде игере алады.

Бұл жағдайда міндетті дайындық деңгейі шешуші болып табылады. Оның жетістігі білім алушының мазмұнды игеруге минималды қажетті талаптарды орындағанын көрсетеді.

Оның негізінде материалды игерудің жоғары деңгейлері қалыптасады. Саралаудың осы түріне қатысты жақында «деңгейлік саралау» термині кең таралды.

Саралаудың екінші түрі – мазмұны бойынша саралау. Бұл білім алушылардың әртүрлі топтарын материалды ұсыну тереңдігімен, ақпарат көлемімен және тіпті енгізілген мәселелер номенклатурасымен ерекшеленетін бағдарламалар бойынша оқытуды қамтиды.

Дифференциацияның бұл түрі кейде профильдік саралау деп аталады. Мамандандырылған оқытудың бір түрі – жоғары нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік беретін математикалық дайындықтың жеткілікті дамыған деңгейімен ерекшеленетін математиканы терең зерттеу. Сонымен бір мезгілде оқу талаптарының жоғары деңгейі оқытудың осы түрімен қамтылған білім алушылардың санын табиғи түрде шектейді.

Бейіндік оқыту жоғары деңгейдегі мектептің фуркациясының неғұрлым демократиялық және кең нысаны болып табылады [19]. Саралаудың екі түрі де - деңгей және профиль – мектеп білімінің барлық деңгейлерінде бар және бір-бірін толықтырады.

Негізгі мектепте саралаудың жетекші бағыты деңгей болып табылады, бірақ ол орта мектепте де маңыздылығын жоғалтпайды. Мектептің жоғары деңгейінде пәндерді бейіндік оқытудың әртүрлі нысандарына басымдық беріледі.

Сонымен бірге, мазмұны бойынша саралау негізгі мектепте де көрінуі мүмкін, онда ол үйірме сабақтары (барлық сыныптарда) және факультативті курстар жүйесі (VIII - IX сыныптарда) арқылы жүзеге асырылады.

Бұл формалар пәнге деген қызығушылықты арттыратын, кесте бойынша көп уақыт жұмыс істеуге деген ықыласы мен мүмкіндігі бар білім алушыларға арналған.

Пәндік саралау технологиясы оқу материалының күрделілігі мен көлемін (күрделілігі жоғары немесе төмен тапсырмалар) есепке алуға құрылады. Пәндік саралау үшін факультативті курстар, қолданбалы, вариативті профиль бағдарламалары, пәндік циклдерді терең зерттеулер жасалады.

2 ШЖМ 10-11 сынып пәндері бойынша білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау үшін сараланған тапсырмаларды құрастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар

Жаңа шындық адамға жаңа талаптар қояды. Ол тек ақылды ғана емес, креативті, стандартты емес ойлау қабілетіне ие, мобильді және динамикалық, барлық жаңа нәрселерді тез игеруі керек. Адами ресурс-ұлттық экономиканы дамытудың кепілі. Сондықтан осындай жеке тұлғаны қалыптастыру — Қазақстанның жаңартылған білім беру жүйесінің міндеті.

Бұл ғылым мен техниканың, ақпараттық кеңістіктің даму динамикасына байланысты сөзсіз үдеріс. Адам болуы тиіс нәтижелі, мүмкіндігі тез өзгертуге, кәсіби бағдар, дайын игеруге, өзгертін технологиялар. Мұның бәрі мектепте оқуға және университеттерде кәсіби дайындыққа қойылатын талаптарды айтарлықтай өзгертті. Адамның тиімділігі ол алған білім мөлшерін емес, ол игерген Дағдылар мен дағдылардың алуан түрлілігін және оларды қолдану мүмкіндіктерін анықтайды

Жаңартылған білім берудің міндеті-білім алушыларды алған білімдерін тәжірибеде қолдануға үйрету. Көптеген дамыған елдерде білім беру жүйесіндегі ұқсас үдерістер өткен ғасырдың 80-жылдарының соңында басталды. 90-жылдардың ортасына қарай жаңарту аяқталды. Біздің елімізде жаңартылған бағдарламаға көшу аяқталуда.

Жоғары мектептің негізгі міндеті жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттар бойынша бейіндік оқытуды жүзеге асыру және жоғары оқу орындарына түсу үшін білім алушылардың академиялық дайындығын қамтамасыз ету болып табылады. Жоғары мектепте оқу, қарым-қатынас, әлеуметтік, зерттеу дағдылары мен проблемаларды шешу дағдыларын неғұрлым қарқынды және мақсатты дамыту жүзеге асырылады. Білім алушылардың әлеуметтік, кәсіби және азаматтық өзін-өзі анықтауы орын алады.

10-11 сынып білім алушылары үшін міндетті пәндер

Қоғамдық-гуманитарлық бағытқа орыс тілі, Орыс әдебиеті, қазақ тілі, Қазақ әдебиеті, Шет тілдері жатады. Әрбір пән оқыту тіліне байланысты аптасына бір сағаттан үш сағатқа дейін бөлінеді.

Сондай-ақ, 10 профильді емес заттар бар. Бұл технология (аптасына бір сағат), алгебра және талдаудың басталуы (аптасына үш сағат), геометрия (аптасына үш сағат), информатика (аптасына бір сағат), биология (аптасына бір сағат), география (аптасына бір сағат), физика (аптасына бір сағат), химия (аптасына бір сағат), дене шынықтыру (аптасына үш сағат), сондай-ақ алғашқы әскери дайындық (БӘД) аптасына бір сағат.

Жаратылыстану-математикалық бағыт үшін алгебра және талдаудың басталуы (аптасына үш сағат), геометрия (аптасына екі сағат), информатика (аптасына екі сағат), биология (аптасына екі сағат), география (аптасына екі сағат), физика (аптасына үш сағат), сондай-ақ химия (аптасына екі сағат) сияқты бейінді пәндер қарастырылған.

Қазақ тілі, Қазақ әдебиеті, Орыс тілі, Орыс әдебиеті, Шет тілі сияқты бейінді емес пәндерге оқыту тіліне байланысты аптасына бір сағаттан төрт сағатқа дейін бөлінеді. Сондай-ақ Қазақстан тарихы (аптасына екі сағат), дүниежүзі тарихы (аптасына бір сағат), өзін-өзі тану (аптасына бір сағат), технология (аптасына бір сағат), дене шынықтыру (аптасына үш сағат), БӘД (аптасына бір сағат), сондай-ақ адам, қоғам, құқық (аптасына бір сағат) бар.

Білім алушылардың қажеттіліктеріне сәйкес келетін тиімді және формативті бағалау үдерісін жоспарлау үшін мұғалімге формативті бағалаудың нысанын, мазмұны мен жиілігін, сондай-ақ құралдарын өз бетінше анықтау мүмкіндігі беріледі. Мұғалім оқу бағдарламасына сәйкес оқытудың барлық мақсаттарын оқыту және қалыптастырушы бағалау үдерістеріне қосуы қажет.

Қалыптастырушы бағалау тапсырмаларын өз бетінше әзірлеу үшін мұғалімге:

* оқу бағдарламасын, оқу жоспарын оқып үйрену және оқу мақсаттарына талдау жасау;

* оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаттары негізінде бағалау критерийлерін құрастыру;

* тапсырмаларды құрастыруда сараланған тәсілді қамтамасыз ету үшін бағалау өлшемдерін ойлау дағдыларының деңгейлері бойынша бөлу;

* тапсырманы бағалау критерийлері мен ойлау дағдыларының деңгейіне сәйкес әзірлеу;

* тапсырмаға оны орындаудың негізгі кезеңдерін сипаттайтын дескрипторларды құрастырыңыз.

Күтілетін оқу нәтижелері-бұл әрбір білім беру саласы үшін белгіленген ұзақ мерзімді сипаттағы білім беру мақсаттарының жүйесі. Олар орта білім берудің барлық деңгейлері үшін жалпыланған түрде ұсынылған оқытудың жоспарланған соңғы "өнімдері" болып табылады. Күтілетін оқу нәтижелері пәндер бойынша оқу бағдарламаларын әзірлеу үшін негіз болады. Оқу бағдарламаларында осы жинақталған күтілетін нәтижелер оқу мақсаттарының көп деңгейлі жүйесін құра отырып, осы пәнді сыныптар бойынша және әрбір бөлім бойынша оқыту мақсаттарында нақтыланады. Күтілетін нәтижелер жүйесі білім алушыларды мектептен "шығарда" ұзақ мерзімді білім беру мақсаттарына кезең-кезеңмен ілгерілетуге мүмкіндік береді. Ол үшін білім алушылар пән бойынша ұзақ мерзімді, орта мерзімді және қысқа мерзімді (нақты сабақ) оқу кезеңдеріне жоспарланған күтілетін нәтижелерге қол жеткізуі қажет.

Жалпы орта білім берудің негізгі міндеттері:

1. Міндетті оқу пәндері мен таңдау бойынша оқу пәндерін үйлестіру негізінде жаратылыстану-математикалық, қоғамдық-гуманитарлық бағыттар бойынша оқытуды жүзеге асыру.

2. Жоғары оқу орындарына түсу үшін білім алушылардың академиялық дайындығын қамтамасыз ету.

3. Түлектердің қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес кәсіби өзін-

өзі анықтауға ықпал ету.

Жалпы орта білім берудің мақсаты-кең ауқымды дағдыларды дамыту негізінде білім алушылардың ЖОО-да білім алуын жалғастыруға академиялық дайындығын қамтамасыз ету және кәсіби өзін-өзі анықтау үшін қолайлы білім беру кеңістігін құру:

- білімді функционалды және шығармашылық қолдана білу; сыни ойлау;
- зерттеу жұмыстарын жүргізу үшін;
- ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану;;
- топта және жеке жұмыс істей білу;
- мәселелерді шешу және шешім қабылдау.

Білім алушылардың оқу жүктемесінің ең жоғары көлеміне қойылатын талаптар

1. Жалпы орта білім беру деңгейінде білім алушылардың апталық оқу жүктемесінің ең жоғары көлемі әрбір сыныпта аптасына 39 сағаттан аспайды.

2. Инвариантты және вариативті компоненттерді құрайтын білім алушылардың оқу жүктемесінің жалпы көлемі, сондай-ақ сыныптар бойынша апталық және жылдық оқу жүктемесі үлгілік оқу жоспарында белгіленеді.

Негізгі орта білім берудің үлгілік оқу бағдарламалары білім алушылардың ғылым жүйесінің базистік негіздерін меңгеруіне, оларда тұлғааралық және этносаралық қарым-қатынастың жоғары мәдениетін қалыптастыруға, жеке тұлғаның өзін-өзі айқындауына және кәсіби бағдарлануына бағытталған. Бейіндік оқу пәндерінің комбинациясы ҰБТ аясында пәндерді таңдауға бағытталған. 10, 11-сыныптардағы ең жоғары жүктеме 39 сағаттан 35 сағатқа дейін қысқарады. Жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11 сыныптарда алгебра және талдау бастаулары бойынша сағаттарды 4-тен 3-ке дейін (бағдарламадан Жоғары математика элементтерін алып тастау), Қазақ тілі мен әдебиеті бойынша 5-тен 3-ке дейін қысқарту болжанады: негізгі мектеп курсына білім алушылар қазақ тілінде еркін сөйлеу дағдыларын меңгеруі тиіс), ағылшын тілі бойынша 3-тен 2 сағатқа дейін (ағылшын тілінде оқытылатын пәндер қосылады), Қазақстан тарихы бойынша 2-ден 1 сағатқа дейін. Қазақстан тарихы курсына «өркениет: даму ерекшеліктері», «этникалық және әлеуметтік-саяси үдерістер», «Мемлекет тарихы және қоғамдық-саяси ойдың дамуы», «мәдениеттің, білім мен ғылымның дамуы» бөлімдері оқытылады, онда негізгі мектепте оқыған материалдар жинақталады, сондықтан бір сағат жеткілікті. Қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11 сыныптарда алгебра және талдау бастамалары бойынша жүктеме 3 сағаттан 2 сағатқа дейін, Информатика бойынша 2 сағаттан 1 сағатқа дейін, әдебиет бойынша 3 сағаттан 2 сағатқа дейін, қазақ тілі мен әдебиеті бойынша (5 сағаттан 3 сағатқа дейін) төмендейді. 10-11-сыныптардың білім алушыларына пәндерді таңдау ұсынылады: үш сағаттан 2 пәнді, 2 сағаттан бір пәнді оқу. Критериалды-бағытталған тәсілді және дихотомиялық бағалау жүйесін пайдалану білім берудің жаңа стандарттарына көшу

жағдайында білім алушылардың жетістіктерін бағалаудың объективтілігі мен анықтығы деңгейін едәуір арттырады. Бағалаудың осы технологиясының мазмұнының, ұйымдастырушылық негіздерінің және моделінің тиімділігі Қазақстанның бірқатар мектептерінде енгізу нәтижелерімен расталды, бұл критериялды бағалау нәтижелілігінің сандық және сапалық параметрлерін анықтауға мүмкіндік берді. Сонымен қатар, бағалаудың жаңа жүйесі процедурасында жеке емес, іскерлік бағдарлау басым болуы керек, яғни қызмет үдерісін бағалау нәтижені бағалаудан басым болуы керек.

Ынталандыру мен көтермелеуді білім алушылардың оқу іс-әрекетінің әдістерін, ең жақсы адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру тәсілдерін-еңбекқорлық, өз міндеттеріне қол жеткізудегі табандылық, ұйымшылдық сияқты табысты дамуына бағыттау керек.

Бағалау процедурасын ұйымдастыру кезінде кез-келген білім алушының өзін-өзі бағалау, өзін-өзі растау, өзін-өзі бағалауды сақтау және жоғарылату қажеттілігі туралы ұмытпау керек. Оның білім беру қызметіне түбегейлі қатынасы оқу, сыныптастармен және мұғалімдермен қарым-қатынасқа деген қажеттіліктің қанағаттандырылатындығына байланысты.

ШЖМ жағдайында негізгі және жоғарғы сыныптарда ЖМБ пәндерін тереңдетіп оқыту мақсаттарының толық жинақты мектептердің алдына қоятын мақсаттарынан түбегейлі өзгешелігі жоқ, алайда ескеретін айрықша маңызды ерекшеліктері бар.

Бұл ерекшеліктердің бастауында тұрған жағдай, негізгі мектептің оқу стандарты пәндерді тереңдетіп оқытуды қарастырмайды, ШЖМ мұндай мүмкіндікті пайдалана алмайды. Демек, диагностика негізінде ШЖМ сыныбымен тұтастай немесе білім алушының жеке траекториясының жұмыс бағыты анықталады және ЖМБ пәндерін тереңдетіп оқытудың жоспары жасалады.

Ерекшеліктердің негізгі бастауын білу, оны жан-жақты қарастыруға мүмкіндік береді:

бірінші ерекшелігі орта мектептің бағдарламасында көзделген құбылыстар, ұғымдар, заңдар мен теорияларды неғұрлым терең және толық зерттеу қажеттілігі болып табылады. Бұл, бірінші кезекте, білім алушылардың қызығушылықтарын қанағаттандыру қажеттілігімен байланысты. Мысалы, мұғалімдер әр түрлі құбылыстарды оқыту кезінде фактілерді келтірумен шектеледі, бірақ мұндай оқыту пәндерді тереңдете оқытатын сыныптар үшін жарамсыз;

екіншіден, білімді қатаң логикалық сабақтастықта беру қажеттілігі талап етіледі. Білім алушыларға материалды баяндаудың неғұрлым қатаң логикасы оқытылатын құбылыстардың логикасына терең енуге және оңтайлы жолмен жоғары деңгейдегі білімге келуге мүмкіндік береді, осылайша, ішінара оқу материалын еселеу болмайды;

үшінші ерекшелік бойынша, мұғалім өз пәнін терең білуге ғана емес, сонымен қатар оны заманауи деңгейде білуге, жаңаша басылымдардан хабардар болуға, көп оқуға және көп ізденуге тиісті. Өйткені, қазіргі балалар бір немесе

бірнеше пәнге қызығушылық білдіре отырып, көп оқиды, ғылыми-танымал, кей кезде тіпті ғылыми журналдардан оқып ізденеді және көп нәрсені түсіне алмай, мұғалімге көптеген сұрақтармен жүгінеді. Бұл сұрақтарға мұғалімнің дайындығы болуы тиіс, түптеп келгенде бұл оның жұмысының оң бағалануының шарты болып табылады;

төртінші ерекшелігі, жақын іргелес пәндерден алған білімдерін барынша кеңінен пайдаланудың орындылығы және мүмкіндігі болып табылады. Осылайша, математика пәнінен алған білімдерін физика, химия сабақтарында қолдана алады және т.б.

Кей кезде бейіндік пәндердің жұмыс жоспарына жоғарғы мектептің материалдары еніп кететін жағдайлар кездесетінін атап өту маңызды. Бұл тенденция әсіресе арнайы мамандандырылған математикалық және физика-математикалық мектептерде физика және математика пәндерін оқытуда ерекше көрінеді. Пәндік және пәннің аясынан тыс білім беру шегі пәнді оқыту мақсаты мен міндеттеріне байланысты анықталады.

Мұғалімдерге пәндерді тереңдетіп оқыту бағдарламасын өте аз көлемде кеңейтіп отыру ұсынылады. Мысалы, жаңа материалды енгізу бүкіл курсты мазмұндау логикасын айтарлықтай жақсартатын болса. Деңгейі жоғарылатылған курстың жалпы мектеп курсынан басты айырмашылығы, берілген білімді меңгеру тереңдігінде және практикалық іс-әрекетке қолдана алуында жатуы тиіс.

Сыныптарда жаратылыстану-математика бағытындағы пәндерді тереңдетіп оқыту табысты болу үшін материалдық база, оқулықтардың маңызы зор. Бүгінгі күні ШЖМ жағдайында интернет-ресурстарды қосымша пайдалануға болады, соның ішінде виртуалды зертханалар, альтернативті оқулықтар, ғылыми-танымал кітаптардың сериялары.

Типтік оқу жоспарының вариативті бөлімінің сағат саны пәндерді тереңдетіп оқытуды ерте кезеңнен, білім алудың негізгі деңгейіне ауысу кезеңінде (12-13 жас), білім алушылар өздерінің қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес келетін әрекет түрін іздеуде белсенділік танытатын уақыттан бастап пайдалану мүмкіндігін қарастырады.

Білім алушы бір ғана оқу пәніне бейімділік танытып қана қоймай, бірнеше жақын пәндерге қызығушылық білдіруі мүмкін. Бұл әсіресе бейіналды оқыту жағдайында кездеседі. Ал жоғарғы сыныптарда, кәсіби бағдар беру табалдырығында тұрғанда, мамандықтарға қызығушылық таныта бастайды. Бұл ШЖМ-де саралап оқыту (дифференциация) мәселесінде белгілі бір сақтық танытуға міндеттейді. Қамту аясы тар көлемде саралап оқытуға ұмтылудың қажеті жоқ, одан гөрі жақын пәндерді топтау бойынша кең ауқымда қамтыған жөн. Жұмыс бағытын базалық, мектеп және оқушы компоненттерін қамтитын, төмендегі цикл негізінде құруға болады:

тереңдетіліп оқытылатын оқу пәні;

қолданбалы курс, ол бойынша бір жағынан пәнді тереңдетіп оқыту жалғасады, ал екінші жағынан, аталған курс базасында практикалық даярлау жүзеге асырылады;

негізгі пәнді оқуда маңызды болып табылатын қосымша пән (негізгіге жақын).

Білім алушыларды ЖМБ және ҚГБ бойынша сыныптарға бөлу мүмкіндігі жоқ немесе параллельдердің болмауына байланысты пәндерді тереңдетіп оқытатын сыныптарға бөле алмайтын ШЖМ жағдайында, көрсетілген пәндер топтамасы іштей үйлесімді болуы тиіс. Бұл жағдайда, білім беру стандартына сәйкес, екі бағыт бойынша (ЖМБ және ҚГБ) 10-11 сыныптарда бөліп оқыту мүмкіндігін қарастыру керек. ШЖМ жағдайында 10-11 сыныптарда бөліп оқытуды ұйымдастыру үшін, Қарағанды облысының оқу-әдістемелік орталығы мен «Ростовка» тірек мектебінің (ресурстық орталығының) бірлескен жұмыс тәжірибесін ұсынуға болады [21] (Қосымшаны қараңыз). 10-11 сыныптар үшін тірек мектебінде бейіндік оқытуды ұйымдастыру үшін 2012 жылғы білім беру стандартының негізінде бірыңғай оқу бағдарламалары мен оқу жоспарлары, қолданбалы және таңдау курстарының бағдарламалары жасалды. Сонымен бірге сессия кезеңдері үш сессиядан төрт сессияға өзгертілді [22].

ШЖМ оқушылары тірек мектебінің (РО) базасында өз қалаулары бойынша екі бағытта топтастырылды. Қолданбалы пәндерді оқыту практикалық сипатқа ие және мектеп компонентіне берілген сағаттардың есебінен жүргізіледі. Мысалы, физиканы тереңдетіп оқытатын сыныптарда математиканы да тереңдетіп оқытқан жөн, ал физика мен математиканы тереңдетіп оқыту базасында қолданбалы пән ретінде келесі пәндердің біреуін оқытқан жөн: робототехника, «құрастыру және модельдеу», «3D модельдеу» және т.б..

Бұл жағдайда, қолданбалы пән алдағы уақытта жоғарғы сыныпта оқытылатын бейіндік пәнге бағытталған болуы тиіс.

Білімді одан әрі кеңейту және тереңдету үшін жобалық жұмысты ұйымдастыруды немесе өзіндік жұмысты қолдануға болады. Жобалық жұмыс элективті курстар шеңберінде үлкен маңызға ие болады. Бұл ШЖМ жағдайында білім алушының және мұғалімнің арнайы даярлығын талап ететін, саралап оқытудың жоғарғы формасы болып табылады. Аталған жағдайда мұғалім жетекші және кеңесші ретінде орын алады, ал білім алушы (кей жағдайда екі немесе үш білім алушы) жобаны өзі жеке дайындайды және орындайды. Жобаның тақырыбын білім алушы және мұғалім анықтайды.

Элективті курстар – білім алушылардың ғылыми көзқарастарын қалыптастыруда маңызды рөл атқаратын белгілі бір ғылым саласын тереңірек зерттеуді қамтамасыз етеді. Ғылымның бұл бағыты заңдарының әртүрлі салада қолданылуымен танысу аясы кеңейе түседі.

Элективті курстар қолданбалы, сонымен қатар базалық фундаментальді мазмұнға ие бола алады.

Алайда элективті курстардың бағдарламаларын құрған кезде келесі кемшіліктер кездеседі:

ШЖМ мұғалімдерінің факультативтік курстар мен элективті курстардың арасындағы айырмашылықты білмеуі немесе жете түсінбеушілігі орын алады;
пәндік оқу бағдарламаларының негізгі, міндетті мазмұнын қайталау бар;
бағдарламалардың ғылымилық деңгейі төмен;
дәстүрлі сабақтар, оқытудың академиялық түрлері басым;
курстың мазмұнын меңгеру барысында оқушылардың өзіндік жұмысы жеткіліксіз қолданылады;

мазмұны балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес келмейді.
Факультативтік курстар – оқылатын пәнінің негізгі курсымен тығыз байланысты, оқушылардың теориялық және тәжірибелік дайындығын біріктіреді, сабақта алынған білімдерін тереңдетеді, әртүрлі мүдделердің дамуына жәрдемдеседі және болашақ мамандықты таңдауға бағыттайды.

Қолданбалы курстар – заңдарды және табиғат құбылыстарын (ЖМБ бойынша) практикада қолданудың маңызды жолдарымен, әдістерімен танысу және қазіргі заманғы өндірістің заманауи, ғылыми және қолданбалы технологияларына қызығушылығын арттыру.

Пәнаралық курстар – жоғарғы буындағы бейіндік оқыту жүйесіндегі элективті курстарға ұқсас сипат пен бағдарға ие.

Аталған курстардың әрқайсының өзіндік артықшылықтары бар.

Элективті және қолданбалы курстар оқушыларды ғылымның қазіргі даму деңгейіне барынша жақындатады, оларды ғылыми-техникалық прогресстің негізгі бағыттарымен, зерттеу жүргізу әдістерімен таныстыруға мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың үлкен қызығушылығын тудырады.

ЖМБ таңдау бойынша курс бағдарламаларын құрудың келесі ықтимал тәсілдері ұсынылады:

1-кесте. ЖМБ таңдауы бойынша тереңдетілген курстарға арналған бағдарламаларды құру тәсілдері.

Іргелі (фундаментальді) – қарапайым нысандардан күрделі жағдайларға өту, іргелі заңдар мен теориялардан нақты үлгілерге көшу (мысалы, іргелі генетика заңдары - биотехнология – гендік инженерия).

Әдіснамалық – ғылыми-танымдық әдіске негізделген, оның ерекшеліктері тарихи және ғылыми материалдарда көрсетіледі. Курстың негізгі мақсаты – ғылыми білім әдісімен танысу, белгілі бір ғылыми зерттеу дағдыларын меңгеру.

Жан-жақты, ғылым үшін маңызы бар бірқатар салмақты тұжырымдар бойынша мазмұнды топтастырумен ерекшеленеді (мысалы, синергетикалық көзқарас, жаһандық эволюция т.б)

Прагматикалық – оқушылардың негізгі мәдени деңгейін қамтамасыз ететін және кейінгі өмірде кеңінен қолданылатын белгілі білім мен дағдыларды игеруі.

Құндылық - кәсіпті табысты меңгеру үшін қажетті іс-әрекет әдістерімен танысу.

Курстың міндеттері:

ШЖМ білім алушыларының білімін арттыру үшін база құру;
пәннен білімдерін тереңдетуге практикаға бағытталған тәсілді таңдау;
білім алушылардың ынтасын сақтау арқылы, олардың өзін-өзі анықтауына, болашағын айқындауға ықпал ету.

Курс бағдарламаларының мазмұны, жоғарыда ұсынылғандай базалық курс тақырыбын тереңдету немесе кеңейту арқылы қалыптастырылуы мүмкін. Курстағы оқу формалары академиялық немесе инновациялық педагогикалық технологияларға негізделген болуы мүмкін.

Білім алушылардың дербестігі мен бастамашылдығын дамытатын коммуникативтік әдістер, топтық, жобалық – зерттеу жұмыстары, жеке оқу бағдарламаларын және басқа да оқыту әдістерін дамыту перспективті болып табылады.

ШЖМ-нің жоғарғы сыныптарында таңдауға арналған курстар желілік өзара іс-қимыл арқылы базалық жалпы білім беру мектептерінің базасында

ұйымдастырылуы мүмкін (олардың пайдаланушылары магниттік ШЖМ оқушылары болады). Сондай-ақ жаһандық ақпараттық желінің ресурстары негізінде ұйымдастырылған шартты түрде желілік болуы мүмкін.

Тереңдетілген курстың жұмыс бағдарламасының құрылымы оқу материалдарының ішкі байланысын анықтайды. Құрылымын таңдау кезінде оқу мақсаттарын, оқыту деңгейіне қойылатын талаптарды, алатын білімдерінің мазмұны мен сипатын, сондай-ақ ШЖМ-нің ерекшеліктерін ескереді. Курстың мақсаттарына қарай анықталған курстың тиісті мазмұны белгілі бір түрде (модульдер, блоктар және т.б) топтастырылған.

Төменде ең көп таралған мазмұн құрылымдары берілген:

- сызықтық: онда оқу материалының жекелеген бөліктері тығыз байланысты

тізбектелген сабақтастық жүйесінен тұрады. Әдетте, тек бір рет оқылады.

- концентрациялық: алынған білімге қайта оралуды қамтиды. Бір сұрақ бірнеше рет қайталанатын, оның мазмұны біртіндеп кеңейіп, жаңа ақпаратпен, байланыстармен және тәуелділіктермен толықтырылады. Білім берудің алғашқы сатыларындағы танымдық қабілеттері қарапайымнан өсіп отырғандықтан, тереңдетіліп, кеңейе береді.

- шиыршықты: бастапқы проблеманы жоғалтпастан, біртіндеп сонымен байланысты білімнің шеңберін кеңейтеді және тереңдетеді.

- аралас: сызықтық, концентрациялық және шиыршықты құрылымдардың комбинациясы.

Бұл құрылымдық формалар білім берудің жаңартылған мазмұнының педагогикалық тәсілдеріне сәйкес келеді, олардың үйлесімділігі ЖМБ базалық пәндері сабақтарының элективті курстармен және факультатив сабақтарымен үндестігін береді.

Мысалға, тақырыпты жан-жақты тереңдете зерттеу курсының мазмұнын таныстыруға сызықтық құрылымды таңдаған кезде, ШЖМ білім алушылары үшін бірінші кезекте бүкіл курсқа кіріспе теориялық шолу жасау қажет. Мұндағы мақсат, ШЖМ білім алушысының пәнді тереңдетіп оқығандағы түпкі мақсатына көз жеткізу болып табылады.

Курсты әрі қарай жалғастыру үшін, замануи, бірақ сонымен қатар қолжетімді оқу материалын таңдау қажет.

Мысал ретінде, физика курсының теориялық шолуын ұсынамыз.

Физикадан тереңдетілген факультатив курстарының қазіргі заманға лайықтылығы негізінен іргелі физикалық принциптер мен заңдарға сүйенетіндігімен, физиканың мектеп курсына дағдылы дәстүрлі сұрақтарын заманауи түрғыдан талдайтынымен түсіндіріледі.

Сонымен қатар, факультативтік курстар барлық негізгі физикалық теорияларды толығымен қамтиды:

Факультатив курсының оқу материалының мазмұнын таңдау кезінде білімнің интеграциясына (астрономия, химия, биология) ерекше назар аудару ұсынылады. Пәндердің бір-бірімен нашар байланысы әлемнің біртұтас бейнесін қалыптастыруда елеулі қиындықтарға алып келеді. Пәндердің бірікпеуі, оқушылардың дүниетанымының фрагментарлы болуының бір себебі болып табылады.

Интегративтік тәсіл көп жағдайда аралас құрылымға негізделген және сызықтық, концентрациялық және шиыршықты құрылымдардың комбинацияларын қамтиды, соның нәтижесінде әлемнің біртұтас бейнесін қалыптастыруға ықпал етеді, әртүрлі пәндерде қарастырылатын кез келген мәселелерді, жағдайларды, құбылыстарды кешенді түрде көруге мүмкіндік береді. Әлемді қабылдаудың тұтастығын толықтырады, эстетикалық және адамгершілік тәрбиені жетілдіреді. Интеграция білім беру процесін жандандырады, материалды оқуда қайталанудың болмауының алдын алады, оқу уақытын үнемдейді, шаршауды жеңілдетеді, ой қызметін болашаққа бағдарлайды және оқу үшін қолайлы жағдайлар жасайды. Сонымен қатар, ол оқушылардың білімінің ғылыми деңгейін көтеруге, логикалық ойлауын дамытуға және олардың шығармашылық қабілеттерін арттыруға ықпал етеді.

Қазіргі заманғы мектептің дамуының негізгі міндеттерінің бірі болып табылатын білім берудің дифференциациясы мектепте, соның ішінде ШЖМ-де математиканы оқытудың мақсаттары, мазмұны мен әдістеріне жаңа талап қойды. ШЖМ жағдайында математиканы тереңдетіп оқу, ең алдымен, бағдарлы сипатқа болуы керек және білім алушылардың математикаға деген қызығушылықтары мен қабілеттерін өз дәрежесінде түсінуіне көмектесуі керек, бұл олардың тоғызыншы сыныптан кейінгі жеке білім алу траекториясын саналы түрде таңдауына мүмкіндік береді.

Білім алшылардың математикалық білімдерін дамытуды, біз ең алдымен математикалық ұғымдарды саналы түсіну және қолдану, адамдармен қарым-қатынас жасау үшін математикалық тілді меңгеру, қоршаған әлемді тану және сипаттау, математикалық ұғымдардың шартты мазмұнын қолданбалы мысалдармен аша білу, есептерді шығарудың ұтымды әдістерін таңдау деп түсінеміз.

10-11 сыныптарға арналған «Математика» пәні бойынша сараланған тапсырмалар.

Саралап оқытудың артықшылықтарын пайдалану әр оқушыға оның жеке ерекшеліктерін ескере отырып, жоспарланған нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Математика объективті түрде мектеп пәндерінің бірі болып табылады және көптеген білім алушыларға объективті қиындықтар тудырады. Сонымен қатар, бұл пәнде қабілеттері айқын көрсетілген білім алушылар саны өте көп.

Қазіргі заманғы мектептің дамуының негізгі міндеттерінің бірі болып табылатын білім берудің дифференциациясы мектепте, соның ішінде ШЖМ-де математиканы оқытудың мақсаттары, мазмұны мен әдістеріне жаңа талап қойды. ШЖМ жағдайында математиканы тереңдетіп оқу, ең алдымен, бағдарлы сипатқа болуы керек және білім алушылардың математикаға деген қызығушылықтары мен қабілеттерін өз дәрежесінде түсінуіне көмектесуі керек, бұл олардың тоғызыншы сыныптан кейінгі жеке білім алу траекториясын саналы түрде таңдауына мүмкіндік береді.

Білім алушылардың математикалық білімдерін дамытуды, біз ең алдымен математикалық ұғымдарды саналы түсіну және қолдану, адамдармен қарым-қатынас жасау үшін математикалық тілді меңгеру, қоршаған әлемді тану және сипаттау, математикалық ұғымдардың шартты мазмұнын қолданбалы мысалдармен аша білу, есептерді шығарудың ұтымды әдістерін таңдау деп түсінеміз.

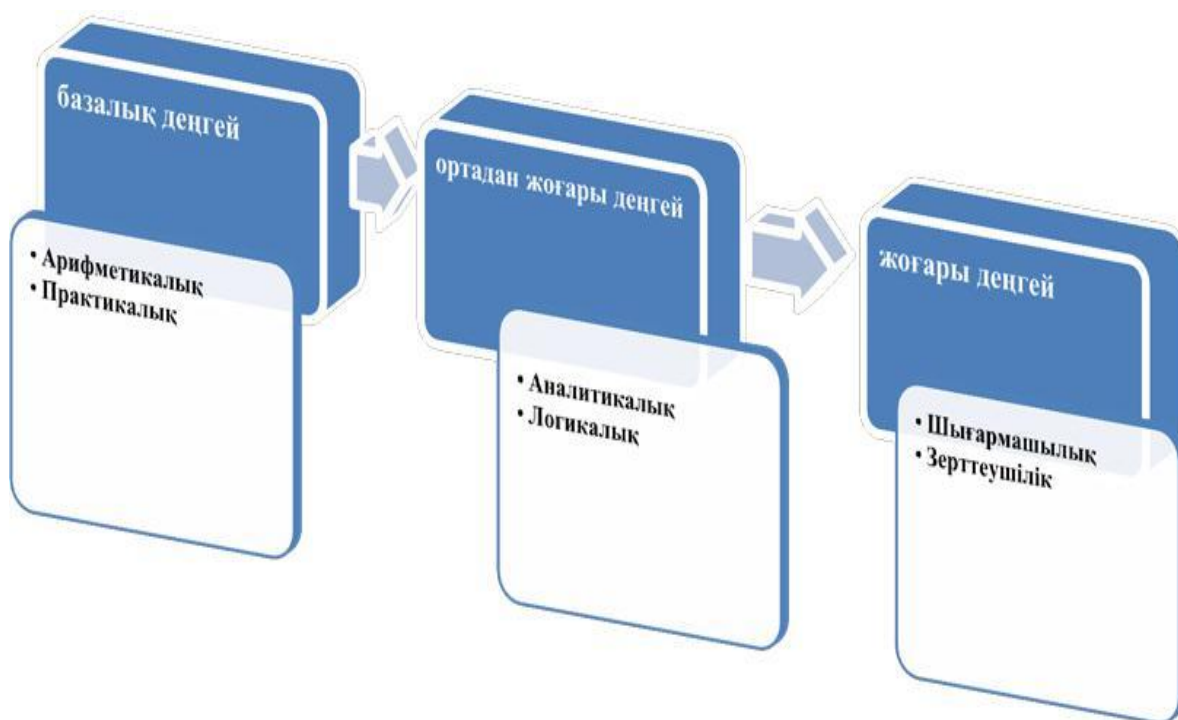
ШЖМ жағдайында математиканы тереңдетіп оқытудың өзектілігін, осы пәннен олардың білім сапасының нашарлығы дәлелдеп отыр. Халықаралық TIMSS зерттеулерінің нәтижелері есте сақтау мектебінен белсенді мектепке жылдам көшу қажеттілігін айқын көрсетеді. ШЖМ жағдайында математиканы тереңдетіп оқытудың жұмыс бағдарламаларында осы бағыт көрініс табуы керек.

Жұмыс жоспарын жасау үшін оқу бағдарламасында бар тақырыптардың негізінде математика пәнінің мазмұнын тереңдету ұсынылады. Білім алушылардың интеллектуалдық дағдыларының дамып, қалыптасуына қарай қиындық дәрежесін біртіндеп күрделендіру, білім деңгейі бойынша тапсырмаларды жіктеп отыру ұсынылады:

базалық деңгей, жеңіл есептер және орташа қиындықтағы есептер;

ортадан жоғары деңгей, орташа қиындықтағы есептер және күрделі есептер;

жоғарғы деңгей, күрделі есептер және қиын тапсырмалар.

Маңыздылығының өзгеруіне және қажеттілігіне байланысты тапсырмалар мен есептерді жүйелі түрде жаңартып отыру ұсынылады. Егер бұрынғы тапсырмалар «есепте», «дәлелде», «шығар», «құрастыр» сөздерімен берілсе: білім мазмұнын жаңарту жағдайында олар келесі етістіктермен ауыстырылған: «түсіндіріңіз», «шешудің ұтымды әдісін таңдаңыз», «зерттеңіз», «көп нұсқаның ішінен дұрыс шешімді таңдап алыңыз» т.б.

Мысалы:

Өрнекті ықшамдап, сәйкестік орнат.

1.	$\frac{5+c}{c-5} - \frac{c}{c+5} - \frac{c-5}{3c+5}$	A	$3(c+5)$
2.	$\frac{3c-75}{3c+15} \cdot \frac{2c}{3c+15} \div \frac{2c-50}{4}$	B	$\frac{5}{c+5}$

	c		
3.	$3c - \frac{c^2 - 6c}{c - 5} \div \frac{c^2 - 25}{c^2 - 6c}$	C	$\frac{4}{c + 5}$

Алгебралық өрнекті ықшамдап, шешуін екі түрлі жолмен есептеңіз және есепті шығарудың тиімді тәсілін таңдаңыз. Қорытынды жасаңыз.

$$\frac{x^2 - y^2}{15y} + \frac{x^2 - y^2}{15y} - \frac{x^2 - y^2}{x} \cdot \frac{x^2 - y^2}{2y - 2x} + x;$$

Шешім:

1 жол	$\frac{x^2 - y^2}{x} \cdot \frac{x^2 - y^2}{15y} \cdot \frac{x^2 - y^2}{x^2 - y^2}$ <p>1. $\frac{x^2 - y^2}{15y} \div 15y = \frac{x^2 - y^2}{15y} \cdot \frac{1}{15y} = \frac{x^2 - y^2}{225y^2}$;</p> $\frac{x^2 - y^2}{x} - \frac{y^2 - x^2}{x} = \frac{x^2 - y^2 - y^2 + x^2}{x} = \frac{2x^2 - 2y^2}{x}$ <p>2. $\frac{x^2 - y^2}{x} - \frac{y^2 - x^2}{x} = \frac{x^2 - y^2 - y^2 + x^2}{x} = \frac{2x^2 - 2y^2}{x}$</p> <p>3. $\frac{2x^2 - 2y^2}{x} \cdot \frac{x}{2y - 2x} = \frac{2(x - y)(x + y)}{x} \cdot \frac{x}{-2(x - y)} = -(y + x)$</p> <p>4. $-(y + x) + x = -y$.</p>
2 жол	$\frac{x^2 - y^2}{15y} + \frac{x^2 - y^2}{15y} - \frac{x^2 - y^2}{x} \cdot \frac{x^2 - y^2}{2y - 2x} + x = \frac{x^2 - y^2}{15y} \cdot \frac{1}{15y} - \frac{x^2 - y^2}{x} \cdot \frac{x^2 - y^2}{-2(x - y)} + x$

$$\begin{aligned}
&= \frac{x^2 - y^2}{x} - \frac{y^2 - x^2}{x} \cdot \frac{x}{2y - 2x} + x = \frac{2x^2 - 2y^2}{x} \cdot \frac{x}{2y - 2x} + x = \\
&= \frac{-2(y - x)(y + x)}{2(y - x)} \cdot \frac{x}{2(y - x)} + x = -y - x + x = -y
\end{aligned}$$

Математика бойынша ұсынылатын есептер бірнеше түрге жіктеледі, атап айтқанда, стандартты талап бойынша:

- дәлелдеуге;
- салып тұрғызуға;
- есептеуге.

Проблемалық ситуацияларға берілген есептер:

стандартты (барлық компоненттері белгілі);
оқушылық (бір белгісізбен);
зерттеушілік (екі белгісізбен);
проблемалық (үш белгісізбен).

Есептерді шешу алгоритмі:

- есептің шартымен танысу;
- есептің шартын түсіну;
- есепті шығару жоспарын құру
- қажетті ақпаратты іздеу;
- алынған мәліметтерді пайдалану (формулалар, заңдар, теоремалар және т.б.);
- есепті стандартты нұсқаға келтіру;
 - есепті шығарудың ұтымды әдісін таңдау;
 - стратегиясын таңдау және жүйесін табу;
 - есептің шешуін тексеру.

Білім алушылардың дамуындағы маңызды құрамдас бөлігі болып табылатын математикалық ойлаудың негізгі компоненттері: мағыналы талдау, жоспарлау және рефлексия болып табылады.

Осы дағдыларын қалыптастыруға бағытталған дамытушы есептердің жиынтығы, сондай-ақ оларды шешуде оқушылардың белгілі бір жүйелі ұйымдастырылған іс-әрекеті математикалық ойлаудың барлық компоненттерінің дамуына ықпал ете алады. Жоғарыда айтылғандай, жетілген математикалық ойлау қабілеті білім алушылардың математикалық есептерді шешуде сенімділігін нығайтады.

Жаңа оқу бағдарламаларында математиканы оқып-үйренудің міндеттері оны тереңдетуге бағытталған, атап айтқанда:

«Сандар», «Алгебра», «Статистика және ықтималдықтар теориясы», «Математикалық модельдеу және анализ» бөлімдері бойынша математикалық білім, білік және дағдыларын қалыптастыру мен дамытуға жағдай жасауға;

әртүрлі мәнмәтіндідегі есептерді шешуде математикалық тілді және негізгі математикалық заңдарды қолдануға, санды қатынастар мен кеңістіктік формаларды оқып білуге;

есептерді шешу мақсатында оқушылардың білімдерін математикалық модельдерді құруға және керісінше, шынайы процестерді сипаттайтын математикалық модельдерді түсіндіруге бағыттауға;

өздігінен оқуға және болашақ таңдаған мамандығы бойынша білімін жалғастыруға қажетті физика, химия, биология және басқа да теориялық облыстарда зерттеулер мен есептерді шешу үшін және практикалық іс-әрекеттерінде математикалық әдістерді қолданудың қарапайым дағдыларын қалыптастыруға;

практикалық есептерді шешуде, алынған нәтижелерді бағалау мен анықтылығын орнатуда лайықты математикалық әдістерді таңдап алу үшін логикалық және сыни тұрғыдан ойлауын, шығармашылық қабілеттерін дамытуға;

коммуникативтік дағдыларын, оның ішінде, ақпаратты дұрыс және сауатты түрде беру, сонымен қатар әртүрлі ақпарат көздерінен, басылымдар мен электрондық құралдардан алынған ақпаратты қолдану қабілетін дамытуға;

өздігінен және топта жұмыс істеуде қажетті тәуелсіздік, жауапкершілік, бастамашылдық, табандылық, шыдамдылық пен толеранттылық сияқты тұлғалық қасиеттерді дамытуға;

математиканы оқыту барысында ақпараттық-коммуникативтік технологияларды қолдану дағдыларын дамыту;

қоғамдық ілгерілеу үшін математиканың маңыздылығын түсінуін қамтамасыз ету;

10-11 сыныптарға арналған «География» пәні бойынша сараланған тапсырмалар

География курсының білім беру бағдарламасының сәтті жүзеге асырылуы және ШЖМ жағдайында оны тереңдету мұғалімнің әр сабаққа мұқият дайындалуын талап етеді. Сонымен бірге, белсенді оқыту, кіріктіріп оқыту тәсілі, жобалық жұмыс және т.б заманауи педагогикалық тәсілдер қолданылады. Білім алушылардың білімдерін тереңдетуге бағытталған қосымша жұмысты тәжірибеге негізделген оқу іс-әрекетіне, оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамытуға бағыттау ұсынылады.

Мұғалімдер негізгі білім деңгейінің төменгі сыныптарында факультативтік және элективті курстардың жоспарын жасау барысында оқушылардың бастауыш сынып деңгейінде жаратылыстану пәні шеңберінде негізгі географиялық ұғымдарды (тау жыныстары, жер беті, тоғандар, минералдар, пайдалы қазбалар, физикалық карта, суды тиімді пайдалану, елдер, қалалар) өткендігін ескерулері қажет. Сондықтан факультативтік және элективті курстардың мазмұны практикада кездесетін бастапқы негізгі түсініктер мен анықтамаларын қамтымауы керек. Әсіресе мектептегі білім мазмұнының жаңаруына байланысты, оқытуды ұйымдастырудың формалары мен әдістері шиыршықты тәсіл негізінде іске асырылады, оқушы әрдайым өзінің білімін кеңейтіп және тереңдетіп отыруға мүмкіндік алады.

Қысқы мерзімді жоспар жасалған кезде мұғалім төмендегі ұсыныстарды басшылыққа алады:

- сабақты ұйымдастырған кезде оқу бағдарламасында және жоспарында көрсетілген мақсаттар мен міндеттерді басшылыққа алу қажет;
- сабақтың мақсаттарын тұжырымдау барысында нақты, қол жеткізуге болатын, өлшенетін (SMART принципі бойынша) мақсаттарға жіктеу ұсынылады;
- сабақта орта мерзімді жоспарға енгізілген барлық іс- шаралар қамтылуы тиіс;
- қажет болған жағдайда мұғалімнің қалауы бойынша оқу іс-әрекеттерін толықтыруға болады.

ҰМЖ және ОМЖ үлгілерін тірек жоспары ретінде қолдану ұсынылады, педагог жоспарларды әрқашан толықтырып, қажеттілігіне қарай, біріктірілген сынып үшін бейімдей алады.

ҚМЖ әзірлеу және біртақырыптық сабақтарды өткізу мұғалімнің айтарлықтай күш-жігерін, педагогикалық шеберлігін шыңдауын талап етеді.

Бұл жерде байқалмайтын орасан резервтің барын ескеру керек, бір жағынан, берілген тапсырмалардың қиындық деңгейінде, білім алушылардың жалпы дайындығын ескере отырып, оқу материалын жоспарлау мүмкіндігі, екінші жағынан, сабақтың құрылымын және оны ұйымдастыру түрін жетілдіру жолдары. Білім алушылардың оқу іс-әрекетін жүзеге асыру логикасы, алдымен басты оқу мақсатымен анықталуы тиіс, сабақтың кезеңділігін сақтаудың формальды талаптарын орындау емес, оның «өзегімен» байланысуы қажет.

Біртақырыптық сабақтардың артықшылығы келесіде:

- білім алушылардың оқуға ынтасын арттыруға жағдай жасалады;

- іскерлік қызметін жоспарлауға, бақылауға, оның процесінде өзара тексеру жолымен барысын қадағалауға немесе өзін-өзі бақылау, тану дайындығын анықтайды, білім алушының өз бетінше жұмыс істеуі сәтті қалыптасады;

- тілдік қарым-қатынас аясы кеңейеді;
- ұжымдастық сана қалыптасады.

ШЖМ мұғалім рөлі – білім алушылардың өзіндік белсенді, танымдық қызметін ұйымдастырушы, кеңесші және көмекші. Бұл мақсатқа тұлғаға бағытталған технологияларды қолдану арқылы қол жеткізуге болады. Ол білім алушының саралап оқыту деңгейін, оның интеллектуалдық дамуы мен пән бойынша дайындығын, оның қабілеттері мен дарынын ескере отырып жүзеге асырылады. Бұл технологиялар дәстүрлі оқыту жүйесінде қолдануға келеді.

Оқу материалын біріктіру, тақырыптық жоспар жасау – бұл біріктірілген сыныпта оқытуға дайындықтың тек бірінші кезеңі ғана. Жұмыстың барынша тиімді түрін және әдістерін таңдау қажет. ШЖМ жұмыс принципі келесі іс-әрекет түрлерін қамтиды:

Мұғаліммен жұмысты және оқушының өзіндік жұмысын кезектестіру.

2. Біріктірілген сыныптағы білім алушылардың топтық, жұптық жұмыстарын ұйымдастыру, бұл ретте бір сыныптың, сонымен қатар бірнеше сыныптың оқушылары бірге қамтылуы мүмкін.

Бірін бірі оқыту және бақылау әдістерін қолдану.

4. Біртекті оқу материалдарының негізінде бір сабақ немесе бірнеше сабақ жүйесін құру.

Бір сыныптағы немесе бірнеше сыныптардағы, мұғалім мен білім алушы арасындағы қарым-қатынасқа байланысты қалыптасқан стереотипті өзгерту.

Білімді интеграциялаудың пәнішілік мүмкіндіктерін қарастыру.

ҚМЖ-да білім алушылардың бірдей біліктіліктерін әртүрлі деңгейдегі оқу материалымен бекіту жолдары қарастырылуы керек. Біріктірілген сыныптағы сабақ жоспарын әзірлеу үшін біртақырыптық сабақтардың дайын құрылымдары ұсынылады. Мұғалім өз сыныбына қатысты сабақтың кезеңділігін түрлендіре алады.

Жаңа материалды меңгерту сабағының құрылымы.

Интеграцияланған бөлім Ұйымдастыру-мотивациялық кезең

Эмоционалды көңіл-күй

Сабаққа ынталандыру

Саралау бөлімі

2.1. Тірек білімдерін белсендіру

2.2. Үй тапсырмасын тексеру

3. Жаңа тақырыпты оқып үйрену *Интеграцияланған бөлім*

Бірін бірі оқытатын топтағы жұптық жұмысты ұйымдастыру
БІнтымақтастықта оқыту стратегиясын қолдану
Интеграцияланған бөлім

4.1. Білім, білік, дағдыларын бекіту

4.2. Тірек схемасымен жұмыс

5.Саралау бөлімі

5.1. Операциялық-орындаушылық кезең Алғашқы есте сақтау
нәтижелерін бақылау 5.2. Сараланған тапсырмаларды орындау

Интеграцияланған бөлім

6.1. Рефлексиялық-бағалау кезеңі

6.2. Сабақтың қорытындысы-өзін-өзі бағалау

6.3. Рефлексия.

Аралас сабақтың құрылымы.

Интеграцияланған бөлім.

1.1. Ұйымдастыру-мотивациялық кезең.

Сабаққа психологиялық дайындығы.

Сабақтың тақырыбын хабарлай отырып, бір мезгілде мақсаттарына
түсінік беру.

1.2. Мотивация.

Саралау бөлімі

2.1. Үлгінің көмегімен үй жұмысын өз бетінше тексеру

2.2. Тірек білімін, ақыл-ой және практикалық білігін белсендіру

Интеграцияланған бөлім

3.1. Білім алушылардың бірлескен іс-әрекеті: сәйкестік тесті.

4.Интеграцияланған бөлім

Жаңа тақырыпты оқып үйрену

4.1. Екі сыныптың білім алушыларының аралас топтағы жұмысы. Барлық
білім алушылар топтарға немесе жұпқа (бала аз болғанда) бөлінеді.

Топқа тапсырма №1.

Топқа тапсырма №2 т. с. с.

5.Саралау бөлімі

5.1 Ереже жаттау бойынша жұптық жұмыс

6.Сергіту сәті

Операциялық-орындаушылық кезең

Білім алушылар өзін-өзі бағалау парағымен жұмыс жасайды, мұғалім журнал толтырады.

8.Интеграцияланған бөлім

Рефлексиялық-бағалау кезеңі.

Мысал:

«Сабақтағы өз жұмысыңызды бағалаңыз. Сіздің алдыңызда тау бейнеленген карточка жатыр. Егер сіз сабақты жақсы меңгердім, тапсырмаларды ұғындым деп санасаңыз, өзіңізді тау шыңына бейнелеңіз. Егер әлі де түсініксіз жері болса, төмендеу бейнелеңіз. Суреттеріңізді маған беріңіздер».

Білік және дағдыларын қалыптастыру сабағының құрылымы.

Интеграцияланған бөлім

Ұйымдастыру-мотивациялық кезең.

Сабақтың мақсатын қою

Саралау бөлімі

Операциялық-орындаушылық кезең

Қалыптасқан білік-дағдыларын қайталау

Тексеру жаттығуларын жүргізу

Білім алушыларда қиындық туғызған біліктерін қалыптастыру үлгісін көрсету.

3. Интеграцияланған бөлім

Стратегияларды қолдану арқылы ынтымақтастықта оқыту.

Тексеру жұмысы

Интеграцияланған бөлім

Рефлексиялық-бағалау бөлімі.

Сабақтың қорытындысы: «Не үйрендің?» Үй тапсырмасы.

Әртүрлі жастағы балалар тобымен жұмыс мұғалімді сабақты жоспарлау және жүргізудің жаңа деңгейіне көтереді. Мұғалімге сабақтың мазмұндық

жоспарын жасап қана қоймай, оның жүргізілу кезеңін қайта құру қажет. Себебі, мұндай сабақта бірлескен оқу іс-әрекетін ұйымдастыру үшін сабақтың жаңаша тәсілдерін таңдау керек. Мысалы, үй тапсырмасын тексеру, жаңа материалды оқытуда – ересек білім алушылар немесе кеңесші - білім алушылар көмектеседі; аралас жұптық жұмыс (ересек білім алушы – кіші жастағы білім алушы), үлкені тексереді, көрсетеді, сонымен бірге, өзі де үйренеді.

Әртүрлі жастағы балалар тобындағы сабақ білім алушыларға түрлі әлеуметтік рөлдерге енуге мүмкіндік береді: жасы кішіге жауапты ересек адамның, мұғалімнің, топтағы жұмысты ұйымдастырушының. Мұндай сабақтарда білім алушылардың коммуникативтік дағдылары дамиды. Балалар өзін-өзі бақылауға, өздігінен білім «табуға», оны кеңейтуге, қорытынды жасауға және негізгі түйінін таба білуге үйренеді. Әртүрлі жастағы балалар тобындағы ересек және кішілердің жас ерекшеліктері – бұл «үлкен өмір жаттығуының» бір көрінісі.

Кішіге үйрету арқылы, білім алушы тек ақпарат беріп қана қоймайды. Коммуникация процесінде өз білімін өзектендіреді, оны жаңаша ұғынады. Бұл тұрғыдан алғанда бірін-бірі оқыту өзін және өзгені де оқыту ретінде қарастырылады.

Біріктіру алгоритмі кезеңді, оқу мазмұнын салыстырудан және күнтізбелік жоспарды ескере отырып, бағдарламаны тақырыптық сәйкестендіруден тұрады. Тақырыптар сәйкестігі болмаған кезде, қазіргі кездегі интерактивті технологиялармен саралап оқыту әдісін қолдану ұсынылады. Назар аударғымыз келген жағдай, біздің дайындаған құралымыз ұсынымдық сипатта, белгілі бір тақырыпты біріктірудің қажеттілігі туралы шешімді

мұғалімнің өзі қабылдайды, беріліп отырған үлгілерді тірек жоспары ретінде қолданады, біріктірілетін сыныптардың және білім алушылардың жеке ерекшеліктерін, балалардың жас айырмашылығын, педагогтың алдына қойған міндеттерін, ресурстардың болуын, т.б. басшылыққа ала отырып, өзінің толықтыруларын енгізу мұғалімнің еркінде қалады.

10-11 сыныптар үшін география пәнін оқып үйренуде саралап оқыту, жеке оқыту тәсілдерін тиімді қолдану, келесі тұлғалық нәтижелерді қалыптастырады:

Қазақстан Республикасының Конституциясын, заңды және тәртіпті құрметтеуге;

белсенді азаматтық ұстанымын, жоғары патриоттық сезімін, өз Отанына қызмет етуге және оның мүдделерін қорғауға дайындығын;

туған жерінің, өз елінің табиғатын сақтауға және көбейтуге, қоршаған ортаны қорғаудағы белсенді ұстанымының қалыптасуын;

адами қарым-қатынастың жоғары мәдениетінің көрінісі, этикалық нормаларды сақтауын;

өз білімін жетілдіруін, сонымен бірге өзінің өмірдегі мақсатын іске асырып, жасампаздық еңбек ете алу қабілеттілігін;

әлеуметтік ортаның ерекшеліктерін саналы бағалай білуін, қоғамға қарсы, заңсыз және діни сипаттағы әсерлерге қарсы тұра алуын қалыптастырады.

Осы әдістемелік ұсынымдарда кейбір пәндер бойынша түсініктемелер беріледі. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының шағын жинақты мектептерді дамыту орталығы ШЖМ педагогтарының арасында дифференциация түрлерін, тәсілдерін және амалдарын меңгеруіне сауалнама түрінде зерттеу жүргізді. Зерттеу нәтижелері жаңартылған оқу бағдарламаларын іске асыратын педагогтарды қолдауды жүзеге асыратын орта білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында жұмыс істейтін мектеп директорлары мен директорлардың орынбасарларына арналған. Сауалнама үш блокқа біріктірілген сұрақтарды қамтыды. Респонденттің өзі туралы білім, қысқа мерзімді жоспарлау жүйесіндегі сараланған тапсырманың орны туралы білім, сараланған тапсырманы құрастыру және өткізу әдістері мен техникасы туралы білім, ШЖМ біріктірілген сыныптарында білім беру үдерісін жүргізу және дифференциация жүргізу ерекшеліктері туралы, ШЖМ-де бірлескен сабақтарды дайындау және өткізу кезіндегі мұғалімнің іс-әрекетінің мазмұны мен нысандары туралы білім. Зерттеудің мақсаты-білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау үшін саралауды өткізу тәсілдерін түсіну, тағайындау және өткізу мәселелерінде педагогтердің қиындықтарының негізгі аймақтарын анықтау.

Зерттеу сырттай on-line форматта өтті. Сырттай зерттеуге республиканың барлық ауылдық және шағын жинақты мектептерінің педагогтары қатысты. Сауалнама жүргізу үшін 45 минут уақыт бөлінді. Сырттай on-line зерттеуге 536 педагог қатысты, оның ішінен 126 педагог, біріктірілген сынып мектептерінен, ал 410 жұмыс істемейтін біріктірілген сыныптарда жұмыс істемейтін педагог). On-line зерттеудегі респонденттерде уақыт бойынша шектеу болған жоқ. Осы сауалнаманы талдау нәтижелері бойынша осы жұмыстың екінші бөлімі жазылған, ол мектеп әкімшілігіне өз педагогтарының кәсіби құзыреттілігін арттыру бойынша бірқатар іс-шараларды ұйымдастыруға көмектесе алады.Сырттай зерттеудің сұрақтары интернет-порталда орналастырылған:

<https://www.surveio.com/survey/d/W3B0L9U5R8E7Z6A5P>. Жүргізілген зерттеуге талдау келтіреміз [16]. Ұсынылған әдістемелік ұсыныстар үшін біз тек шағын жинақты мектеп педагогтарының жауаптарын іріктеп алдық. Зерттеуге әртүрлі жастағы және түрлі педагогикалық қызмет өтілі бар педагогтар қатысты. Олардың барлығын біріктіретіні ауылдық жерлерде өмір сүріп, еңбек ететіндігі. Сауалнаманың сұрақтары ұсынылған барлық сұрақтарды оқығаннан кейін респондент өз танымдарын кеңейте алатындай етіп немесе ұмытылған материалды саралау тәсілдері бойынша еске түсіре алатындай етіп құрылған. Сұрақтар келесі жауаптың дұрыстығын тексере алады, мысалы, № 6 сұраққа жауап, респонденттің №5 сұраққа қаншалықты дұрыс жауап бергенін тексерді. Барлық педагогтар өз аттарын жазды, яғни зерттеудің ашықтығын қамтамасыз етті. Талдауды біз үшінші сұрақтан бастауды шештік.

Сұрақ № 3. Қай сыныпта жұмыс істейтінізді анықтаңыз? Біріктірілген сыныптарда жұмыс істейтін бастауыш сынып респонденттері 126 адамды құрады.

Сұрақ №4. Өз қызметіңізде сараланған тапсырмаларды пайдаланасыз ба?

А) жиі-73,

В) кейде-47,

С) пайдаланбаймын – 6.

Респонденттердің жауаптары ШЖМ-дағы бастауыш буындағы оқу үдерісінде дифференциация жүзеге асырылатынын куәландырады. Респонденттердің көпшілігі 73 педагог сараланған тапсырмаларды пайдаланатынын мойындады. 47 респондент жүйелі емес, сараланған тапсырмаларды пайдаланады. Аландаушылық тудырадындар мыналар, 6 респондент, олар саралауды жүргізбейтіндерін мойындады.

Сұрақ № 5. Дифференциацияның қандай тәсілдерін білесіз? Сұрақ респонденттердің саралау тәсілдері туралы білімін тексеруді, респонденттердің қандай тәсілдерге артықшылық беретіндігін анықтауды болжады. Респонденттер бірнеше жауап бере алады. Жауаптарды зерттеу келесі нытижені көрсетті. Саралауды өткіземін:

- білім деңгейі бойынша-14;
- үлгерім деңгейі бойынша-12;
- оқу материалының мазмұны бойынша-10;
- оқу материалының көлемі бойынша-15;
- күрделілік және қиындық деңгейі бойынша-16;
- шығармашылық қатысу деңгейі бойынша-5;
- түрлі деңгейлі тапсырмалар-25;
- диалог және білім алушыларды қолдау-3;
- карточкалар бойынша жеке тапсырмалар-32;

Бұл жауаптар саралаудың жалпы қабылданған тәсілдеріне сәйкес келеді, бірақ респонденттер оларды басқаша атады. Респонденттер саралаудың үш-тен астам тәсілін атайды деп болжамдалған. Респонденттер саралаудың екі тәсілін бойынша келтірді. Мұғалімдер көбінесе оқулық материалын қолданады. Бұл біздің респонденттер арасында сараланған тапсырмалар ауқымы аз екенін көрсетеді. Білім алушыларға арналған бір түрдегі тапсырмалар сабақтардың болжамына, оқу пәніне, оқу материалына деген қызығушылықтың төмендеуіне, нәтижесінде мотивация мен үлгерімнің төмендеуіне әкелуі мүмкін. Сонымен қатар, респонденттер дұрыс емес жауаптар берді:

- формативті бағалау-12;
- жеке, жұптық, топтық жұмыс-5;
- ауызша-жазбаша-6.

Ұсынылған жауаптар респонденттер арасында формативті бағалау тәсілдерін сараланған тапсырмалармен шатастыратын педагогтар бар екенін куәландырады. Жеке, жұптық, топтық және топтық жұмыс-бұл дифференциалды тапсырма емес, оқу қызметін ұйымдастырудың тәсілі.

Тапсырма орындау нысаны немесе орындау тәсілі бойынша ауызша немесе жазбаша болуы мүмкін. Жіберілген қателіктерді талдау бастауыш буында кәсіби біліктілігі төмен педагогтардың бар екендігі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді, олар қызмет түрлерін, жұмыс формаларын және формативті бағалау техникасын ажыратпайды және оларды сараланған тапсырмалармен шатастырады. Бұл респонденттер әкімшілік, сондай-ақ әдістемелік қызметтер тарапынан әдістемелік және әдіснамалық көмек көрсетуді қажет етеді.

Сұрақ № 6. Дифференциялаудың қандай тәсілдерін жиі қолданасыз?

- білім деңгейі бойынша-10;
- үлгерім деңгейі бойынша-14;
- оқу материалының мазмұны бойынша-15;
- көлемі бойынша 18;
- күрделілік және қиындық деңгейі бойынша-19;
- шығармашылық қатысу деңгейі бойынша-35;
- түрлі деңгейдегі тапсырмалар-55;
- диалог және білім алушыларды қолдау-120;
- карточкалар бойынша жеке тапсырмалар-43.

Бұл сұрақ алдыңғы берілген сұрақтың дұрыстығын тексеру үшін. Негізінен жауаптарды дұрыс деп санауға болады, өйткені 5 және 6 жауаптардың айырмашылығы аз. Педагогтар білім алушының үлгерім деңгейі бойынша саралауды жүзеге асырады, білім алушының даму деңгейіне сәйкес тапсырмалар береді. Педагогтар оқу материалының мазмұны бойынша саралауды пайдаланады. Оқу материалының ішінде әртүрлі деңгейдегі білім алушылардың білім алу қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жұмыс табуға болады. Педагогтар оқу материалының көлемі бойынша саралауды өткізетінін атап өтті. Демек, терең және берік білімі бар білім алушы үлгерімі төмен білім алушыларға қарағанда көлемі үлкен тапсырмалар алады. Респонденттердің көпшілігі әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды қолданады айырмашылығы 55 жауап. Диалог және көмек көрсету бойынша жауаптарда үлкен айырмашылық бар.

№5 сұрақта, дифференциацияның қандай тәсілдерін білесіз дегенде тек 3 респондент бұл әдісті білетінін көрсетті.

№ 6 сұраққа жауап беруде 120 респондент бұл әдісті қолданатынын көрсетті. Демек, респонденттер назар аудармады және бұл әдісті бірден есіне түсірмеді.

Сұрақ № 7. Сабақтың қай кезеңінде дифференциалды тапсырмаларды қолданасыз? Сұрақ сабақ барысында пайдалану орнын зерттеуді ұсынды. Жауаптар келесідей бөлінді:

- мақсат қою кезеңінде 24;
- сабақтың басталуы кезеңінде-32;
- сабақтың орта кезеңіне-19;
- сабақ соңында-37;
- сабақтың ортасын мен соңында 75;

- сабақтың барлық кезеңдерінде-23.

Саралауды сабақтың барлық кезеңдерінде жүзеге асыру қажет. Мақсат қою кезеңінде педагогтар сабақ соңына қарай барлық білім алушылардың орындағанын, кейбір орындағанын көрсетті. Тиісінше, Барлығы-базалық деңгейдегі білім алушылар. Көпшілігі – озық білім алушылар, кейбіреулері-жоғары деңгейдегі білім алушылар. Мақсат қою деңгейінде саралаудан кейін педагог сабақтың күтілетін нәтижесін анықтайды.

Сабақтың басталуы кезеңінде дифференциацияны білім алушылардың қызметін әртүрлі өлшемдер бойынша ұйымдастыру үшін жүргізу қажет, мысалы, қызығушылығы, бейімділігі, жұмыс қарқыны, оқу деңгейі, гендерлік белгісі: гомогенді немесе гетерогенді белгісі бойынша. Жоғарыда аталған белгілер мұғалімге жұппен, топта, топаралық өзара іс-қимылды ұйымдастыруға көмектеседі.

Сабақтың орта кезеңінде дифференциация күрделілігі әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды орындау кезінде жүргізіледі. Мұғалім әрбір білім алушының мүмкіндіктерін, олардың жақын даму аймағын біледі, сондықтан мұндай бөлінудің себебін айтпастан білім алушыларды әртүрлі топтарға бөледі. Тапсырмалар сабақтың мақсатына және білім алушылардың оқу деңгейіне сәйкес келуі, оқыту мақсатына алға жылжуды қамтамасыз етуі тиіс. Мұғалім міндетті түрде төрт тапсырманы жоспарлайды, бірақ жылдам оқу қарқыны бар білім алушыларға арналған тағы бір-екі тапсырма (карточкалар, сөздікпен немесе анықтамалықпен, интернет-ресурстармен жұмыс) мұғалімде болуы ұсынылады. Мұғалім жағымды эмоционалды жағдайды сақтау үшін топтарға бөлу байқаусыз, алықтырмайтын болуы тиіс екенін еске саламыз.

Сұрақ № 9. Диалог және қолдау көрсету үшін сіз пайдаланатын фразаларды атаңыз. Бұл сұрақ алдыңғы берілген сұрақтың №5 және №6 дұрыстығын тексеру үшін. Оқырмандардың назарын 5 сұраққа аударғымыз келеді, онда 126 респонденттің ішінен тек қана 3 респондент "диалог және білім алушыларды қолдау" дифференциация тәсілі ретінде атап өтті. Респонденттер осы сұраққа бір жауап репликаларын келтіре алады. Осы мәселе бойынша респонденттер өте дұрыс жауап берді. Мысалдар келтірейік:

- Сіз қазір не істеп жатырсыз?

- Бұл тапсырманың мақсаты қандай? Бұл тапсырманы қандай мақсатпен атқарасыз?

- Сіз қандай тапсырманы алдыңыз, оны қалай орындайсыз?

- Сіз мұны қандай ретпен орындайсыз?

- Алдымен сіз не істейсіз?

- Бұл тапсырманы орындау сізге не береді?

- Бұл тапсырма немен пайдалы болды?

Бұл шағын жинақты мектептердің педагогтары білім алушыларға қолдау көрсету үшін диалог мәселелері мұғалімнің мәселелері кеңінен қолданылады, бірақ респонденттер оны саралаудың дербес тәсілі ретінде бөлмейді. Білім алушыларға қолдау көрсету үшін диалог жүргізу кезінде бірінші сұрақ білім

алушылардың тапсырманы қаншалықты мағыналы орындағанын, сабақтың мақсатына сәйкес келетінін, тапсырманы орындау үшін білім алушылар қандай әрекет алгоритмін таңдағанын білуге мүмкіндік береді. Мысалы, математикадан тапсырманы орындау кезінде білім алушыға тапсырманы оқу, жазу, тапсырманы шешу шарттары: берілген, қолданылатын теңдеуі және берілген есепті шешу алгоритмі қажет. Қандай да бір сөздің морфологиялық талдауын орындау кезінде дебелгілі бір ретпен орындау қажет: сөз табын атау, сұрақ қою, тұрақты белгілерді көрсету, тұрақсыз белгілер, сұрақ қою арқылы пікірдегі синтаксистік рөл. Графикалық органайзерді құру кезінде, мысалы, «Тарих тауы» немесе «Тарих картасы» белгілі бір ретпен орындалуы қажет.

Сұрақ - бұл тапсырманы орындау сізге не береді? Білім алушы бұл тапсырма сабақтың мақсатына жету үшін кезең екенін түсінеді. Сабақтың мақсаты мен мақсатқа жету құралы тапсырма арқылы ұғымды оқытуды дамытады.

Сұрақ - бұл тапсырманы орындау сіз үшін пайдалы болды ма? Білім алушының өзінің оқу мақсатына алға жылжуы, үлгерімі және үлгермеудің себептері бойынша рефлексиясын болжайды.

Сұрақ № 10. Дифференциалды тапсырманы дайындау сізде қандай қиындықтарды тудырады? Сұрақ респонденттер қиындықтармен бөліседі деп болжамдалды. Жауаптарда респонденттер сараланған тапсырманы жоспарлау және өткізу әдістерін меңгеруге қатысты, сондай-ақ сабақты жоспарлау мен оқыту әдістемесіне қатысы жоқ қиындықтарды көрсетті. Респонденттердің осы мәселе бойынша жауаптарының қалай бөлінгенін көрсетеміз:

Қиындық жоқ 32 респондент;

Сабақта уақыт жетіспейді-10 респондент;

Саралауды жүзеге асыру үшін ресурстар жетіспейді-25 корреспондент;

Саралаудың тәсілдері мен оқыту әдістерін білмеймін-42 респондент;

Тапсырма мен дескрипторларды құруға қиналамын - 20 респондент.

32 респонденттің сараланған тапсырмаларды жүйелі түрде пайдаланатыны және ешқандай қиындық тудырмайтыны бізді қуантады. Сабақ уақытын 10 респондент тиімсіз пайдаланады, уақыт жетпейтін деп жауап берді. Сабақ уақытын ұтымсыз пайдалану кезінде сабақтың басталу кезеңі мен сабақтың ортасына жиі созылады. Осы себептен оларда сабақ қорытындысын шығаруға, конструктивті формативті бағалау жүргізуге, кері байланыс беруге уақыт жетіспейді. Ресурстар жетіспейді деп танылған 25 адамнан тұратын респонденттер саралап оқытуды жүзеге асыру үшін қосымша ресурстар қажет деп санайды. Бұл олай емес. Саралауды жүзеге асыру үшін қосымша ресурстар қажет емес. Оқу мәтінін оқығаннан кейін түрлі деңгейлі тапсырмалар беруге болады. Бұны біз төменде көрсетеміз.

Сұрақ № 11. Білім алушылардың оқу деңгейін анықтау үшін Б.Блумның таксономиясынан етістіктерді қолдану сәйкестігін табыңыз. Бұл сұрақтың мазмұны педагогтардың сыныптың ішкі саралануын базалық, ілгері және жоғары деңгейге қаншалықты жақсы түсінетінін тексерді. Жауаптарды кесте түрінде ұсындық.

№	Таксономиядан етістіктер	базалық	озық	жоғары	барлығы
1.	Біледі, атайды	77	25	27	126
2.	Түсінеді	76	33	17	126
3.	Қолданады	50	56	20	126
4.	Құрамдас бөліктерге бөледі	81	67	26	126
5.	Жоспар құрайды	34	57	35	126
6.	Артығын алып тастаңыз	57	51	18	126
7.	Қайталап айтады	59	43	24	126
8.	Сәйкестікті табады	50	57	19	126
9.	Топтастырады	46	51	29	126
10.	Классифициялайды	29	66	31	126
11.	Талдайды	27	58	41	126
12.	Синтездейді	22	63	41	126
13.	Бағалайды және негіздеме береді	29	60	31	126

Көрнекі салыстыру үшін Б. Блумның таксономиясының етістіктерін ұсынамыз.

* Таксономия Б. Блума

					Оценка
					Синтез
					Составь
					Выдели
					Анализ
					Применение
					Поискание
Знание	Знание	Знание	Знание	Знание	Знание
Определи	Переведи	Интерпретируй	Анализируй	Предложи	Прорейтингуй
Повтори	Переформулируй	Приложи	Раздели	Создай	Сравни
Отметь	Отсуди	Примени	Оцени	Сформулируй	Пересмотри
Перечисли	Опиши	Используй	Вычисли	Составь	Расставь
Вспомни	Распознай	Продемонстрируй	Проэкспериментируй	Расставь	Отбери
Назови	Объясни	Сыграй	Протестуй	Собери	Выбери
Соотнеси	Вырази	Практикуй	Сравни	Подбери	Измерь
Подчеркни	Отличи	Проиллюстрируй	Противопоставь	Сконструируй	
	Расставь	Оперируй	Критикуй	Сотвори	
	Доложи	Распиши	Диаграммируй	Установи	
	Расскажи	Разложи	Проинспектируй	Организуй	
	Ревьюируй	Зарисуй	Дебатируй	Устрой	
			Инвентаризируй	Подготовь	
			Расспроси		
			Соотнеси		

Жауаптарды талдау келесі қорытынды жасауға мүмкіндік берді: мұғалімнің негізгі массасында етістіктерді базалық, ілгері, жоғары деңгейлер бойынша ажыратады. Репродуктивті деңгейдің төмен тәртібін қарастырайық:

«біледі» - 27 респондент оларды жоғары деңгейге жатқызды. Бұл мұғалімдер жоғары баға.

«түсінеді», «қолданады» - 17-20 респондент оларды жоғары деңгейге жатқызды.

«құрамдас бөліктерге бөледі», «жоспарды құрайды» - 28-35 респондент оларды жоғары деңгейге жатқызды.

«қайталап айтады», «сәйкестігін табады»-24-19 респондент оларды жоғары тәртіпке жатқызды.

Репродуктивті деңгейдегі етістіктерді қолдану бойынша тапсырмалар негізінен базалық деңгейдегі білім алушыларға беріледі. Респонденттердің репродуктивті етістіктерді білмеуі бағалаудың объективті еместігі, бағаны көтеру туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Білім алушыларды басқа мектепке ауыстырған кезде олардың үлгерім көрсеткіштері төмендеуі мүмкін.

Сонымен қатар, респонденттер жоғары тәртіптегі етістіктерді «жіктейді» - 29, «талдайды» - 27, «жинақтайды» - 22, «бағалай және дәлелдейді» - 46 базалық деңгейге жатқызды.

Бұл педагогтардың озық және жоғары деңгейдегі тапсырмаларды пайдаланбауын дәлелдейді. Бұл өз кезегінде білім алушылардың мотивациясын, сабақтардың болжамдылығын төмендетуге, соның салдарынан оқыту сапасының төмендеуіне әкелуі мүмкін. Мұғалім Б.Блумның таксономиясы бойынша жұмыстың ерекшеліктерін білмесе, сәйкесінше білім деңгейлері бойынша тапсырмалар жасай алмайды. Бұл нәтижелер мұғалімдердің түрлі деңгейдегі тапсырмаларды түсінбеуін анық көрсетеді.

Б.Блумның таксономиясы 1963 жылы алғашқы, бірақ білім мен ойлау дағдыларын меңгерудің деңгейін өлшейтін жалғыз таксономия емес. Ресей педагог-зерттеушісі В. П. Беспальконның 1989 жылғы таксономиясы бар.

Білім беру деңгейінің таксономиясы В. П. Беспалько оқыту мақсатының жаңа тәртібін және білімді меңгерудің келесі деңгейлерін ұсынды:

А) Білім-танысу. Білім алушы объектілерді басқа да ұқсас объектілермен қатар біледі, ажыратады және таниды. Бірақ меңгеру жалпы ұғымдармен шектелген, ойлау -"иә-жоқ, "не-немесе" балама таңдаумен. Бұрын игерілген ақпаратты қайта көрсету немесе қабылдау кезінде, мысалы, мәтінді, кітаптарды, конспектілерді, құралдарды оқу кезінде тану.

Б) Білім - көшірмелер, білім алушы білімді жаңғырта алатын кезде-репродуктивті деңгей. Білім алушы ұғымды, теорияны, мүмкін болатын әрекеттерді сөзбен сипаттай алады, әртүрлі әрекеттерді және әртүрлі іс-әрекеттердің нәтижесін талдай алады. Үлгілік міндеттерді шешу кезінде ақпаратты (жад бойынша) дербес жаңғыртуды және репродуктивті алгоритмдік әрекетті қамтамасыз етеді.

В) Білім-шеберлік. Білім алушы білімді стандартты жағдайларда тәжірибеде қолдана алады. Оны өз бетінше нақтылауды, толықтыруды талап ететін жағдайда дербес іс-қимылды, содан кейін типорға немесе белгілі қарапайым шешімдердің комбинациясына жинақталатын оқу міндетін шешу үшін бұрын меңгерілген іс-әрекеттерді қолдануды қамтамасыз етеді.

Г) Білім – шығармашылық іс-әрекетке сәйкес келеді, яғни трансформация жасауға қабілеті. Білім алушы білімді стандартты емес жағдайларда қолдана алады.

В. П. Беспалько таксономиясының тағы екі ерекшелігі бар:

1 А2 деңгейі білімді меңгеруге де, іс-әрекеттерді меңгеруге де жатқызылған; А2 деңгейінде іс-әрекеттерді игерудің еңбек сыйымдылығы есте сақтаудың еңбек сыйымдылығынан да көп екені белгілі;

2 ОС4 деңгейі субъективті шығармашылыққа сәйкес келеді, бұл кәсіби білім беруде ақпараттың толық еместігіне және нәтиженің бірқалыпты еместігіне байланысты кез келген міндетті шешуге тән.

В. П. Беспалькотаксономиясында А4 деңгейіне кәсіби тапсырмаларды шешу қабілеттілігі сәйкес келеді. Қызметтің бейімдік деңгейінің кәсіби міндеттерінің таксономиясы. Жалпы В. П. Беспалькотаксономиясы үлкен буынға және кәсіби оқуға бағытталған. Осы себепті мектеп педагогтарына Б.Блум таксономиясы ұсынылды,оны кіші, орта және жоғары деңгейдегі білім алушылар үшін пайдалануға болады.Б.Блум «қабылданатын білім сапасы қабілеттіліктен және сыныпта жұмсалған уақытқа ғана тәуелді емес, сонымен қатар оқу материалын өз бетінше игеруге жұмсалған уақытқа да тәуелділігін» растайды.

Бастауыш мектеп педагогтарының кәсіби көзқарасын кеңейту үшін,әртүрлі ғалымдардың іс-әрекетінің тану деңгейін арттыру үшін,біз SOLO таксономиясына да көңіл бөлуді шештік [18] .

К.Бигс және Д.Коллиспен ұсынған оқыту мақсаттарының жаңа тұжырымдамалық моделі (*Biggs and D.Collis*) **СОЛО-таксономия** (SOLO — Structure of the Observed Learning Outcomes) атауын алды. Онда тест мазмұнының тұжырымдамалық үлгісінде оның түрлі деңгейлерін жоспарлауға мүмкіндік беретін танымдық қызмет санаттарының егжей-тегжейлі жіктемесі бар.СОЛО-таксономияда ұсынылған танымдық іс-әрекет деңгейлерінің спектрі өте кең: фактілер мен қарапайым алгоритмдерді ойнаудан бастап Ж. Пиже теориясына негізделген танымдық іс-әрекеттің даму кезеңдері туралы әртүрлі зияткерлік және практикалық шеберлікке дейін.Бұл таксономияның иерархиялық құрылымы бар, сондықтан оны құрал-саймандарды әзірлеу үшін де, педагогикалық өлшеулердің нәтижелерін түсіндіру кезінде де қолдануға ыңғайлы.

Тест мазмұнын жоспарлау негізіне отандық педагогикалық мектептің ғалымдарымен әзірленген және оқу қызметінің деңгейіне байланысты оқыту нәтижелерін топтастыруға мүмкіндік беретін білім алушылардың *жетістіктерін сипаттаудың деңгейлік жүйелі тәсілі* қойылуы мүмкін. Бірінші деңгей зерделенген материалдың мазмұнын есте сақтау бойынша тікелей айту және оны танумен байланысты. Екінші деңгей үлгі бойынша таныс жағдайда білімді түсіну мен қолдануды, сондай-ақ нақты белгіленген ережелермен іс-әрекеттерді орындауды көздейді. Үшінші деңгей өзгертілген немесе таныс емес жағдайларда білімді пайдалануды қамтиды (17. И. Я. Лернер, В. П. Беспалько және т. б.). Деңгейлік тәсілді пайдалану тиімдірек, егер оқу материалын меңгеру деңгейін білім алушының сыртқы қызметінің сипаттамасымен байланыстырып, оның орындалуына талаптар қоятын болса, неғұрлым тиімді болады (1-кесте).

Тест мазмұнын жоспарлау кезеңінде мақсатты болжау. Практикалық тәжірибе негізінде негізінен интуитивті қалыптасатын дәстүрлі бақылау

құралдарының мазмұнына қарағанда, тест мазмұнын іріктеу нақты мақсатты бағытқа ие. Әдістемелік әдебиетте бақылау мазмұнын жоспарлау кезінде оқытылатын объектілердің жүйесін, оқу қызметінің түрлерін және оқу материалын меңгеру сапасының сипаттамаларын қарастырады. Зерттеу объектілерінің сипаттамасы әдетте мұғалімнің мәлеметті беру тереңдігін және білім алушылардың игерудің жоспарланған деңгейін ескере отырып беріледі. Ғылыми-зерттеу институтының зерттеушілер тобы пәндер мазмұнын морфологиялық және функционалдық талдау негізінде белгілі бір құрылымға зерттеу объектілерінің көп түрін ұйымдастыратын жалпы пәндік схеманы ұсынды. Зерттеушілер ғылыми білім жүйесінің маңызды элементтеріне ұғымдар мен фактілерді, заңдарды, теорияларды, идеяларды, қызмет тәсілдері туралы білімді, әдіснамалық және бағалау білімдерін және т. б. жатқызды.

Оқу іс-әрекетінің түрлерін жіктеу мен жүйелеу негізіне Унт И. К. ұсынған құрылымдалған біліктерді қоюға болады.;

- жеке оқу пәндерін оқу барысында қалыптасатын арнайы біліктер;
- танымдық міндеттерді шешу үшін әртүрлі білім көздерін пайдалануды, өзінің оқу қызметін жоспарлауды және ұйымдастыруды, оқу қызметінің нәтижелерін бақылау мен түзетуді, сондай-ақ оқу үдерісінде оны басқаруды қамтитын тиімді оқу еңбегін ұйымдастыру бойынша жалпы білігі;
- оқу іс-әрекетінің өзегі болып табылатын және барлық оқу пәндерін біріктіретін зияткерлік біліктер.

Оқу материалын меңгеру сапасының сипаттамаларын әртүрлі деңгейде қарастыруға болады. Бірінші деңгей - даярлықтың жоспарланған сапасы туралы белгілі бір ұсыныстар әрбір пән бойынша білім беру бағдарламаларына енгізілген кезде оқытуды жоспарлау. Екінші деңгей әдетте оқу үдерісінде, ал үшінші деңгей оқу үдерісі нәтижелерінің сапасын бағалаумен байланыстырылады.

Бірқатар отандық ғылыми-әдістемелік жұмыстардың нәтижелерін жалпылау оқу үдерісі нәтижелерінің сапасын түсіндіруде тәсілдемелердің айырмашылықтары туралы айтуға мүмкіндік береді. Бір жағдайда сапа санаты толық білім мен олардың тереңдігімен теңестіріледі. Басқа жағдайларда білім сапасы деп олардың жинақталу немесе жүйелілік, нақтылық және саналы болу дәрежесін түсінеді. Кейде материалды баяндаудың қисындылығына, оқу міндеттерін шешу тәсілдері мен тәсілдерінің ұтымдылығына басымдық беріледі. Оқыту практикасында көбінесе жеңілдетілген жағдай кездеседі, егер ол сыныпта бақылау кезінде ұсынылатындардың ішінен жоғары күрделіліктегі тапсырмаларды орындаса, білім алушының білімі сапалы деп саналады.

XX ғасырдың 60-80 жж. оқыту нәтижесі ретінде дайындық сапасын бағалау күмән тудырды. Сыншылардың пікірінше, дайындық сапасы туралы түсінік білім алушының ішкі жағдайымен байланысты болуы тиіс, ал оқу нәтижелері оқу үдерісінің сыртқы, байқалатын белгілері мен нәтижелерінде көрінеді. Осындай сыни пікірлердің ауқаттылығы педагогикалық өлшеулер теориясы мен IRT тестілерінің қазіргі заманғы теориясының жетістіктерінің арқасында қазіргі таңда оңай теріске шығарылады.

Педагогикалық өлшеулер ядро теориясын құрайды, сырттан ішкі жүйеге көшу идеясы. Байқалатын тест нәтижелері бойынша қандай да бір дәлдік дәрежесімен білім алушылардың дайындығының латенттік параметрлері - ішкі тұрақты сипаттамалары туралы қорытынды жасауға тырысады. Бақылау кезінде кері жүріс жасалады, өйткені іс жүзінде көптеген тапсырмалар өзара іс-қимыл үдерісінде сыналушылардың осы параметрлерінің көптігі тестті орындаудың байқалатын нәтижелерін туындатады. Екі жиынды қосатын және олардың арасында функционалдық байланысты орнататын өлшеудің математикалық модельдерін - IRT теориясын пайдалану сыналушыларды дайындау сапасын бағалау проблемасын шешуге және педагогикалық өлшеулердің нәтижелерін арнайы өңдеу арқылы білім алушылардың параметрлерін бағалауға көшуге мүмкіндік береді. Таксономияның Б. Блум таксономиясымен көптеген ұқсастығы бар.

Білім алушының сыртқы қызметіне қойылатын талаптар

Оқу материалын меңгеру деңгейі	Жалпы терминдердегі білім алушылардың жетістіктеріне қойылатын талаптар(білім алушылардың дайындығының деңгейіне)	Сыртқы қызмет терминдеріндегі талаптарды тұжырымдау
Білімді жаңғырту	Терминологияны, арнайы фактілерді (даталар, оқиғалар, адамдардың аттары және т. б.), категорияларды, критерийлерді, әдістерді, принциптерді, заңдарды, теорияларды және т. б. білу.	Анықтама беру; атау; тұжырымдау; сипаттау; сәйкестікті белгілеу (термин мен анықтама арасында); көрсету (табу); тану (табу); қайта айту ; тізбелеу (ерекшеліктер); таңдау және т. б .
Таныс жағдайда түсіну және білімді қолдану	Фактілерді, Заңдарды, қағидаларды, критерийлерді, теорияларды түсіну; оқылған мәтінді түсіну; сапалы және сандық есептерді шешу үшін білімді түсіндіру, салыстыру үшін қолдану; әдістерді, алгоритмдерді, тәсімдерді дұрыс қолдану; графиктер, диаграммалар, кестелер және т. б. құру.	Түсіндіру, салыстыру: сипаттау (сипаттамаларды келтіру); салыстыру; белгілеу (айырмашылық, тәуелділік, себептер); Елеулі белгілерді бөлу; есептеу (формулалар немесе алгоритмдер бойынша анықтау); шешу; дайын сызба бойынша бірдене құру; ережелерге сәйкес орындау; көрсету; өлшеу; жалғастыру/аяқтау (сөйлем); жіберілген сөздерді (әріптерді) және т. б. қою
Өзгерген немесе түсініксіз жағдайларда білімді қолдану	Әртүрлі мәселелерді шешу үшін білімді әртүрлі бөлімдерден біріктіру, талдау, жалпылау, бағалау, құрастыру, қызметті жоспарлау, эксперимент	Проблемалық сұраққа ауызша немесе жазбаша жауап құрастыру; зерттеу жүргізу; салдарларды болжау; ақпаратты талдау; қате табу; тұжырымдар мен фактілердің сәйкестігі туралы өз пікірін, пайымдауларын айту; пікір немесе рецензия беру; модель құру (модельді өзгерту); эксперимент, әңгіме, шешім жоспарын қайта құру, құру; жоспар мен т. б. өзгерту.

Б.Блумның таксономиясы, В.П.Беспалько таксономиясы және SOLO таксономиясын, үш ғалымдарының еңбектерін мұқият зерделегеннен кейін, біз

барлық таксономиялардың заманауи педагогикада өз орындары бар деген қорытындыға келдік. Олардың әрқайсысы өмір сүруге құқылы. Барлық ұсынылған таксономияларда көп ұқсастық бар: танымдық іс-әрекет деңгейін көрсетеді және білім алушылардың ойлау дағдыларын төмен деңгейден жоғары танымдық іс-әрекет деңгейіне дамытуға ұмтылады. Орта мектеп мұғалімі өз бетімен талдап, өзінің сынып білім алушыларына қандай таксономиядан тапсырмалар құрастыруды таңдауға құқылы. Әдістемелік ұсыныстардың авторлары бастауыш мектепте Б.Блумның таксономиясы бойынша тапсырмаларды пайдалануды орынды деп санайды. Тапсырмаларды ойластыру, тапсырманы орындау алдында мақсаттар қою, білім алушылармен қойылған тапсырманы талқылау маңызды: ол тапсырманы қалай орындайды, тапсырманы орындауды неден бастайды, тапсырманы қай ретпен орындайды. Орындалғаннан кейін білім алушыларды алға қойған мақсатқа қайта қайтару. Мұндай рефлексия оқытудың мағыналылығына жағымды әсер етеді.

Негізгі мектепте математиканы оқытуды қарастырайық.

Бастауыш мектепте математиканы оқытуда сараланған оқыту ерекше маңызға ие, бұл осы оқу пәнінің ерекшелігімен түсіндіріледі. Математика мектеп пәндерінің ең күрделі түрі болып табылады және көптеген білім алушыларда объективті қиындықтар туғызады. Сонымен қатар осы пәнге деген қабілеті жоғары білім алушылар саны көп. Екі "полностегі" білім алушылардың математика курсына қабылдау мүмкіндіктеріндегі алшақтық өте үлкен.

Саралауды оқытудың артықшылықтарын пайдалану әрбір білім алушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқытудағы жоспарланған нәтижелерге қол жеткізу мүмкіндігін қамтамасыз етеді.

Психологиялық-педагогикалық әдебиетті талдау білім беру ұйымдарында жүргізілетін саралау көптеген түрлерінің, формалары мен тәсілдерінің алуан түрлілігін көрсетті.

Бастауыш мектепте жалпы қабілеттері, үлгерімі, психологиялық ерекшеліктері бойынша ішкі дифференциация жиі кездеседі. Зерттеу - саралаудың қандай тәсілдері негізге алынса да, білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескерместен, сараланған оқытуды тиімді ұйымдастыруға болмайтынын көрсетеді.

Бірде бір сыныпта, бірде бір мектепте екі бірдей білім алушы жоқ екені жалпыға белгілі. Олар тек сырттай ғана емес, сонымен қатар педагогтың ықпалына өз реакциялары бойынша да ерекшеленеді. Егер олардың қажеттіліктерін, ниеттерін, мүдделерін, қабілеттерін, жынысын, жасын ескерсе, айырмашылық өте үлкен болады.

Қазіргі уақытта оқытуды саралау білім беруді ізгілендіру мен демократияландырудың құрамдас бөлігі және қажетті шарты ретінде бөледі.

«Саралау» деп әрбір білім алушы жалпы білім беру дайындығының кейбір минимумын меңгеріп, тұрақты өзгеріп тұратын өмірлік жағдайларда бейімделу мүмкіндігін қамтамасыз ететін білім беру жүйесін түсінеді.

Оқу үдерісінде сараланған тәсіл ретінде біз мұғалімнің білім алушылардың әртүрлі топтарына деген ерекше көзқарасын түсінеміз, ол мазмұны, көлемі, күрделілігі, оқу жұмысының әдістері мен тәсілдері бойынша әртүрлі ұйымдар болып табылады.

Саралап оқыту деп білім алушылардың жеке ерекшеліктерін, олардың типологиялық топтар бойынша жіктелуін және осы топтардың жұмысын ұйымдастыруды қарастыратын оқыту үдерісін түсінеміз. Сараланған тәсіл сараланған оқыту идеяларының нақты іске асырылуы болып табылады.

Оқытудың дифференциациясы деп білім алушылар қандай да бір ерекшеліктердің негізінде топтасқан түрде білім алушылардың жеке ерекшеліктерін есепке алу түсініледі.

Зерттеуші И. Унт өз зерттеулерінде саралаудың келесі мақсаттарын бөледі:

- Оқыту мақсаты-білім алушылардың білімін, шеберлігі мен дағдыларын жетілдіру, әрбір білім алушының жеке-жеке білім деңгейі мен дағдысын арттырумен оқу бағдарламаларын іске асыруға жәрдемдесу және осылайша оның абсолюттік және салыстырмалы түрде артта қалуын азайту, білім алушылардың мүдделері мен арнайы қабілеттеріне қарай білімін тереңдету және кеңейту.

- Дамытушы мақсат-білім алушының логикалық ойлауын қалыптастыру және дамыту, оқу еңбегінің креативтілігі мен іскерлігін қалыптастыру және дамыту.

- Тәрбиелеуші мақсат-баланың қызығушылықтары мен арнайы қабілеттерін дамыту үшін алғышарттар жасау, сонымен қатар қолда бар танымдық қызығушылықтарды ескеру және жаңа қызығушылығын ояту, жағымды эмоциялар туғызу, оқуға деген мотивация мен оқу жұмысына деген қарым-қатынасқа жағымды әсер ету [19].

Саралау мақсаттары:

психологиялық-педагогикалық көзқарас тұрғысынан-әрбір білім алушының қызығушылықтары мен қабілеттерін дамыту үшін оңтайлы жағдай жасауға негізделген оқытуды дараландыру;

әлеуметтік тұрғыдан – қоғамның әрбір мүшесінің мүмкіндіктерін ұтымды пайдалану мақсатында қоғамның шығармашылық, зияткерлік, кәсіби әлеуетін қалыптастыруға мақсатты ықпал ету;

дидактикалық тұрғыдан-принципті жаңа уәждемелік негізде негізделген білім алушыларды саралап оқытудың жаңа әдістемелік жүйесін құру арқылы мектептің пісіп-жетілген проблемаларын шешу.

Білім берудің саралануы оны демократияландыру мен ізгілендірудің маңызды шарты және айқындаушы фактор ретінде әрекет етеді. Дифференциация оқытудыңдара, білім алушылардың бейімділігі мен қабілеттерін барынша толық ашу үшін жағдай жасайды.

Білім беруді ізгілендірудегі математиканың рөлін ашуда бірқатар әдіскерлердің жұмыстары арналған, онда білім берудің ізгілендірулуі—адам тұлғасының дамуына бағдарланғаны деп атап өтіледі. Математиканы оқытудың дамытушылық әсеріне қол жеткізу тек дайын білімге ғана емес, сонымен қатар математикада қолданылатын математикалық білім алу, ойлау тәсілдері бойынша іс-әрекетті, білім алушылардың математикалық фактілерді, олардың дәлелдерін өз бетінше ашуын, сондай-ақ міндеттерді шешуді ынталандыратын педагогикалық жағдайларды жасау.

Л.С. Выготскийдің, Н.А. Менчинскаяның зерттеу жұмыстарында көрсетілгендей, математиканы саралап оқытудың концепциясы ұсынылады. Бұл тұжырымдама білім алушыларды осы пәнге деген қатынасы бойынша үш топқа бөлуді көздейді; 1) математика тек жалпы дамудың элементі деп қарастыратындар; 2) математиканы одан әрі кәсіби қызметте маңызды құрал деп санайтындар; 3) математиканы өзінің болашақ қызметінің негізі ретінде таңдағандар. Осы топтарға сәйкес математиканың білім деңгейі жалпы мәдени, қолданбалы және шығармашылық деп аталды [20].

Осы тұжырымдама аясында авторлар жалпы мәдени, қолданбалы және шығармашылық деңгейлерге сәйкес келетін үш математика оқулығын құру қажет деп санайды. Бұл оқулықтар бір кілтте жазылуы керек, бір бағдарламаны, мазмұндаудың бір реттілігін ұстануы қажет. Және кез келген уақытта бір оқулықтан екінші оқулыққа өту мүмкіндігі қаралуы тиіс. Авторлардың пікірінше, оқулықтардың мұндай триадасын тек арнайы мектептер мен сыныптарда ғана емес, сонымен қатар әртүрлі білім алушылар түрлі деңгейдегі оқулықтар бойынша оқитын бір сыныпта да қолданған жөн.

Математика пәнін оқытуда бейіндік саралау сұрақтары Т. Д. Гончарова, М. Ж. Жадрина жұмыстарында қарастырылады. Авторлардың пікірі бойынша, жалпы білім беретін мектепте оқытуды дараландыру білім алушыларға әртүрлі бағыттарда, әртүрлі оқу жоспарлары мен бағдарламалары бойынша білім алуға мүмкіндік беруді, яғни бейіндік саралауды жүзеге асыруды көздейді. Әрбір білім алушының кейбір міндетті (базалық) білім деңгейіне қол жеткізу болжанып отыр.

Ішкі – кездейсоқ белгілері бойынша іріктелген білім алушылардың үлкен тобында (сыныбында) балаларды әртүрлі оқыту. Бұл форма білім алушылардың жеке және топтық ерекшеліктерін барынша толық есепке алуға негізделген. Ол материалды зерттеу қарқынының вариативтілігін, оқу тапсырмаларын саралауды, әртүрлі қызмет түрлерін таңдауды, мұғалім тарапынан көмектің мөлшері мен сипатын анықтауды болжайды.

Сыртқы саралау – білім беру мазмұны мен білім алушыларға қойылатын талаптар әртүрлі тұрақты топтарға қатысты белгілі бір принциптер негізінде (мүдделер, бейімділік, қабілеттер, қол жеткізілген нәтижелер, жобаланатын кәсіп) құру.

Заманауи педагогикалық ғылым білім алушылардың даму деңгейіне пассивті бейімделуге емес, психикалық функцияларды қалыптастыруға, оқыту үдерісінде олардың дамуына жағдай жасауға бағыттайды. Сондықтан Л. С. Выготскийдің пікірінше, тұлғаның "жақын даму аймағын" ескеретін қазіргі заманғы педагогтарға оқыту құруға үлкен мән беріледі, яғни бүгінгі күнгі даму деңгейіне емес, білім алушыны мұғалімнің басшылығымен және көмегімен қол жеткізе алатын ертеңгі деңгейіне бағдарланатын.

В. В. Давыдовтың айтуы бойынша, адамның білімі оның ойлау әрекеттерімен сабақтастықта. Демек, «білім» терминімен бір мезгілде ойлау нәтижесін және оны алу үдерісін белгілеуге болады.

Осылайша, оқытудың тиімді жүйесін іздестірудің өзектілігі азайған жоқ, өйткені оны одан әрі әзірлеу оқыту үдерісін жетілдірудің негізі болып табылады.

Л. В. Занковтың сөзіне сәйкес, кез келген оқу іс-әрекеті жеке тұлғаны тәрбиелеу мен дамыту үшін оңтайлы жағдайларды қамтамасыз етпейді. Сондықтан осы міндетті шешу үшін білім мазмұнын мұқият ұйымдастыру, оқытудың тиісті нысандары мен әдістерін, оның технологияларын іріктеу қажет.

Барлық балалар үшін ортақ және бірдей білім, білім алушылардың қабілеттері мен қабілеттерін анықтауды қамтамасыз ете отырып, олардың қарқынды дамуына әлі кепілдік бермейді. Бұл білім алушылардың әртүрлілігімен, олардың міндеттері мен қабілеттерінің айырмашылығымен түсіндіріледі. Білім алушыларда анықталған тапсырмалар мен қабілеттерді ескере отырып, білім алушылардың қабілеттерін оңтайлы режимде дамытуды қамтамасыз ететін белгілі бір шаралар жүйесі қажет.

Қорытынды: қоғамның барлық балалардың қабілеттіліктерін анықтау және дамыту үшін оңтайлы режим құруға қызығушылығы оқытуды саралау қажеттілігіне әкеледі.

Демек, қоғамдық жоспардағы оқытуды саралау міндеттерінің бірі өскелең ұрпақтың міндеттері мен қабілеттерін анықтау және барынша дамыту болып табылады. Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, білім алушылар өз қабілеттеріне сәйкес келетін тапсырмалар нұсқаларын қуана таңдайды және 1-ші және 2-ші деңгейдегі тапсырмаларды орындауға тырысады; өзін табысты және сенімді сезіне бастады; сабақта олардың психологиялық жайлылық деңгейі өсті; бастауыш мектепте оқыту деңгейі көтерілді.; дифференциалды (әр деңгейдегі) оқыту жеке тұлғаның жеке ерекшеліктерін есепке алу негізінде оқу үдерісін ұйымдастыруға мүмкіндік берді, барлық білім алушылардың білім беру мазмұнын меңгеруін қамтамасыз етті. Саралау тәсіл білім алушылардың ақыл-ой қабілеттерін дамытуға ғана емес, сонымен қатар олардың шығармашылық мүмкіндіктерін іске асыруға мүмкіндік береді. Сабақта саралау тәсілді қолдану кезінде мықты білім алушылармен жұмыс білім көлемін арттыруға ғана емес, білім алушылардың тапсырмаларды орындау үшін әртүрлі шешім таба білуінде дамытуға бағытталған. Саралап оқыту педагогқа білім алушының жеке және психологиялық ерекшеліктерін, оның күшті және әлсіз жақтарын жақсы білуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар білім алушының ойлау қабілетін, жадын дамытуға мүмкіндік береді. Мұндай оқыту тәрбие сипатында да, топта жұмыс істей отырып, білім алушыда жауапкершілік, серіктестік сезімін дамытады. Бірақ бұл тәсілдің басты мәні – білім алушының белгілі бір білім деңгейіне жеткенде бір топтан екіншісіне ауысу мүмкіндігі бар, ол өз бетінше шешім қабылдайды. Бұл ауысу ақыл-ой даму деңгейіндегі болып жатқан өзгерістерге, пән бойынша терең білім алуға қызығушылық туғызды.

Сараланған тәсіл сабақтың әр кезеңінде қажет. Бірінші кезең – үй тапсырмасын немесе өткен материалдың қайталануын тексеру. Күшті топқа өзіндік шығармашылық сипаттағы тапсырмалар беріледі. Орта топқа тапсырма беріледі, оны орындау үшін белгілі бір ереже қолданылады, яғни мұндай тапсырмалар неғұрлым нақты жауапты талап етеді. Ал әлсіз топ үшін нақты құрастырылған алгоритм, сызба бойынша орындауды талап ететін тапсырма. Жаңа материалды меңгеру кезеңінде бірінші топ өз бетінше қорытынды жасайды, ережені құрастырады, екінші топ қорытынды жасайды және дайын ережені қолдануды түсіндіреді. Ал үшінші топ үшін жаңа материалды қайта түсіндіру және мұғалімнің басшылығымен бекіту жүргізіледі. Үй тапсырмасы әртүрлі күрделіліктегі, бірақ оны орындау үшін белгілі бір уақыт аралығына есептелген, білім алушы оны толық көлемде орындай алуы және зерделенген материалға деген қызығушылықты жоғалтпауы үшін беріледі. Оқыту барысында білім алушыларға сараланған көзқарас нашар оқитын білім алушыларды жаңа оқу минимумын меңгеруге, білімдегі олқылықтарды

уақытында толтыруға, білім алушыларға оқуға деген қызығушылықты қолдауға көмектеседі. Бұл қызметті меңгере отырып, білім алушының өздері оны жетілдіре бастайды-сабақта жұмыс істеу үшін өз тобын жинайды. Осының бәрі білім алушылардың оқуға деген қызығушылығын арттыруға және зияткерлік қабілеттерін дамытуға әкеледі.

Білім беруде қолданылатын технологиялардың көпшілігі бірыңғай талаптар, уақыт шығындары, әрбір білім алушының жеке-психологиялық даму ерекшеліктерін ескерместен оқылатын материал көлемі кезінде оқытудың топтық тәсіліне бағытталған, бұл оқытуда айтарлықтай нәтиже бермейді. Нәтижесінде мектеп тек қана «лентаны» ғана емес, сонымен қатар еңбекқор балалар да жақсы көреді. Оқытудағы сараланған тәсілді әрбір сыныпта жүзеге асыру ұсынылады. Білім алушыларды оқытудың сараланған тәсіліне сәйкес, әрбір білім алушы қолжетімді тапсырма алады. Білім алушы үнемі өз тапсырмаларының деңгейін көтереді. Ең қиын нұсқаны орындау Әр білім алушының мақсаты болады. Бастауыш сынып сабақтарында саралап оқыту технологиясы. Оқу қаншалықты жақсы қойылса да, ол сыныптың барлық білім алушыларын бірыңғай қарқынмен ілгерілетуді қамтамасыз ете алмайды.

Осылайша, шағын жинақты бастауыш мектептің өзіндік ерекшелігі бар және ондағы оқыту сапасы мұғалімнің әртүрлі жастағы сыныптардағы кіші білім алушылармен оқу сабақтарын ұйымдастыра білуіне тікелей байланысты. 10-11 сыныптардың оқу пәндері бойынша сараланған тапсырмаларды құрастыруға көшейік.

Қорытынды

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесіндегі инновациялық оқытудың ажырамас бөлігі саралап оқыту болып табылады, ол қазіргі кезде білім алушыларға білім алуға, қоғамдастықта өмір сүруге, еңбек етуге, табиғатпен және өздерімен үйлесімді болуға көмектесуді өзінің басты міндеті деп санайды.

Оқу үдерісінде дифференциалды тәсілді жүзеге асыру келесі факторларға байланысты: оқытудың дәстүрлі ұжымдық формалары мен оқу материалын игерудің жеке табиғаты арасындағы қарама-қайшылық, материалды игеруге дайындығының айырмашылығы, білім алушылардың қызығушылығының әртүрлі деңгейлері, оқуға деген жағымсыз қатынастарды жою қажеттілігі және т.б.

Білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалауға арналған сараланған тапсырмаларды құрастыру бойынша ұсынымдарда құрастырушылар ШЖМ 10-11 сыныптарындағы ғылыми тұжырымдама және оқыту әдістемесі ретінде саралаудың психологиялық-педагогикалық аспектілері бойынша ғылыми-теориялық материал ұсынады.

Әдістемелік ұсынымдарда ШЖМ 10-11 сыныптар бойынша білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау бойынша сараланған тапсырмаларды ұйымдастырудың және дайындаудың ерекшеліктері қарастырылды; білім алушылардың білімін бағалау және даралау бойынша сараланған тапсырмалардың нәтижелері ұсынылған, білім жетістіктерін бағалауға арналған сараланған тапсырмаларды құрастырудың нақты мысалдары арқылы анықталған мұғалімдердің қиындықтарын шешу жолдары ұсынылды.

Біз бұл әдістемелік ұсынымдарды білім беру ұйымдарының басшылары мен қызметкерлеріне, білім бөлімдерінің әдіскерлеріне, шағын жинақты мектеп мұғалімдеріне және шағын жинақты мектепте оқу үдерісін жоспарлауға қызығушылық танытатындардың барлығына ұсындық.

Мұғалімдерге әдістемелік көмек көрсету, ШЖМ жоғары сыныптарында сабақты ұйымдастыру бойынша сараланған тапсырмалар құрастыру және мұғалімнің әдістемелік сандығын саралау әдістерімен байыту мақсатына жетті деп ойлаймыз.

Мақсатқа сәйкес біз келесі міндеттерді жүзеге асырдық:

- мектептің 10-11 сыныптарында оқытудың бағыты мен бейінін ескере отырып, сараланған тапсырмаларға қойылатын талаптар анықталды;

- ШЖМ 10-11 сынып білім алушыларының оқу жетістіктерін бағалау бойынша сараланған тапсырмаларды құрастыру үшін педагогикалық үдерісті жетілдіруге арналған нақты әдістемелік ұсыныстар жасалды.

Жұмыстың практикалық маңыздылығы расталды, өйткені әдістемелік ұсынымдардың материалдары ШЖМ оқытушысына оқытуды саралау мен тиімділігін арттырудың тиімді конструктивті әдістерін жоспарлауға көмектеседі. Бұл жұмыс мұғалімдердің саралаудың барлық әдістерін оқу үдерісінде қолдану және білім беру үдерісін жоспарлау мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Пайдаланылган әдебиеттер тізімі

1. Государственная программа развития образования и науки на 2020-2025 годы Постановлени Министерства образования и науки от 29 декабря.
2. Нодир Худойбердыев думает о будущем https://journal.tinkoff.ru/discuss/future-professions/?utm_campaign=arbitr-pulse&utm_referrer=https%3A%2F%2Fpulse.mail.ru&utm_source=pulse_mail_ru
3. Обухова Л.Ф. Возрастная психология. М.: АСТ, 2009 г. 270 с.
4. Божович Л.И. Изучение мотивации поведения детей и подростков. М.: Просвещение, 2001 г. 205
5. Успенский В.Б., Чернявская А.П. Словарь психолого-педагогических терминов. С-П. 2010 г. 380с.
6. Клименко Е.С. Дифференцированное обучение – оптимальный путь обучения всех и каждого. 2019 г. <https://cyberleninka.ru/article/n/differentsirovannoe-obuchenie-optimalnyy-put-obucheniya-vseh-i-kazhdogo> цитата Тамлинсон К.
7. Вайнштейн. Дифференциация обучения: новый подход или забытый? <https://cyberleninka.ru/article/n/differentsiatsiya-i-individualnyy-podhod-v-obuchanii-vysshey-matematike-studentov-tehnicheskogo-vuza>
8. Мечинская Н.А. Психология усвоения знаний в школе М.: Издательство Академии педагогических наук РСФСР.-1999. Переизданное.- 2010 г.
9. Кашканова Л. З. Подластый И.П. Дифференциация обучения как форма организации образовательного үдерісса в начальной школе.// Теория и практика образования в современном мире: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, ноябрь 2012 г.). — СПб.: Реноме, 2012. — С. 132-136. — URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/64/2835/> (дата обращения: 03.03.2020).
10. Селевко Г.К.Современные образовательные технологии. Технологии уровневой дифференциации. Опубликовано 17.08.2013 <https://nsportal.ru/blog/obshcheobrazovatelnyaya-tematika/all/2013/08/17/sovremennye-obrazovatelnye-tehnologii-selevko-3>
11. Выготский Л.С. Проблема обучения и умственного развития в школьном возрасте// Теории учения. Хрестоматия. Часть 1. Отечественные теории учения. / Под ред. Н.Ф. Талызиной, И. А. Володарской. — М.: Редакционно-издательский центр "Помощь", 1996.
12. Калмыкова З.Н. Продуктивное мышление как основа обучаемости / Сайт журнала Вопросы психологии. <http://www.voppsy.ru/issues/1993/935/935121.htm>
13. Успенский В.Б., Чернявская А.П. Словарь психолого-педагогических терминов. С-П. 2010. 380с.
14. Бутузов И. Т. Дифференцированное обучение — важное дидактическое средство эффективного обучения обучающихся. М., 1968.
15. Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного

образования. — М., 2000. 12. Занкова Л.В. развивающая система Л.В. Занкова. Индивидуализация и дифференциация обучения. <https://urok.1sept.ru/511995/>

16. Портал размещения анкеты <https://www.survio.com/survey/d/W3B0L9U5R8E7Z6A5P>.

17. Макеева Е.Ю. Таксономии оценивания в онлайн - классе 2016. <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=7877>

18. Таксономия SOLO. Целеполагание при планировании содержания. Сайт Курганского государственного университета <https://studfile.net/preview/5568722/page:2/>

19. Кашканова Л. З. Унт И. Дифференциация обучения как форма организации образовательного үдерісса в начальной школе [Текст] // Теория и практика образования в современном мире: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, ноябрь 2012 г.). — СПб.: Реноме, 2012. — С. 132-136. — URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/64/2835/> (дата обращения: 11.03.2020).

20. Выготский Л.С., Мечинская Н.А. дифференцированные задания по математике <https://www.dissercat.com/content/urovnevaya-differentsiatsiya-v-obuchenii-mladshikh-shkolnikov-resheniyu-tekstovyykh-matematic>.

21. Токаев К. «Конструктивный общественный диалог – основа стабильности и процветания Казахстана».

Қосымша

САБАҚ: Орыс әдебиеті		
4 БӨЛІМ: ОТБАСЫНЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ		
Дата:	мұғалім: Овчинникова К.Н.	
Сынып: 10	ҚАТЫСУШЫЛАР САНЫ:	ҚАТЫСПАҒАНДАР:
Тақырып	Л.Н. Толстой «Соғыс және бейбітшілік» тарихи оқиғалардың бірінші томында бейнеленуі	
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасы на сілтеме)	10.2.4 эпизодтарды талдау, олардың шығарма құрамындағы рөлі мен орнын анықтау, эпизодтың идеялық-тақырыптық тұжырымдамасын ашудағы маңыздылығын түсіндіру; 10.2.8; поэтикалық синтаксистің образдарын, кескіндемелік құралдары мен фигураларын құрудың құралдары мен тәсілдерін талдау, олардың оқырманға әсерін түсіндіру;	
Сабақ қсаты	<p>Барлық білім алушылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - әдебиеттегі көркемдік кеңістік туралы жалпы түсінікке ие болу; - шығарманың көркемдік кеңістігінің элементтерін графикалық ұйымдастырушыларға біріктіре отырып бөліп көрсету. <p>Білім алушылардың көпшілігі көпшілігі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - графикалық ұйымдастырушыларға түсіндіре отырып, шығарманың көркемдік кеңістігін талдау. <p>Кейбір білім алушылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - шығарманың көркемдік кеңістігін әдеби троптарды қолданып графикалық ұйымдастырушыларға түсіндіре отырып талдау. 	
Бағалау критерилері	<ul style="list-style-type: none"> - шығарманың топонимдеріне сүйене отырып, әскери қимылдардың топологиялық картасын графикалық түрде бейнелеу. - жер атауларына, ғарыш элементтері мен бөлшектеріне сүйене отырып, әскери іс-қимылдардың топологиялық картасын қағазға түсіру. - кеңістік түрлерін белгілей отырып, әскери қимылдардың топологиялық картасын жасау. - кеңістіктік объектілерге қолданылатын әдеби жолдарды қолдана отырып, әскери операциялардың топологиялық картасын құрастыру. 	

Тілдік мақсат	Орфоэпиялық нормаларды сақтай отырып, сөйлеуде, зерттелетін тақырыптың сөздерінде әдеби терминдерді қолданыңыз.	
Құндылықтарды сіңіру	тарихты құрметтеу, сыныпта және сабақта ынтымақтастық	
Пәнаралық байланыс	Орыс тілі, география, тарих сияқты пәндермен интеграцияланған.	
АКТ қолдану дағдылары	Сабаққа дайындық кезінде АКТ	
Алдыңғы білім	Бұл бөлім өткен жылдардағы әдебиет сабағында алған білімдері бойынша құрылады. Білім алушылар жұмысты демалыста, төртінші тоқсан басталмай тұрып оқиды. Бұл осы жұмыс бойынша екінші сабақ, сондықтан оныншы сынып білім алушылары мәтіннің мазмұнын біледі, олар кейіпкерлерге мінездеме бере алады.	
Сабақ барысы		
Сабақ кезеңі	Жоспарланған іс әрекет	Ресурстар
Сабақ басы 5 минут	Сабаққа деген эмоционалды қатынас. «Тақырыпты тап» қабылдау. Суреттер бойынша білім алушылар Наполеон заманындағы сарбаздардың әскери өмірінің нысандарын болжайды.	http://7oom.ru/
Сабақ ортасы 2 минуты 5 минут	Болжау кезеңі 1. Білім алушылар сабақтың тақырыбын «Нысанды тап» әдісі негізінде болжауы керек. 2. Мұғалім сабақтың мақсаттарымен таныстырады. Қоңырау кезеңі. 1. Тақырыпқа ену. Романның бірінші томының ұрыс қимылдары туралы алдын-ала дайындалған білім алушылардың тарихи түсіндірмесі. Мәтінге дейінгі жұмыс. (И)	

	<p>Мұғалім алдын-ала дайындалған ақпараттық парақтарды таратады. Білім алушылар мәтінмен жұмыс істеу кезінде өздеріне көмектесетін ақпаратты өз бетінше зерттейді.</p>	<p>https://sochineniye.ru/hudozhestvenno-e-prostranstvo-opredelenie/</p>
1 минут	<p>Көркемдік кеңістік - автордың көркем шығармада жасаған кеңістіктік шекаралары; іс-әрекет болатын орынды қайта құру; ең маңызды композициялық компонент.</p> <p>Көркемдік кеңістіктің келесі түрлері ажыратылады: дерексіз (әмбебап, әмбебап - Шекспирдің пьесалары) және нақты (нақты географиялық және топографиялық шындықты көрсететін - А.С. Грибоедовтің «Вой из Вит»); жабық (үй - М.Булгаковтың «Ак гвардия» романындағы турбиндер үйі), ашық (Н.В. Гогольдің «Тарас Бульба» романындағы дала), шекара («табалдырық», «терезелер», «есіктер» бейнелері - шығармаларда ауызша халық шығармашылығы), табиғи-географиялық (табиғи географиялық</p>	
5 минут	<p>шындықты сипаттау - шөл, теңіз, таулар - «Мцыри» поэмасы М.Ю. Лермонтов) және өркениет кеңістігі (қала, ауыл, т.б. сипаттама - Петербург Ф.М. Достоевскийдің романдарында); психологиялық кеңістік (жабық, кейіпкердің ішкі әлемінің шеңберімен шектелген - Ф.М. Достоевскийдің «Қылмыс және жаза» романындағы Свидригайловтың психологиялық кеңістігі), әлеуметтік кеңістік (кейіпкердің қоғамдық өмірдегі оқиғаларға қатысуы - М.Горькийдің «Ана» романындағы Павел Власовтың әлеуметтік кеңістігі); фантастикалық (кейіпкерлердің арманы, автор жасаған сиқырлы әлем - Д.Свифттің «Гулливердің шытырман оқиғалары»).</p> <p>(II)</p>	<p>Орыс тілінің сөздігі: 4 томдық / РҒА, лингвистикалық институт. зерттеу; Ред. Евгеньева А.П. - 4-ші басылым, өшірілді. - М.: Рус. тіл.; Полиграфтар, 1999; (электрондық нұсқа): Іргелі электрондық</p>

<p>2 минут</p>	<p>1-тапсырма «Өнер кеңістігінің түрлері» кластерін жасаңыз. Өзара бағалау.</p> <p>Түсіну кезеңі. Жұмыс тақырыбы бойынша жұмыс. Түсіндірме сөздіктермен жұмыс. (и) 2-тапсырма. Түсіндірме сөздіктерден «соғыс» және «бейбітшілік» сөздерінің анықтамаларын тауып, дәптерге жазып ал.</p> <p>Проблемалық мәселелер (К) - Автор неге шығарманы «Соғыс және бейбітшілік» деп атады? - Тақырыпта кеңістіктің қандай түрлері қарастырылған? - Автор тақырыпта ғарыш туралы түсінігін аяқтады деп айта аламыз ба? Қандай қарама-қайшылықтар жасырылған? <u>Көркемдік кеңістікті анықтау үшін саралау</u> <u>Алдыңғы сабақтарда осы сынып білім алушыларының алдын-ала ішкі дифференциациясы топтарға одан әрі бөліну мақсатында жүргізілді. Білім алушыларға келесі топтарда диагноз қойылды: мотивациясы төмен білім алушылар, мотивациясы орташа білім алушылар, мотивациясы жоғары білім алушылар, дарынды білім алушылар.</u> Осы сабақта алдын-ала диагностиканың арқасында біз білім алушыларды даму деңгейіне қарай, тапсырманың күрделілігі бойынша сараладық. Біз жасаған оқу тапсырмасы шығармашылық деңгейі мен қиындық деңгейі бойынша саралауды көздейді. Сараланған тәсіл тек тапсырманың өзінде ғана емес, сонымен қатар сабақтың білім беру мақсаттары,</p>	<p>кітапхана</p> <p>Жұмыстың мәтіні</p>
----------------	---	---

критерийлері мен дескрипторлары үшін қолданылады.

3-тапсырма. Эпикалық романның бірінші томының әскери қимылдарының топологиялық картасын жасаңыз.
«Кеңістік сызығы» қабылдауы.

1 топ. Мотивациясы төмен білім алушылар.

Олар эпикалық романның бірінші томының әскери қимылдарының топологиялық картасын жасайды, оған жер-су аттарын белгілейді.

2 топ. Ынтасы орташа білім алушылар.

Олар эпикалық романның бірінші томындағы әскери қимылдардың топологиялық картасын жасайды, оған жер-су аттарын, кеңістігінің элементтерін және бөлшектерін белгілейді.

3 топ. Мотивациясы жоғары білім алушылар.

Олар эпикалық романның бірінші томының әскери қимылдарының топологиялық картасын жасайды, ондағы кеңістік түрлерін анықтайды.

4 топ. Дарынды білім алушылар.

Олар эпикалық романның бірінші томының әскери іс-қимылдарының топологиялық картасын жасайды, оған автор кеңістік элементтерін сипаттауда қолданатын мәнерлілік құралдарын көрсетеді.

Бағалау критерийлері

1 топ.

Критерий:

- шығарманың топонимдеріне негізделген эпикалық романның бірінші томының әскери іс-қимылдарының топологиялық картасын графикалық түрде бейнелейді.

Дескрипторлар:

- орфографиялық қателіктерге жол бермей, ономастикалық лексиканы қолданады;

- барлық жер атауларын ретімен орналастырады;

- әртүрлі түстерді көрсетеді, бай түстер палитрасын қолданады.

2 топ.

Критерий:

- топонимдерге, гарыш элементтері мен бөлшектеріне негізделген эпикалық романның бірінші томының әскери іс-қимылдарының топологиялық картасын қағазға түсіреді.

Дескрипторлар:

- Мәтінге сәйкес кеңістіктің барлық элементтері мен бөлшектерін белгілі бір топосқа орналастырады;

- олардың кеңістікке жататындығын дәлелдейтін элементтер мен бөлшектерді таңдауын түсіндіреді;

- әртүрлі түстерді көрсетеді, бай түстер палитрасын қолданады.

3 топ.

Критерий:

- гарыш типтерін атап өтіп, эпикалық романның бірінші томының әскери қимылдарының топологиялық картасын жасайды.

Дескрипторлар:

- кеңістік түрлерін дұрыс көрсетеді;

- әр топос кеңістігінің түрін түсіндіреді;

- әртүрлі түстерді көрсетеді, бай түстер палитрасын қолданады.

4 топ

Критерий:

- кеңістіктегі объектілерге қолданылатын әдеби троптарды қолдана отырып, эпикалық романның бірінші томының әскери іс-қимылдарының топологиялық картасын жасайды.

Дескрипторлар:

	<p>- кеңістіктік объектілерді сипаттайтын тілдің барлық экспрессивті құралдарын дұрыс көрсетеді;</p> <p>- автордың белгілі бір контексте осы немесе басқа жолды қолдануын түсіндіреді;</p> <p>- әртүрлі түстерді көрсетеді, бай түстер палитрасын қолданады.</p> <p>Топтық жұмыс.</p> <p>Өзара бағалау. Мұғалімнің түсіндірмесі.</p>	
<p>Сабақ соңы 5 минут</p>	<p>«Аралдар» рефлексиясы</p> <p>Үлкен қағаз бетіне келесі атаулары бар аралдар көрсетілген карта салынады: белгісіздік аралы, шабыт аралы, қанағаттану аралы, жинақтау аралы, шағылысу аралы, бос арал, Бермуд үшбұрышы және т.б.</p> <p>Карта тақтаға ілінеді. Білім алушылар іс-шарадан кейінгі оның эмоционалды-эмоционалды жағдайын көрсететін дайын қайықтарды тиісті аймаққа салады немесе бекітеді.</p> <p>Өзіңіздің «көңіл-күйіңізді» қағазға салғаннан кейін, сіз оны талдай аласыз. (Қатысушылардың әрқайсысы картада өз атауы бар арал салуға құқылы)</p> <p>Үй тапсырмасы:</p> <p>«Соғыс және бейбітшілік» роман-эпопеясының трейлерін құрастыру</p>	
Қосымша ақпарат		
<p>Саралау - сіз көбірек қолдау көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары білім алушыларға қандай міндеттер қоюды жоспарлап отырсыз?</p>	<p>Бағалау - сіз білім алушылардың материалды меңгеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?</p>	<p>Пәнаралық байланыстар Денсаулық және қауіпсіздік АКТ байланысы Құндылықтармен байланыс</p>
<p>Топтар бір-біріне қолдау көрсететін болады.</p>	<p>Оқытуды бақылау Сұрақтар мен жауаптар Сыныптасымен кері</p>	<p>Тарихпен және географиямен пәнаралық байланыс.</p>

	байланыс.	Топтық жұмыс үшін сынып бөлмесі. Топта жұмыс істеу кезінде тұлғааралық қарым-қатынас (сыйластық, дауыс ырғағы және т.б.) Кезекпен жауап беріңіз, басқаларды мұқият тыңдаңыз.
--	-----------	--

Пән	Биология
Мұғалім	Демесенова Т.Т.
Мектеп сынып	Қостанай облысы, Жітіқара қаласы, «№10 орта мектеп»
Сабақ тақырыбы	КММ, 10-сынып Сперматогенез, овогенез, ұрықтану
Мұғалім	жыныс жасушаларының пайда болу және ұрықтану үдерісін зерттеу, оның заңдылықтары мен жыныссыз көбеюге қарағанда артықшылықтарын анықтау.
Мектеп сынып	- білім алушылар жыныс жасушалары, овогенез және сперматогенез механизмдері туралы білімдерін кеңейту; - гаметалар құрылысы мен қызметтері арасындағы байланысты түсіндіру қабілетін дамыту; - жануарларда ұрықтану үдерісінің механизмі туралы түсінік қалыптастыру, гүлді өсімдіктерде қосарлы ұрықтану туралы түсінік қалыптастыру; - жалпы ұрықтандырудың биологиялық мағынасын және атап айтқанда қосарлы ұрықтандыруды ашу.
Сабақ тақырыбы	-сперматогенездің, овогенездің негізгі кезеңдерін атаңыз; -Жыныссыз және жыныстық көбеюді салыстыру; -гаметогенез мен ұрықтанудың биологиялық маңызын түсіндіріңіз.
Тілдік мақсат	- гаметогенез, сперматогенез, овогенезді сипаттау үшін тиісті терминологияны қолдану (сөйлеу және жазу дағдылары); қолдануға арналған терминология (сөйлеу және жазу дағдылары) - бейнеклипті тыңдау кезінде анықтамалық сызбаны толтыру (жазу және тыңдау дағдылары); - мәтінде жазбалар жасау (жазу дағдылары); - сперматогенез, овогенез және ұрықтану (сөйлеу және жазу дағдылары) туралы ақпаратты оқығаннан кейін құрдастарымен білім беруді жүзеге асыру; - өсіру әдістері туралы салыстырмалы кесте құрастыру (сөйлеу / жазу дағдылары).
Пәндік лексика мен терминология:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Митоз ▪ мейоз

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ конъюгация ▪ Өту ▪ Гаплоидты хромосомалар жиынтығы ▪ ұрық ▪ жұмыртқа ▪ Амет гамета ▪ Жыныстық көбею ▪ Диплоидты хромосомалар жиынтығы ▪ Гомологиялық хромосомалар ▪ гаметогенез ▪ Сперматогенез ▪ Овогенез ▪
Диалог пен жазу үшін пайдалы өрнектер:	<p>1. Хромосомалардың гаплоидты жиынтығы бар жануарларда қозғалатын ересек жыныстық жасуша ...</p> <p>2. Бастапқы ана жасушасына ұқсас хромосомалар жиынтығымен екі аналық жасушаның түзілу үдерісі</p> <p>3. Гомологиялық хромосомалардың жұптық уақытша жақындауы, онда олардың бөлімдерінің алмасуы мүмкін</p> <p>4. Жыныстық жасушалар қалыптасып, жетілетін әйелдердің көбею безі ..</p>
Сiңiрiлетiн құндылықтар	Жұппен жұмыс жасағанда бір-біріне деген құрмет сезiмiн, ынтымақтастықты қалыптастыру.
Пәнаралық байланыс	Анатомия, Генетика, Экология
АКТ қолдану дағдылары:	Интерактивті тақтаны, планшеттерді, ұялы телефондарды, топтық және жұптық жұмысты қолдана отырып, https://bilimland.kz/ru/content/structure/1845-razmnozhenie_i_razvitie_organizmov , https://itest.kz/ru/lekcija_razvitie_polovykh_kletok_dvojnoe_oplodotvorenje_ru .
Алдыңғы білім	Жыныссыз көбею формалары, митоз, мейоз.

Сабақ барысы

Сабақ кезеңі	Жоспарланған сабақ әрекеттері	Ресурстар
1.Ұйымдастыру кезеңі	Психологиялық қатынас. Сабақтың дайындығын тексеру.	
2.Білімін тексеру	1. Бір білім алушы «мейоз»	1 слайдтар

	<p>қосымшасымен жұмыс істейді, оның міндеті мейоз кезеңдерін белгілі бір реттілікпен орналастыру және олардың әрқайсысына қысқаша сипаттама беру.</p> <p>2. Ұғымдарға сипаттама беріңіз: мейоз, хромосомалардың диплоидты жиынтығы, хромосомалардың гаплоидтық жиынтығы, конъюгация.</p> <p>3. Митоз бен мейозды салыстырыңыз, ұқсастықтары мен айырмашылықтарын көрсетіңіз.</p> <p>4. Бірінші мейоздық бөлінуде гомологты хромосомалардың тәуелсіз дивергенциясының маңызы қандай?</p> <p>5. Мейоздың биологиялық маңызы қандай?</p> <p>Жұптық жұмыс: Мұғалім білім алушыларді жыныссыз көбею әдістерін қайталауға және itest.kz сайтынан өтуге шақырады</p>	<p>Презентациялар MS PowerPoint</p> <p>https://itest.kz/ru/lekcija_polovoe_razmnozhenie_ru,</p>
<p>3. Сабақтың тақырыбын және оның мақсаттарын анықтау</p>	<p>Мұғалім білім алушыларды тірі организмдердің маңызды қасиеттерінің бірі - көбеюді анықтауға жетелейді.</p> <p>Сұрақ қойылады: Мейоз үдерісінде еншілес жасушалардағы хромосомалар саны 2 есе азаяды (n), бірақ жеке адамдар бір уақытта екі ата-ананың тұқым қуалаушылық қасиеттері мен белгілерін қайта біріктірді. Бұл жыныс жасушаларында қалай болады?</p> <p>Сабақтың тақырыбы мен мақсатын тұжырымдау. Жетістік критерийлерін анықтау.</p> <p>Біз топта жаңа материалды зерттейтін боламыз. Сіздердің әрқайсыларыңыз өзіне ұнайтын пішінге келесіздер, енді біз түстер бойынша топтар құрамыз. Бір үстелдің басында - қызыл, екіншісі - жасыл және т.б. Әр білім алушыға ілеспе парақ беріледі.</p> <p>1 топ - қызыл - ерекшеліктерін зерттеу</p>	<p>үлестірмелі материал 1</p> <p>2-4 слайдтар Презентация MS PowerPoint</p>

	<p>сперматогенез және овогенез. 2 топ - жасыл - жыныс жасушаларының құрылысының ерекшеліктері. 3 топ - сары - жануарларда ұрықтану. 4 топ - апельсин - гүлді өсімдіктерде ұрықтану. Топтар құрылады, топтарға негізгі (мықты білім алушылар) тағайындалады, топтардың міндеті - жаңа материалды зерттеу, сонда топтың әрқайсысы оны сыныптастарына айта алады (топ басшылары бұған жауап береді, олар талқылағаннан кейін әр білім алушының жұмысын бағалайды және ілеспе параққа салыңыз). (Материалды зерттеу кезінде</p> <p>использовать https://bilimland.kz/ru/content/structure/1845-razmnozhenie_i_razvitie_organizmov#;) ✓</p>	
<p>4. Материалды меңгеру</p>	<p><u>1. Мұғалім «гаметогенез», «сперматогенез», «овогенез» ұғымдарын анықтауға шақырады.</u> <u>2. Мұғалім білім алушыларға «Гаметогенез», «Сперматогенез», «Овогенез» туралы бейнеклип көрсетеді.</u> <u>Бейнені қарау кезінде толтырылатын анықтамалық диаграммалар.</u> <u>3. Топтарда талқылау жүргізіледі, содан кейін оқытушымен бірге орындалған жұмыс нәтижелерін талқылау. Мұғалім білім алушылардың назарын бейнеде қолданылатын келесі терминдерге аударады. Әр тоқсанның толық анықтамасын көрсетпес бұрын жаңадан алынған білім жаңартылады. Қалыптасу, өсу және жетілу фазаларына және қандай үдерістер жүретініне назар аударады. Білім алушылардың оқу материалын</u></p>	<p>5-8 слайд Презентациялар MS PowerPoint</p> <p>үлестірмелі материал 2 https://bilimland.kz/ru/content/structure/1845-razmnozhenie_i_razvitie_organizmov#; https://itest.kz/ru/leksiya_razvitie_p_olovykh_kletok_d_vojnoe_oplodotvorenije_ru, https://bilimland.kz/ru/content/stru</p>

	<p><u>қабылдау ерекшеліктерін ескере отырып, мұғалім олар үшін жазылған терминдер мен анықтамалар жазылған карталарды шығара алады (кинестетика мен көрнекіліктер басым болатын сыныптарда). Сабақта одан да үлкен дифференциация ретінде біз аудиторлар санатына жататын қабілетті білім алушылар карточкалармен жұмыс жасауға кеңес бере аламыз, бұл кезде түсініктер мен олардың анықтамаларын корреляциялау қажет болады, қалған білім алушыларға дайын карталар беруге болады.</u></p>	<p>cture/1845-razmnozhenie_i_razvitiye_organizm_ov#lesson=13209.</p>
--	---	---

Пән Мұғалім Мектеп, сынып Сабақ тақырыбы	Информатика Ойсалова Асылзат Қапшағай қаласы, Арна ауылы, №11 орта мектеп, 11-сынып Таңдау критерийлері. Сараптама жүйесі. Жасанды интеллект.
Сабақтың мақсаты	а) Білімділігі: Білім алушыларға ақпаратты таңдауда қандай критерилерге назар аудару керектігін, сараптама жасай білуді үйрету, ақпараттық жүйе бойынша білімдерін толықтыру; ә) Тәрбиелігі: Ақпаратты іздеуде және таңдауда ақпараттық мәдениетін қалыптастыру; б) Дамытушылығы: Болашақтың еншісіндегі, қазір даму үстіндегі технологиялармен таныстыру.
Сабақтың көрнекілігі	Интербелсенді тақта, компьютерлер, топтамалар, http://bilimland.kz сайты
Оқыту әдістері	Сөздік, практикалық, түсіндірмелі.
Оқыту формалары	Жеке, топтық, ұжымдық.
Пайдаланылған әдебиеттер	Н. Ермеков, М. Ермеков, С.Ноғайбаланова «Информатика 10 11 сынып» оқулығы, Б. Балапанов «Информатикадан 30 сабақ», «Информатика негіздері» журналы.
Сабақтың барысы	а) ұйымдастыру ә) үй тапсырмасын сұрау б) жаңа сабақ в) бекіту г) үйге тапсырма д) қорытынды
Ұйымдастыру кезеңі	Білім алушылармен амандасу, түгелдеу, назарын сабаққа аудару, оқулық, дәптерлерінің толықтығын тексеру, жағымды көңіл-күй қалыптастыру.
Үй тапсырмасын сұрау	Өткен тақырып бойынша сұрақтар: 1. Ақпаратты іздеу қалай жүзеге асырылады? 2. Ақпаратты өңдеу деген не?

	<p>3. Ақпараттық жүйеге анықтама бер.</p> <p>4. Іздеу жүйелеріне не жатады?</p> <p>5. Іздеудің әдістері қандай?</p> <p>Үй тапсырмасын қорытындылау мақсатында Bilimland.kz сайтынан «Википедия дегеніміз не?» атты танымдық фильм көрсетіледі. Оған мына сілтеме арқылы кіруге болады: http://bilimland.kz/kk/content/lesson/11915-vikipediya_degenimiz_ne</p>
<p>Жаңа сабақты түсіндіру</p>	<p>Ой қозғау. Ақпаратты іздеуде сұраныстарды кім қабылдайды және өңдейді?</p> <p>Ақпараттық жүйелердегі таңдау критерерийі – бұл ақпаратты іздеу кезіндегі кілттік сөздерді қалай таңдау керектігі, сұраныстың қысқа әрі түсінікті болуы. Іздеуді жүргізу, сұранысты қанағаттандыру үшін таңдау критерийімен жұмыс жасайтын арнайы сараптама жүйесі қарастырылған.</p> <p>Сараптамалық жүйе – жасанды интеллект әдістері мен пайдаланушы ұсынатын деректер негізінде жағдайды ұқсастыруға, диагноз қоюға, болжам жасауға, шешімді өзгертуге, әрекетті таңдауға, ұсыныс беруге қабілетті білімдерді қамтитын <u>аппараттық құралдардың жүйесі</u>. Ол кейбір пән саласына (мысалы, жүрек-қан тамырлары ауруларына диагноз қою мен емдеудің сараптау жүйесі) бейімделеді және осы саладан білімді алуға, жинақтауға, түзету енгізуге, белгілі білімдерден жаңа білім тудыруға, осы білімдердің негізінде практикалық мәселерді шешу мен шешу барысын түсіндіруге қабілетті болады. Мәліметтер <u>базасы</u>, сақталған деректер, заңдылық пен ережеден басқа <u>сараптамалық жүйеге программа-шешім шығарғыштар</u>, жоспарлау міндетін орындаушылар, мәселені шешуді іздестіру, толық және айқын емес білімдерден логикалық қорытынды шығару механизмі кіреді. <u>Сараптамалық жүйені жасау сараптамалықжүйенің түпнұсқасын</u> – алғашқы нұсқасын даярлаудан басталады. Содан кейін оны ұзақ уақыт көп кезеңді сынақтан өткізіп жетілдіреді. <u>Сараптамалық жүйені программалауғанегізінен Лисп,Пролог, Си тілдері</u> қолданылады.</p>

	<p>Жасанды интеллект – бұл модель мен тиісті бағдарламалық құралдар жасайтын, ЭВМ көмегімен семантикаға (мағына мәселесіне) жүгіну талап етілетін үдерісте есептесу сипатындағы емес шығармашылық міндеттерді шешуге мүмкіндік беретін ғылыми-зерттеу бағыты. ЖИ саласындағы зерттеу 30 жыл бойы жүргізілуде. ЖИ саласында жұмыстың басталуын ЭВМ-нің жасалуынан деп есептейді, ол адамзаттың ойлау қабілетінің үдерісін қайталауы (имитациялауы) тиіс болды. Егер ЖИ-ді қолдану саласын жасалған үлгілер саны бойынша қарайтын болса, онда олар былайша орналасқан болар еді:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Медициналық диагностика, оқу, кеңес беру. 2. ЖИ-ді жобалау. 3. Әртүрлі салаларда міндеттерді шешу бойынша пайдаланушыларға көмек көрсету. 4. Автоматтық бағдарламалау. 5. БҚ сапасына тексеру мен талдау. 6. Өте үлкен интегралды схемаларды жобалау. 7. Қондырғыларды жөндеу бойынша техникалық диагностика және ұсыныстамаларды жасау. 8. Әртүрлі пәндік салаларда жоспарлау және мәліметтерді талдау, оның ішінде статистикалық әдістер негізінде. 9. Геологиялық мәліметтерді интерпретациялау және пайдалы қазбалардың табылуы бойынша ұсыныстар.
<p>Сабақты бекіту</p>	<p>Bilimland.kz сайтынан «Жаңа технология дегеніміз не?» фильмі көрсетіледі. Оған мына сілтеме арқылы кіруге болады: http://bilimland.kz/index.php/kz/catalog/structure/1604-edumovies. Кейін көрген фильм бойынша білім алушылар бір-біріне сұрақ қояды.</p>
<p>Сабақты қорытындылау</p>	<p>Жаңа материалды пысықтау, білім алушылардың меңгерген білімдерін талдау.</p>
<p>Бағалау</p>	<p>Білім алушылардың белсенділігіне, үй тапсырмасының орындалуына, сұраққа жауабына баға беру.</p>
<p>Үйге тапсырма</p>	<p>Тақырыпты оқу, интернеттен ақпарат іздеу, конспект жасау</p>

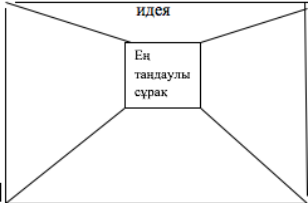
Пән	Қазақ әдебиеті
Мұғалім	Нусупова Қалимаш
Мектеп, сынып	Шығыс Қазақстан облысы, Үржар ауданы, Көлденең ауылы, Көлденең орта мектебі және балабақша, 11-сынып
Сабақ тақырыбы	М.Мақатаевтың «Дариға-жүрек» поэмасы
Оқу мақсаты	М.Мақатаевтың «Дариға-жүрек» поэмасымен танысып, оған талдау жасай отырып, өз көзқарасын білдіреді, өзгенің пікірін бағалайды.
Сабақ мақсаты	Барлық білім алушылар: «Дариға-жүрек» поэмасының мазмұнын түсінеді және өз ойын айта алады.
	Көпшілік білім алушылар: поэманы оқи отырып, тақырыпқа сай толық өз ойын айта біледі. Бейнелі сөздер мен тіркестер арқылы өз көзқарасын айтады.
	Кейбір білім алушылар: өз көзқарасын білдіре отырып, өзгенің пікірін бағалайды және поэманың өзекті идеясын қазіргі өмірмен салыстырады.
Тілдік мақсат	<p>1.«Дариға-жүрек» поэмасының мазмұнын түсіне отырып, негізгі дереккөздерін анықтай алады.</p> <p>2.«Ақылдың алты қалпағы» әдісі арқылы поэманың мазмұндық идеясын ашады.</p> <p>3.Осы идеяға сүйене отырып, өз көзқарасын білдіреді.</p> <p>4. «Пирамида» әдісі бойынша өзгенің пікірін бағалайды, қазіргі өмірмен салыстыра алады.</p> <p>Тақырыпқа қатысты сөздік қор: соғыстың ауыр салмағы, жетімдік пен жесірлік тауқыметі, сұлулық пен сұрқиялық, тәкаппарлық пен қорлық, поэма тараулары, суық сөз, өкініш кернеу, ар тазалығы, мерт болу, музаға айналады.</p> <p>Талқылауға арналған сұрақтар:</p> <p>1.Поэмаға өзек болған оқиға неден басталды?</p> <p>2. «Азалы үннің астында жатыр бұл жалған» деп, дүниені немен сабақтастырады?</p> <p>3.Неліктен жас келіншек жартастан құлап ажал құшты?</p>

<p>Қолданылатын әдіс-тәсілдер</p>	<p>«Миға шабуыл», «Суретке қарап уақытпен сөйлеу» «Ақылдың алты қалпағы» әдісі, «Пирамида» әдістері, Уақыт тізбегі (графикалық органайзер). http://bilimLand/kkqazaq әдебиеті, аудиохрестоматия, itest.kz, флипчарт, маркер, алты қалпақ, әдебиет оқулығы.</p>
<p>Пәнаралық байланыс</p>	<p>Тарих, сурет, музыка.</p>
<p>7 модульдің қолданылуы</p>	<p>АКТ, оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер, сын тұрғысынан ойлауға үйрету, оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау.</p>

Сабақ барысы

<p>Сабақ кезеңдері</p>	<p>Жоспарланған жұмыс түрі</p>	<p>Білім алушының іс-әрекеті</p>	<p>Ресурстар</p>
<p>Ұйымдастыру кезеңі</p>	<p>1. Жүректен-жүрекке тренингі. 2. Пазлдар арқылы топқа бөлу.</p>	<p>1. Бір-біріне тілек айтады. 2. Топ ішінде рөлге бөліну.</p>	<p>Суреттер.</p>
<p>Білу Қызығушылықты ояту Дескрипторлар</p>	<p>«Суретке қарап уақытпен сөйлеу» әдісі. Сурет (майдан даласы, әскер киіміндегі адамдар, қару-жарақ, жүйткіген поезд, кемпір-шал, жас келіншектер), парақтар таратамын: 1 минутта бірнеше сөз тіркесі, сөйлем айтады. Осы суреттер кім, не туралы айтады? Не туралы сөз болып жатыр? (Соғыс) Таныстырылым көрсетіледі. Сонымен, бүгінгі сабақтың тақырыбы: «Дариға-жүрек» поэмасы. Оқу мақсатымен таныстырамын да дескрипторларды білім алушыларға беремін. 1. «Дариға-жүрек» поэмасының мазмұнын түсіне отырып, негізгі дереккөздерін анықтай алады. 2 «Ақылдың алты қалпағы» әдісі арқылы поэманың мазмұндық идеясын ашады. 3. Осы идеяға сүйене отырып, өз көзқарасын білдіреді.</p>		

	4. «Пирамида әдісі» бойынша өзгенің пікірін бағалайды, қазіргі өмірмен салыстыра алады.		
Түсіну	<p>1. «Миға шабуыл» әдісі арқылы жаңа материалмен таныстыру.</p> <p>2. Поэма мазмұнына жалпы шолу жасау.</p>	<p>1. Мұқағали туралы дерекпен танысады. Аудиохрестоматиядан «Дариға-жүрек» поэмасын тыңдайды.</p> <p>2. Топ ішінде мәтінді талқылап, өзара ой бөліседі.</p>	<p>http://bilimLand/kk</p> <p>№ 960 + № 43</p>
Қолдану	<p><i>Топпен жұмыс.</i></p> <p>1. Арнайы тапсырмаларды қолдану.</p> <p>2. Поэма желісін Уақыт тізбегіне салу.</p>	<p>1. Қазақ әдебиетіндегі №1, №2, №3 тапсырмаларды және тест жұмысын орындай алады.</p> <p>2. Топ ішінде ақылдаса отырып, поэма желісіндегі оқиғаларды Уақыт тізбегі бойынша толтырады да, топ басшылары өз жұмыстарын келесі топқа таныстырады.</p>	<p>http://bilimLand/kk</p> <p>№ 960</p> <p>Флипчарт, маркер.</p>
Сергіту сәті	«Жұмыр қылыш» биі атты жаттығу жасау.	Бейнероликтегідей жаттығулар жасайды.	Музыка.
Талдау	«Ақылдың алты қалпағы» әдісін қорыту бөлімінде пайдаланамын.	Әр топтан шыққан білім алушылар «Ақылдың алты қалпағы» арқылы тақырыпқа сай толық өз ойын айта біледі. Бейнелі сөздер мен тіркестер арқылы өз көзқарасын айтады: ақ – ақпарат, қызыл – эмоция, сары – оқиғаның жағымды	6 түсті қалпақ.

		тұстары, қара– жағымсыз іс – әрекеттер, жасыл – тың идеялар, көк – түйін.	
Жинақтау	<p>«Пирамида» әдісі бойынша өз көзқарасын білдіре отырып, өзгенің пікірін бағалайды және поэманың өзекті идеясын қазіргі өмірмен салыстырады.</p> 	<p>1. Пирамиданың 4 қырына 4 түрлі көзқарас жазылады да, соның ішіндегі біреуі ең таңдаулы.</p> <p>2. itest.kz. (М.Мақатаев, Т.Айбергенов, Қ.Мырза Әлі, Ф.Оңғарсынова поэзиясы) тапсырмасын орындау. 10 сұрақ.</p>	<p>Флипчарт, маркер.</p> <p>itest.kz.</p>
Бағалау	<p>1.Бағалау парақшасы арқылы бағалау. 2. Кері байланыс: «Рефлексивтік экран» әдісі.</p>	<p>1. Дескриптор арқылы өз-өздерін бағалайды. 2. Сабаққа көзқарастарын біледі.</p>	<p>Бағалау парақшасы.</p>

<p>Пән Мұғалім Мектеп, сынып Сабақ тақырыбы</p>	<p>Қазақ тілі Сарқұлова Айгүлжан Ақтөбе облысы, Мұғалжар ауданы, Ембі қаласы, Ембі қалалық №1 орта мектеп, 11-сынып Қазақстан әлем картасында</p>
<p>Мақсаты</p>	<p>Тақырыпты білім алушының өзіне талдату арқылы өздігінен қорытынды шығаруға, алған білімдерін қолдана білуге, сауатты жазуға, ойлауға, ұлттық құндылықтарымызды құрметтеуге ықпал ету.</p>
<p>Күтілетін нәтиже</p>	<p>Ой бөлісу, талдау жұмыс әрекеттерінде бір-бірін тыңдау, қолдау арқылы білім мазмұнын жан-жақты игеруге қол жеткізеді.</p>
<p>Негізгі идея</p>	<p>Өз ойын еркін айтуға, білім алушының жылдам қабылдауына жол ашу, өз пікірін айтуға төселу.</p>
<p>Қолданылатын әдіс-тәсілдер</p>	<p>Ой бөлісу, талдау, салыстыру.</p>
<p>Қолданылатын құралдар, материалдар</p>	<p>Интерактивті тақта, оқулық, кеспе қағаздары.</p>
<p>Сабақтың кезеңдері</p>	<p>Сабақ барысы</p>
<p>1. Кіріспе</p>	<p>Сәлеметсіздер ме, балалар! Бүгінгі сабағымыз ерекше болайын деп тұр, өйткені сабағымызға қонақтар қатысып отыр. Балалар мына сұраққа жауап бере қойсаңыздар? Қазақ елі үшін биыл қандай жыл? (Қазақстан Тәуелсіздігіне 25 жыл)</p> <p>Алдағы 2017 жылы несімен ерекше деп ойлайсыздар? ЭКСПО-2017 көрмесі Астана қаласында өтеді.</p> <p>Иә, әрине дұрыс айтасыздар. Бүгін сабағымызды да осы ЭКСПО-2017 көрмесімен байланысты деп алып отырмыз.</p>

Ал ендеше, **«ЭКСПО -2017 жолын» ұйымдастырайық.**

I. Ұйымдастыру кезеңі

(білім алушыларды түгендеу, сабаққа назарын аудару, психологиялық дайындық)

«Танысу» тренингі. Ендеше, сіздер кез келген ортада өздеріңізді қалай таныстырар едіңіз? Әркім өз фантазиясына қарай таныстырады.

(Білім алушылар келген қонақтарға өздерін үш тілде таныстырды).

Топқа бөліну

Білім алушылар қима қағаздарды таңдау арқылы екі топқа бөлінеді.

I топ

Қазақстан ЭКСПО-2017

II топ

Әлем

(Бағалау парақшаларын тарату)

Балалар, ЭКСПО атауы – өзінің аты айтып тұрғандай, «экспонат» деген сөзден шыққан. Қазақшаласақ, жәдігер болады, яғни ол – жер жүзін мекендеген барша халықтардың өмірдің түрлі саласында қол жеткізген жетістіктерін, жәдігерлерін көрсететін алаң. Онда ЭКСПО-ның кезекті таңдаған тақырыбына орай адамдардың бұрынғы және соңғы жеткен жетістіктері көпшілік назарына ұсынылады.

I. «ЭКСПО -2017» көрмесіне дайындық

Үй тапсырмасын тексеру

«Мұнайлы Батыс өлке» тақырыбы.

Ал, балалар, «ЭКСПО жолымен» сапар шегейік.

Әрбір қазақ азаматы көрмеге өз үлесін қосу керек. Олай болса, біз өз біліміміз арқылы үлес қосайық.

Кәне, кім өз үлесін қалай қосар екен?

Ол үшін «ЭКСПО-2017» көрмесіне алдарыңыздағы ата-бабамыздан мұра боп қалған киіз үйлерді, қазақ халқының тұрмыс-тіршілігін суреттейтін кәде сыйлықтарды ұсыну үшін төмендегі сұрақтарға жауап берейік.

«Блум түймедағы» әдісі

Б
л
у
м
т
үй
ме
да
ғы

Үй тапсырмасы:
"Мұнайлы Батыс өлке"

1. Жай сұрақ: Жайық пен Жем аралығындағы өлкеде ерте заманнан бері қандай кен орны бар екені белгілі болған? (мұнай)

2. Анықтау сұрақ: Алғаш рет қай жылы, қай жерде мұнай бұрқағы атылды? (1889 ж, Атырау облысы)

3. Интерпретациялық сұрақ: Көшпелі қазақтар мұнай өнімінің емге пайдалы екендігін қалай аңғарды? (түйенің қотырымен ауырғанда)

4. Бағалау сұрақ: Шартта 30 млрд доллар қаржы жұмсалып, 97 млрд доллар пайда табатындығы айтылған. Осы жұмсалған қаржының пайдасы тиімді болды ма? Сіз қалай ойлайсыз?

5. Тәжірибелік сұрақ: ЭКСПО-2017 көрмесіне қатысушы ретінде шетелдік қонақтарға өлкеміздегі мұнайдан өндірілетін өнімдер туралы түсінік беру керек. Сіз қалай орындар едіңіз?

6. Шығармашылық сұрақ: Егер сіз мұнай компаниясының

	<p>басшысы болсаңыз, мұнайдан түскен қаржыны қайда жұмсар едіңіз? ЭКСПО-ға дайындықтарың ұнады. Алдарыңыздағы кәде сыйларыңызды мына көрмеге ұсынуға болады.</p>
<p>2. Тұсаукесер</p>	<p>II. Тың ұсыныс, жаңа жобалар (Жаңа сабақ) Балалар, «ЭКСПО-2017» көрмесі өнертапқыштар әлемге Қазақстанды таныту үшін түрлі ұсыныстар, жобалар ұсынылуда. Мысалы, газбен жүретін такси қызметін көрсету әрі арзан, әрі экономикалық жағынан тиімді. Күн энергиясы арқылы электр энергиясын алу және т.б. - Ал, балалар, сендер де өз ойларыңды, ұсыныстарыңды айтыңдар. Ол үшін мына бейнебаянға назар аударамыз.</p> <p>«Қазақстан – әлем және Еуразия картасында» http://bilimland.kz/kk/content/lesson/14546-qazaqstan_alem_zhane_euraziya_kartasynda</p> <p>Түртіп алу стратегиясы</p> <p>Өткен тарихымыздан аздаған түсінік.</p> <ul style="list-style-type: none"> • XV ғасырда Қазақ хандығы құрылды. • Алайда тәуелсіз Қазақ мемлекеті бейбіт, тыныш өмір сүре алмады. Ұлан байтақ елімізге жан-жақтан көз тігіп, ойран салушылар көп болды. Елімізге жоңғар қалмақ шапқыншылығы шабуыл жасап, қалың жұртты қан жылатты. Дүрліккен ел шұбыра қашып, ақтабан шұбырынды болды. • Еркіндік пен тәуелсіздіктен айырылған ел Патша үкіметіне қосылды. Ұлан-ғайыр даламыз империя меншігіне айналды. • Бостандыққа қол жеткіземіз деп өз жерімізде өзіміз қуғынға ұшырадық. 1923-1933 жылдары болған адам айтса нанғысыз ашаршылықта 9 млн-дай халықтың 2 миллионы опат болды. 1 млн 578 мың халық Атамекенін тастап кете барды. • 1941-1945 жылдары Ұлы Отан соғысы. Қазақ батырлары фашизмнен бүкіл адамзатты қорғап, ерекше ерлік көрсетті. • 1986 жылы желтоқсан оқиғасы болды. Елдің егемендігін аңсаған жастар ұлттық намысын әлемге паш етті. <p>«Орнында бар оңалар» демекші ел орнында, жер</p>

	<p>орнында. Жерге жетер байлық жоқ. Жер болса, ел болады, ел болса ер болады.</p> <p>Сабақтың тақырыбымен, жоспарымен, мақсатымен таныстыру.</p> <p>Сабақтың тақырыбы: «Қазақстан әлем картасында».</p>
<p>3. Негізгі бөлім</p>	<p>Мәтінмен жұмыс Мәтінді мәнерлеп оқу. Жұпта, топта талқылайды. «Үш қадамды сұхбат»</p> <p>«Үш қадамды сұхбат» әдісі арқылы білім алушылар «Қазақстан әлем картасында» мәтінін түсініп оқиды (2 мин). Оқып болған соң, әр топтан тілші, ғалым, хатшы шығады. Тілші мәтінге қатысты сұрақтар қояды. Ғалым жауап береді. Хатшы жазып шығып, соңында қорытындылайды.</p> <p>III. Жобаларды жүзеге асыру, талдау «Қалам үстел ортасында» әдісі</p> <p>(Білім алушылар тапсырманы орындап болған соң қаламдарын партаның ортасына қояды екі топтан екі білім алушыдан шығып, өздеріне ұнаған қаламдарын алады. Сол қалам иесінің орындаған тапсырмасы оқылады).</p> <p>Білім алушылар берілген сөйлемдерден сөз тіркестерін теріп жазып, байланысу тәсілі мен түрлеріне қарай талдайды.</p> <p>I топ Қазақстан жер көлемі бойынша ... Қазақстанның климаты айтарлықтай ...</p> <p>II топ</p>

Еліміздің ең басты байлығы – ...

Табиғи ресурстарды тиімді ...

IV. Халқымыздың құндылықтарын әлемге таныту құрметі

Топтық жұмыс

(Оқулықтағы 4-тапсырма негізінде)

Білім алушыларға төмендегі бөлімдер бойынша тапсырма беріледі. Білім алушылар **Imektep.kz** сайтындағы төмендегі тақырыптар бойынша берілген бейнебаянды қарайды.

- **Қазақстан мәдениеті мен өнері, салт-дәстүрі**
<http://bilimland.kz/kk/content/lesson/15576-birzhan-men-sara-ajtysynyng-taqyryby-men-ideyasy-ajtystyng-korkemdik-ereksheligi>

- **Қазақстан халқы**
<http://bilimland.kz/kk/content/lesson/14688-qazaqstan-xalqy>; <http://bilimland.kz/kk#lesson=14688> ;

Білім алушылар бейнебаянды қарап болған соң, тапсырма орындайды.

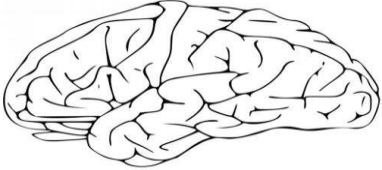
Менталды карта әдісі:

I-топ

II-топ

<p>4.Қорытынды</p>	<p>«Алты ойшыл қалпақ» әдісі</p> <p>• Ақ (ақ бұлттар) – фактілер, цифрлар және мәліметтерді таза күйінде беру.</p> <p>• Қызыл (от) – ішкі сезім, эмоция, сезінулер және интуицияны білдіру.</p> <p>• Қара (тұман) – негативті ойлау, мысалы: «бұл орындалмайды, себебі...».</p> <p>• Сары (күн) – оптимизмді, ашықтықты, позитивті және конструктивті ойлар, ұсыныстар, мысалы: «неге, бұл міндетті түрде орындалады!».</p> <p>• Жасыл (дала) – жаңа идеялар ағымын тудыратын шығармашылық ойлар.</p> <p>Көк (аспан) – жоғары деңгейдегі жалпы көзқарастарды, білдіреді, қорытындылайды.</p>
<p>Үй тапсырмасы</p>	<p>«Әлем таныған Қазақстан» тақырыбында эссе жазып келу.</p>
<p>Бағалау</p>	<p>Ұлттық құндылықтарымызды бағалау. Білім алушылар бағалау парақшаларын жинайды.</p>
<p>Рефлексия</p>	<p>«Өз миыңды суретте»</p> <p>Не білдім? Не үйрендім?</p> <p>Не ұнады? Не ұнамады?</p>

Пән	География
Мұғалім	Байбатырова Лаура
Мектеп, сынып	Маңғытау облысы, Маңғыстау ауданы, Тұщы құдық ауылы, С. Жаңғабылов атындағы орта мектеп, 10-сынып
Сабақ тақырыбы	Дүниежүзілік көлік географиясы
Сабақ негізделген оқу мақсаты	Сабақты АКТ-ны пайдалану арқылы білім алушылардың сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын қалыптастыру және сабаққа деген ынтасын арттыру.
Сабақ мақсаттары	<i>Барлық білім алушылар:</i>
	Дүниежүзілік көлік кешенімен танысады
	<i>Білім алушылардың басым бөлігі:</i>
	Көлік кешенінің дүниежүзілік экономикадағы рөлі туралы ой қозғайды.
	<i>Кейбір білім алушылар:</i>
	Сабақта презентация орындау кезінде жаңа технологияны меңгеруі бойынша белсенділік танытып, шығармашылық жұмыстар атқарады.
Тілдік мақсат	<i>Білім алушылар:</i> Сабақ барысында ұсынылған тапсырмаларды өзара талқылай, тыңдай отырып білімін қалыптастырады.
Негізгі сөздер мен тіркестер	Құрлық көліктері, су көліктері, әуе көлігі, халықаралық байланыс, теміржол, ұшақ, автомобиль жолдары.
Сыныптағы диалог/жазылым үшін пайдалы тілдік бірліктер	1. Диалог: үй тапсырмасын сұрау барысында – өткен тақырыпты еске түсіру, «Ақылды сақа» ойыны сұрақтарына жауап беру кезінде бір-бірінің қатесін түзету 2. Жазылым: жаңа тақырыпты меңгеру барысында

	білім алушылар бейнежазба және оқулықтан өздеріне қажетті мәліметтерді дәптерге жазады.	
Талқылауға арналаған тармақтар	<ul style="list-style-type: none"> - Өткен сабақты еске түсіру үшін танымдық ойынды пайдалану; - Жаңа сабақты меңгеру кезінде презентация дайындау; - bilimland.kz порталының бейнежазбаларынан түсінгендерін өзара талқылау. 	
Жазылым бойынша ұсыныстар	<ul style="list-style-type: none"> - Топтық жұмыс кезінде қажетті терминдерді дәптерге жазып алу; - SWOT-талдау жасау арқылы білім алушылар сабақты қорытындылайды. 	
Алдыңғы тақырып	Дүниежүзінің ауылшаруашылығы.	
Жоспар		
Жоспарланған уақыт	Жоспарланған жаттығулар	Ресурстар
<p>Басталуы</p> <p>(Тест - 10 минут, «Ақылды сақа» - 5 минут)</p>	<p><i>Үй тапсырмасын сұрау.</i></p> <p>1. Тест арқылы сұрау.</p> <p>(Жұптық бағалау: тестті білім алушылар дәптерлеріне белгілеп болған соң, көршісі екеуі тесттерін ауыстырады. Тақтада көрсетілген дұрыс жауаптар бойынша бірін-бірі тексереді).</p>	<p>1. bilimland.kz порталының</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>«iTest» ресурсы арқылы «Ауыл шаруашылық географиясы» тақырыбы.</p>

2. «Ақылды сақа» ойыны.

2. Сандықша, сақа,
7 асық,
презентация.

Ойын сұрақтары:

1. Жоғары дамыған елдерде жер қорының біраз бөлігін иеленушілер кімдер? (фермерлер)
2. Латын Америкасындағы жер иеліктері? (Латифундия)
3. Дәстүрлі ауыл шаруашылығының екінші атауы қандай? (Өртеп-кесу)
4. Балық ұны жасалынатын мойва балығы қай елде көп аулайды? (Испания)
5. Шайдың отаны (Қытай)

		<p>6. Күнбағыс өсіруден қай ел бірінші орын алады? (Ресей)</p>
<p>Ортасы</p> <p>Топқа бөліну, жаңа тақырыпты ашу – 3 минут, мұғалімнің кіріспе сөзі – 2 минут, bilimland.kz порталымен жұмыс – 5 минут, топтық жұмыс – 10 мин, бағалау – 1 минут.</p>	<p>Топқа бөлу. Пазлдарды құрастыру арқылы 3 топқа бөлінеді:</p> <p>1-топ: Құрлық көлігі 2-топ: Кеме көлігі 3-топ: Әуе көлігі</p> <p>Миға шыбуыл: Білім алушылар, қандай суреттер құрастырылды? (Автомобиль, кеме, ұшақ) Бұл суреттерге ортақ не деп ойлайсыңдар? (үшеуі де көлік құралдары) Көлік дегеніміз не? Оның қандай маңызы бар? (Көлік тасымал құралы, шалғайда орналасқан екі елді мекен, қалалар, өнеркәсіпті аудандарды байланыстырады) <i>Мұғалім:</i> Олай болса, бүгінгі сабақтың тақырыбы: Дүниежүзінің көлік географиясы.</p> <p>1. Көлік географиясы жөнінде мәлімет беремін.</p> <p>2. bilimland.kz порталының бейнежазбаларын пайдалана отырып сабақты толықтырамын.</p>	<div data-bbox="1046 685 1275 853" data-label="Image"> </div> <div data-bbox="1046 853 1275 1021" data-label="Image"> </div> <div data-bbox="1046 1061 1283 1218" data-label="Image"> </div> <p>Prezi.com сайтымен дайындалған презентация.</p> <p>bilimland.kz порталы- «География» курсы «Көрсетілетін қызметтер аясы» - бөлімі Жер үсті көлігі, Су көлігі, Тасымалдар</p>

	<p>3. Топтық тапсырмалар. Әр топ оқулық мәтініне сүйене отырып PowerPoint бағдарламасымен презентация дайындау.</p> <p>Бағалау: топтық бағалау.</p>	<p>тақырыптарындағы бейнежазбалар.</p> <p>Оқулық мәтіні, әр топта бір ноутбук, интернет, маркер.</p> <p>3,4, 5 ұпай көрсетілген бағалау бетшесі.</p>
<p>Аяқталуы</p> <p>«Kahoot!» –5 минут, SWOT-талдау – 5 минут, үйге тапсырма –1 минут</p>	<p>Сабақты қорытындылау:</p> <p>Тест сұрақтары (жеке жұмыс)</p> 	<p>«Kahoot!» ойынын ойнауға қажетті ноутбуктар немесе планшет.</p> <p>Сұрақтар:</p> <p>1. Автомобиль жолдарының ұзындығы бойынша бірінші орындағы ел.</p> <p>А) Германия. Ә) Ұлыбритания. Б) АҚШ. В) Қытай.</p> <p>2. Дүниежүзілік жалпы жүк айналымының неше пайызы теңіз көлігінің үлесіне тиеді?</p> <p>А) 80. Ә) 50. Б) 70. В) 60.</p> <p>3. Франция-</p>

	<p>Көлік географиясына SWOT-талдау жасау.</p>	<p>Ұлыбритания бағытында 2-3 мың км/сағ жылдамдықпен ұшатын ұшақ.</p> <p>А) Аэрбус. Ә) Боинг-747. Б) Ил-86. В) Конкорд.</p> <p>4. “О’Хара” әуежайы қай қалада орналасқан?</p> <p>А) Лондон.Ә) Чикаго. Б) Даллас.В) Лос-Анджелес.</p> <p>5. Дүниежүзіндегі теміржолдың жалпы ұзындығы.</p> <p>А) 600 мың.Ә) 1 млн 850 мың. Б) 1 млн 130 мың. В) 2 млн 100 мың.</p> <p>6. Ұзындығы 4,5-5 мың км болатын мұнай және газ тасымалдайтын құбырлар орналасқан елдер.</p> <p>А) Ресей, Қытай, АҚШ. Ә) Германия, Аустралия. Б) Ресей, Канада, АҚШ. В) АҚШ, Жапония, Корея.</p>
--	---	---

		<p>Күшті жақтары</p> <p>Даму мүмкіндіктері</p> <p>Әлсіз жақтары</p> <p>Қауіп-қатерлері</p>
	Үйге тапсырма.	<p>А) Тақырыпты оқу, мазмұндау.</p> <p>Ә) «Менің елімдегі көлік кешенінің маңыздылығы?» эссе жазу.</p>
Саралау	Бағалау	Пәнаралық байланыс
<p>Дүниежүзілік көлік географиясы тақырыбы бойынша білім алушылардың білім алуын қамтамасыз ету барысында оларды АКТ арқылы сабаққа деген қызығушылықтарын арттырамын, жаңа технологияны дұрыс пайдалана білуге үйретемін (интернеттен қажетті материалдарды іздеу), сабақта ұлттық ойындармен</p>	<p>Қалыптастырушы бағалау:</p> <p>Білім алушылар бірін-бірі бағалау арқылы әділдікке, шыншылдыққа үйренеді, сабаққа деген ынтасы артады.</p>	<p>Экономика.</p> <p>Дүниежүзілік көлік кешені географиясының қалыптасуы мен дамуы Жер шары халықтарының экономикалық дамуына елеулі әсер етеді. Себебі бұл сала әр мемлекеттің «күре тамыры» рөлін атқарады.</p>

<p>үйлестіре отырып, білім алушылардың ұлттық сал-санасын дамытуға ықпал етемін. Қабілетті білім алушылар сабақтағы өзекті тақырыптар бойынша жаңа мәліметтерді іздеп, жаңа технологияны пайдаланудағы шығармашылық жағынан дамуына көмектесемін.</p>		
<p>Рефлексия</p>		
<p>Қорытынды бағалау</p>		

Пән	География	
Мұғалім	Мұратов Санжар Абзалұлы	
Мектеп, сынып	БҚО, Қаратөбе ауданы, Мұхит атындағы ЖББОМ, 11-сынып	
Сабақтақырыбы	Азияның жоғары дамыған елдері. Жапония	
Сабақ негізделген оқу мақсаты	Дамығанәлемелдерініңкөшбасындакележатқан Жапониямемлекетініңшаруашылығына, экономикасына, географиялық жағдайына, халқына, тарихына сараптама жасау.	
Сабақ мақсаттары:	Барлық білім алушылар: Білім алушылар тақырыптың мағынасын біледі, түсіне отырып географиялық жағдайы мен тарихын өз бетімен оқып үйренеді.	
	Білім алушылардың басым бөлігі: Жаңа тақырыптар туралы түсінік алады және білімдерін бекітеді, оны тапсырмалар орындауда пайдаланады	
	Кейбір білім алушылар: Теорияны практикамен ұштастыра алады. Білім алушының ой өрісі дамиды, пәнге деген қызығушылығы артады	
Тілдік мақсат	Білім алушылар: Өз ойларын ашық айтады	
	Негізгі сөздер мен тіркестер: Жапон елінің географиялық орны, халқы, табиғат ресурстары, климаты, экономикасы, шаруашылығы	
Алдыңғы оқу	Шетелдік Азияның халқы және табиғат ресурстары,	
Жоспар		
Сабақ кезеңдері	Тапсырма	Ресурс
Сабақтың басы Білу 5 мин.	Білім алушылармен амандасу. Үш тілде (қазақ, орыс, ағылшын) Жағымды психологиялық ахуал туғызу: Білім алушыларға ынталандыру, жігер беру мақсатында 140 баллдың ҰБТ сертификатын табыстау. Келесі бетінде топқа бөлінісі жасырылған... Топқа бөлу: 1 – топ: Алматы ЖОО (КазГУ, АТУ, Сәтбаев, КБТУ, т.б	Суреттер, АЗ парағы, қима суреттер, смартфон

	<p>II – топ: Астана ЖОО (ЕНУ, Тұран, Назарбаев, С.Сейфуллин, т.б) Үй тапсырмасы: Plickers.com сайтында ТЕСТ 10 сұрақ</p> <p>1. Азияның дамушы елдеріндегі халықтың 1 км²-ге шаққандағы орташа тығыздығы қанша? A.85 адам B.75 адам C.90 адам D.65 адам</p> <p>2. Азиядағы ауылды елді мекендердегі халықтың үлесі? A.30% B.40% C.50% D.60% E.70%</p> <p>3. Азиядағы Ламаизм дінінің негізгі орталығын көрсет A.Моңғолия B.Қытай C.Непал D.Бутан</p> <p>4.</p> <p>5. Алмастың Азиядағы ірі шикізат қоры қай елдерде орналасқан? A.Филиппин, Қазақстан B.Қытай, Қырғызстан C.Ресей, Қытай D.Жапония, Түркия</p> <p>6.</p> <p>7. Болжам бойынша 2025 жылы Азиядағы халық саны қаншаға жетуі мүмкін? A.4,2 млрд B.4,5 млрд C.4,6 млрд D.4,9 млрд</p> <p>8.</p> <p>9. Дүниежүзіндегі табиғи су ресурстарының қаншасы Азияда орналасқан? A.1/5 B.1/2 C.1/4 D.1/3</p> <p>10. Қоныстану тығыздығының абсолютті рекордшысы қай қала? A.Гонконг B.Токио C.Пекин D.Дели</p>	
<p>Сабақтың ортасы</p>	<p>Жаңа тақырыпты айқындау мақсатында «4 сурет, 1 сөз» ойыны бойынша білім алушылар берілген 4 суретке ортақ сөз табу арқылы сабақтың тақырыбын айқындайды. Білім алушыларға: Сонымен балалар</p>	 <p>Ғаламтор,</p>

<p>Түсіну 8 мин.</p> <p>Қолдану 15 мин.</p>	<p>біздің бүгінгі сабағымыздың тақырыбы Жапония.</p> <p><i>Мұғалім сұрағы:</i> «Жапония» дегенде көз алдарыңа не елестейді?</p> <p><i>Білім алушылар:</i> Автомобиль, робот, икебана, кимано, дзюдо, сакура, суши, ас жейтін таяқша, аралдық мемлекет, астанасы Токио, жоғары дамыған ел т. б. (жобамен жауаптар).</p> <p>Bilimland сайтынан: №2730 Жапония (география)</p> <p>Twig-bilim.kz: Жапония: Халық санының өсуін ынталандыру. (География – Өзгеріс үстіндегі әлем – Тіршілік өзгерістері – Кейбір мемлекеттер неліктен халық санын арттыруға тырысады?)</p> <p>Itest.kz: Азия елдері (конспект)</p> <p>Тапсырма: 1-топ: Географиялық жағдайы, халқы («Google Earth» виртуалды глобус көмегімен, Wikipedia сайтың қолдану) 2-топ: Шаруашылығы және экономикалық аудандары («Prezi.com» презентациясын, экономикалық картаны қолдану)</p> <p>Тақырыппен танысу үшін 3 мин уақыт беріледі. Жұмыстануға 5 мин Қорғауға 7 мин</p> <p>2. Картамен жұмыс</p> <p>1- топ: Аралдарын, ірі қалаларын көрсету 2- топ: Шекаралас елдерді көрсету</p>	<p>Презентация А3 парағы, д/ж саяси картасы, смартфон</p> <p>https://bilimland.kz/kk/courses/geografiya-kk/euraziya/lesson/zhaponiya</p> <p>https://twig-bilim.kz/kz/film/japan-encouraging-population-growth</p> <p>https://itest.kz/kz/ent/geografia/leksiya-aziya-elderi</p>
---	--	--

	<p>(картамен жұмыс жасау дағдылары қалыптасады)</p> <p>Skype желісі арқылы (географ мұғалімнен) сұрақ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Жапон халқы үйлеріндегі еденге не төсейді? 2. Икебана деген не? 	
<p>Жинақтау</p> <p>7 мин</p>	<p>Сабақты бекіту: Socrative. Com сайтынан ТЕСТ 15 сұрақ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Жапонияның жер аумағы? A. 127,5 мың км² В. 372,2 мың км² C. 297,5 мың км² D. 274 мың км² E. 327,2 мың км² 2. Жапонияның басқару формасы: A. Абсолюттік монархия B. Президенттік республика C. Конфедерация D. Парламенттік республика Е. Конституциялық монархия 3. Жапонияның негізгі ауылшаруашылығы дақылы? A. Қарақұмық B. Жүгері С. Күріш D. Бидай E. Тары 4. Жапонияның ұлттық діні? A. Конфуция B. Иудаизм C. Шаманизм D. Буддизм Е. Синтоизм 5. Бір-бірімен қосылған 16 префектура жерінде 70 млн адамды құрайтын қандай мегаполис бар? A. Токайдо B. Босваш C. Чипитс D. Осака E. Нагоя 6. Жапония жерінің қанша пайызы таулы? A. 20% B. 25% C. 35% D. 75% E. 50% 7. Дүниежүзіндегі ең ірі астық қабылдаушы порт? A. Нагоя B. Токио C. Осака D. Иокогама E. Кобе 8. Жапонияның Қазақстанмен арадағы экспорттық үлесі қандай? 	

A.804 млн \$ В.980 млн \$ С.700 млн \$
D.408 млн \$ E.372 млн \$

9. Жапония электр энергиясын өндіру жөнінен дүние жүзінде нешінші орын алады?

A.1 В.2 **C.3** D.4 E.5

10. Автомобиль жасаудан Жапонияның дүниежүзіндегі үлесі?

A.30% В.20% С.40% D.15%
E.50%

11. Жапон архипелагының үлкен аралы?

A.Хоккайдо **В.Хонсю** С.Кюсю
D.Сикоку E.Рюкю

12. Жапонияның қазіргі императоры:

A.Хирохито **В.Акихито** С.Обути
D.Осида E.Хо Ши Мин

13. Жапонияның басқаша атауы?

A.Таяу Шығыс В.Азия жолбарысы
C.Кіші Азия D.Қиыр Шығыс **Е.Күн шығыс елі**

14. Жапония еліне қатысы жоқ мәліметтерді көрсет

A.Федерация, Конституциялық монархия В.Қалдықсыз өндіріс кешендерін дамытуға көңіл бөледі
C.Халқының 51% қалалық жерде тұрады D.Өнеркәсіпке қажетті шикізатты көршілес елден сатып алады
E.Жылына 1,5 мыңға жуық жер сілкінісі байқалады F.Халқының тығыздығы мұхит жағалауындағы жазықтарда өте жоғары G.Теңіз кемелері, автомобиль, тұрмыстық техника, робот өндірісі дамыған **H.Еуразияның оңтүстік-шығыс бөлігінде, аралды орналасқан мемлекет**

15. Күріш алқаптары қай аралда орналасқан?

A.Хоккайдо **В.Хонсю** С.Кюсю
D.Сикоку E.Рюкю

Bilimland сайтынан: 4 тапсырма

1. Жапонияда неше ірі арал бар?

A.1 В.2 С.3 **D.4** E.5

	<p>2.Ірі жапон аралдары елдің шамамен неше пайыз аумағын алып жатыр? A.70 B.81 C.57 D.98 E.63</p> <p>3.Жапонияның теміржолдары заманға сай, пойыздары сағатына неше километрден астам жылдамдықта жүреді? A.140 B.170 C.320 D.270 E.200</p> <p>4.Жапонияның астанасы және әлемдегі ең үлкен агломерацияны көрсетіңіз A.Нагасаки B.Токио C.Токусима D.Миядзаки E.Канге</p> <p>Kahoot.com: (сұрақ – жауап жарысы)</p> <p>1.Дүниежүзіндегі ең ірі астық қабылдайтын порт? A.Синкансен B.Иокогама C.Нагоя D.Кобе</p> <p>2.Жапония электр энергиясын өндіру жөнінен дүниежүзінде нешінші орын алады? A. 1 B.2 C.3 D.4</p> <p>3.Жапония темір кенін қайдан тасымалдайды? A.Бразилия B.Қытай C.Ресей D.АҚШ</p> <p>4.Жапонияның басты дақылы? A.Бидай B.Күріш C.Сұлы D.Жүгері</p> <p>5.Жапония аудандастырылуы жағынан қанша экономикалық ауданға бөлінеді? A.7 B.8 C.9 D.10</p>	
<p>Бағалау</p> <p>3 мин.</p>	<p>Қорытындылау: Үй тапсырмасы және жаңа сабақ бойынша Жалпы процерттік көрсеткіштері бойынша бағалау: 85 – 100 % - А «5» 75 – 84 % - В «4» 50 – 74 % - С «3» 0 – 50 % - D «2»</p> <p>Үйге тапсырма беру: Баяндама: Жапония мен Қазақстан</p>	

	арасындағы сыртқы экономикалық байланыстар.	
Кері байланыс 2 мин.	«Чемодан, Корзина, Ет тартқыш» әдісімен білім алушылар бүгінгі сабақ туралы ой пікірлерін айтады Sli.do сайтына сілтеме арқылы сабаққа қатысқан білім алушылар мен ұстаздар пікір қалдырады, бағалайды	sli.do

Пән	Ағылшын тілі
Мұғалім	Есмамбетова Қазына Нағашыбайқызы
Мектеп, сынып	Қызылорда қаласы, С.Толыбеков атындағы №3 мектеп-лицейі, 11-сынып
Сабақтақырыбы	ҰБТ-ға дайындық: Present Perfect Continuous шағын қолдануды үйрену

Сабаққа негізделген оқу мақсаты	Present Perfect Continuous шағын қолдануды үйрену.
Сабақ мақсаттары	<p>Барлық білім алушылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тақырыпты біледі; • Сұрақтарға жауап бере алады; • Өткен тақырыппен байланыстыра алады. <p>Білім алушылардың басым бөлігі:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Грамматикалық жаттығуларды орындайды, • Тапсырмаларға сай жұмыс жасай алады. <p>Кейбір білім алушылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Өз беттерінше жұмыс орындай алады; • Грамматикалық қателерді ажырата алады; • Өткен тақырыппен байланыстыра алады.
Ойлау дағдылары	<i>Қолдану. Талдау. Жинақтау</i>
Бағалау критерийлері	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Present Perfect Continuous шағын анықтады. ✓ Тапсырмаларға сай жұмыс жасай алды. ✓ Грамматикалық қателерді ажырата алды.
Тілдік мақсат	<p><i>Білім алушылар орындай алады:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Present Perfect Continuous шағын анықтай алады. <p><i>Пәндік лексика және терминология:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • have/has been + Participle I, for, since, etc. <p><i>Пайдалы сөз тіркестері:</i></p> <p>We use the Present Perfect Continuous to talk about:</p> <ul style="list-style-type: none"> • an action that began in the past and continuous up to the present; • an action which started in the past and lasted for some time. The result of the action is visible in the present.
Пәнаралық байланыс	Қазақ және орыс тілі

Алдыңғы білім	<i>Present Perfect</i>	
Сабақ барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекеттер	Ресурстар
<p>Сабақтың басталуы 8 мин</p>	<p>1. Ұйымдастыру кезеңі</p> <ul style="list-style-type: none"> • Білім алушылармен амандасу. • Сабаққа қатысқан және қатыспаған білім алушыларды белгілеу. • <p>2. Өткен тақырыпқа шолу жасау.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Білім алушыларға алдыңғы сабақта өтілген <i>Present Perfect</i> тақырыбы бойынша төмендегідей сұрақтар қойылады: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Present Perfect</i> қандай іс әрекетті білдіреді? - <i>Present Perfect</i> қалай жасалады? - Мысалдар келтіріп жауабыңды дәлелде. <ul style="list-style-type: none"> • Білім алушылардың жауаптарын тыңдап, дұрыс жауап берген білім алушыларды «Жарайсың» деген сөздер арқылы мадақтап отыру. 	 <p>https://bilimland.kz/kk/courses/english-language/grammar-vocabulary-kk/16-zhas-v1-v2-denggei-i/lesson/present-perfect</p>
<p>Сабақтың ортасы</p> <p>Жазылым 20 мин</p>	<p>I. Жаңа тақырып: Present Perfect Continuous шағын қолдануды үйрену.</p> <p>A) Жаңа сабақты түсіндіріу. Сабақ тақырыпқа сай http://bilimland.kz ресурсы бойынша түсіндіріледі.</p> <p>Ә) Тақырыпты бекіту.</p> <p>1- тапсырма: Дұрыс нұсқасын таңдаңыз. (Choose the correct option) Білім алушылар берілген сөйлемдердің дұрыс нұсқасын көрсетеді.</p> <p>2- тапсырма: Сөйлемдерді толықтырыңыз. Жақша ішіндегі етістіктерді Present Perfect Continuous формасында жазыңыз. (Complete the sentences. Use the verbs in brackets in the Present Perfect Continuous)</p>	<p>https://bilimland.kz/kk/courses/english-language/grammar-vocabulary-kk/16-zhas-v1-v2-denggei-i/lesson/present-perfect-continuous</p>

<p>«Қатені тап» әдісі 5 мин</p>	<p>3- тапсырма: Дұрыс нұсқасын таңдаңыз. (Choose the correct option)</p> <p>4- тапсырма: Мағынасына қарай байланыстырыңыз. (Read and connect)</p> <p>5- тапсырма: Дұрыс нұсқасын таңдаңыз. (Choose the correct option)</p> <p>Жаттығулардың нәтижесі. Жауабыңды тексер.</p> <p>Білім алушылар тапсырмалар бойынша орындаған жұмыстарының жауаптарын тексереді.</p>															
	<table border="1"> <tr> <td colspan="2">Жаттығулардың нәтижесі</td> </tr> <tr> <td>1-тапсырма</td> <td>%</td> </tr> <tr> <td>2-тапсырма</td> <td>%</td> </tr> <tr> <td>3-тапсырма</td> <td>%</td> </tr> <tr> <td>4-тапсырма</td> <td>%</td> </tr> <tr> <td>5-тапсырма</td> <td>%</td> </tr> <tr> <td>Барлығы:</td> <td>%</td> </tr> </table>		Жаттығулардың нәтижесі		1-тапсырма	%	2-тапсырма	%	3-тапсырма	%	4-тапсырма	%	5-тапсырма	%	Барлығы:	%
	Жаттығулардың нәтижесі															
	1-тапсырма		%													
	2-тапсырма		%													
3-тапсырма	%															
4-тапсырма	%															
5-тапсырма	%															
Барлығы:	%															
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Дұрыс жауап саны</th> <th>Қате жауап саны</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>-</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>-</td> <td>-</td> </tr> </tbody> </table>	Дұрыс жауап саны	Қате жауап саны	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
Дұрыс жауап саны	Қате жауап саны															
-	-															
-	-															
-	-															
-	-															
-	-															
<p>Дескриптор:</p> <p>✓ Білім алушылар Present Perfect Continuous тақырыбын түсінді.</p> <p>✓ Тапсырмаларды орындап, нәтижесін көре алды.</p> <p>«Қатені тап» әдісі бойынша тапсырма.</p> <p>Use PRESENT PERFECT TENSE or PRESENT PERFECT CONTINUOUS to fill in the blanks:</p> <p>1. I'm trying to study. I <i>tried</i> to study for the last hour, but something always seems to interrupt me. I think I'd better go to the library.</p>																

	<p>2. The children are playing basketball right now. They <i>played</i> for almost two hours. They must be getting tired.</p> <p>3. The telephone <i>have rang</i> four times in the last hour, and each time it has been for my roommate.</p> <p>4. The telephone <i>has rang</i> for almost a minute. Why doesn't someone answer it?</p> <p>5. It <i>rains</i> all day. I wonder when it will stop.</p> <p>6. We <i>had</i> three accidents so far this week. I wonder how many more we will have if you keep using the tools carelessly.</p> <p>7. We <i>are living</i> here since last June.</p> <p>8. My little son is dirty from head to foot because he <i>has played</i> in the mud.</p> <p>9. What's the matter? Your eyes are red and puffy. I hope you <i>not cried</i>. Oh, now I understand.</p> <p>10. I'm tired, because I <i>have worked</i> very hard.</p> <p>Жауабыңды тексер.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. have tried 2. have been playing 3. has rung 4. has been ringing 5. has been raining 6. have had 7. have been living 8. has been playing 9. have not been crying 10. have been working <p>Тапсырма «Қатені тап» әдісі бойынша 4-5 білім алушы сөйлемдердегі қателерді тауып, оның дәлелін айтып түсіндіріп береді.</p>	
5 мин	Тест арқылы білім алушылар білімін тексеру.	

<p>Сабақтың аяқталуы 3 мин</p> <p>2 мин</p> <p>2 мин</p>	<p style="text-align: center;">ВОПРОСЫ</p> <p>Вставьте нужный глагол: <i>The level of water ... all the time.</i></p> <p>Дополните предложение: <i>Asem ... for an hour before the train came.</i></p> <p>Заполните пропуск подходящим глаголом: <i>Miners ... working forty-eight hours by the end of the day.</i></p> <p>Закончите предложение: <i>Laura is tired because she</i></p> <p>Выберите корректную форму глагола: <i>You don't understand because you ... listening.</i></p> <p>Вставьте нужный глагол: <i>How long ... you ... English?</i></p> <p>Заполните пропуск подходящим глаголом: <i>The city road is wet because it ... raining.</i></p> <p>Выберите корректную форму глагола: <i>We ... talking for over an hour by the time Saule arrives.</i></p> <p>Выберите правильный вариант глагола:</p> <hr/> <p><i>We ... here for 4 hours!</i></p> <hr/> <p>«20 секунд» әдісі бойынша сабақты қорытындылау. Білім алушыларға арнайы сұрақтар беріледі және ойлануға 20 секунд уақыт беріледі. Бұл әдіс барысында сұрақ қойылып болған соң бірден алғашқы секундтардан кейін 4-6 білім алушының жауабы тыңдалып, олардың тез ойлау қабілеті тексеріледі.</p> <p>Кері байланыс «Білгенмін, не үйрендім, білгім келеді» Білім алушылар сабақта не үйренгендерін айтып ойларын ортаға салады.</p> <p>Үйге тапсырма Present Perfect Continuous тақырыбы бойынша 20-25 сөйлем (болымды, болымсыз, сұраулы) жазып келу.</p>	 <p>www.itest.kz</p> <p>https://itest.kz/ru/ent/angliskiy-yazik/lekcija_s_overshennoe_dlitelnoe_vremya_perfect_sontinuous_tenses_ru</p>
Қосымша ақпарат		
<p>Саралау – Сіз қандай тәсілмен көбірек қолдау</p>	<p>Бағалау – Сіз білім алушылардың материалды игеру деңгейін қалай тексеруді</p>	<p>Пәнаралық байланыс Қазақ және орыс тілі. АКТ-мен байланыс.</p>

<p>көрсетпексіз? Сіз басқаларға қарағанда қабілеті жоғары білім алушыларға тапсырманы күрделендіруді қалай жоспарлайсыз?</p>	<p>жоспарлап отырсыз?</p>	<p>Құндылықтардағы байланыс.</p>
<p>Саралау (дифференциация)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Жекелеген тапсырмаларды тексеруде жуан және жіңішке сұрақтар қойдым. • Тапсырманы білім алушыларды ҰБТ-ға дайындау жоспарына сай білім алушылардың қажеттілігін ескере отырып жоспарладым. • «Қатені тап» әдісі бойынша тапсырманы қабілеті жоғары білім алушыларға арнап практикалық тапсырма ретінде жасадым. <p>«20 секунд» әдісін білім алушылардың өз жауаптарын ой елегінен өткізіп, нақты жауап берулері үшін дайындаймын.</p>	<p>Сабақ барысында жазылым бөлімі бойынша формативті бағалау, АКТ арқылы http://bilimland.kz ресурстарын қолдану барысында суммативті бағалау үлгілерін қолдандым. Яғни, әр тапсырманы орындағанда жаттығулардың нәтижесі, дұрыс және қате жауаптарының саны көрсетіліп тұрды.</p>	<p>Сабақ қазақ және орыс тілі сабақтарымен байланысты. Грамматикалық бөлімде тақырыпқа сай тапсырмалар орындалды. Шақтардың коданылуы қазақ және орыс тілі пәнімен байланысты. Сабақ жоспары http://bilimland.kz ресурстарымен тақырыпқа сай қамтылған.</p>

Пән	Биология
Мұғалім	Ізбасаров Асылбек
Мектеп, сынып	Ақтөбе облысы, Әйтеке би ауданы, Еңбекту орта мектебі, 10-сынып
Сабақтақырыбы	Вирустар – тіршіліктің жасушасыз түрі

Мақсаты	Танымдық: білім алушылардың вирустар мен бактериофагтардың құрылысы туралы білімдерін толықтыра отырып, вирус арқылы таралатын аурулардың түрлері туралы білімдерін қалыптастыру.
Эмоциялық	Жеке бас гигиенасын сақтауға, дұрыс тамақтануға, салауатты өмір сүруге, ұжымдасып еңбек етуге үйрету және сыни ойлау дағдыларын қалыптастыру.
Әлеуметтік	Білім алушылар мен мұғалім арасында ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру. Білім алушылардың вирус туралы білетіндерін еске түсіре отырып вирус құрылысын, тірі организмдерді уландыру жолдары, бактериофаг және вирус арқылы таралатын ауру түрлері туралы мағлұмат беру. Өз бетінше оқып түсінуге және қорытынды жасауға үйрету. Ізденіспен шығармашылық тұрғыда жұмыс істеуге дағдыландыру, салауатты өмір салтын ұстануға үйрету.
Оқыту нәтижесі	Білім алушылар тақырып мазмұнын топпен, жеке талдаулар арқылы меңгеруге дағдыланады.
Талдау	Пікіралмасу арқылы сыни ойлау дағдылары қалыптасады.
Негізгі идеялар	Вирустар арқылы таралатын аурулардың түрлері туралы біле отырып, салауатты өмір сүруге дағдыландыру.
Дереккөздер	Оқулық, электронды оқулық, слайд презентация, үлестірімелер, кестелер, Bilimland, iTest, “Биология және салауаттылық негізі”, “Биолог анықтамалығы” әдістемелік журналдары.

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңдері, уақыты	Сабақта орындалуы тиіс іс-әрекеттер	Білім алушы әрекеті	Оқыту ресурстары
-----------------------------------	--	----------------------------	-------------------------

<p>Кіріспе</p> <p>2 минут</p> <p>Үй тапсырмасын пысықтау</p> <p>7-8 минут</p> <p>Жаңа</p>	<p>Ұйымдастыру.</p> <p>а) сәлемдесу, сабақ мақсатын қою</p> <p>ә) психологиялық тренинг «Мен қандаймын?»</p> <p>Қызыл — белсенділік пен өмірлік күш қуаттың белгісі. Бұл түсті батыл, табанды, ерік-жігерлі адамдар ұнатады. Олар қызба, әсершіл, қызуқанды келеді. Негізінен олар жетекшілер.</p> <p>Көк — адамдар арасындағы жақсы қарым-қатынасты ең жоғары бағалайтын адамдар. Олар достықты бағалап, ал махаббатты бәрінен жоғары қояды. Олар зұлымдықты, салқындықты, араздықты ұнатпайтын ақ тілекті жандар.</p> <p>Сары — жылу мен жарықтың түсі. Бұл адамдар көпшіл, достыққа берік, еркіндікке талпынғыш. Ол бәрінен де өз еркіндігін биік қойып, әр түрлі шектеулерді жек көреді. Көңіл күйі тез өзгергіш, оптимист адам.</p> <p>Алқызыл — нәзік жанды ұяң жандардың түсі. Осындай адамдар туралы жұрт өмірдің тек жақсы, жарқын жақтарын ғана елеп ескеріп, қараңғы тұстарын ескергісі келмейді. Аузын ашса жүрегі көрінетін, кіршіксіз, табиғи болмысты биязы және әдемі заттармен жайлылықты сүйетін адам. Оған сезімталдық, нық сенімділік қасиеттері де тән.</p> <p>б) білім алушыларды түстер бойынша топқа бөлу.</p> <p>Бағалау парағы. <i>Қосымша №1</i></p>	<p>Білім алушылар берілген жетондард ан ұнайтын түстерін таңдайды, түстерді таңдау арқылы өздерінің мінездерін біле алады.</p> <p>Әр топ топбасшы ларын сайлайды. Топбасшы лары берілген бағалау парағын толтырып отырады. Сол бойынша сабақ соңында мұғалім өз бағасын қояды.</p>	
--	--	--	--

<p>сабақ</p> <p>10 минут</p>	<p>Семантикалық кесте. Оқулықпен жұмыс. Прокариоттық және эукариоттық жасушалардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын кестеге толтыру.</p>	<p>Әр білім алушы жеке орындайды. Өзін өзі бағалап қойған бағасын топ басшысын а айтады, ол бағалау парағына түсіреді.</p>	<p>Оқулық бойынша 112 бет.</p> 																							
<p>Топтық жұмыс</p> <p>10 минут</p>	<table border="1" data-bbox="395 548 1002 1249"> <thead> <tr> <th>Құрылымы</th> <th>Эукариоттық</th> <th>Прокариоттық</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Хромосомалар</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Эндоплазмалық тор</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Рибосомалар</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Гольджи жиынтығы</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Лизосомалар</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Митохондриялар</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Вакуольдер</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Жаңа тақырыпты ашу.</p> <p><u>Проблемалық сұрақ.</u></p> <p>Олар жасушаның ішінде тіршілік етіп, ағзаларды уландырады. Анцидтер дүниесіне жатады, өте ұсақ 300 мың есе ұлғайтып көрсететін электронды микроскоппен көруге болады. Латын тілінен аударғанда «у» деген мағына береді. Тірі организмдердің барлығын уландырады. Бұл нелер? (Жауабы: вирустар)</p>			Құрылымы	Эукариоттық	Прокариоттық	Хромосомалар			Эндоплазмалық тор			Рибосомалар			Гольджи жиынтығы			Лизосомалар			Митохондриялар			Вакуольдер	
Құрылымы	Эукариоттық	Прокариоттық																								
Хромосомалар																										
Эндоплазмалық тор																										
Рибосомалар																										
Гольджи жиынтығы																										
Лизосомалар																										
Митохондриялар																										
Вакуольдер																										

	<p>Вирустар – тіршіліктің жасушасыз түрі.</p> <p>Видео сабақ</p> <p>BILIM Land:видеожинақ, оқытушы фильмдер, биология, «Вирустар деген не?»</p> <p>«Фишбон» немесе «Балық қаңқасы» әдісі. Қосымша №2</p> <p>1-топ «вирустар»</p> <p>2-топ «бактериофагтар»</p> <p>Топтық жұмыс. «Балық қаңқасын»толтыру.</p>	<p>Мәтінмен танысып болғасын топпен бірге <u>«Балық қаңқасын»</u> толтырады. Әр топ өздерінің жұмысын аудиторияға презентациялайды.</p>	<p>http://bilimland.kz/kk/content/lesson/11875-virustar_degenimiz_ne</p>
<p>Жаңа сабақты бекіту</p> <p>10 минут</p>	<p>Вирустар тақырыбы бойынша тест орындау.</p> <p>iTest, биология, 10сынып. Тест тақырыбы: II тарау, Вирустар-тіршіліктің жасушасыз түрі.</p>	<p>Білім алушылар 10 сұрақтан тұратын тест тапсырмасын жеке орындап бір-бірін тексереді, бағаларын топ басшысы бағалау</p>	<p>http://itest.kz/lekciya_ii_tarau_virustar_tirshilikting_zhasushasyz_turi</p>

		парағына түсіреді.	
Үйгетапсырма беру 0-1 минут	Вирустар және фагтар тақырыбын оқу. Вирустар арқылы таралатын аурулар туралы реферат дайындау.		
Бағалау 1-2 минут	Бағалау парағын жинап, қорытынды бағалау.		
	Кері байланыс. <i>Қосымша №3</i> Сабақта ұнағаны Сабақта ұнамағаны Сабақта нені өзгерткің келеді	Өткен тақырып бойынша білім алушылар өз пікірлерін жазады.	

Қосымша №1

Бағалау парағы

	Топ мүшелерінің аты-жөні	Үй тапсырмасын пысықтау. Семантикалық кесте	Жаңа сабақтан мәтінді баяндау. «Фишбон» немесе «Балық қаңқасы» әдісі	Вирустар тақырыбы бойынша тест орындау.	Бағасы
--	---------------------------------	---	--	--	---------------

1					
2					
3					
4					

Қосымша №2

Ескерту: берілген мәтінді мұғалім өзінің қалауы бойынша өзгерте алады.

Вирустар

Дүниежүзілік микробиология тарихында орыс ғалымы Д.И.Ивановскийдің алатын орны ерекше. Ол XIX ғасырдың соңында темекі теңбілі ауруын зерттеп, ол аурудың қоздырғыштары бактериялардан да ұсақ тіршілік иесі екенін тапқан. Д.И.Ивановский ауруға шалдыққан жапырақты жуып, ол жуындыны бактерияларды сүзетін сүзгіден өткізгенде одан өтіп кеткен. Осы сұйықтықты темекіге жұқтырғанда, оның жапырағы қайтадан сарғайып, ауруға ұшыраған. Кейіннен 1935 жылы америкалық ғалым У.Стенлибұл кристалдардың темекі теңбілі вирустарының шоғырланған жиынтығы екенін тапты. XIX ғасырдың соңында Д.И.Ивановский ашқан өте ұсақ тіршілік иесінің вирустар екендігі дәлелденді. Вирус (латынша «*virus*» -- у) - тірі организмдердің ішіндегі жасушасыз тіршілік иесі. Олар рибонуклеин қышқылынан немесе дезоксирибонуклеин қышқылынан құралған нуклеопротеидтерден және нәруызбен қапталған қабықшадан, яғни капсидтерден тұрады.

Нуклеин қышқылдарын сыртқы ортаның қолайсыз жағдайларынан қорғайды. Кейбір вирустардың құрамында нуклеин қышқылдарынан басқа көмірсулар, май текті заттар, биотин (Н витамині) және мыс молекулалары кездеседі. Вирустар тек тірі жасушада өніп көбеюге бейімделген. Электрондық микроскоппен оның пішіні таяқша тәрізді, жіп тәрізді немесе іші қуыс цилиндр пішінді болатыны дәлелденді. Вирустар тірі организмдердің барлығын уландырады. Қазіргі кезде вирустардың жылы қанды омыртқалыларды уландыратын 500-дей, ал өсімдіктерді уландыратын 300-ден астам түрі белгілі болып отыр.

Дмитрий Иосифович Ивановский (1864-1920). Орыс физиологы әрі микробиологы. Вирусологияның негізін қалаушылардың бірі. Ол 1892 жылы ең алғаш темекі теңбілі ауруының қоздырғышын тапты.

Темекі теңбілі вирусы темекі жапырақтарындағы хлоропластарды зақымдайды. Жапырақ тақтасы бүрісіп, шиыршықтанады. Сонымен қатар тостағанша, күлте жапырақшалары да өзгереді. Темекі теңбілі вирусымен зақымдалған жапырақ 9-11 күннен кейін сарғая бастайды.

У.Стенлидің дәлелдеуі бойынша, темекі жапырағында вирус бөлшектері алты қырлы кристалл пішінді шоғыр түзеді.

Вирустарарқылы таралатын кейбір аурулардың түрлері. Өсімдіктерде болатын вирусты аурулардан темекі, асбұршақ және басқа дақылдардың теңбіл ауруы белгілі. Мұндавирустар ауру өсімдіктердің хлоропластарын бүлдіреді де, жапырақтардың зақымданған жерлері түссізденіп қалады. Жануарлардың, өсімдіктер мен бактериялардың жасушаларына енген вирустаркөптеген қауіпті аурулар туғызады. Мысалы, тұмау, полиомиелит, шешек, аусыл, құтыру және т.б. аурулар вирус арқылытаралады.

Тұмаудың қоздырғышы 1933 жылы табылды. Тұмау індеті адам баласына шешек пен обадан кем тимеген. 1918–1920 жылдары тұмаумен 500 миллиондай адам ауырып, оның 20 миллиондайы қайтыс болған.

Полиомиелит - тез таралатыніндет. Полиомиелит вирусы тұмау вирусыменсалыстырғанда,өте кішкентай болады. 1916 жылы Нью-Йорктеполиомиелиттен 2 мыңдайадамқайтысболып, 7 мыңдай адам сал ауруынашалдыққан. Бұл ауру, әсіресе балалар арасындакеңтаралған. Оның *қоздырғышы* су, тағам және ауаарқылытаралады. Полиомиелит індеті Қазақстанда, әсіресе 1961 жылыкең өріс алды. Бұл аурудың қоздырғыштары жүйке жасушаларынаеніп, адам қозғалысын басқаратын жүйкелерді бұзып, жансыздандырады.

Бактериофагтар

Бактерияларды зақымдап, ерітіп (лизис) жіберетін вирустарды *бактериофагтар*депатайды. Бұларды алғаш рет 1915 жылы Ф. Туортсипаттапжазды. Кейбір бактериофагтың пішіні итшабаққа ұқсайды, оны 55-суреттен көруге болады. Олардың денесі басы, құйрығы және іші қуыс тармақталған базальді түтікшелерден тұрады. Вирусты сыртынан нәруыз қабаты қаптайды, ішінде ДНҚ немесе РНҚ болады. Басының мөлшері 40 нм, ал «құйрығының» ұзындығы 20-22 нм-ге тең. «Құйрығының» ұшы - нәруыз молекуласынан тұратын қуыс түтік.Бактериофагтардыалғаш рет 1915 жылы ағылшын вирусологы және бактериологы Ф.Туорт сипаттапжазды. Бірақ бұл тіршілік иесі ерте кезден зерттеле бастаған болатын. Мысалы, топалаңды қоздыратынбактериялардыерітіп жіберетін бактериофагтарды 1898 жылыорысмикробиологыН.Ф.Гамалеяалғашретанықтаған. Іш сүзегі бактериясын ерітіп жіберетін бактериофагтарды 1917 жылыканадалық бактериолог Д'Эрелльбайқаған. Зерттеушілер осындай көзге көрінбейтін бактериялардың паразитін егжей-тегжей зерттеп жазып, оларды бактерия «жеушілер» немесе «жалмаушылар» деп атады. Олар ауру қоздырғышбактериялардығана жоймай, пайдалы түрлерін де жояды. Бактериофагтарөндіріске, тамақ өнеркәсібіне және т.б. көп зиян келтіреді. Мысалы, олар пайдалы сүт қышқылы бактерияларын ерітіп жіберіп, алынған сүт тағамдарының сапасын темендетеді.

Бактериофагтың құрылысы мен іс-әрекеттері.

Фагтар (бактериофагтар) өз бұтақшасымен бактерия жасушасына бекінеді. Іле-шала бактерия жасушасының қабықшасын ерітетін «лизоцим» деп аталатын фермент бөліп шығарады. Қабықша ерігеннен кейін (55-сурет, Б., 5-30 мин.) фаг ішіндегі заттар (хромосома, т.б.) бактерия жасушасына енеді де, оның бұтақшасы мен сыртқы қабықшасы бактерия жасушасының сыртында қалып қояды.

Фаг (бактериофаг) жасуша ішіне енісімен көбейіп, (5-30 мин.) өзінің зиянды әсерін тигізе бастайды (бактерия хромосомасының белсенділігін төмендетеді). Бактерия жасушасы бұдан кейін ісініп, жарылады да, одан жаңадан пайда болған фаг бөлініп шығады. Ол келесі жасушаны зақымдауға кіріседі.

Фагтың көбею сатысының ұзақтығы 30 минуттан 90 минутқа дейін созылады. Олар құрғақшылыққа, төменгі температураға және көптеген химиялық уларға төзімді. Бірақ 50%-дық глицерин ерітіндісінде, сол сияқты температура +100°C-қа көтерілгенде бактериофагтар тіршілігін жояды. Олар табиғатта өте көп таралған. Кейде фагтар бактерия жасушасында тіршілік етсе де, оның жасушасы ерімейді. Тек көбейген кезде ғана олардың зақымдаушы әрекеттері біліне бастайды.

Мұндай бактериофагтарды бірқалыпты фагтар деп, ал бактерияларды, яғни осы фагтарды тасымалдаушыларды «лизогенді» бактериялар деп атайды.

Қорыта айтқанда, вирустар ауру қоздырғыштарын тудырушы ғана емес, бір түр мен екінші түрдің арасында инфекция тасымалдаушы. Сондықтан олармен үнемі күресудің жолдарын білу қажет.

Мазмұны

Кіріспе	3
1 ШЖМ 10-11 сыныптарында оқытудың бағыты мен бейінін ескере отырып сараланған тапсырмаларды құрастыру талаптары.	5
2 ШЖМ 10-11 сынып пәндері бойынша білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау үшін сараланған тапсырмаларды құрастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар.	44
Қорытынды	82
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі	83
Қосымша	85

Введение

Национальная политика в области развития образования в Республике Казахстан в качестве одной из основных целей определяет подготовку высокообразованных людей и высококвалифицированных специалистов, способных к профессиональному росту и обладающих профессиональной мобильностью. В рамках Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы ориентация на раннее профессиональное самоопределение и образование обучающегося становится обеспечением преемственности и непрерывности обучения, профессиональной подготовки в соответствии с потребностями экономики и региональными особенностями. Обучающиеся сельских школ довольно чутко реагируют на изменения в экономической ситуации, их интересы направлены в первую очередь на те сферы занятости, в которых выше уровень доходов и меньше возможности интенсификации использования их рабочей силы. Состояние проблем и перспектив занятости молодежи на сегодняшний день свидетельствуют о том, что представления старшеклассников школы не совпадают с реальной ситуацией на рынке труда в селе, в городе и регионе. Сегодня не оправдывают себя традиционные способы профориентации, суть которых заключается в приглашении молодежи на вакантные, чаще всего непрестижные трудовые места. В связи с этим огромное внимание необходимо уделять проведению целенаправленной профориентационной работы среди сельской молодежи и обучающихся. В современном обществе назрела потребность в выпускниках школ, обладающих нестандартным мышлением, вносящих новое в социальную и производственную жизнь общества, умеющих открыто практиковать «свой» образ жизни и мысли. Условия современного общества диктуют наличие у выпускников школ профессиональных компетенций высокого уровня [1].

Однако, профилизация процесса обучения и воспитания обучающихся МКШ не реализованы в полной мере. В частности, они не решают проблемы профессионального самоопределения и практической подготовки к овладению конкретными профессиями. У обучающихся сельской школы нередко наблюдается недостаточная сформированность ряда необходимых для освоения современных профессий знаний и умений.

Система образования на современном этапе предполагает интеграцию педагогической науки и практики, интенсификацию учебного процесса, внедрение творческих, исследовательских форм обучения, ориентацию на личностно-деятельностный и практико-ориентированный подходы.

Образование, ориентированное на развитие индивидуальных

возможностей, способностей и интересов обучающихся, предполагает организацию развивающего образовательного пространства на основе специальных педагогических технологий, которое должно включать:

- отбор эффективных технологий обучения;
- разработку адаптированных программ и соответствующих учебно-методических материалов, включая учебные пособия.

Научная новизна заключается в следующем: определены эффективные технологии, направленные на реализацию профилизации образования в условиях обучения в МКШ, выявлен педагогический потенциал технологий, как эффективное средство развития личности.

Предметом исследования являются дифференцированные задания с учетом направления и профиля обучения в 10-11 классах МКШ.

Объектом исследования является применение дифференцированных заданий для оценивания учебных достижений обучающихся по предметам с учетом направления и профиля обучения в 10 – 11 классах МКШ в условиях обновления среднего образования.

Цель методической разработки – повышение профессиональной компетентности учителей малокомплектных школ по составлению дифференцированных заданий для оценивания учебных достижений индивидуализации и персонализации учебного процесса посредством раскрытия дифференцированного подхода к проведению уроков в 10-11 классах МКШ с учетом направления и профиля обучения.

В соответствии с целью реализуются следующие задачи:

- раскрыть особенности дифференцированного подхода с учетом направления и профиля обучения в 10-11 классах МКШ;
- продемонстрировать способы дифференциации по разным учебным дисциплинам для достижения целей обучения по учебным дисциплинам;
- дать конкретные методические рекомендации по улучшению педагогического процесса в МКШ.

Практическая значимость состоит в том, что материалы методических рекомендаций помогут учителю МКШ спланировать эффективные конструктивные приемы для осуществления дифференциации и повышения результативности обучения учитывая направления профиля обучающихся. Данная работа расширит возможности педагогов в использовании всех способов дифференциации в учебном процессе и планировании учебного процесса.

1. Требования к составлению дифференцированных заданий с учетом направления и профиля обучения в 10-11 классах МКШ

Будущее села зависит от тех миллионов юношей и девушек, которым предстоит уже в ближайшем будущем сыграть ключевую роль в экономической и социальной жизни села, в подъеме сельского хозяйства и социальном обустройстве села. Будущее села напрямую зависит от тех целей и ценностей, которыми руководствуется сегодня сельская молодежь, от ее социально – психологической и нравственной готовности к реформированию аграрного сектора страны. Выпускники нового тысячелетия – это свободные дети с многообразием ценностных позиций, которые формируются в условиях постоянного выбора.

Сельская школа признана изменить отношение социума к окружающей действительности, способна помочь своим выпускникам быть успешными и самоопределившимися. Школа должна быть открыта к сотрудничеству со средой, которая мобилизует внутренние силы сельского сообщества и закладывает основу для создания социальной и безопасной среды обитания, способна оказать действенную помощь каждому выпускнику, как в жизненном, так и в профессиональном самоопределении.

Выбор профессии во все времена был и остается одним из главных решений в жизни каждого человека. Ведь именно занятие любимым, необходимым для общества, подходящим делом во многом способствует успеху, развитию личности, является основой самоутверждения человека в обществе.

Как правило, на занятия, к которым обучающийся более склонен, он тратит больше времени и к тому же трудится с желанием. Если человек при этом добивается еще и определенных результатов в этой деятельности, то можно говорить о способностях к данной деятельности. Основным показателем способности следует считать легкость усвоения новых знаний, быстроту совершенствования умений и достижение высоких результатов деятельности. Говоря о выявлении способностей обучающихся в целях профориентации, мы имеем в виду склонности к овладению не только знаниями школьной программы, но и определенными профессиями.

Но одни профессии будут актуальны всегда, а другие после небольшого рестайлинга просто получают новое название. Ведь навыки будущего появляются не на пустом месте, а трансформируются из тех, что уже известны. Многие профессии перестали быть актуальными и значимыми. Например, библиотекарь, телефонист или вахтер.

Кто-то пророчествует, что скоро искусственный интеллект завоюет мир. Но пока что машина не может понять человека на том же уровне, что и другой человек. Так, роботы вряд ли смогут заменить дизайнеров виртуальной реальности, диджитал-комментаторов, биохакеров, кураторов персональных данных, специалистов по восстановлению экосистем или боди-дизайнеров. Также перспективными профессиями будущего, по версии

рейтинга «Сколково», можно считать сити-фермера, молекулярного диетолога, онлайн-доктора, менеджера по космическому туризму, цифрового лингвиста, проектировщика финансовой траектории или тренера по майнд-фитнесу.

Сегодня специалистам необходимо постоянно приобретать определенные навыки и знания в выбранной области и быть в курсе трендов. Например, синтез знаний из математики, биологии, химии и техники может стать платформой, на которой будут выстраиваться новые профессии. Но, судя по спискам выше, даже если изучать только гуманитарные науки, то все равно найдется чем заняться в будущем [2].

Сложным и ответственным делом является организация профориентационной работы в образовательной организации, в процессе которой обучающиеся получают возможность в полной мере самостоятельно, творчески применять свои знания и умения на практике, проверять свою готовность к выбору профессии. Наиболее актуальна эта проблема для подростков. Взросление человека неизбежно сопровождается решением вопроса о выборе профессии.

Старший школьный возраст – стадия развития человека, соответствующий переходу от подросткового возраста к самостоятельной, взрослой жизни [3]. Старший школьный возраст соответствует периоду ранней юности. Это сложный и очень ответственный этап в жизни школьника. Старший школьный возраст – возраст критического ума, быстро нарастающего логического мышления, стремления к познанию всего окружающего, активности, инициативности, смелости, мужества, а также нравственно-эмоционального развития. В этом возрасте продолжается становление личности, дальнейшее развитие интеллектуальных и волевых черт характера. Старшеклассник деятелен, а это значит, что с каждым годом нарастает способность к абстрактному мышлению и формированию творческого мышления. В отличие от младшего школьника, он способен не только отдельным произвольным действиям, но и к волевой деятельности. Бурно развиваются его чувства. Эмоциональные переживания приобретают устойчивость [4].

Жизненное самоопределение – ведущая проблема в жизни молодых людей, так как от этого зависит дальнейшее содержание жизни и жизненный успех каждого. Проблемы: кем быть, в чем смысл жизни, в чем ценности жизни, предназначение – волнуют обучающихся старших классов, особенно выпускников.

Жизненное самоопределение сельских обучающихся гораздо проблематичнее городских, что связано со сменой места жительства на период получения профессии и вытекающими отсюда материальными, а также психологическими последствиями. Абсолютное большинство уходящих из школы ребят стремится покинуть село навсегда. Выбор сельской молодежи иного образа жизни, чем их родители ведет к серьезным демографическим, социально – экономическим проблемам.

Профессиональная ориентация обучающихся осуществляется в системе учебно-воспитательного процесса образовательного учреждения, охватывая учебно-воспитательную, внеклассную и внешкольную работу. Известно, что профориентация в образовательном учреждении представляет собой систему, компонентами (подсистемами) которой являются:

- профессиональное просвещение, развитие склонностей и способностей обучающихся;
- профессиональная консультация.

Центром малокомплектных школ проведено анкетирование обучающихся 10-11 классов сельских школ и их родителей по профориентации, в котором приняли участие 477 обучающихся и 203 родителя, анализ позволил увидеть, сколько обучающихся из общего числа имеют трудности в определении с профессией и сколько времени есть для профориентационной работы с ними.

По данным анкетирования можно сделать вывод, что выпускники не готовы к тому, чтобы определиться в профессиональном плане по 2-3 профессиям. 84% выпускников ориентированы только на одну профессию и не более.

Изучение профессиональных предпочтений сельских старшеклассников показало, что 82 % опрошенных обучающихся уже определились с выбором профессии. Однако, среди выбранных ребятами специальностей сельскохозяйственные профессии практически отсутствуют, так же как и немногие выбирают специальности, востребованные в сельском социуме. Были названы такие профессии: экономист, юрист, бухгалтер, учитель.

Выбор профессии определяется для большинства старшеклассников, прежде всего тем, насколько интересна профессия и какие варианты представляет для самореализации – 51%; насколько она дает хороший заработок – 56%; престижна – 48%. Стремление иметь доступ к власти отмечено у 13% старшеклассников. К сожалению, никто из опрошенных не отметил, что для него в выборе профессии важно, чтобы она носила творческий характер.

Будущее место работы старшеклассниками оценивается следующим образом:

- на частном предприятии работать мечтают 9% опрошенных;
- на государственном – 37%;
- иметь собственное дело – 43%;
- для 11% опрошенных будущее место работы не имеет значения.

К сожалению только 3% выпускников хотят остаться работать в родном селе.

Не определились с жизненными планами 18% опрошенных. Например, методика «Незаконченные предложения» показала, что предложение «Если я останусь жить и работать на селе, то...» чаще всего было закончено следующим образом:

- «я постараюсь работать, чтобы заработать денег»;
- «мне будет трудно, но я постараюсь не оставаться на селе»;
- «долго я не проживу на селе»;

- «буду работать где придется».

Качественный анализ высказываний выпускников показал, что оценка дальнейших перспектив жизни на селе является или достаточно реальной, или безнадежной и бесперспективной.

Очевидно, что это определяется огромным количеством социальных проблем на селе в настоящее время. Например, наиболее распространенными ответами на вопрос «Чтобы жизнь в моем селе изменилась к лучшему, надо...» были следующие:

- «выучиться»;
- «иметь хороших руководителей»;
- «выдавать достойную зарплату»;
- «позаботиться о досуге жителей» и др.

В своем жизненном самоопределении сельские старшеклассники считают для себя важным получение дальнейшего образования (100%). При этом предпочитают иметь:

- высшее образование – 44%;
- общее среднее образование (школа, гимназия) – 28%;
- профессиональное образование – 28%.

Положительным фактом является мнение старшеклассников о том, что получение хорошего образования зависит от:

- собственного усердия – 72%;
- упорного труда – 28%.

Это свидетельствует о желании ответственно подойти к собственной жизни.

Говоря об условиях, необходимых для достижения успеха в жизни, обучающиеся называют следующие:

- происходить из семьи с достатком – 10%;
- иметь нужные знакомства – 5%;
- иметь хорошие способности – 82%;
- иметь образованных родителей – 3%.

Эти данные подтверждают предыдущий вывод и в большей мере свидетельствуют о достаточно сформированной ответственности, самостоятельности, готовности принимать решения относительно своей собственной жизни.

Изучение ценностей жизненного самоопределения сельских старшеклассников показало, что в жизни они стремятся прежде всего:

- к созданию хорошей семьи – 32%;
- к личной свободе, интересной творческой работе, возможности реализоваться, самосовершенствованию – 30%;
- к успеху, хорошей карьере – 22%;
- к счастливой личной жизни – 28%;
- к высокому материальному уровню жизни – 37%.

При этом признаками жизненного успеха являются:

- состоявшаяся карьера – для 50%;

- быть не хуже других – 22%;
- выделиться среди всех, иметь то, чего нет у других, и достичь материального благополучия – 17%;
- реализация талантов и способностей – 11%.

Интересен тот факт, что ответы по этим двум вопросам носят противоречивый характер. Если на первое место по рангу выходит «создание хорошей семьи», то успех в жизни связан, прежде всего, с карьерой.

Вопрос о профессиональной ориентации значим не только сам по себе, выбор профессии обучающимися позволяет получить информацию:

- о жизненных ценностях и ориентациях;
- о субъективном преломлении социально-экономической ситуации региона;
- о качестве образования и т.д.;

Уточним, что определились с выбором профессии 82% респондентов, что даже несколько превысило ожидания.

Анализ выбора ребятами профессии позволяет сделать следующие заключения:

Воздействие на жизненные решения обучающихся социальных стереотипов, что проявляется в предпочтении профессий «юрист», «экономист», «бухгалтер».

Присутствует ориентация на реально значимые и востребованные специальности – педагог, врач, водитель. Перечень выбранных профессий свидетельствует именно о преобладании практической ориентации – ребята в большинстве случаев выбирают те профессии, которые они видят в ближайшем окружении. Среди выбранных профессий нет ни одного космонавта и ни одного ученого, а ориентация на развитие нанотехнологий пока не воспринимается обучающимися как заманчивая перспектива построения карьеры.

Установки на профессиональное образование. Среди родителей опрошенных высшее образование имеют 12%. 58% обучающихся собирается получить высшее образование. Большинство из них, 42% собираются «в ВУЗ на бюджет». Среднетехническое образование рассчитывают получить 26% опрошенных.

В ответ на вопрос: «Какой из предложенных профилей обучения ты бы выбрал или выбрал уже?» на первом месте физико-математический профиль, на втором месте – выбор социально-экономического, психолого-педагогического, гуманитарного, торгово-коммерческого профилей.

Эти результаты также свидетельствуют о неоднозначной связи между обучением, профессиональными планами и будущей жизненной успешностью. Большинство обучающихся выбрали физико-математический профиль обучения, но очень малая часть из них собирается связать профессиональную деятельность с этой сферой.

Отношение обучающихся к обучению по сельскохозяйственному профилю в целом положительно. 50% обучающихся определили, что это

полезно и нужно, однако 27% ребят нечего сказать по данному вопросу, т.к. подобный профиль не ведется и не имеется представления о нем.

Значимой является проблема взаимодействия семьи и школы в воспитании и жизненном становлении ребенка. Можно отметить зафиксированный уже в других исследованиях факт различия атрибуции причин успешности и неуспешности ребят. Большинство родителей отмечают, что успеваемость детей в школе достаточно удовлетворительная – 12% «отличников», 46% – «ударников». На вопрос о том, почему ребенок учится успешно, большинство родителей отвечают «у него хорошие способности» (35%), «он организованный и трудолюбивый» (28%) и 27% отмечают, что его учат хорошие преподаватели. На вопрос же о причинах неуспешности ребенка ответы тяготеют ко внешней атрибуции – 37% родителей считают, что программы слишком сложны и 27% – что «ребенку неинтересно». Этот факт свидетельствует о здоровой тактике атрибуции, когда причины успехов приписывают себе, а неудач – обстоятельствам.

Родители отвечали на вопрос-сопоставление – какие задачи школа должна решать и какие реализует в действительности. Родители (73%) считают важнейшей «идеальной» задачей школы – формирование потребности и желания учиться, а не реализуемой в действительности – «помочь приобрести настоящих друзей» (27%). Как ни странно, задачу «научить детей сотрудничать и общаться» при этом считают важной, но не выполняющейся в реальной деятельности школы. Задачи воспитания родители практически не возлагают на школу; но организацию досуга детей считают заслугой школы (единственный родитель отметил, что воспитание должно быть задачей школы и 15% отметили, что школа эту задачу решает в действительности).

Подводя итоги обзора можно сделать заключения о том, что:

Для выбора профессии современных обучающихся характерен сдвиг с цели на процесс – родители мало обсуждают с детьми содержание и условия профессиональной деятельности, акцентируя внимание на получении ребенком следующего уровня образования.

В рейтинге профессий можно отметить две «вершины распределения», две тенденции – ориентацию на модные специальности (психолог, менеджер) и на профессии востребованные (водитель, врач). Практически отсутствует ориентация на те профессии, которые рассматриваются как перспективные с точки зрения развития страны и региона – робототехника, нанотехнологии, нефтедобыча и т.п.

Поэтому профориентационная работа в школе должна быть направлена на развитие интересов, корректировку ценностей, мотивов и формирование целей. В этом контексте большая роль в профориентационной работе должна отводиться изучению личности обучающегося. Необходимо вовремя выявить, какими ценностными ориентациями руководствуется старшеклассник, каковы

его способности, мотивы выбора профессии, профессиональные интересы. Это миссия возлагается на учителя, который практически на протяжении всего периода обучения сопровождает и как никто другой понимает и чувствует обучающегося. Тема профилизации сельских обучающихся раскрывается в методических рекомендациях по профессиональному самоопределению обучающихся малокомплектных школ.

На пути достижения модернизационных целей в области образования Республики Казахстан стоит множество вопросов, которые требуют решения: большое число малокомплектных сельских школ, разрыв в качестве обучения и ресурсном оснащении школ города и села, дефицит педагогических кадров, обладающих достаточно высоким уровнем профессиональной подготовки и современным мировосприятием. С обновлением содержания образования новые модели обучения внедряются в школы, что в скором времени приведет к выравниванию образовательных стартовых возможностей подрастающего поколения страны и создаст условия для равного доступа всех участников образовательного процесса к лучшим образовательным ресурсам и передовым технологиям.

Профильное обучение может строиться либо на основе лишь профильной дифференциации или на основе сочетания профильной и уровневой дифференциации; при этом оно должно реализоваться на старшей ступени школы, а с точки зрения организации - должно основываться на внешней дифференциации (организация профильных классов и школ).

Углубленное обучение строится на основе уровневой дифференциации, понимаемой в широком смысле, может реализовываться на различных ступенях общего среднего образования, а точки зрения организации может реализовываться как на основе внешней, так и внутренней дифференциации.

Профильная дифференциация связана с целенаправленной специализацией содержания образования на основе интересов, склонностей обучающихся, их жизненных планов и намерений.

Стремительный рост объема информации в современном мире, постоянное расширение сферы человеческой деятельности делают невозможным усвоение ее в полном объеме каждым человеком. Это приводит к необходимости его специализации в определенной сфере, и, поэтому, специализации его подготовки теперь уже и на уровне общего образования. Профильная дифференциация содержания образования обращена на реализацию этой задачи.

В современной педагогике цель профильной дифференциации содержания обучения определяется "в направленной специализации образования области устойчивых интересов, склонностей и способностей обучаемых с целью максимального их развития в избранном направлении".

В соответствии с Законом Республики Казахстан от 27.07 2007 года № 319-III «Об образовании» общеобразовательные учебные программы общего среднего образования разрабатываются на основе дифференциации, интеграции

и профессиональной ориентации содержания образования с введением профильного обучения. В обновлении содержания школьного образования вопросы дифференцированного подхода также являются одними из главных, так как направлены на индивидуализацию и персонализацию учебного процесса.

С профильной дифференциацией содержания образования связывают возможности максимального раскрытия индивидуальности, творческих способностей и склонностей личности обучающихся, более эффективной и целенаправленной подготовки их к продолжению образования в избранной области, предполагаемой профессиональной деятельности.

Профильная дифференциация предусматривает осознанный, добровольный выбор обучающихся направления специализации содержания обучения, познавательных потребностей, способностей, а также достигнутого уровня на основе знаний и умений и профессиональных намерений. Она тесно связана с осуществлением индивидуального подхода по отношению к отдельным группам учащихся.

Поэтому решение проблемы дифференциации содержания обучения играет большую роль в реализации личностно-ориентированной модели обучения.

Личностно-ориентированная модель обучения, разрабатываемая в настоящее время в целом ряде психолого-педагогических, дидактических и методических исследованиях направлена на развитие умственных способностей обучающихся на основе максимального учета и использования индивидуальных особенностей их познавательной деятельности и мышления.

Для этого можно использовать:

а) выбор содержания обучения соответствующего уровня, но не ниже обязательного, заданного государственным стандартом;

б) обоснованное сочетание дифференциации и интеграции, разработку структуры учебной деятельности обучающихся, максимально развивающей их способности, мотивацию, устремления; присвоение обучающимися опыта деятельности различного типа - коммуникативной, когнитивной, трудовой, эстетической и др., учитывая, что в этом случае происходит воздействие на все сферы личности: когнитивную, волевую, социально-психологическую, деятельностно-практическую;

в) создание благоприятных условий в социальном окружении.

Таким образом, развитие личности осуществляется при реализации активности обучающегося, его самостоятельности, инициативности.

Профильная дифференциация в организационном аспекте предполагает объединение обучающихся в относительно стабильные группы, где учебный процесс идет по образовательным программам, различающимся содержанием, требованиями к уровню обучающихся.

Наиболее оптимальный возраст для профильного обучения, исходя из возрастных особенностей учащихся, - 15 лет (X класс), т.е. возраст, когда

начинают формироваться устойчивые познавательные интересы, профессиональные устремления и т.д.

Важнейшим направлением профильной дифференциации содержания образования являются предметы изучения научных дисциплин, основы которых представлены в школьном образовании, иначе говоря, «предметный» подход к дифференциации. Профильная дифференциация содержания образования по предметным областям в настоящее время уже получила достаточно широкое распространение в практике школы разных регионов страны.

Важнейшим фактором развития способностей учащихся является формирование устойчивых специальных интересов. Это интересы к определенной сфере человеческой деятельности, которые затем перерастают в устремления профессионально заниматься этим видом деятельности. Аналогично, возникновение интереса, мотивации к той или иной учебной деятельности тесно связано с пробуждением определенных способностей к ней и инициирует их развитие.

Практика профильной дифференциации содержания образования в школе, показывает, что:

- профильная дифференциация содержания образования является одним из эффективных средств повышения качества образования, развития способностей, склонностей, интересов школьников; активности их познавательной деятельности;

- профильное, углубленное изучение ряда дисциплин в старших классах, носящие предпрофессиональный характер, позволяет обеспечить достаточную подготовку выпускников школы к успешному продолжению образования, а сама такая подготовка рассматривается в настоящее время как одна из основных задач старшей ступени школы;

- профильная дифференциация содержания обучения является для старшеклассников средством самореализации, возможностью реально оценить свои познавательные способности, профессиональные намерения, наметить пути дальнейшего образования и профессионального самоопределения;

- основаниями для профильной дифференциации содержания образования являются основные предметные области знания и профессиональные намерения учащихся.

Современная концепция образования направлена на развитие понимания принципов дифференциации при планировании уроков и разработке заданий, составлений учебных планов с учетом дифференциации, использований стратегий дифференциации в преподавании и обучении разработке методов оценивания учебной программы и приобретение навыков. Национальная академия образования им. И. Алтынсарина осуществляет мониторинг, исследование, анализ, апробацию современных образовательных программ и технологий обучения. В данной работе рассмотрены некоторые особенности применения дифференцированного обучения для обучающихся 10-11 классов, а также приведены основные способы, формы и методы дифференцирования,

используемые в общеобразовательных учреждениях с учетом направления и профиля обучения.

Приведем теоретический обзор понятия дифференциации зарубежных и российских ученых-исследователей. Понятие «Дифференцированное обучение» в переводе с латинского «different» означает разделение, разложение целого на различные части, формы, ступени [5]. Дифференцированное обучение на уроках – актуальная проблема современной казахстанской школы. В преподавании предмета особое значение приобретает развитие интереса у каждого обучающегося. Учитель находится в постоянном поиске – как заинтересовать класс и сделать обучение радостным, как предупредить отставание слабых обучающихся, добиться успеваемости каждого?

Благодаря переводу Клименко Е.С мы познакомились с положениями Томлинсон К., который в 2005 году писал: «Дифференцированное обучение» – это философия обучения, подразумевающая, что обучающиеся лучше всего учатся, когда их учителя эффективно учитывают различия в уровнях готовности обучающихся, их интересах и предпочтениях в обучении. Томлинсон определяет дифференциацию как адаптивное обучение к потребностям обучающихся. В дифференцированном классе детям согласно их потребностям, особенностям и уровню предлагаются различные пути для усвоения содержания обучения, процесса осмысления и развития. Таким образом, каждый ребенок может достичь успеха. Прежде чем дифференцировать обучение в классе, учитель должен узнать особенности и потребности, а также образовательный уровень каждого обучающегося[6].

Вайнштейн (2002) показал, что обучающиеся знают, когда с ними обращаются по-разному в классе из-за ожиданий учителей, и они достаточно точны в информировании о том, когда учителя отдают предпочтения некоторым обучающимся по сравнению с другими с более высокими ожиданиями Хэтти(2012)[5]. «Эффект обучения зависит не только от его содержания, но и от индивидуальных особенностей личности обучающихся» писала известный психолог Н.А. Мечинская [8].

Российские исследователи Кашканова Л.З., И.П. Подласый говорят, что дифференцированное обучение – это максимальный учёт возможностей и запросов детей. Каждый ребёнок имеет свои индивидуальные особенности, возникновение которых связано с тем, что каждый человек проходит свой особый путь развития, приобретая на нём различные типологические особенности высшей нервной деятельности, которые влияют на своеобразие ощущений, восприятия, мышления, памяти, воображения, особенности интересов, склонностей, способностей, темперамента, характера личности. Индивидуальные особенности влияют на развитие личности. Ими в значительной мере обусловлено формирование всех качеств[9]. Другой российский ученый Г.К.Селевко рассматривает дифференцированное обучение как форму организации учебно-воспитательного процесса, при которой учитель работает с группой обучающихся, составленной с учётом наличия у них каких-либо значимых для учебного процесса общих качеств[10]. Вместе с тем, труды

Каменского, Песталоцци, Дистервега главный фактор успешного обучения видели в собственной учебной деятельности, собственных напряжений и собственных усилий. Поэтому, не смотря на любые методы и приемы обучения важным и главным все таки является собственные усилия обучающегося. В этой же работе приведена цитата В.А. Крутецкого, который говорит, что дифференцирование – это деление на условные группы в соответствии с темпом продвижения, индивидуализация классных и домашних заданий и требований к их выполнению, вовлечение их в кружки и т.п.

В процессе обучения знания усваиваются индивидуально каждым обучающимся и процесс усвоения знаний может быть не одинаков у детей разных групп и классов. Поэтому организация дифференцированного обучения детей обеспечивает возможность понимания учебного материала каждым учеником. Основными способами изучения индивидуальных особенностей обучающихся являются планомерные систематические наблюдения за обучающимся, индивидуальные и групповые беседы на заранее намеченную тему, дополнительные учебные задачи и анализ способов рассуждений обучающегося, специальные задачи. Главное же заключается в правильном подборе методик обучения для обучающихся с разным уровнем знаний.

Напомним, главная цель для малокомплектной школы – использовать технологии уровневой дифференциации. Обучение каждого сельского обучающегося на уровне его способностей и дает возможность реализовать его личностный потенциал, получить максимальные знания по способностям: способствовать умственному, нравственному, эмоциональному и физическому развитию личности, всемерно раскрывать ее творческие возможности, формировать основанное на общечеловеческих ценностях мировоззрение, гуманистические отношения, обеспечивать разнообразные условия для расцвета индивидуальности ребенка с учетом его возрастных особенностей.

Задачи:

- раскрыть сущность, цели и формы дифференцированного обучения;
- проанализировать текущее состояние использования дифференцированного подхода учителями методом анкетирования;
- определить особенности составления дифференцированных заданий в 10-11 классах МКШ психолого-педагогические основы и критерии дифференцированного обучения;
- рассмотреть методы организации дифференцированного задания для оценивания учебных достижений обучающихся по предметам с учетом направления и профиля обучения 10-11 классов МКШ.

Учителю сельской малокомплектной школы зачастую приходится работать с обучающимися, которые совершенно не подготовлены к школе, то есть обучающиеся, имеющие равные стартовые возможности, но при этом разные способности. По этой причине обучение должно проводиться соответственно способностям и возможностям ребенка, т.е. применяться дифференцированное обучение.

Школа обучает детей с разным уровнем развития, и так как массовая школа не в состоянии предложить каждому школьнику индивидуальную учебную программу, наши учителя ищут модели обучения, которые могут обеспечить развитие личности с учетом индивидуальных психологических и интеллектуальных возможностей. Школы поэтапно перешли на обновленные программы, с акцентом на навыки широкого спектра: функционального и творческого применения знаний, критического мышления, проведения исследовательских работ, использования ИКТ, применения различных способов коммуникации, умения работать в группе и индивидуально, решение проблем и принятие решений. Малокомплектная школа призвана решать те же задачи и прививать те же навыки.

В малокомплектной сельской школе классы формируются по возрастному принципу без учёта уровня подготовки и их индивидуальных способностей, поэтому обучающиеся одного и того же класса для выполнения задания могут потратить от 5 до 20 и более минут. Одни обучающиеся имеют высокий интеллект развития, другие не имеют широких интеллектуальных возможностей. Всё это может вызвать отставание у обучающегося в усвоении программного материала, а также потерю интереса к знаниям. Это приводит к неуспеваемости. Сильный ученик в это время вынужден работать не в полную силу, т.к. уровень знаний рассчитан на среднего обучающегося, он привыкает к легкости выполнения учебных заданий и первые трудности приводит к неуверенности. Поэтому для достижения положительной успеваемости каждым обучающимся необходимо применить дифференцированного подхода в обучении. Эффективность усвоения обучающимися приемов умственной деятельности зависит не только от качества, но и от индивидуально - психологических особенностей детей, от их способности к обучению.

Обучение в малокомплектной школе имеет свои плюсы: это маленькая наполняемость класса, соответственно учитель может больше внимания уделять каждому обучающемуся, осуществлять индивидуальный подход, определяя его зону пробелов и зону ближайшего развития, осуществлять всевозможный скафолдинг.

Дифференцированный подход в обучении даёт положительные результаты: в первую очередь – уменьшается нагрузка на обучающихся, которым трудно учиться в рамках обычной программы, во-вторых, решается проблема неуспеваемости, каждый учится так, как может и от этого в классе улучшается психологический климат. Для каждого ученика становится реальностью усвоение образовательного минимума, достижение своей жизненной цели.

Каждый класс можно разделить, если не на группы, то на несколько пар, учитывая особенности малой наполняемости сельских малокомплектных школ – с высокими, средними, низкими учебными возможностями. Для обучающихся, которые имеют достаточный объём знаний и высокий уровень познавательной активности подбираются задания высокой сложности, требующие самостоятельное нахождение решений данной задачи.

Обучающиеся, которые имеют определённый объём знаний и средний уровень познавательной активности выполняют задания и при затруднении обращаются к справочникам. Обучающиеся с низкими учебными способностями, которые не только плохо читают, но затрудняются выделить главное, дают задания, для выполнения которых требуются элементарные задания по предмету, могут использовать вспомогательные таблицы, опоры, схемы, но данные задания развивают интерес обучающегося к предмету.

Например, обучающиеся первой группы имеют пробелы в знаниях программного материала, искажают содержание теорем в применении их к решению задач, самостоятельно могут решить задачи в один-два шага, не умеют вести поиск решения. Эта общая характеристика не исключает различных индивидуальных особенностей обучающихся, входящих в первую группу. Здесь могут быть обучающиеся, имеющие пробелы в знаниях и отставание в развитии вследствие частых пропусков уроков по болезни, в силу плохой систематической подготовки к урокам. Вместе с тем эту группу составляют обучающиеся, относящиеся к разным уровням, обучаемости. Те из них, кто имеет высокий уровень обучаемости, после ликвидации пробелов в знаниях и при соответствующем обучении обычно быстро переходят на более высокий уровень развития.

Обучающиеся второй группы имеют достаточные знания программного материала, могут применять их при решении стандартных задач. Затрудняются при переходе к решению нового типа, но овладев методами их решения, справляются с решением аналогичных задач. У этих обучающихся не сформированы эвристические приемы мышления.

Третью группу составляют обучающиеся, которые могут сводить сложную задачу к цепочке простых подзадач, выдвигать и обосновывать гипотезы в процессе поиска решения задач, переносить прежние знания в новые условия. Знания уровень сформированной у обучающихся умений по решению различных задач позволяет при подготовке к уроку заранее спланировать все виды дифференцированного воздействия, подобрать задачи, продумать формы помощи для каждой группы обучающихся.

Разноуровневые задания, составленные с учетом возможностей обучающихся, создают в классе благоприятный психологический климат. У ребят возникает чувство удовлетворения после каждого верно выполненного задания. Успех, испытанный в результате преодоления трудностей, дает мощный импульс повышению познавательной активности. У обучающихся, в том числе и у слабых, появляется уверенность в своих силах. Все это способствует активизации мыслительной деятельности обучающихся, создает положительную мотивацию к учению.

Дифференцированный подход может осуществляться на определенных этапах урока. Так, на этапе введения нового понятия, свойства, алгоритма работа ведется со всем классом, без деления его на группы. Но после того как несколько упражнений выполнено на доске, обучающиеся приступают к дифференцированной самостоятельной работе. Для этого учителю

рекомендуется иметь и постоянно пополнять свою предметную копилку различной литературой, дидактическим материалом, содержащим разноуровневые задания. Подача материала так же имеет важное значение, необходимо заинтересовать их и получить наивысший результат.

Опыт доказывает, что дифференцированный подход для обучающихся и является наиболее эффективной формой индивидуализации учебного процесса, обеспечивающего максимально благоприятные условия для ребенка (при подборе соответствующего уровня, сложности учебного материала, соблюдение дидактических принципов доступности, посильности).

Цели дифференцированного обучения: организовать учебный процесс на основе учета индивидуальных особенностей личности, т.е. на уровне его возможностей и способностей.

Основная задача: увидеть индивидуальность обучающегося и сохранить ее, помочь ему поверить в свои силы, обеспечить его максимальное развитие.

Обучающиеся, обучающиеся по одной учебной программе и в одном классе, могут по-разному воспринимать и изучать учебные материалы. Так как способности, уровни знаний обучающихся в классе разные, появляется необходимость поиска эффективных способов обучения с помощью дифференцированного обучения. В ходе дифференцированного обучения обучающимся дается возможность самим выбирать уровень сложности и объем учебных материалов в связи со своими познавательными потребностями, способностями и проявлением интереса. Дифференцированное обучение дает возможность увеличить эффективность обучения.

Существуют семь общепринятых способов общеклассной дифференциации.

Задание -сюда входят задания для обучающихся с различным уровнем знаний;

выполнение различных схем или упражнений и заданий по необходимости обучающихся (нужна ли помощь или надо давать сложные задания); использование карточки с заданиями с постепенно повышающейся сложностью.

Источники -некоторые обучающиеся могут работать с более сложными источниками, чем их одноклассники; диапазон источников колеблется от текстов, которые могут служить основанием для обсуждений до текстов, разъясняющими наиболее трудные слова и важные идеи; также могут быть использованы источники, вышедшие из печати и электронные источники; это отражает наиболее масштабный объем применения материала.

Темп -некоторые обучающиеся работают быстрее остальных; можно использовать дополнительные задания для учеников, требующих применения дополнительных сил; дается небольшое количество времени обучающимся, которые нуждаются в помощи при объяснении основных задач.

Заключение -даже если все обучающиеся выполняют одно и то же задание, их результаты будут разными; учитель дает задание, однако обучающиеся отвечают в зависимости от своих сильных и слабых сторон, чем

работать в направлении единственного «правильного» ответа; давая направленные указания всем обучающимся, необходимо убедиться в том, что каждый из них осознал, что от себя ожидает.

Диалог и оказание поддержки - некоторым обучающимся потребуется подробная и конкретная помощь в ходе выполнения задания; учитель может задать предварительно подготовленные вопросы для того, чтобы обучающиеся поразмышляли и для получения их ответов. Поддержка словами и мотивация также играют важную роль при применении этого способа.

Оценивание - обучающиеся оцениваются постоянно, таким образом, и другие виды педагогической деятельности и дифференциации могут постоянно корректироваться по необходимости; педагогическая деятельность должна быть универсальным процессом, определяющим сферы, нуждающиеся в успешности, улучшении, коррекции. Лишь тогда мы сможем продвинуться с преподавания предмета до обучения обучающегося.

Классификация - существует много полезных способов в формировании групп по предположительным задачам обучения: обучающиеся с похожими интересами (например, уровень сложности и уровень поддержки); обучающиеся с разными требованиями; группы Джигсо; группы, разделяющиеся по профессиональным навыкам или экспертная группа;

Дифференциация обучения - это организация учебного процесса, при которой учитываются индивидуально-типологические особенности личности (способности общие и специальные, уровень развития, интересы, психофизиологические свойства нервной системы и т.д.), характеризуется созданием групп обучающихся, в которых содержание образования, методы обучения, организационные формы различаются.

Известно, что существует **внешняя и внутренняя дифференциация**.

Внешняя дифференциация с учетом потребностей и возможностей обучающихся обеспечивается путем открытия специализированных школ, классов, обучающихся по специальным учебным программам. Открытие лицейских и гимназических, инклюзивных классов – результат внешней дифференциации. Из-за невозможности осуществления внешней дифференциации, остановимся на внутриклассной дифференциации. Так как класс комплектуется из детей разного уровня развития, неизбежно возникает необходимость дифференцированного подхода при разноуровневом обучении. Безусловно, что важным аспектом в развитии личности, является осуществление индивидуального и дифференцированного подхода к обучающимся в педагогическом процессе, так как именно он предполагает раннее выявление склонностей и способностей детей, создание условий для развития личности.

Внутриклассная дифференциация в школе существует издавна, является основным путем осуществления индивидуализации обучения, поэтому обучение детей, разных не только по уровню подготовки, но даже по учебным возможностям, пожалуй, самая сложная задача, стоящая перед учителем. И решить ее невозможно без индивидуального подхода к обучению. Уровневая

дифференциация позволяет работать как с отдельными обучающимися, так и с группами, в котором происходит развитие личности. Ее характерными чертами являются: открытость требований, предоставление обучающимся возможности самим выбирать усвоения материала и переходить с одного уровня на другой. Система работы учителя по этой технологии включает в себя различные ступени:

- ✓ Выявление стартовой информированности и мотивации к обучению в школе;
- ✓ Ликвидацию пробелов в знаниях;
- ✓ Устранение причин неуспеваемости;
- ✓ Формирование интереса и мотивация к учебе;
- ✓ Дифференцирование (по степени трудности) учебных задач и оценок деятельности ученика

Внутренняя дифференциация предполагает условное деление класса:

- ✓ по уровню умственного развития (уровню достижений);
- ✓ по личностно-психологическим типам (типу мышления, акцентуации характера, темпераменту, темпу работы и т.д.).

Внутренняя дифференциация (дифференциация учебной работы). Предполагает организацию работы внутри класса по группам обучающихся, отличающихся одними и теми же более или менее устойчивыми индивидуальными особенностями.

Организация учителем внутриклассной дифференциации включает несколько этапов:

1. Определение критериев, в соответствии с которыми создаются группы обучающихся для дифференцированной работы.
2. Проведение диагностики на основе выбранных критериев.
3. Распределение обучающихся по группам с учетом результатов диагностики.
4. Определение способов дифференциации, разработка дифференцированных заданий для выделенных групп обучающихся.
5. Реализация дифференцированного подхода к обучающимся на различных этапах урока.
6. Диагностический контроль за результатами работы обучающихся, в соответствии с которым могут изменяться состав группы и характер дифференцированных заданий.

Рассмотрим каждый этап внутриклассной дифференциации.

Определение критериев дифференциации.

Большинство школьных классов являются разноуровневыми, поскольку дети не отбираются в них специально по какому-либо критерию. Педагоги обычно выделяют в таких классах группы, называя про себя их «сильные», «средние» и «слабые» обучающиеся. При этом одни педагоги считают главным критерием деления на группы успеваемость обучающихся, другие – способности обучающихся.

Выделим основные критерии деления обучающихся на группы, которые целесообразно использовать в классах.

1. Г о т о в н о с т ь к о б у ч е н и ю.

Этот критерий используется для деления на группы детей, важно учитывать как предметную готовность, то есть наличие определенных знаний и умений, так и психологическую готовность.

2. О б у ч е н н о с т ь.

«Обученность – это те характеристики психического развития ребенка, которые сложились в результате всего предыдущего хода обучения, это определенный итог предыдущего обучения прошлого опыта»[5].

1. Обученность включает «как наличный, имеющийся к сегодняшнему дню запас знаний, так и сложившиеся способы и приемы их приобретения (умение учиться). Все это вместе взятое составляет то, чему ребенка обучили»[5].

Умение учиться связано с уровнем сформированности различных компонентов учебной деятельности.

Для изучения состояния знаний учителю важно определить, чего именно в знаниях обучающегося не хватает, какого уровня усвоения знаний он достиг, каковы качества знаний.

В практической деятельности удобно ориентироваться на следующие уровни усвоения знаний:

- нулевой уровень – узнавание;
- первый уровень – репродукция (воспроизведение) знаний;
- второй уровень – применение знаний в знакомой ситуации;
- третий уровень – применение знаний в измененной и новой ситуации.

Важно также учитывать, какого этапа развития навыка или умения достиг обучающийся.

Выделяют четыре этапа развития навыка[5]:

- *Ознакомительный (ориентировочный)* этап – ознакомление с приемами выполнения действия, общее осмысливание действий и их представление, то есть общая ориентация в задании.

- *Аналитический (подготовительный)* этап – овладение отдельными элементами действия, анализ способов их выполнения. Для этого этапа характерно сознательное, но неумелое выполнение действия.

- *Синтетический (стандартизирующий)* этап – сочетание и объединение отдельных элементов в единое целое, автоматизация элементов действия.

- *Варьирующий (ситуативный)* этап – овладение произвольным регулированием характера действия. Достигается гибкое, целесообразное выполнение действия, пластическая приспособляемость действия к ситуации.

3. Обучаемость.

- преобразование данного математического объекта в новый;
- исследовательские задания;
- выполнение задания разными способами, поиск наиболее рационального способа решения;

- самостоятельное составление задач, математических выражений и т. д., то есть создание нового продукта;
- нестандартные задачи и задания.

Во всех этих дифференцированных работах обучающимся второй и третьей групп необходимо выйти на обобщение способа действия (способа сравнения чисел, способа вычисления), то есть им предлагается задание более высокого теоретического уровня.

Задачи с буквенными данными более трудны для младших обучающихся, поскольку они не дают возможности ориентироваться на числовые данные при выборе арифметических действий.

Дифференциация заданий по объему учебного материала.

Дифференциация заданий по объему учебного материала предполагает, что часть обучающихся выполняет кроме основного задания еще и дополнительные.

В качестве дополнительного обычно предлагается задание, аналогичное основному, однотипное с ним.

Например, основное задание: найти значения выражений в трех столбиках. Дополнительное задание: два столбика выражений на тот же вычислительный прием.

Необходимость использования дифференциации заданий по объему обусловлена разным темпом работы обучающихся. Медлительные дети, а также дети с низким уровнем обучаемости обычно не успевают полностью выполнить самостоятельную работу к моменту ее фронтальной проверки в классе, поэтому им требуется дополнительное время на выполнение задания.

Но это время должно проходить с пользой для остальных детей, которым и дается дополнительное задание. Обычно оно выполняется по их желанию, но учитель специально стимулирует обучающихся, чтобы они захотели делать необязательную для них работу. В качестве стимулов используются различные поощрения.

Как правило, дифференциацию заданий по объему учителя сочетают с другими способами дифференциации. Например, в качестве дополнительных предлагаются творческие упражнения или более трудные.

Дополнительные задания можно индивидуализировать, к примеру, предложить их обучающимся в виде индивидуальных карточек или перфокарт. Можно подобрать упражнения из альтернативных учебников или тетрадей с печатной основой. Если дополнительное задание дается группе обучающихся, то его подбирают из основного учебника или записывают на доске.

В качестве дополнительных могут предлагаться репродуктивные или продуктивные задания, не связанные по содержанию с основным.

Схематично представлены наиболее распространенные типы индивидуальных дополнительных заданий.

Педагог может подобрать несколько дополнительных заданий разного типа и предложить их обучающимся на выбор.

Другим вариантом дифференциации является подбор нескольких взаимосвязанных заданий нарастающей трудности. Обычно наиболее трудные задания выполняют самые сильные обучающиеся, которые за отведенное время успевают сделать наибольшее количество упражнений.

Применение на уроках дифференциации по объему материала требует ознакомления обучающихся с определенными правилами организации работы.

Правила организации работы по выполнению дополнительных заданий:

- не приступайте к выполнению дополнительного задания, пока не проверите основное задание;
- дополнительное задание не является обязательным, поэтому можно выполнить его частично, не полностью;
- если в классе проводится проверка основного задания, то следует отложить выполнение дополнительного задания и работать вместе с учителем;
- к выполнению дополнительного задания можно вернуться на других этапах урока.

Для выполнения дополнительных заданий целесообразно использовать специальные тетради или отдельные листы, карточки. Это позволит упорядочить записи решений.

Дифференциация работы по степени самостоятельности обучающихся.

Дифференциация работы по степени самостоятельности проявляется на организационном, а не на содержательном уровне, то есть не предполагается различий в учебных заданиях для разных групп обучающихся. Все обучающиеся выполняют одинаковые упражнения, но одни это делают под руководством учителя, а другие – самостоятельно.

Обычно работа строится следующим образом. На ориентировочном этапе обучающиеся знакомятся с заданием, уясняют его смысл и правила оформления. После этого часть детей, чаще всего это третья группа (обучающихся с высоким уровнем обучаемости и обученности), приступает к самостоятельному выполнению задания. Остальные с помощью учителя анализируют способ решения или предложенный образец, фронтально выполняют часть упражнения. Как правило, этого бывает достаточно, чтобы вторая группа детей (обучающихся со средним уровнем обучаемости и обученности) начала работать самостоятельно. Те обучающиеся, которые испытывают затруднения, чаще всего это первая группа (обучающихся с низким уровнем обучаемости), все задание полностью выполняют под руководством учителя. Этап проверки может быть проведен индивидуально, в парах или малых группах.

Таким образом, степень самостоятельности обучающихся различна. Для третьей группы предусмотрена самостоятельная работа, для второй – полусамостоятельная, для первой – фронтальная работа под руководством учителя. При этом обучающиеся сами определяют, на каком этапе им следует приступить к самостоятельному выполнению задания. При необходимости они могут в любой момент вернуться к работе под руководством учителя.

Схематически дифференциацию по степени самостоятельности можно представить так:

Данная технология позволяет сделать учебный процесс более эффективным. Дифференцированное обучение требует от учителей изучения индивидуальных способностей и учебных возможностей (уровень развития внимания, мышления, памяти и т.д.) обучающихся, диагностики их уровня знаний и умений по определенному предмету, что дает возможность осуществлять дальнейшую индивидуализацию с целью достижения коррекционного эффекта. Диагностика учебных возможностей, которую провели специалисты, дополняет картину. В целях реализации технологии разноуровневого обучения проводилась диагностика познавательных процессов каждого ученика на протяжении всего обучения в школе. Внедрение дифференцированного обучения, потребовало от психологов построения системы психодиагностики в школе, которая позволила с большей степенью достоверности определить уровень развития конкретного ребенка.

Актуальность проблемы развития личности в рамках обновления содержания среднего образования заключается в удовлетворении образовательных потребностей обучающихся разных категорий, возможностей и способностей. Дифференцированный процесс обучения — это широкое использование различных форм, методов обучения и организации учебной деятельности на основе результатов психолого-педагогической диагностики учебных возможностей, склонностей, способностей обучающихся. Использование этих форм и методов, одним из которых является уровневая дифференциация, основываясь на индивидуальных особенностях обучаемых, создаются благоприятные условия для развития личности в личностно-ориентированном образовательном процессе.

Отсюда следует:

- построение дифференцированного процесса обучения невозможно без учета индивидуальности каждого обучающегося как личности и присущим только его личностным особенностям;
- обучение, основанное на уровневой дифференциации, не является целью, это средство развития личностных особенностей как индивидуальности;
- только раскрывая индивидуальные особенности каждого обучающегося в развитии, т.е. в дифференцированном процессе обучения, можно обеспечить осуществление личностно-ориентированного процесса обучения.

Основная задача дифференцированной организации учебной деятельности - раскрыть в старших классах - индивидуальность, помочь им

развиться, устояться, проявиться, обрести избирательность и устойчивость к социальным воздействиям. Дифференцированное обучение сводится к выявлению и к максимальному развитию задатков и способностей каждого обучающегося. Существенно важно, что при этом, общий уровень образования в средней школе должен быть одинаков для всех.

Развитие личности обучающегося в условиях дифференцированного обучения в личностно-ориентированном образовании ставит своей целью обеспечить обучающимся свободный выбор обучения на вариативной основе дифференцированного подхода индивидуальных особенностей личности на основе государственного образовательного стандарта образования, выведенного на смысловой уровень.

Применение дифференцированного подхода на различных этапах учебного процесса в конечном итоге направлено на овладение всеми обучающимися определенным программным минимумом знаний, умений и навыков.

Дифференциация обучения и воспитания основана на различии особенностей личности обучающегося, его способностей, интересов, склонностей, готовности к образованию. Она должна быть гибкой и подвижной, позволяющей учителю в процессе обучения подходить индивидуально к каждому ученику и способствовать общей активизации класса. Постоянное осуществление на всех этапах учебного процесса «единства требований» ко всем обучающимся без учета особенностей их индивидуально-психологического развития тормозит их нормальное обучение, становится причиной отсутствия учебных интересов.

Дифференцированная организация учебной деятельности с одной стороны учитывает уровень умственного развития, психологические особенности обучающихся, абстрактно-логический тип мышления. С другой стороны - во внимание принимается индивидуальные запросы личности, ее возможности и интересы в конкретной образовательной области. При дифференцированной организации учебной деятельности эти две стороны пересекаются.

Ее осуществление в личностно-ориентированном образовании потребует:

- изучение индивидуальных особенностей и учебных возможностей обучающихся;
- определение критериев деления обучающихся на группы;
- умение совершенствовать способности и навыки обучающихся при индивидуальном руководстве;
- умение анализировать их работу, подмечая сдвиги и трудности;
- перспективное планирование деятельности обучающихся (индивидуальное и групповое) направленное на руководство учебным процессом;
- умение заменить малоэффективные приемы дифференциации руководства учением более рациональными [14].

Нельзя сказать, что дифференциация возникла здесь и сейчас. Требование учитывать индивидуальные особенности обучающихся в процессе обучения – давняя традиция. Необходимость этого очевидна, ведь обучающихся по разным показателям в значительной мере отличаются друг от друга. Это требование находит отражение в педагогической теории под названием принципа дифференцированного подхода.

Одна из главных задач воспитания подрастающего поколения – формирование самостоятельности мышления, подготовка к творческой деятельности. Это требование времени, социальная задача, которую решать призвана прежде всего школа.

Один из наиболее актуальных вопросов сегодняшнего дня – качественное усвоение программного материала всеми обучающимися. Самостоятельное выполнение задания – самый надежный показатель качества знаний, умений и навыков. При разработке вопроса об индивидуализации и дифференциации процесса обучения в старших классах необходимо исходить из основных направлений, по которым идет процесс совершенствования обучения в последние годы:

- усиление практической направленности учебно-воспитательного процесса;

- управление не только содержательной, но и операционной стороной учебной деятельности (например, какие действия и в какой последовательности нужно выполнять при решении орфографической, грамматической, речевой, арифметической задачи);

- формирование системы знаний и умений на основе усвоения обучающимся связей между понятиями, между умениями;

- воспитание в процессе обучения;

- системный подход к обучению;

- формирование умения учиться.

Принимая это во внимание, необходимо отчетливо представлять, в чем состоит развитие личности в условиях дифференцированного обучения, какие движущие силы определяют качественные изменения обучающихся, в структуре их личности, когда эти изменения происходят наиболее интенсивно и, разумеется, под влиянием каких внешних, социальных, педагогических и внутренних факторов. Понимание этих вопросов позволяет выявить как общие, так и индивидуальные тенденции в формировании личности, нарастание возрастных внутренних противоречий и избрать наиболее эффективные способы помощи обучающимся.

Предметная дифференциация - одна из форм дифференцированного обучения, обеспечивающая индивидуальность подхода в обучении. Предметная дифференциация в обучении способствует раннему выявлению склонностей обучающегося, впоследствии поможет выявить одаренность. Именно через дифференцированный подход, удовлетворение образовательных потребностей каждого обучающегося идет выявление одаренности по предмету.

Дифференциация обучения является в настоящее время одним из ключевых направлений обновления содержания среднего образования. Это определяется той ролью, которую играет дифференциация в реализации многообразия образовательных систем, развития индивидуализации обучения, способностей, познавательной активности обучающихся, нормализации их учебной нагрузки и т.д. Дифференциация содержания образования и образовательного процесса становится «...определяющим фактором ее демократизации и гуманизации, средством установления оптимальных соотношений между потребностями общества в образовательном потенциале его членов и личностной ориентацией каждого отдельного человека». Главным параметром дифференциации обучения и основанием индивидуального подхода к ребенку в этой научной школе являлся уровень успешности овладения учебным материалом. Данный подход требовал существенных изменений в организации классно-урочной формы обучения: одновременной работы учителя с разными группами обучающихся, разработки к каждому уроку заданий различной степени сложности, использования разных критериев оценок. Ряд исследований, проведенных в научной школе Л.В. Занкова, показал целесообразность такой формы дифференциации обучения. Однако она ограничена лишь одним параметром различий детей и может, вероятно, в известной мере удовлетворить потребности обучающегося начальной школы в комфортном положении в классе и доступном ему темпе продвижения в учебном материале[14].

С психолого-педагогической точки зрения цель дифференциации - индивидуализация обучения, основанная на создании оптимальных условий для выявления задатков, развития интересов и способностей каждого обучающегося. Важнейшим средством для достижения второй цели является предоставление обучающимся возможности выбора. С социальной точки зрения цель дифференциации - целенаправленное воздействие на формирование творческого, интеллектуального, профессионального потенциала общества, вызываемого на современном этапе развития общества стремлением к наиболее полному и рациональному использованию возможностей каждого члена общества в его взаимоотношениях с социумом. С дидактической точки зрения цель дифференциации - решение назревших проблем школ путем создания новой методической системы дифференцированного обучения обучающихся, основанной на принципиально иной мотивационной основе.

Личностно-ориентированная модель обучения, разрабатываемая в настоящее время в целом ряде психолого-педагогических, дидактических и методических исследованиях направлена на развитие умственных способностей обучающихся на основе максимального учета и использования индивидуальных особенностей их познавательной деятельности и мышления. Для этого можно использовать:

- выбор содержания обучения соответствующего уровня, но не ниже обязательного, за данного государственным стандартом;

- обоснованное сочетание дифференциации и интеграции, разработку структуры учебной деятельности обучающихся, максимально развивающей их способности, мотивацию, устремления;

- присвоение школьникам опыта деятельности различного типа - коммуникативной, когнитивной, трудовой, эстетической и др., учитывая, что в этом случае происходит воздействие на все сферы личности: когнитивную, волевою, социально-психологическую, деятельностно-практическую;

- создание благоприятных условий в социальном окружении.

Таким образом, развитие личности осуществляется при реализации активности ученика, его самостоятельности, инициативности.

Многочисленные наблюдения и беседы с учителями и руководителями малокомплектных школ Акмолинской, Северо-Казахстанской, Костанайской областей говорят об их весьма поверхностном представлении о сущности и формах дифференциации. Учителя постоянно говорят о важности учета в учебной работе индивидуальных различий обучающихся и в то же время затрудняются определить, в чем же проявляются эти различия и какие именно индивидуальные особенности обучающихся надо учитывать. Наличие обучающихся с различными типами мышления предъявляет особые требования к изложению учебного материала, оно должно быть не только информативным, доступным, но и эмоциональным, ярким, вызывающим у обучающихся определенные представления, ассоциации, зрительные образы. Наконец, обучающиеся одного и того же класса отличаются друг от друга высокой, средней и низкой обучаемостью. Думается, все сказанное достаточно убедительно говорит о широком разбросе индивидуальных различий обучающихся. И здесь возникает очень сложная проблема, как обыкновенному учителю учесть все это и сделать обучение оптимальным для каждого.

В чем же плюсы и минусы уровневой дифференциации?

Традиционные программы, учебные планы, учебники и дидактические средства, требования, методы и формы, являясь одинаковыми для всех обучающихся, отодвигают на задний план изучение и учет индивидуальных особенностей. Даже в сельских школах, где, казалось бы, есть идеальные возможности для этого, обучение все же строится с ориентацией на «среднего» ученика. А такая ориентация замедляет темп развития тех, кто пришел в школу значительно более развитым, чем их сверстники. Но в особенно тяжелые условия попадают обучающиеся с замедленным темпом развития. Решить эту проблему можно за счет внешней, в частности, уровневой дифференциации. Сегодня во многих школах страны уже в первом классе обучающихся распределяют по классам (потокам) возрастной нормы, ускоренного обучения, повышенного индивидуального внимания, коррекции, выравнивания. Правда, такой подход, особенно ранняя дифференциация, вызывает немало нареканий. Дети поступают в школу и начинают учиться, имея различную стартовую подготовку. А в условиях обучения в разнородной среде, то есть в классе, состоящем из сильных, средних и слабых обучающихся, где учитель волевым вынужден ориентироваться на «среднего» ученика, сдерживается

развитие сильных и возникают непреодолимые подчас трудности для слабых. Наблюдения показывают, что обучающиеся, не успевавшие в начальной школе, остаются такими и в течение всех школьных лет. Причина очевидна - они оказались «не в своей среде». Смысл уровневой дифференциации заключается в том, чтобы адаптировать учебный процесс к познавательным возможностям каждого ученика, предъявить соответствующие уровню его развития требования, программы, учебники, методы и формы обучения. Почти каждый ребенок идет в школу с большим желанием учиться, однако очень скоро у значительной части обучающихся это желание пропадает, учеба превращается в тяжелую повинность. Причина очевидна: им предложены такие условия обучения и предъявлены такие требования, которые превышают уровень их развития. Этого можно избежать, если с первых школьных лет каждый ребенок окажется в однородной среде, в которой он чувствует себя комфортно, а учеба сопровождается успехом. Проблему можно решить, только проводя комплексную диагностику, используя методики, дающие надежную информацию о психофизиологических особенностях обучающихся. Обычно такой работой занимается школьный психолог, однако используемые им психодиагностические методы не совсем надежны. Фиксируя, как правило, наличный уровень общего развития, они не дают долгосрочного диагноза, позволяющего оказывать своевременную помощь ученику. Здесь нужно участие врача, логопеда, дефектолога. При неквалифицированной диагностике есть опасность, что ребенка, которого до школы натаскали родители (научили читать, писать, считать), направят в класс возрастной нормы или ускоренного обучения, а имеющего высокую обучаемость, но недостаточно подготовленного к школе, определят в класс компенсирующего обучения.

Известно много случаев, подтверждающих подобную ошибку. Но предположим, что после тщательной и безошибочной психодиагностики обучающихся верно распределили по разноуровневым классам. Как быть с их дальнейшей судьбой? Есть ли надежный механизм, позволяющий отслеживать положительную динамику их развития, и по каким критериям они будут переводиться из класса одного уровня в другой? Ориентация только на результаты обучения (успеваемость), как уже давно доказали представители когнитивной психологии, не дает достаточных оснований для коррекционной работы. Да и кто будет заниматься ею? Традиционно диагностикой в школе занимается психолог. Но его помощь учителю носит эпизодический характер. Более того, любая диагностическая, коррекционная работа может быть эффективной, если она основана на ежедневных наблюдениях за обучающимся. А изучать обучающихся в повседневной деятельности может только учитель. Большинство из них, как известно, не владеет технологией диагностики. Педагоги больше доверяют своему опыту, интуиции, здравому смыслу, что явно недостаточно для эффективной работы в условиях разноуровневого обучения. Возникает важная задача: к традиционным функциям учителя - обучающей, организаторской, коммуникативной - добавить еще одну - психодиагностическую.

Дифференцированный подход предполагает использование на уроках и в домашней работе разноуровневых заданий, которые составляются учителем с учетом знаний и способностей обучающихся. Такие задания должны быть доступны обучающимся разного уровня подготовки, иначе может получиться так, что один ребенок будет усваивать программный материал легко, без затруднений, а другой – затрачивать все силы на постижение достаточно трудного для него материала. При этом один ребенок не найдет применения своим способностям, не будет тренировать себя на трудном для него материале, а у другого разовьется чувство неуверенности в своих силах. И в том и в другом случае у обучающихся угаснет интерес к обучению. Только дифференцированный подход позволяет сделать учебный процесс более плодотворным, интересным.

Навык самостоятельности в работе лучше формируется через дифференцированные задания с учетом индивидуальных особенностей обучающихся. Дифференцированный подход невозможен, если не соблюдается принцип обучения прогрессивными методами. Необходимо обучать детей на наивысшем уровне их познавательных возможностей. Следование данному принципу позволяет выявлять более способных учеников и создавать для них условия, благоприятные для их развития. Для обучающихся, испытывающих затруднения в обучении, дифференцированный подход способствует созданию условия для формирования базовых знаний на доступном для них уровне.

Сегодня в условиях массовой общеобразовательной школы необходимо создать предпосылки для оптимального развития тех детей, которые испытывают те или иные трудности в обучении. Это тем более важно, что пробелы в знаниях, образовавшиеся в начальный период обучения, как правило, приводят к стойкой неуспеваемости, развитию стойкой дезадаптации, потере учебной мотивации.

Внимательно наблюдая за обучающимися, можно прийти к выводу, что у одних – неустойчивое внимание, им трудно сосредоточиться на учебном материале, другие стремятся к механическому запоминанию правил, третьи – медлительны в работе. У одних обучающихся развита зрительная память, у других – слуховая, у третьих – рукодвигательная. На основе данного вывода главной задачей преподавания считать – изучение индивидуальных особенностей обучающихся и оказание им своевременной помощи, в понимании им работы над учебным материалом.

При дифференцированной работе преследуются цели: закрепление знаний умений и навыков, развитие мышления, формирование самостоятельности, самоконтроля.

Индивидуальные задания помогают восполнить недоработки в изучении материала отдельными учениками на уроке, удовлетворяют потребность в более глубоком освоении определенных разделов программы.

Главным методическим принципом дифференциации обучения считают четко продуманное сочетание фронтальных групповых и индивидуальных заданий в системе уроков по определенной теме.

В соответствии с дифференцированным подходом к обучению обучающихся, каждый обучающийся получает доступное задание (но не ниже уровня программы). Обучающиеся постоянно повышают уровень своих заданий. Выполнение более сложного варианта становится целью каждого ученика. Можно позволить обучающимся самим выбирать задание (легкое или более трудное). Это формирует соответствующую самооценку обучающимися своих возможностей. Такая работа имеет важное воспитательное значение, приучает к тщательному выполнению любого задания, поддерживает на должном уровне активность, формирует чувство самостоятельности и ответственности.

Суть дифференцированного подхода не в облегчении содержания материала, а в нахождении более простого пути, по которому ученик должен прийти к конечной цели, т.е. к самостоятельному выполнению задания. Такая дифференциация сводится к изменению характера инструкции для самостоятельной работы, т.е. в самостоятельную работу включаются подготовительные вопросы или упражнения, выполнение которых подводит к решению основного задания. Слабоуспевающий ученик в дополнение к заданию получает карточку с теоретической справкой, предписанием, алгоритмом действия, использование которой – помощь в таком опосредованном виде.

Таким образом, основное назначение дифференцированных заданий состоит в том, чтобы зная и учитывая индивидуальные отличия в учебных возможностях обучающихся, обеспечить каждому из них оптимальные условия для формирования познавательной деятельности в процессе учебной работы.

Формы дифференцированного обучения.

В настоящее время дифференцированное обучение осуществляется или во внешней, или во внутренней форме. В условиях малокомплектной школы, когда в период сессии обучающиеся магнитных школ приезжают на 10 дней в ресурсный центр опорной школы, четко прослеживается разный уровень подготовленности и уровня усвоения материала. В данном случае также необходимо использование дифференцированного подхода. Учитель магнитной школы в данном случае выступает в качестве ассистента педагога ресурсного центра, его помощь необходима в подготовке карточек и других материалов для осуществления внутренней уровневой дифференциации для удовлетворения образовательных потребностей обучающихся.

Бесспорно, что психодиагностическая работа начинается с комплексного обследования детей при поступлении их в школу. Из всего разнообразия тестовых методик приоритет был отдан методикам, предлагающим изучить уровень интеллекта по тестам Керна-Ирасека, Векслера, по корректурным пробам памяти, внимания, мышления. Смысл тестирования в том, чтобы получить по возможности, реальную и наглядную картину развития ребенка. Особенно актуально это сегодня, когда учитель определяет степень развития основных качеств умственной деятельности ученика. Выявление уровня сформированности психологических процессов у младших обучающихся,

позволит индивидуализировать или дифференцировать процесс обучения и оказать обучающемуся необходимую психолого-педагогическую поддержку.

Нельзя не отметить тот факт, что уровень готовности обучающихся к обучению в школе (учебному процессу) не одинаков и снижается с каждым годом. У одних он соответствует условиям успешности их дальнейшего обучения, у других едва достигает допустимого предела. Данные, полученные по всем тестам, позволяют построить индивидуальный профиль готовности ребенка к школе, на основе которого определяется его уровень развития. Организуя разноуровневое обучение, мы учитываем интеллектуальные способности детей и к завершению 9 класса они выходят на уровень возрастной нормы, это говорит о положительном влиянии разноуровневого обучения на развитие обучающихся.

Осуществляя дифференцированный подход, учителя руководствуются следующими требованиями:

- создание атмосферы, благоприятной для обучающихся;
- активно общаются с обучающимися, для того, чтобы учебный процесс был мотивирован; чтобы ученик учился согласно своим возможностям и способностям; чтобы имел представление о том, чего от него ждут;
- обучающимся различных уровней предлагается усвоить соответствующую их возможностям программу (каждому “взять” столько, сколько он может)[14].

Карточки-информаторы, включающие наряду с заданием ученику элементы дозированной помощи.

Альтернативные задания для добровольного выполнения.

Задания, содержание которых найдено обучающимся.

Задания, помогающие в овладении рациональными способами деятельности.

Разноуровневая дифференциация обучения широко применяется на разных этапах учебного процесса:

- ✓ изучение нового материала;
- ✓ дифференцированная домашняя работа;
- ✓ учет знаний на уроке;
- ✓ текущая проверка усвоения пройденного материала;
- ✓ самостоятельные и контрольные работы;
- ✓ организация работы над ошибками;
- ✓ уроки закрепления.

По результатам диагностирования класс делим по уровням:

1-ая группа, обучающиеся с высокими учебными способностями (ведут работу с материалом большей сложности, требующим умения применять знания в незнакомой ситуации и самостоятельно, творчески подходить к решению задач), возможностями, показателями успеваемости по определенным предметам, умеющие хорошо работать. Обучающиеся с уравновешенными процессами возбуждения и торможения. Они обладают устойчивым вниманием, при наблюдении вычленивают признаки предмета; в результате

наблюдения у них формируется первоначальное понятие. В ходе обучения успешно осваивают процессы обобщения, владеют большим словарным запасом.

2-ая группа, обучающихся со средними способностями (выполняет задание первой группы, но с помощью учителя по опорным схемам), показателями обучаемости, интеллектуальной работоспособностью, учебной мотивацией, интересом. Обучающиеся с преобладанием процессов возбуждения над процессами торможения не могут самостоятельно выделять признаки предмета, их представления бедны и отрывочны. Чтобы запомнить материал, им необходимы многократные повторения. Внешне их психические особенности проявляются в торопливости, эмоциональности, невнимательности и несообразительности. Для этих страшеклассников трудны задания на обобщение, так как уровень их аналитического мышления низок.

3-я группа, обучающихся с низкими учебными способностями (требуют точности в организации учебных заданий, большего количества тренировочных работ и дополнительных разъяснений нового на уроке), сформированности познавательного интереса, мотивации учения, показателями успеваемости, быстрой утомляемостью, с большими пробелами в знаниях, в игнорировании заданий. Обучающиеся попадают в разряд «слабых». Они медлительны, апатичны, не успевают за классом. При отсутствии индивидуального подхода к ним, они совершенно теряют интерес к учебе, отстают от класса, хотя на самом деле могут учиться успешно. Важно, что при дифференцированном процессе обучения возможен переход обучающихся из одной группы в другую, т.е. состав группы не закреплен навсегда. Переход обусловлен изменением в уровне развития ученика, способностью восполнения пробелов и повышением учебной направленности, выразившейся в интересе к получению знаний.

Состав групп позволяет нам адаптировать содержание учебных программ к возможностям конкретных обучающихся, помогает разработать педагогическую технологию, ориентированную на «зону ближайшего развития» каждого школьника, что в свою очередь, создает благоприятные условия для развития личности обучающихся, формирования положительной мотивации учения, адекватности самооценки. Выделение трех групп обучающихся в классе в значительной мере помогает учителям в подборе разноуровневых заданий для них. Каждое задание предполагает определенные цели и требования, так как гуманизация образования предполагает поворот школы к обучающимся, уважение его личности, запросов и интересов, создание, в первую очередь, максимально благоприятных условий для раскрытия и развития способностей обучающихся, полноценности их жизни, их профессионального самоопределения.

Современная педагогика богата целым арсеналом интерактивных подходов для организации дифференцированного обучения, среди которых можно выделить следующие:

- ✓ творческие задания;
- ✓ работа в малых группах;
- ✓ интерактивная экскурсия;
- ✓ видеоконференция;
- ✓ социально-психологический тренинг;
- ✓ фокус группа;
- ✓ метод портфолио;
- ✓ метод проектов;
- ✓ сократический диалог;
- ✓ метод «Займи позицию»;
- ✓ групповое обсуждение;
- ✓ метод «Дерево решений»;
- ✓ метод «Попс-формула» и др.

Творческие задания: под творческими заданиями понимаются такие задания, которые требуют от обучающегося не простого воспроизводства информации, а творчества, поскольку задания содержат больший или меньший элемент неизвестности и имеют, как правило, несколько подходов. Творческое задание составляет содержание, основу любого интерактивного метода. Творческое задание (особенно практическое и близкое к жизни) придает смысл обучению, мотивирует обучающегося. Неизвестность ответа и возможность найти свое собственное «правильное» решение, основанное на своем персональном опыте и опыте своего друга, позволяют создать фундамент для сотрудничества, самообучения, общения всех участников образовательного процесса, включая педагога.

Работа в малых группах — это одна из самых популярных стратегий, так как она дает всем обучающимся возможность участвовать в работе, практиковать навыки сотрудничества, межличностного общения (в частности, умение активно слушать, вырабатывать общее мнение, разрешать возникающие разногласия).

Интерактивная экскурсия

Занятие-экскурсия – это такая форма обучения, при которой обучающиеся воспринимают и усваивают знания на месте расположения изучаемых объектов (природы, предприятия, музеи, выставки, исторические места и памятники и т.д.) и непосредственного ознакомления с ними.

Главное преимущество виртуальных экскурсий – не покидая аудитории ознакомиться с объектами, расположенными за пределами кабинета, города и даже страны. Это повышает информативность и производительность учебной деятельности.

Входе экскурсии старшеклассники не только видят объекты, на основе которых раскрывается тема, слышат об этих объектах необходимую информацию, но и овладевают практическими навыками самостоятельного наблюдения и анализа.

Виртуальные экскурсии - это новый эффективный презентационный инструмент, с помощью которого возможна наглядная и увлекательная

демонстрация любого реального места широкой общественности – будь то страна, город, национальный парк, музей, курорт, производственный объект и т.д.

Видеоконференция

Методикой интерактивного занятия в форме видеоконференции является конференция. Визуализация и использование видеоконференцсвязи относится к использованию информационно- коммуникативных технологий в образовании.

Видеоконференцсвязь - это дву- или многосторонняя связь для передачи звука и изображения, которая может использоваться для всех типов совещаний, когда в дополнение к передаче звука необходима визуализация. Участники разделены географически, но все равно, могут видеть и слышать друг друга. Видеоконференции могут быть проведены между двумя или несколькими студиями как внутри страны, так и между разными странами. Многосторонние конференции часто координируется внешней организацией.

Формат видеоконференции раскрывает для участников новые возможности. Во-первых, не всегда есть возможность поехать в командировку на несколько дней в другой город, чтобы выступить на семинаре. Видеоконференция же позволяет выступить с докладом без затрат времени и сил на путешествие. Во-вторых, данный формат проведения встречи позволяет объединить участников не только из разных городов, но и из разных стран, что, безусловно, способствует обмену опытом.

Для успешного проведения видеоконференционных сеансов, необходима практическая и педагогическая подготовка. Докладчики и слушатели должны иметь возможность проанализировать обучение и дать конструктивную оценку проведения конференции.

Проведение видеоконференций в процессе обучения требует специальных знаний в области электронной педагогики. Поскольку видеоконференция предполагает интерактивное общение преподавателя с обучающимися, то электронная педагогика предъявляет особые требования к психолого-педагогической подготовки и организации самого учебного процесса как со стороны педагога, так и обучающегося. Поэтому в обучаемом классе обязательно должен находиться педагог (тьютор), который помогает организовывать процесс обучения в аудитории. Для организации учебного процесса в виде видеоконференции педагог должен быть подготовленным не только с методологической, но и с технической точки зрения, что требует знаний и умений работать с компьютером, с другими управляющими системами для переключения режима мониторов, различных приложений

Социально-психологический тренинг – это интерактивная форма обучения, целью которой является формирование недостающих поведенческих навыков и умений. Эта форма групповой работы позволяет работать с жизненными ситуациями. Тренинг как форма групповой работы позволяет использовать самые разнообразные интерактивные технологии. Активные групповые методы, применяемые в тренинге, составляют три блока:

- дискуссионные методы (групповая дискуссия, разбор ситуаций из практики, моделирование практических ситуаций, метод кейсов и др.); (см. раздел п. 2.1, 2.4)
- игровые методы (имитационные, деловые, ролевые игры, мозговой штурм и др.); (см. раздел п.2.2, 2.3)
- сенситивный тренинг (тренировка самопонимания, межличностной чувствительности, эмпатии к другим людям).

В ходе тренинга развивающаяся группа оказывает воздействие на каждого члена группы в трех плоскостях:

познавательный – участник группы осознает, как его привычное поведение и способы отношений позволяют разрешать ситуации, осмысливает причины своего поведения и понимает, как в дальнейшем более эффективно вести себя в подобных ситуациях;

эмоциональный – участник тренинга, поддержанный другими членами группы, осознает свои психологические защитные механизмы, корректирует отношения с другими, изменяет эмоциональное отношение к себе, и, как результат, повышается его самоуважение, стабилизируется самооценка;

поведенческий – участник группы вырабатывает адекватные ситуации, способы поведения.

Фокус-группа - это сообщество старшеклассников, объединенных в группы по каким-то тематическим группам, в результате чего в ходе групповой дискуссии продуцируются данные, имеющие качественный характер.

Фокус группы - наиболее распространенный метод качественного исследования. В фокус группах изучаются модели потребительского поведения, осуществляется поиск идей коммуникационных стратегий и тактик, идей позиционирования. Обычно в состав фокус группы входит 8-10 обучающихся, но специфика решаемых в ходе исследования задач может в отдельных случаях требовать участия 3-4 обучающихся (минигруппы) или 15-20 обучающихся (супергруппы).

Длительность фокус группы обычно не превышает 2 часов. Фокус группы проводятся в специально оборудованных помещениях, оснащенных записывающей аудио и видео техникой, совмещенных с комнатой для скрытого наблюдения за процессом дискуссии.

Фокус группы проводят опытные специалисты в области психологии, педагогики.

Метод Портфолио – один из тех методов, который растянут во времени, так как результат формируется к окончанию курса обучения, либо отдельной темы. Каждый обучающийся самостоятельно отслеживает и фиксирует результаты обучения, формируя из них своего рода учебную и творческую копилку.

П – позиция (в чем заключается точка зрения)	я считаю, что ...
--	-------------------

В связи с развитием информационно-коммуникационных технологий такая копилка формируется либо на сайте учебного заведения, либо в социальных сетях.

Метод проектов – выполнение индивидуального или группового творческого проекта, по какой – либо теме.

В данном методе обучающиеся:

- самостоятельно и охотно приобретают недостающие знания из разных источников;
- учатся пользоваться приобретенными знаниями для решения познавательных и практических задач;
- приобретают коммуникативные умения, работая в различных группах;
- развивают исследовательские умения (умения выявления проблем, сбора информации, наблюдения, проведения эксперимента, анализа, построения гипотез, общения);
- развивают системное мышление.

Сократический диалог - построен на задавании особым образом сформулированных, «наведенных» (но не наводящих) вопросов, он имеет давние традиции в преподавании.

Данная методика может использоваться в научно-исследовательской работе, в учебном процессе и в практической деятельности. Возможна также организация преподавания в форме отдельных самостоятельных тренингов.

Методика «Займи позицию»

1.Использование методики «займи позицию» позволяет выявить имеющиеся мнения, увидеть сторонников и противников той или иной позиции, начать аргументированное обсуждение вопроса.

2. Обсуждение начинается с постановки дискуссионного вопроса, т.е. вопроса, предполагающего противоположные, взаимоисключающие ответы (например, «Вы за или против отмены смертной казни?»).

3. Все участники, подумав над вопросом, подходят к одной из четырех табличек, размещенных в разных частях аудитории:

1. Абсолютно за
2. Абсолютно против
3. Скорее за
4. Скорее против
5. Полностью согласен
6. Полностью не согласен
7. Скорее согласен

8. Скорее не согласен

4. Заняв позицию, обучающиеся обмениваются мнениями по дискуссионной проблеме приводят аргументы в поддержку своей позиции.

5. Любой участник может свободно поменять позицию под влиянием убедительных аргументов.

Групповое обсуждение

1. Групповое обсуждение обучающихся какого-либо вопроса направлено на нахождение истины или достижение лучшего взаимопонимания. Групповые обсуждения способствуют лучшему усвоению изучаемого материала.

2. На первом этапе группового обсуждения перед обучающимися ставится проблема (например, правовой казус), выделяется определенное время, в течение которого обучающиеся должны подготовить аргументированный развернутый ответ.

3. Педагог может устанавливать определенные правила проведения группового обсуждения:

- задавать определенные рамки обсуждения (например, указать не менее 10 ошибок);
- ввести алгоритм выработки общего мнения;
- назначить лидера, руководящего ходом группового обсуждения и др.

4. На втором этапе группового обсуждения вырабатывается групповое решение обучающихся совместно с педагогом.

Методика «Дерево решений»

1. Использование методики «дерево решений» позволяет овладеть навыками выбора оптимального варианта решения, действия и т.п.

2. Построение «дерева решений» - практический способ оценить преимущества и недостатки различных вариантов. Дерево решений для трех вариантов может выглядеть следующим образом:

Проблема: ...

Вариант 1: ...		Вариант 2: ...		Вариант 3: ...	
Плюсы	Минусы	Плюсы	Минусы	Плюсы	Минусы

Методика «Попс-формула»

1. Использование методики «ПОПС - формула» позволяет помочь обучающимся аргументировать свою позицию в дискуссии.

2. Краткое выступление в соответствии с ПОПС - формулой состоит из четырех элементов:

Следовательно, одна из задач дифференциации обучения в общественном плане сводится к выявлению и максимальному развитию задатков и способностей. Существенно важно при этом, что общий уровень образования в средней школе должен быть одинаков.

Дифференциация в общем образовании может выполнять несколько функций:

- расширять содержание образования с учетом интересов, склонностей, способностей и профессиональных предпочтений обучающихся;
- обеспечивать углубленную подготовку обучающихся в интересующих их направлениях науки и практической деятельности;
- развивать учебную мотивацию;
- восстанавливать резервы личности обучающихся, временно утраченные по социально-педагогическим причинам;
- вооружать опытом творческой деятельности;
- формировать профессиональную направленность личности (профессиональные интересы, склонности, положительные установки);
- развивать общие и специальные способности.

Однако дифференциацию обучения нельзя рассматривать исключительно с позиций интересующихся определенным предметом и проявления особого интереса части обучающихся к нему. Дифференциация требует учета потребностей всех обучающихся в рамках определенного класса и предмета, не только сильных, но и тех, кому предмет дается с трудом или чьи интересы лежат в других областях.

В современной дидактике выделяется предметная дифференциация, направленная на выявление:

- предпочтений ученика к работе с материалом разного предметного содержания;
- интереса к его углубленному изучению;

-ориентация ученика к занятиям разными видами предметной (профессиональной) дифференциации.

Дифференциация затрагивает все компоненты методической системы обучения и все ступени школы. Она может проявляться в двух основных видах: - первая выражается в том, что, обучаясь в одном классе, по одной программе и учебнику, обучающихся могут усваивать материал на различных уровнях. Определяющим при этом является уровень обязательной подготовки. Его достижение свидетельствует о выполнении учеником минимально необходимых требований к усвоению содержания. На его основе формируются более высокие уровни овладения материалом. По отношению к этому виду дифференциации в последнее время получил распространение термин «уровневая дифференциация». Второй вид дифференциации - это дифференциация по содержанию. Она предполагает обучение разных групп обучающихся по программам, отличающимся глубиной изложения материала, объемом сведений и даже номенклатурой включенных вопросов. Этот вид дифференциации иногда называют профильной дифференциацией. Разновидностью профильного обучения является углубленное изучение математики, которое отличает достаточно продвинутый уровень математической подготовки, что позволяет добиваться высоких результатов. Одновременно высокий уровень учебных требований естественным образом ограничивает число обучающихся, охваченных этой формой обучения. Профильное же обучение является более демократичной и широкой формой фуракации школы на старшей ступени [19]. Оба вида дифференциации - уровневая и профильная - сосуществуют и взаимно дополняют друг друга на всех ступенях школьного образования, однако в разном удельном весе. В основной школе ведущим направлением дифференциации является уровневая, хотя она не теряет своего значения и в старших классах. На старшей ступени школы приоритет отдается разнообразным формам профильного изучения предметов. Вместе с тем дифференциация по содержанию может проявляться уже и в основной школе, где она осуществляется через систему кружковых занятий (во всех классах) и факультативных курсов в (VIII - IX классах). Эти формы предназначены для обучающихся, проявляющих повышенный интерес к предмету, имеющих желание и возможность работать больше отводимого расписанием времени. Технология предметной дифференциации строится на учете сложности и объема учебного материала (задания повышенной или пониженной сложности). Для предметной дифференциации разрабатываются факультативные курсы, программы прикладного, вариативного профиля, углубленное изучение предметных циклов.

2. Методические рекомендации по составлению дифференцированных заданий для оценивания учебных достижений обучающихся по предметам 10-11 классов МКС.

Новая реальность выдвигает новые требования к человеку. Он должен быть не просто умным, а креативным, обладать нестандартным мышлением, быть мобильным и динамичным, быстро осваивать все новое. Человеческий ресурс — залог развития национальной экономики. Поэтому сформировать такого индивидуума — задача обновленной системы образования Казахстана.

Это неизбежный процесс, обусловленный динамикой развития науки и техники, информационного пространства. Человек должен быть результативным, иметь возможность быстро менять профориентацию, быть готовым к освоению меняющихся технологий. Все это существенно изменило требования к школьному обучению и профессиональной подготовке в вузах. Эффективность индивидуума определяет не количество полученных им знаний, а разнообразие умений и навыков, которыми он овладел, и возможностями их применения.

Задача обновлённого образования – научить обучающихся применению полученных знаний на практике. В большинстве развитых стран аналогичные процессы в системе образования начались в конце 80-х годов прошлого века. К середине 90-х обновление, в целом, завершилось. В нашей стране переход на обновлённую программу завершается.

Основная задача старшей школы заключается в осуществлении профильного обучения по естественно-математическому и общественно-гуманитарному направлению и обеспечении академической подготовки обучающихся для поступления в высшие учебные заведения. Именно в старшей школе осуществляется более интенсивное и целенаправленное развитие учебных, коммуникативных, социальных, исследовательских навыков и умений решать проблемы. Происходит социальное, профессиональное и гражданское самоопределение обучающихся.

Обязательные предметы для обучающихся 10-11 классов

К общественно-гуманитарному направлению относятся русский язык, русская литература, казахский язык, казахская литература, иностранные языки. Каждому предмету уделяется от одного до трёх часов в неделю в зависимости от языка обучения.

Также есть 10 непрофильных предметов. Это технология (один час в неделю), алгебра и начало анализа (три часа в неделю), геометрия (час в неделю), информатика (час в неделю), биология (час в неделю), география (час в неделю), физика (час в неделю), химия (час в неделю), физическая культура (три часа в неделю), а также час в неделю начальной военной подготовки (НВП).

Для естественно-математического направления предусмотрены такие профильные предметы, как алгебра и начало анализа (три часа в неделю),

геометрия (два часа в неделю), информатика (час в неделю), биология (два часа в неделю), география (два часа в неделю), физика (три часа в неделю), а также химия (два часа в неделю).

Таким непрофильным предметам, как казахский язык, казахская литература, русский язык, русская литература, иностранный язык, уделяется от одного до четырёх часов в неделю в зависимости от языка обучения. Также есть история Казахстана (два часа в неделю), всемирная история (час в неделю), самопознание (час в неделю), технология (час в неделю), физическая культура (три часа в неделю), НВП (час в неделю), а также человек, общество, право (час в неделю).

Для того чтобы спланировать эффективный и соответствующий потребностям обучающихся процесс формативного оценивания, учителю предоставляется возможность самостоятельно определять форму, содержание и частоту, а также инструменты формативного оценивания. Учителю необходимо включить в процессы обучения и формативного оценивания все цели обучения согласно учебной программе.

Для самостоятельной разработки заданий формативного оценивания учителю рекомендуется:

- изучить учебную программу, учебный план и провести анализ целей обучения;
- составить критерии оценивания на основе целей обучения согласно учебной программе;
- распределить критерии оценивания по уровням мыслительных навыков для обеспечения дифференцированного подхода в составлении заданий;
- разработать задание в соответствии с критериями оценивания и уровнями мыслительных навыков;
- составить к заданию дескрипторы, которые описывают основные этапы его выполнения.

Ожидаемые учебные результаты – это система целей образования долгосрочного характера, установленных для каждой образовательной области. Они являются планируемыми конечными «продуктами» обучения, представленные в обобщенном виде для всех уровней среднего образования. Ожидаемые учебные результаты служат основой для разработки учебных программ по предметам. В учебных программах эти обобщенные ожидаемые результаты конкретизируются в цели обучения данному предмету по классам и по каждому разделу, образуя многоуровневую систему целей обучения. Система ожидаемых результатов создает возможность поэтапного продвижения обучающихся к долгосрочным целям образования на «выходе» из школы. Для этого обучающимся необходимо достичь ожидаемые результаты, спланированные на долгосрочный, среднесрочный и краткосрочный (конкретного урока) периоды обучения по предмету.

Основными задачами общего среднего образования являются:

1. Осуществление обучения по естественно-математическому, общественно-гуманитарному направлениям на основе сочетания обязательных учебных предметов и учебных предметов по выбору.
2. Обеспечение академической подготовки обучающихся для поступления в высшие учебные заведения.
3. Содействие профессиональному самоопределению выпускников соответственно их интересами способностям.

Цель общего среднего образования - созданию образовательного пространства, благоприятного для обеспечения академической подготовки обучающихся к продолжению образования в вузе и профессионального самоопределения на основе развития навыков широкого спектра:

- функциональное и творческое применение знаний;
- критическое мышление;
- проведение исследовательских работ;
- использование информационно-коммуникационных технологий;
- применение различных способов коммуникации;
- умение работать в группе и индивидуально;
- решение проблем и принятие решений.

Требования к максимальному объему учебной нагрузки обучающихся

1. Максимальный объем недельной учебной нагрузки обучающихся на уровне общего среднего образования составляет в каждом классе не более 39 часов в неделю.

2. Общий объему учебной нагрузки обучающихся, составляющий инвариантный и вариативный компоненты, а также недельная и годовая учебная нагрузка по классам устанавливаются типовым учебным планом.

Типовые учебные программы основного среднего образования направлены на освоение обучающимися базисных основ системы наук, формирование у них высокой культуры межличностного и межкультурного общения, самоопределение личности и профессиональную ориентацию. Комбинации профильных учебных предметов ориентированы на выбор предметов в рамках ЕНТ. Максимальная нагрузка в 10, 11 классах сокращается с 39 часов до 35 часов.

В 10-11 классах естественно-математического направления предполагается сократить часы по алгебре и началам анализа с 4 до 3 (исключить из программы элементы высшей математики), по казахскому языку и литературе с 5 до 3: в курсе основной школы обучающиеся уже должны овладеть навыками свободного говорения на казахском языке), английскому

языку с 3 до 2 часов (добавляются предметы, изучаемые на английском языке), истории Казахстана с 2 до 1 часа. В курсе истории Казахстана изучаются разделы «Цивилизация: особенности развития», «Этнические и социально-политические процессы», «История государства и развитие общественно-политической мысли», «Развитие культуры, образования и науки», в которых обобщаются материалы, изученные в основной школе, поэтому одного часа достаточно.

В 10-11 классах общественно-гуманитарного направления снижается нагрузка по алгебре и началам анализа с 3 до 2 часов, информатике с 2 до 1 часа, по литературе с 3 до 2 часов, по казахскому языку и литературе (с 5 до 3 часов). Обучающимся 10-11 классов также предлагается выбор предметов: изучение 2 предметов по три часа, одного предмета по 2 часа.

Использование критериально-ориентированного подхода и дихотомической системы оценивания значительно повышают уровень объективности и достоверности оценки достижения обучающихся в условиях перехода на новые стандарты образования.

Эффективность содержания, организационных основ и модели данной технологии оценивания подтверждена результатами внедрения в ряде школ Казахстана, что позволило выявить количественные и качественные параметры результативности критериального оценивания.

При этом в процедуре новой системы оценивания должна преобладать деловая ориентация, а не личностная, то есть оценка процесса деятельности обязана превалировать над оценкой результата.

Стимулирование и поощрение надо направить на успешное освоение обучающимися приемов учебной деятельности, способов формирования в себе лучших нравственных качеств – таких, как старательность, настойчивость в достижении поставленной перед собой задачей, организованность.

При организации процедуры оценивания не следует забывать о существовании у любого обучающегося важнейшей потребности в самоуважении, самоутверждении, в поддержании и повышении чувства собственного достоинства. От того, будет ли удовлетворяться эта потребность в учении, общении с одноклассниками и учителями, существенно зависит его принципиальное отношение к образовательной деятельности.

Педагогические цели, стоящие перед преподаванием предметов ЕМН и ОГН в старших классах МКШ, на основе углубленного изучения не отличаются принципиально от целей полнокомплектной школы, но имеют свои специфические особенности, учет которых особенно важен.

Источником этих особенностей является то обстоятельство, что ГОСО основной школы не предусматривает возможности обучения с углубленным

изучением предметов, такой возможностью МКШ не обладают. Следовательно, определяется направление работы с классом в целом или выбирается индивидуальная траектория обучающегося МКШ на основе диагностики и строится план работы дифференцированного и углубленного изучения предмета ЕМН или ОГН.

Знание основного источника особенностей, позволяет рассмотреть его детально:

- первая особенность заключается в необходимости более глубокого и полного изучения явлений, понятий, законов и теорий, предусмотренных программой основной и общей средней школы. Это связано в первую очередь с необходимостью удовлетворить интересы обучающихся. Например, учителя при изучении различных явлений ограничиваются констатацией фактов, но такое изучение непригодно для классов с углубленным изучением предмета;

- во вторых, требуется необходимость передачи знаний в строгой логической последовательности. Более строгая логика изложения материала дает возможность учащимся более глубоко проникнуть в логику изучаемого явления и наиболее оптимальным путем прийти к знаниям на высоком уровне, тем самым частично снимается перегрузка;

- третья особенность заключается в том, что учитель должен не только глубоко знать свой предмет, но и знать его на современном уровне, быть в курсе новейших публикаций, много читать и многим интересоваться. Дело в том, что современные дети, интересуясь тем или иным предметом, много читают, просматривают большое число научно-популярных, а иногда и научных журналов и, не во всем разбираясь, обращаются к учителю с большим числом вопросов. Готовность учителя к этим вопросам в конечном итоге является условием успеха или неуспеха в его работе;

- четвертая особенность заключается в возможности и целесообразности более широкого использования знаний из родственных и близких предметов. Использование тех знаний, которые были применены в математике, могут быть использованы на уроках физики и химии.

Очень важно отметить, что иногда имеются случаи, когда в рабочие планы профилирующих предметов включены материалы по высшей школе. Эта тенденция особенно заметна в преподавании физики и математики в специализированных математических и физико-математических школах. Граница знаний предметных и надпредметных зависит от целей и задач изучаемого предмета.

Учителям рекомендуется незначительно расширять программу углубленного изучения предметов, например, в том случае, когда введение нового материала существенно улучшит логику изложения всего курса.

Главное отличие курса повышенного уровня от курса обычной школы должно заключаться в глубине передачи применять эти знания в практической деятельности и усвоения знаний.

Для успешного преподавания в классах с углубленным изучением предметов ЕМН важное значение имеет наличие соответствующей

материальной базы, учебников, электронных пособий, учебно – методических комплексов, цифровых образовательных ресурсов. На сегодняшний день в условиях МКШ дополнительно можно использовать интернет-ресурсы, в том числе виртуальные лаборатории, альтернативные учебники, серию научно-популярных книг при наличии широкополосного интернета.

Количество часов вариативной части типового учебного плана предусматривает возможность углубленного изучения предметов на более ранней ступени обучения, при переходе на основной уровень образования (12-13 лет), когда обучающиеся проявляют активность в поисках деятельности, соответствующей их интересам и способностям.

Наиболее часты случаи, когда обучающийся в основной школе интересуется не одним каким-то учебным предметом, профилем, а группой близких профилей. Это выявляется зачастую уже в предпрофильном обучении.

В старших классах на пороге профилизации обучения, ребёнок уже интересуется профессиями. Это обязывает МКШ проявить определенную осторожность в подходе к решению проблемы дифференциации. Не следует стремиться к узкой дифференциации, больше подходит широкая дифференциация по группе близких предметов. Направление работы можно построить на основе следующего цикла, включающее базовый, школьный и ученический компоненты:

- учебный предмет, изучаемый углубленно;
- прикладной курс, по которому продолжается углубленное изучение предмета с одной стороны, а с другой реализуется практическая подготовка на базе данного курса;
- учебный предмет (близкий к основному), знание которого важно для изучения основного предмета.

Образовавшийся цикл предметов, в условиях МКШ, где нет возможности разделения обучающихся на классы по ЕМН и ОГН или открыть классы с

углубленным изучением предметов из-за отсутствия параллелей, должен быть внутренне согласован. В данном случае, в соответствии с ГОСО, необходимо создавать условия для раздельного обучения по двум направлениям (ЕМН и ОГН) в 10-11 классах. Чтобы организовать раздельное обучение учащихся в 10-11 классах, можно привести опыт совместной работы Учебно-методического центра и Ростовской опорной школы (ресурсного центра) Карагандинской области по внедрению раздельного обучения в условиях малокомплектной школы. (Смотрите приложение). Старшеклассники МКШ на базе опорной школы (РЦ) были объединены в классы по двум направлениям, согласно желанию учащихся 10-11 классов. Изучение прикладных предметов имеет практический характер и проводится за счет часов, отведенных на школьный компонент.

Например, в классах с углубленным изучением физики целесообразно также углубленно изучать и математику, а на базе углубленного изучения физики и математики, в качестве прикладного предмета целесообразно изучать один из

следующих прикладных курсов и курсов по выбору: робототехнику, «конструирование и моделирование», «3D моделирование» и т. п.

В этом случае, прикладной предмет должен быть ориентирован на изучение профилирующих предметов в старших классах.

Для дальнейшего расширения и углубления знаний можно применять организацию проектной деятельности или самостоятельную работу. Проектная деятельность приобретает большое значение в рамках элективных курсов. Это высшая форма дифференциации обучения в условиях МКШ, требующая специальной подготовки обучающегося и учителя. В данном случае учитель выступает как руководитель и консультант, а обучающийся (реже два или три учащихся вместе) самостоятельно готовит и выполняет проект. Тематика проектов определяется обучающимся и учителем.

Элективные курсы – предусматривают углубленное изучение определенного раздела науки, играющий важную роль в формировании научного мировоззрения обучающихся, расширяется их знакомство с различными применениями законов данного раздела науки.

Элективные курсы могут носить как прикладное, так и фундаментальное содержание.

Однако, при формировании программ элективных курсов встречаются следующие недостатки:

- имеет место отсутствие или непонимание учителями МКШ разницы между факультативами и элективными курсами; отсутствует дублирование основного, обязательного содержания предметных программ;

- наблюдается низкий уровень научности программ;

преобладают академические формы преподавания, традиционные уроки;

- недостаточно применяется самостоятельная деятельность обучающихся в процессе освоения содержания курса;

- не соответствует содержанию возрастным возможностям детей.

Факультативные курсы – тесно связаны с основным курсом изучаемого школьного предмета, сочетают теоретическую и экспериментальную подготовку обучающихся, углубляют их знания, полученные на уроке, способствует развитию разносторонних интересов и ориентируют их на будущий выбор профессии.

Прикладные курсы – знакомство с важнейшими путями и методами использования законов и явлений природы (по ЕМН) в практике и развитие интересов к современным научным и прикладным технологиям производственного процесса.

Межпредметные курсы - имеют характер и направленность, аналогичные элективным курсам в системе профильного обучения на старшей ступени.

Каждый из перечисленных курсов имеет свои достоинства. Элективные и прикладные курсы позволяют ближе подвести обучающихся к современному уровню развития науки, познакомить их с основными направлениями научно-технического прогресса, с методами проведения исследований. Это обеспечивает большой интерес обучающихся.

Фундаментальный – движение от простых объектов к сложным, переход от фундаментальных законов и теорий к частным закономерностям (например, фундаментальные законы генетики – биотехнология – генетическая инженерия).

Методологический – в основу положен научный метод познания, особенности которого демонстрируются на историко-научном материале.

Главная цель изучения курса - знакомство с методом научного познания, овладение некоторыми исследовательскими умениями.

Универсальный, характеризуется группировкой содержания вокруг ряда важнейших понятий, имеющих универсальное значение для науки (например, синергетический подход, глобальный эволюционизм и т.д.).

Прагматичный, приобретение определенных знаний и умений, обеспечивающих базовый культурный уровень учащихся и широко используемых в дальнейшей жизни.

Ценностное, знакомство со способами деятельности, необходимыми для успешного освоения того или иного профиля.

Задачами курсов являются:

создание базы для расширения знаний обучающихся МКШ;

-практико-ориентированный подход к углублению знаний по предмету;

-поддержание мотивации учащихся, способствуя их самоопределению.

Содержание программ курсов может быть сформировано за счет углубления или расширения тем базового курса, как было предложено выше. Формы обучения на курсах могут быть как академическими, так и ориентированными на инновационные педагогические технологии. Перспективными являются коммуникативные методы, групповые, проектно-исследовательская деятельность, разработка индивидуальных учебных планов и

другие способы обучения, развивающие самостоятельность и творческую инициативу учащихся.

Курсы по выбору в старших классах МКШ, могут быть организованы на базах опорных общеобразовательных школ через сетевое взаимодействие (их пользователями становятся обучающиеся магнитных МКШ). Также условно сетевыми, организованными на базе ресурсов глобальной информационной сети.

Структура рабочей программы углубленного курса определяет внутренние связи учебного материала. При выборе структуры учитываются цели обучения, требования к уровню обученности, характер и особенности получаемых знаний, а также особенности МКШ, которым будет адресовано разрабатываемое содержание. Выделенные наиболее важные части содержания курса, определенные в соответствии с целями курса, группируются определенным образом (модули, блоки и т.п.).

Предлагаются следующие наиболее распространенные структуры изложения содержания:

- линейная: где отдельные части учебного материала образуют непрерывную последовательность тесно связанных между собой звеньев. Прорабатывается за время обучения, как правило, только один раз;

- концентрическая: предполагает возвращение к изучаемым знаниям. Один и тот же вопрос повторяется несколько раз, причем его содержание постепенно расширяется, обогащается новыми сведениями, связями и зависимостями. На первых ступенях обучения даются элементарные представления, которые по мере накопления знаний и роста познавательных возможностей углубляются и расширяются;

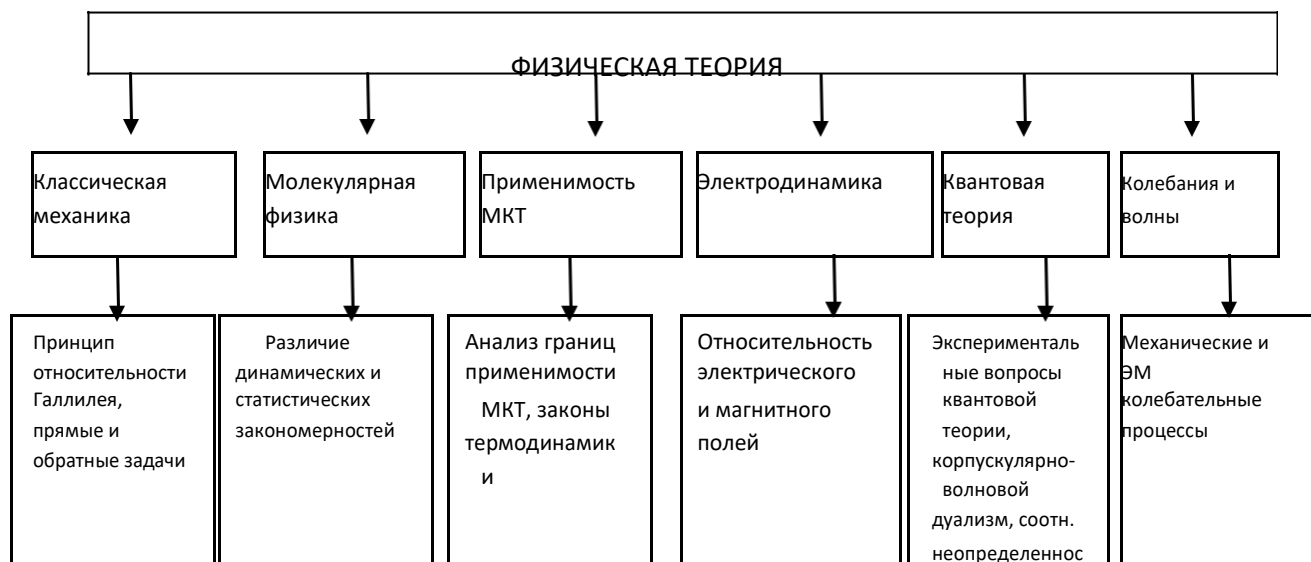
- спиральная: не теряя из поля зрения исходную проблему, постепенно расширяют и углубляют круг связанных с ней знаний;

- смешанная: комбинация линейной, концентрической и спиральной структур.

Данные структурные формы соответствуют педагогическим подходам обновленного содержания образования, согласованность которых позволяет гармоничное сочетание уроков базовых предметов ЕМН, элективных курсов, факультативов.

Например, при выборе линейной структуры изложения содержания факультативного курса углубленного изучения предмета, для обучающихся МКШ необходимо сначала представить вводный теоретический обзор всего курса. Задача состоит в том, чтобы обучающиеся МКШ увидели конечную цель углубленного обучения предмета, имели полное представление о содержании предстоящего углубления своих знания, для дальнейшего следования по курсу. Необходимо отобрать современный, но вместе с тем, доступный учебный материал.

В качестве примера предлагаем теоретический обзор курса физики. Современность углубленного факультативного курса физики состоит прежде всего в опоре на фундаментальные физические принципы и законы, в современном толковании традиционных вопросов школьного курса физики. Вместе с тем факультативные курсы более полно охватывают все фундаментальные физические теории:

При отборе содержания учебного материала углубленного факультативного курса предлагается уделить особое внимание интеграции знаний (астрономия, химия, биология). Слабая связь предметов друг с другом приводит к серьезным трудностям в формировании целостной картины мира. Предметная разобщенность становится одной из причин фрагментарности мировоззрения обучающегося.

Интегративный подход часто строится на смешанной структуре, охватывающей комбинации линейной, концентрической и спиральной структур и способствует восстановлению целостных представлений о мире, дает комплексное видение любых проблем, ситуаций, явлений изучаемых в разных предметах. Восполняет целостность восприятия мира, совершенствует эстетическое и нравственное воспитание. Интеграция оживляет образовательный процесс, устраняет дублирование в изучении материала, экономит учебное время, избавляет от утомляемости, ориентирует мышление на будущее и создаёт благоприятные условия для обучения. Кроме того, она способствует повышению научного уровня знаний обучающихся, развитию логического мышления и их творческих способностей.

Применяя описанные приемы при углубленном преподавании предметов ЕМН, усиливаем возможности обучающихся и развиваем критическое мышление, их способности, обеспечиваем личностное развитие. К тому же, когда дети и сами являются активными участниками процесса организации,

проведения уроков и различных мероприятий, у них сильнее развито чувство причастности к общему делу и соответственно, берут на себя больше ответственности.

Современный стиль мышления требует умения вести аргументированный диалог, отстаивания своих убеждений, умения обоснованно принимать решения, осознанного стремления охраны окружающей среды и природы в целом, убежденности в научном мировоззрении, понимания главных целей и устремлении нашей человеческой цивилизации в развитии естественно-математических наук, которых мы должны прививать в детях из сельских местностей, как одного из основополагающих условий сокращения разрыва в качестве образования между сельским и городскими школами.

Перейдем к составлению дифференцированных заданий по некоторым учебным предметам 10 -11 классов.

Дифференцированные задания по предмету «Математика» 10-11 классы.

Использование преимуществ дифференцированного обучения обеспечивает каждому школьнику возможность достижения планируемых результатов в обучении с учетом его индивидуальных особенностей.

Математика объективно является одной из самых сложных школьных дисциплин и вызывает объективные трудности у многих обучающихся. В то же время имеется большое число обучающихся с явно выраженными способностями к этому предмету.

Дифференциация обучения, которая является в настоящее время одной из первоочередных задач развития современной школы, по-новому поставила вопросы о целях, содержании и методах обучения математике в школе, в том числе и в МКШ. Углублённое изучение математики в условиях МКШ должно,

первую очередь, носить ориентационный характер и призвано помочь обучающимся осознать степень своих интересов и способностей к математике, с тем, чтобы по окончании девятого класса сделать сознательный выбор дальнейшего образовательного маршрута.

Под математическим развитием обучающихся мы понимаем, прежде всего, осознанное употребление и использование математических понятий, овладение математическим языком для общения с людьми, для познания и описания окружающего мира, умение раскрыть формальное содержание математических понятий прикладными примерами, умение выбирать рациональный способ решения задачи и т.д.

Актуальность углубленного изучения математики в МКШ подтверждается низким качеством знаний по данному предмету. Результаты международного исследования TIMSS ярко демонстрируют необходимость быстрого перехода

от школы памяти к школе деятельности. Именно это направление должно найти отражение в рабочих программах по углубленному изучению математики в условиях МКШ.

Для составления рабочего плана рекомендуется углубить содержание предмета математики на основе уже имеющихся тем в рамках учебной программы. Предлагается ранжирование заданий по уровню знаний, по мере развития интеллектуальных навыков обучающихся и постепенно усложнять их степень трудности:

базовый уровень, легкие задачи и задачи средней сложности;

повышенный уровень, задачи средней сложности и выше средней сложности;

высокий уровень, задачи выше средней сложности и трудные задания.

Рекомендуется систематически обновлять задания в зависимости от изменения его роли, необходимости применения. Если раньше задачи определялись словами: «найди», «составь», «вычисли», «докажи», то сейчас, в условиях обновления содержания образования заменены глаголами: «объяснит», «выберите рациональный способ решения», «исследуйте», «выберите из множества вариантов верное решение» и др.

Например:

1. Упростите выражение и установите соотнесение.

1.	$\frac{5+c}{c-5} - \frac{c}{c+5} \cdot \frac{c-5}{3c+5}$	А	$3(c+5)$
2.	$\frac{3c-75}{c} \cdot \frac{2c}{3c+15} \div \frac{2c-50}{4}$	В	$\frac{5}{c+5}$

3.	$3c \cdot \frac{c^2 - 6c}{c - 5} \div \frac{c^2 - 25}{c - 25}$	C	$\frac{4}{c + 5}$
----	--	---	-------------------

Упростите алгебраическое выражение, выполните решение двумя способами и выберите рациональный способ решения. Сделайте выводы.

$$\frac{x^2 - y^2}{15y} + \frac{x^2 - y^2}{15y} - \frac{y^2 - x^2}{x} \cdot \frac{x^2 - y^2}{2y - 2x} + x;$$

Решение:

1 способ	$\frac{x^2 - y^2}{15y} + \frac{x^2 - y^2}{15y} = \frac{x^2 - y^2}{15y} \cdot \frac{x^2 - y^2}{x} = \frac{x^2 - y^2}{x};$ $2. \frac{x^2 - y^2}{x} - \frac{y^2 - x^2}{x} = \frac{x^2 - y^2 - y^2 + x^2}{x} = \frac{2x^2 - 2y^2}{x}$ $3. \frac{2x^2 - 2y^2}{x} \cdot \frac{x}{2y - 2x} = \frac{2(x - y)(x + y)}{x} \cdot \frac{x}{-2(x - y)} = -(y + x)$ $4. -(y + x) + x = -y.$
2 способ	$\frac{x^2 - y^2}{15y} + \frac{x^2 - y^2}{15y} - \frac{y^2 - x^2}{x} \cdot \frac{x^2 - y^2}{2y - 2x} + x = \frac{x^2 - y^2}{x} - \frac{y^2 - x^2}{x} + x = \frac{x^2 - y^2 - y^2 + x^2}{x} + x = \frac{2x^2 - 2y^2}{x} + x = \frac{2x^2 - 2y^2 + x^2}{x} = \frac{3x^2 - 2y^2}{x}$

	$\frac{2y}{-}$ $\frac{2x}{2x}$
	$\frac{15y}{x^2} - \frac{15y}{y^2} + \frac{x}{y-x} - \frac{2y-2x}{x} + \frac{15y}{2x^2} - \frac{x}{2y-2x} + x =$
	$= \frac{-2(y-x)(y+x)}{x} + \frac{x}{2(y-x)} + x = -y - x + x = -y$

Рекомендуемые задачи по математике классифицируются на несколько видов, а именно согласно стандартного требования задачи:

- на доказательство;
- на построение;
- на вычисление.

По созданию проблемных ситуаций:

- стандартные (все составляющие известны);
- учебные (с одним неизвестным);
- исследовательские (с двумя неизвестными);
- проблемные (с тремя неизвестными).

Алгоритм решения задачи:

- ознакомление с условием задачи;
- понимание условий задачи;
- составление плана решения задачи;
- поиск необходимой информации;
- соответствие данных с условиями задачи, применение полученной информации (формул, законов, теорем и др.);
- приведение задачи к типовым;
- выбор рационального способа решения задач;
- выбор стратегии и системы решения задачи;
- проверка решения задачи.

В развитии учащихся мы выделяем важную составляющую, как развитие математического мышления, основными компонентами которого являются содержательный анализ, планирование и рефлексия.

Соответствующий набор задач, направленных на формирование и развитие этих действий, а также определенная организация деятельности учащихся по их решению могут способствовать развитию всех компонентов математического мышления. Как уже ранее отмечалось, развитое математическое мышление обеспечит более осознанный подход учащихся к решению математических задач.

Не случайно в новых учебных программах задачи изучения математики нацелены на ее углубленное изучение, а именно:

- формированию и развитию математических знаний, умений и навыков по разделам программы: «Числа», «Алгебра», «Статистика и теория вероятностей», «Математическое моделирование и анализ»;

- применению математического языка и основных математических законов, количественных отношений и пространственных форм для решения задач в различных контекстах;

- использованию знаний обучающихся на создание математических моделей с целью решения задач, интерпретировать математические модели, которые описывают реальные процессы;

- формированию навыков широкого спектра к применению математических методов для исследования и решения задач по физике, химии, биологии и в других теоретических областях и практической деятельности, навыки, необходимые для самостоятельного изучения и продолжения образования в будущей выбранной профессии;

- развитию логического и критического мышления, творческих способностей для подбора подходящих математических методов при решении практических задач, оценки полученных результатов и установления их достоверности;

- развитию коммуникативных навыков, в том числе способность передавать информацию точно и грамотно, использовать информацию из различных источников, включая публикации и электронные средства;

- развитию личностных качеств, таких, как независимость, ответственность, инициативность, настойчивость, терпение и толерантность, необходимых как для самостоятельной работы, так и для работы в команде;

- развитию навыков использования информационно-коммуникационных технологий в процессе обучения математике;

- обеспечению понимания значимости математики для общественного прогресса.

Дифференцированные задания по предмету «География» 10-11 классы

Успешная реализация образовательной программы курса географии и углубление его содержания в МКШ, требует от учителя тщательной подготовки к каждому уроку. А также применения современных педагогических подходов, таких как активное обучение, интегрированный подход, проектная деятельность и др. Рекомендуется направить дополнительную работу по углублению знаний учащихся на практико-ориентированную деятельность, на развитие исследовательских навыков обучающихся.

Учителям при составлении плана работы факультативных занятия и элективных курсов по географии для младших классов основной школы следует учесть, что рамках предмета естествознания в начальной школе обучающиеся усваивают основные географические понятия (горные породы,

поверхность, водоемы, полезные ископаемые, физическая карта, рациональное использование вод, страны, города). Поэтому содержание факультативов и элективных курсов не должны включать основные понятия и определения начинающего уровня, что встречается на практике. Тем более, в условиях обновления содержания школьного образования меняются формы и методы организации обучения, учебный процесс организуется по спиральной системе, где ученик с каждым разом имеет возможность расширить и углубить свои знания.

При составлении краткосрочного плана учитель может руководствоваться следующими рекомендациями:

- при организации урока необходимо руководствоваться целями, указанными в учебной программе и в учебном плане;
- следует детализировать формулирование целей урока (по принципу SMART), то есть ставить конкретные, измеримые, достижимые цели;
- на уроке должны быть организованы все виды деятельности, включенные в среднесрочный план;
- при необходимости следует дополнить виды деятельности по усмотрению самого учителя.

Учитель должен выступать не как единственный источник знаний, а как организатор активной учебно-познавательной деятельности самих учащихся.

Разработка краткосрочных планов требуют значительных усилий от учителя, дальнейшего совершенствования педагогического мастерства. В работе над планированием учебного материала, его отбором с учетом исходного уровня общеобразовательной подготовки обучающихся, повышенной трудности предлагаемых заданий, с другой стороны в работе над совершенствованием структуры урока, его организационной формы. Логика развертывания учебной деятельности школьников должна определяться в первую очередь главной образовательной целью урока, его «ядром», а не соблюдением формальных требований к последовательности этапов урока.

Преимущества однотемных уроков в МКШ заключаются в следующем.

- создаются условия для развития мотивации учения;
- успешнее формируются умения планировать деятельность, контролировать её ход в процессе взаимопроверки или путем самоконтроля, т. е. умения, которые определяют готовность учащегося к самостоятельной работе.;
- расширяются рамки речевого общения;
- развивают чувство коллективизма.

Роль учителя в МКШ - организатор самостоятельной активной познавательной деятельности учащихся, консультант и помощник. Достигнуть этой цели можно через лично ориентированные технологии. Она предусматривает дифференцированный подход к обучению школьника с учётом уровня его интеллектуального развития и подготовки по данному предмету, его способностей и задатков. Эти технологии вписываются в традиционную систему обучения. Ниже приводим образцы структур

организации урока в совмещенных классах МКШ, которые применимы для создания уроков не только по географии, но и по другим предметам ЕМН.

Сгруппировать учебный материал, составить тематическое планирование – это только первый этап работы над подготовкой к обучению в совмещенном классе. Далее необходимо выбрать наиболее эффективные формы и методы работы для реализации нашей цели по совершенствованию и углублению знания обучающихся.

Принципы работы в совмещенном классе предусматривают следующие виды работ:

Чередование работы учителя и самостоятельной работы учащихся.

Организацию совместной работы учеников в парах и группах, при этом они могут быть составлены из обучающихся как одного, так и разных классов. Использование методов взаимного обучения и контроля.

Построение отдельных уроков или их систем на однородном учебном материале.

Изменение сложившихся стереотипов общения между учителем и обучающимися как одного, так и разных классов.

Поиск внутрипредметных возможностей интегрирования знаний.

Краткосрочном плане должна быть учтена возможность отработки одинаковых умений учащихся на учебном материале разного уровня. Для разработки уроков в совмещенном классе предлагаются разработанные структуры однотемных уроков. Учитель имеет возможность варьировать этапы урока, применительно к своему классу.

СТРУКТУРА УРОКА ИЗУЧЕНИЯ НОВОГО МАТЕРИАЛА:

1. Интегрированная часть

Организационно-мотивационный этап

1.1 Эмоциональный настрой

1.2 Мотивация к уроку

2. Дифференцированная часть

2.1 Актуализация опорных знаний

2.2 Проверка домашнего задания

3. Изучение новой темы

Интегрированная часть

3.1- организация работы в парах, группе с взаимообучением.

3.2 применение стратегий обучения в сотрудничестве

Интегрированная часть

4.1 Закрепление знаний, умений, навыков.

4.2 Работа по опорной схеме

5. Дифференцированная часть

5.1 Операционно-исполнительский этап-контроль результатов первичного запоминания

5.2 выполнение дифференцированных заданий.

Интегрированная часть

6.1 Рефлексивно - оценочный этап.

6.2 Итог урока - самооценка

6.3 Рефлексия.

СТРУКТУРА КОМБИНИРОВАННОГО УРОКА:

1. Интегрированная часть.

1.1 Организационно-мотивационный.

Психологический настрой на урок.

Объяснение целей одновременно с сообщением темы.

1.2 Мотивация.

Дифференцированная часть

2.1 Самопроверка домашнего задания с помощью образца

2.2 Актуализация опорных знаний, практических и умственных умений

Интегрированная часть

3.1 Совместная деятельность учащихся: тест на соответствие.

4. Интегрированная часть

Изучение новой темы

4.1 Работа в смешанных группах учащихся двух классов. Все учащиеся делятся группы.

Задание для группы №1.

Задание для группы №2 и т.д.

5. Дифференцированная часть

5.1 Работа в парах по заучиванию правил

6. Физминутка

7. Операционно исполнительный этап

Учащиеся работают с листом самооценки, учитель заполняет журнал.

8. Интегрированная часть

Рефлексивно-оценочный этап.

Пример:

«Оцените свою работу на уроке по критериям. Перед вами карточка с изображением горы. Если вы считаете, что хорошо усвоили на уроке, разобрались во всех заданиях, то нарисуйте себя на вершине горы. Если осталось что-то неясно, то нарисуйте ниже. Передайте мне ваши рисунки».

СТРУКТУРА УРОКА ФОРМИРОВАНИЯ УМЕНИЙ И НАВЫКОВ:

Интегрированная часть

Организационно-мотивационный этап.

Постановка цели урока

Дифференцированная часть

Операционно-исполнительский этап

Повторение сформированных умений и навыков

Проведение проверочных упражнений

Показ образца формирования умений, вызвавших затруднения у учащихся.

3. Интегрированная часть

1. Обучение в сотрудничестве с применением стратегии.

Проверочная работа

Интегрированная часть

Рефлексивно - оценочный этап.

Итог урока: «Чему научились?»

Разновозрастное занятие выводит учителя на новый уровень планирования проведения уроков. Учителю приходится пересматривать не только поурочное планирование, но и само проведение урока. Ведь, чтобы организовать на таком занятии совместную деятельность, необходимо подбирать и новые методы проведения урока. Например, проверяют домашнее задание, объясняют новый материал – старшие ученики или ученики-консультанты; работа в смешанных парах (старшеклассник– младшеклассник), где старший проверяет, подсказывает, при этом, обучаясь сам.

Разновозрастные уроки позволяют школьникам овладеть различными социальными ролями: взрослого, ответственного за младшего, учителя, организующего работу в группе. На таких уроках развиваются коммуникативные умения. Дети приучаются к самоконтролю, умению самостоятельно «добывать» знания, обобщать их, делать выводы и видеть главное. Имеющиеся различия в статусе старших и младших в разновозрастной группе – это своеобразная «тренировка взрослой жизни».

Обучая младшего, ученик не только передаёт информацию. В процессе коммуникации он актуализирует имеющиеся знания, осмысливает их по-новому. В данном смысле взаимообучение можно рассматривать как обучение другого и самого себя.

Алгоритм совмещения поэтапный, состоит из сопоставления и потемного совмещения программ с учетом календарного планирования. В случае несовпадения тем уроки следует проводить дифференцированно, с использованием современных интерактивных технологий. Следует отметить, что наши разработки носят рекомендательный характер, учитель вправе принимать решения о возможности или невозможности совмещать определенную тему, использовать предложенные образцы планов как опорные планы, вносить свои изменения, руководствуясь индивидуальными особенностями учащихся и совмещаемых классов, возрастным диапазоном учащихся, задачами, которые ставит перед собой педагог, наличием ресурсов и т.д.

Использование дифференцированных методов обучения и индивидуальный подход при изучении учебного предмета «География» для 10-11 классов формирует следующие личностные результаты:

проявление уважения к Конституции Республики Казахстан, к закону и правопорядку;

проявление активной гражданской позиции, высоких патриотических чувств, готовности к служению своей Родине и защите ее интересов;

стремление беречь и приумножать природу родного края, своей страны, проявление активной позиции в охране окружающей среды;

проявление высокой культуры человеческого общения, соблюдение этических норм;

способность к самообразованию и самореализации и созидательному труду;

умение адекватно оценивать особенности социальной среды, противостоять антиобщественным явлениям, противоправного и религиозного характера.

Дифференцированный подход к обучающимся – это целенаправленное отношение учителя к обучающимся с учетом их типологических особенностей, проявляющееся в дифференциации заданий на различных этапах урока, при организации обучения в пропедевтических классах, а потом и профильном обучении.

Таблица 3. Примеры заданий по уровню сложности.

Тема урока	1 уровень- репродуктивный	2 уровень-аналитико- синтетический	3 уровень - продуктивный
Тема: «Мировое хозяйство», 10 класс	Определить отрасли международной специализации. Перечислите специализацию хозяйств Казахстана. От чего зависит специализация хозяйств Казахстана?	Установить соответствие стран и видов экспортной продукции. Какую продукцию Казахстан импортирует, и какую продукцию импортирует? Составьте таблицу импортируемых товаров, объясните причину.	Определить влияние НТР на международную специализацию отдельных стран. С какими странами в отрасли сельского хозяйства сотрудничает Казахстан?

Тема: "Трудовые ресурсы и занятость населения", 11 класс	Проанализировать возрастную пирамиду развитых стран.	Сравнить возрастную пирамиду развитых и развивающихся стран.	Проанализировать изменения в структуре занятости населения в отдельных странах мира. Составить прогноз предполагаемых изменений.
---	--	--	--

Обучающиеся самостоятельно выбирают уровень и выполняют задание самостоятельно. Анализ типичных ошибок по итогам самостоятельной работы на уроке дает свои положительные результаты. Обучающиеся пытаются выполнять задания повышенного уровня сложности. Следовательно, используя уровневую дифференциацию проверки ЗУН, создаются условия для преодоления и развития потенциальных возможностей обучающихся. Но самое главное условие – каждый обучающийся получает право и возможность самостоятельно определять задания, доступные им. Разноуровневые карточки применяются в качестве текущего контроля после изучения небольшого по объему учебного материала за определенный отрезок времени. Для проверки работ используется само или взаимоконтроль при сличении с правильными ответами. Такой контроль помогает оценить обучающегося и определить его уровень на промежуточном этапе. Оказание помощи неуспевающему обучающемуся на уроке - это применение мер поддержания интереса к изучению темы. Цель – стремление не столько дать больший объем знаний, сколько развить вкус у обучающихся к исследовательской деятельности, склонность к выполнению сложных заданий, способность мыслить творчески, а также укрепить в них уверенность в своих силах.

Таблица 4. Система заданий повышенной сложности.

Тип	Примеры заданий
1. Задание на моделирование географических ситуаций и явлений.	1. Покажите примерно на схеме, как располагались бы климатические пояса в Южной Америки, если бы она пересекалась экватором в южной части материка? 2. Покажите примерно на схеме, как располагались бы природные зоны в Австралии, если бы она пересекалась экватором.
2. Задания на группировку	1. Разделите предложенные объекты Африки на группы, дайте название каждой группе.

объектов	2. Проведите группировку предложенных растений и животных Северной Америки по их принадлежности к природным зонам.
3. Задания на поиск причинно-следственных связей, составление цепочек.	Составьте причинно-следственную цепочку из следующих утверждений, например: 1. На экваторе выпадает наибольшее количество осадков. 2. Австралию почти посередине пересекает южный тропик. 3. Ведущее место в сельском хозяйстве Австралийского союза занимает овцеводство.
4. Задания на узнавание объектов, явлений по данным признакам.	Работа с климатическими диаграммами, с художественными описаниями.
5. Задания проверочного характера на развитие памяти, умения представлять карту.	1. Вам предстоит совершить путешествие по Дальнему Востоку. Напишите названия предложенных природных объектов в последовательности с севера на юг. 2. Начертите по памяти контуры одного из материков. 3. Подпишите названия крупнейших гор, равнин, рек, озер на контурной карте.
6. Задания на составление, сравнение изученных объектов.	1. Приведите примеры рек мира, имеющих режим, сходный с режимом Меконг. Назовите причины сходства. 2. Где, в Австралии или Южной Америке, большую площадь занимают пустыни, где – наименьшую и почему?
7. Задания на прогнозирование географических ситуаций.	Потепление климата на Земле обозначило проблему спасения населения прибрежных территорий от затопления. Задание: на географической карте найти свободные территории, где можно разместить население.

Большинство знаний, которыми должны обладать обучающиеся, связано с изучением содержания карт и умением пользоваться ими. Обученность ребят в работе с картой определяю также 3-мя уровнями:

- понимать карту (1 уровень);

- читать карту (2 уровень);
- знать карту (3 уровень).

Большое внимание следует уделять умению обучающихся самостоятельно работать с источниками географической информации: географическим атласом, контурными картами, дополнительной географической литературой, статистическим материалом и т.д. Использование различных карточек – заданий, как видов индивидуальной проверки знаний, умений и навыков, дисциплинирует обучающихся на уроке, способствует более добросовестному выполнению домашнего задания (Приложение).

Домашние задания обучающимся предлагаются также дифференцированные.

1 уровень. Изучить текст параграфа. Составить план или озаглавить каждый абзац. Ответить на вопросы.

2 уровень. На контурную карту нанести предлагаемые географические объекты. Сравнить определенные объекты, построить ГО «Диаграмму Венна», «Двойной пузырь» и сделать выводы.

3 уровень. Используя дополнительную литературу, подобрать интересные факты по данной теме, провести мини-исследование (например, составить туристический маршрут по изученным объектам экономического района Казахстана, материка, страны) и подготовить выступление.

Условия эффективного осуществления дифференцированного обучения.

1. Требования к обучающимся при дифференцированном обучении не должны быть занижены. Задания важно составлять так, чтобы даже для самых слабоуспевающих обучающихся они соответствовали минимуму содержания образования, а для более подготовленных обучающихся углубляли бы программные знания. Основной принцип дифференциации - дифференциация помощи обучающимся со стороны педагога без существенного снижения сложности содержания.

2. Обязательное условие организации дифференцированного обучения - знание педагогом уровня обученности и развития познавательных умений обучающихся, их индивидуально-типологических особенностей. Методика разделения обучающихся на разноуровневые группы предполагает подвижность этих групп и смену их состава.

3. Эффективность дифференцированного обучения зависит от целесообразного сочетания групповой, парной и индивидуальной форм организации учебной деятельности обучающихся в зависимости от конкретных учебных целей урока, специфики содержания учебного материала и уровня их обучения.

4. Наличие достаточного набора дидактических материалов (разноуровневые задания, карточки, инструкции, образцы работ электронные ресурсы, представленные на образовательной платформе Bilimland.kz, imekter.kz. и т.д.).

Результативность применения данной технологии:

- повышение уровня мотивации учения в группах с высоким и достаточным уровнем учебных достижений;
- объединение детей в группы равных по способностям обучающихся для облегчения усвоения предметного материала;
- появляется возможность более эффективно работать как с одаренными детьми, так и с обучающимися, плохо ориентированными к процессу обучения, в т.ч. и с ЗПР.

Таким образом, проанализировав возможности использования технологии дифференцированного обучения на уроках географии, можно сделать вывод, что повышению качества и результативности учебного процесса будут способствовать более широкое использование возможностей дифференцированного обучения, а именно:

- использование разноуровневых заданий – домашние задания, проверочные задания, различная по форме и содержанию информация в виде таблиц, графиков и диаграмм, учет знаний, которые обучающиеся получают вне школы из различных источников;
- использование заданий на применение знаний для объяснения природных явлений;
- более широкое использование в обучении видов деятельности, направленных на интеллектуальное развитие обучающихся за счет уменьшения доли репродуктивной деятельности.

Несмотря на всю трудоёмкость для педагога при подготовке к урокам, результаты оправдывают цель, обучающиеся работают в силу своих возможностей, проявляют интерес к предмету. Они овладевают знаниями, происходит разностороннее развитие личности, складывается благоприятный психологический микроклимат между всеми участниками образовательного процесса. Таким образом, дифференцированное обучение - предоставление шанса каждому обучающемуся построить обучение так, чтобы максимально использовать свои возможности.

Дифференциация на уроках предмета «Русская литература».

Главная проблема школьного литературного образования в современном Казахстане, как и большинства других стран, — большинство обучающихся стали катастрофически мало читать и теряют интерес к чтению

высокохудожественных произведений. Всё труднее складывается общение юных читателей с русской классикой, язык которой становится все более архаичным и непонятным ученику и нуждается в многочисленных разъяснениях и комментариях. Старшеклассники нередко затрудняются и в изложении собственных мыслей, с трудом самостоятельно работают с различными источниками знаний. Обновленная программа по литературе направлена на развитие языковых навыков: слушания, говорения, чтения и письмо ведется во всех ступенях образования. В связи с увеличением изучаемой информации и не системной работой педагогов по работе над развитием продуктивного чтения, развитие читательской компетентности обучающихся идет медленно.

Как в этих условиях помочь читателю-школьнику осознать необходимость литературного образования? Как научить каждого ученика литературе так, чтобы приобретённые знания и умения стали для него лично значимыми? Как научить читать для удовольствия и размышления? Как воспитать потребность в чтении литературного произведения? Эти и другие вопросы становятся сегодня для многих учителей-словесников трудно разрешимыми.

Поэтому необходимо искать действенные пути совершенствования школьного литературного образования, эффективные способы воздействия качественной литературы на личность школьника. Привития вкуса к чтению необходимо начинать с младшего школьного возраста. Это возможно только при соединении дидактических принципов лично ориентированного обучения, о котором появилось много фундаментальных исследований в последние годы (И.С. Якиманская, Е.А. Бондаревская, С.В. Кульневич и др.), с методикой преподавания литературы в школе. Безусловно, что положительное воздействие литературы на личность ученика может сегодня идти только в русле дифференциации и индивидуализации обучения.

Для успешного дифференцированного обучения крайне необходим и учет специфики школьного предмета.

Каждый словесник, несомненно, сталкивался на своих уроках с не адекватной реакцией некоторых учеников на литературное произведение: смех не впопад, примитивное толкование литературных образов, авторской позиции и др., — которая объясняется низким уровнем литературного развития обучающихся. Отсюда следует, что сила воздействия литературы на читателя определяется прежде всего глубиной и целостностью восприятия, что зависит как от возраста, так и от уровня литературной подготовки. Поэтому для дифференциации обучения литературе важно систематическое изучение и совершенствование читательского восприятия обучающегося.

Возрастные этапы читательского восприятия связаны со степенями психологического развития личности: 10-11, 12-14 и 15-17 лет. Однако периоды психического и литературного развития обучающихся находятся не в прямой зависимости, часто не совпадая в отношении к искусству слова.

Обучающиеся в предподростковом возрасте (10-11 лет) преодолевают период наивно-реалистического отношения к литературе, воспринимая её как один из пластов реальной действительности. Они только начинают интересоваться не самими фактами и явлениями, а их сутью, причинно-следственными отношениями, взаимосвязями героев и событий, осознавать материал словесного искусства, поэтическую функцию слова, его художественную условность, учатся обращать внимание на детали, изобразительно-выразительные средства языка. Этому возрасту присуща свежесть, непосредственность восприятия, что выражается в живых и эмоциональных впечатлениях.

У подростков двенадцати—четырнадцати лет формируются мотивы чтения, которые медленно и постепенно дифференцируются. В этом возрасте интерес к поэзии падает, а к литературе приключенческой, остросюжетной возрастает. Поэтому на этой ступени важно развивать способности к эстетическим оценкам, интерес к интерпретациям текста.

Литературное развитие старшеклассников (15-17 лет), их эмоциональный опыт формируются в общении с гуманистическим содержанием искусства. Главным в этот период становится развитие способности к мышлению образами, к пониманию авторской идеи, обучение восприятию специфики поэтической речи. Старшие обучающихся с развитым читательским восприятием становятся способны к пониманию сущности художественной формы, пониманию условности литературы.

Для развития интереса к чтению, расширения культурного кругозора и формирования вкуса важна системность действий:

- восприятие и образный анализ текста;
- логический анализ;
- эстетическая оценка и сдвиги в эмоциональной сфере личности, совершающиеся под влиянием чтения.

Учёт этих этапов постижения художественного текста важен для дифференцированного обучения, так как литературное развитие формируется у разных обучающихся с неодинаковой скоростью.

В процессе обучения пониманию образной природы словесного искусства нужно учитывать как тип мыслительной деятельности обучающихся (образный, логический, смешанный), так и наличие у них определённых эмоционально-художественных качеств. Среди них наиболее важны:

1. Творческое воображение, фантазия и наглядная образность восприятия;
2. Способность слышать мир звуков и воспринимать цветовой колорит текста;
3. Эмоциональная острота и чуткость восприятия образной речи;
4. Выявление логики превращения факта жизни в факт искусства;
5. Определение динамики творческого процесса писателя;
6. Раскрытие отношения писателя к героям и событиям, видение авторской позиции;
7. Выявление смысла структурных элементов текста (сюжета и композиции, многозначности художественной детали и её связей с проблематикой текста, изобразительно-выразительных средств художественной речи и т.п.), сравнительного анализа текстов.

Для выявления этих способностей необходима специальная диагностика, а для их развития - определённые учебные задания.

Изучение школьной практики показывает, что от учителя литературы требуется систематический учёт возрастных, личностных, психолого-педагогических характеристик обучающихся, понимание литературоведческих и методических аспектов дифференциации школьного литературного образования.

Педагог-словесник в большей степени, чем учителя других предметов, должен способствовать восхождению ученика к общечеловеческим ценностям и идеалам культуры. Культурологическое личностно-ориентированное обучение поддерживает индивидуальность и творческую самобытность школьника.

Учебно-воспитательный процесс в школе, основанный на педагогическом сотрудничестве ученика с учителем, можно считать трёхэтапным и проектируемым учителем. На диагностическом этапе достигается установление неодинаковости детей, причём учитель должен различать их индивидуальные и личностные особенности. На этапе организации общения необходимо принятие учениками собственных решений, поэтому учитель создает ситуации, помогающие стимулировать инициативу, мотивацию, умение слушать и т.п. На этапе организации взаимодействия оно происходит не столько между учителем и обучающимися, сколько между самими обучающимися, причём максимальная инициатива исходит именно от них.

Основанием для дифференциации в системе обучения литературе становится и уровень сложности литературных явлений и понятий, которые должны освоить обучающиеся. Так, важнейшим принципом преподавания литературы в условиях дифференциации обучения становится понимание процесса функционирования литературы в её историческом развитии. Глубина толкования текста зависит от типа читателя и от эпохи, в которую

произведение истолковывается. При этом очевидно, что произведения далёких эпох нуждаются в более обширных историко-культурных комментариях.

Для развития творческой активности и самостоятельности словесник должен создавать учебные ситуации, развивающие литературный вкус и умение интерпретировать тексты разных родов и жанров. При этом важна дифференциация обучения, связанная с родожанровой природой художественного произведения. Обновленная программа уже с 3 класса уделяет внимание изучению жанров. Для работы с терминами осуществляется дифференциация по источникам, когда обучающийся работает с термином не только из учебника, но и дополнительных образовательных ресурсов, сравнивает термины, выделяет сходства и различия, выписывает ключевые словосочетания, находит соответствия или лишнее словосочетание, не относящееся к данному термину. Учитель может дать задание составить определение термина по разрезанным пазлам или словосочетаниям. При анализе эпоса дифференцированные задания могут быть направлены на:

- изучение событийной (сюжетной) основы произведения и определение смысла совпадения (несовпадения) сюжета и фабулы;
- составление характеристик героев разных типов в системе образов и определение взаимосвязей героев и событий;
- выявление смысла описаний, диалогов и монологов, роли образа автора (рассказчика) или эпизода в произведении, особенностей его композиции.

Более сложны задания на изучение способов воплощения внутреннего мира человека в художественной литературе. При изучении лирики необходимы дифференцированные задания на:

- определение настроения стихотворения и динамики поэтических интонаций;
- выявление смысловой роли жанра, композиции, образного ряда стихотворения и его связей с основными мотивами творчества поэта.

Основанием для дифференциации при изучении лирики становятся и элементы её структуры. Мотивация обучающихся к наблюдениям за смыслообразующей ролью звукописи, лексики, синтаксиса, ритма, рифмы, стиха и т.п. может быть связана с тем, какой из уровней языковой структуры наиболее труден для восприятия текста учеником. Для понимания функций элементов стиховой композиции необходимы разноуровневые задания, связанные с осознанием роли того или иного литературного приёма.

Задания повышенной сложности при изучении лирики включают в себя:

- выявление смысловой роли пространственно-временных отношений и характеристику лирического «я»;

- составление историко-культурных и биографических комментариев;
- определение места стихотворения в творчестве поэта (русском и мировом культурном процессе) и его интертекстуальных связей;
- выявление смысловой роли эпитафия, скрытых цитат, посвящений, датировок, названия и т.п.;
- объяснение условности лирических описаний.

Для дифференциации обучения при изучении драмы необходимы задания на:

- определение основного конфликта пьесы;
- изучение особенностей речи персонажей и их сопоставление;
- выявление роли автора.

Задания для обучающихся продвинутого уровня — это:

- выявление пространственно-временных особенностей сценического действия;
- исследование роли интерьера, пейзажа или детали;
- сопоставление пьесы и спектакля;
- написание рецензии и др.

Методические основания дифференциации литературного образования в школе связаны с систематической диагностикой уровня литературного развития обучающихся, собственно обучением (усвоением учебного материала и выработкой необходимых умений и навыков самостоятельной деятельности) и контролем (выявлением качества образования). Они опираются на систему критериев, изложенных в «Требованиях к уровню подготовки выпускников», включённых в образовательный стандарт по литературе.

На этапе диагностики учитель должен определить, какие сферы литературного развития обучающихся сформированы недостаточно, и прогнозировать характер обучающих заданий для различных групп, дифференцированных по наличию определённых признаков.

На этапе обучения дифференциация связана с типами уроков и необходимостью разработки заданий для разных категорий обучающихся. Так, на вступительных уроках важны задания, связанные с:

- работой над жанровыми особенностями;
- актуализацией фактов биографии писателя;
- историей создания произведения;
- обсуждением откликов современников и литературной критики;
- выявлением первых читательских реакций и др.

На уроках анализа текста — с развитием умений:

- применять в анализе основы истории и теории литературы;

- видеть функциональное назначение различных художественных приемов;
- анализировать произведения с учетом их родожанровой природы и т.п.
- анализировать поступки и речь персонажей через использование различных графических органайзеров «Персонаж на стене», «Круги на воде», «Айсберг», «Одиночный, двойной, тройной пузырь», «диаграмма Венна», «Фишбоун»;

На повторительно-обобщающих уроках — с развитием умений:

- определять смысл произведения на уровне обобщения;
- сопоставлять разные редакции текстов;
- сравнивать оценку произведения в литературной критике;
- выполнять работы творческого характера: пересказ от другого лица, отчет, рассуждение, письмо по формуле ПОПС, итоговое пятиминутное эссе, развернутое эссе сочинение рассуждение.

На уроках внеклассного чтения — со способностью к истолкованию и оценке самостоятельно прочитанных произведений. На уроках раз вития речи — с развитием умения письменно отвечать на проблемный вопрос, навыков связного высказывания и созданием письменных работ разных жанров.

Дифференцированный контроль уровня литературного развития обучающихся включает в себя промежуточный (текущий) контроль (устный и письменный пересказ или ответ на вопрос, монологический ответ, умение задавать вопрос, подготовка сообщения, доклада, реферата и др.) и итоговый контроль (ЕГЭ, сочинение, устный экзамен, защита выпускного исследовательского проекта). При учёте и контроле литературных знаний и умений важно принимать во внимание индивидуальность обучающихся, требовать от них не прямого воспроизведения знаний, а их применения в новой учебной ситуации.

Осознание цели каждого этапа школьного литературного образования, возрастных возможностей учеников и ведущего типа деятельности в каждый возрастной период позволяют создать дифференцированную систему способов общения с литературными произведениями. Её результативность проверяется объективной диагностикой способностей обучающихся, оптимальным для разных обучающихся характером обучения и регулярным контролем уровня их литературного развития и помогает в выборе профиля обучения в старшей школе и в вузе. Перейдем к составлению дифференцированных заданий по данному предмету. Вниманию читателей представляем пример организации урока «Русская литература» с дифференцированными заданиями. Тема раздела «СЕМЕЙНЫЕ ЦЕННОСТИ»

10 класс, тема урока Изображение исторических событий в первом томе романа Л.Н. Толстого «Война и мир» (Приложение 1).

Дифференциация на определение художественного пространства

На предыдущих уроках была проведена предварительная внутренняя дифференциация обучающихся данного класса с целью дальнейшего деления на группы. Обучающихся были диагностированы по следующим группам: обучающихся со слабой мотивацией, обучающихся со средней мотивацией, обучающихся с высокой мотивацией, одаренные обучающиеся. Благодаря предварительной диагностике на этом уроке мы провели дифференциацию обучающихся по сложности задания, опираясь на уровень их развития. Учебное задание, разработанное нами, предполагает дифференциацию по уровням творчества и трудности. Дифференцированный подход применен не только в самом задании, но и в учебных целях урока, критериях и дескрипторах.

Задание 3. Составьте топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи.

Прием «Линия пространства».

(Г)

1 группа. Обучающихся со слабой мотивацией.

Составляют топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи, помечая на ней топонимы.

2 группа. Обучающихся со средней мотивацией.

Составляют топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи., помечая на ней топонимы, элементы и детали пространства.

3 группа. Обучающихся с высокой мотивацией.

Составляют топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи., определяя на ней виды пространства.

4 группа. Одаренные обучающиеся.

Составляют топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи., указывая на ней средства выразительности, которые автор применяет в описании элементов пространства.

Дифференциация по уровню подготовленности

Вопросы по таксономии Блума.

Базовый уровень

Перечислите персонажей сказки.

Что помогло слоненку стать зонтиком?

Что помогло ему стать лейкой?

Вопросы продвинутого уровня.

Что помогло слоненку погасить пожар?

Почему слоненок грустил?

Когда слоненок становился радостным?

Ты хотел бы быть похожим на слоненка? Объясни почему?

Задания для высокого творческого уровня

Кем вы хотите стать в жизни

Придумайте продолжение сказки

Задания для обучающихся с быстрым темпом.

Способ дифференциации

Задание: сюда входят задания для обучающихся с различным уровнем знаний; выполнение различных ГО, схем или упражнений и заданий по необходимости обучающихся (нужна ли помощь или надо давать сложные задания); используйте карточки с заданиями с постепенно повышающейся сложностью. Выше нами приведен пример дифференциации по заданию.

Дифференциация по темпу

Найдите глаголы антонимы в тексте, найдите слова синонимы в тексте, сделайте лексический анализ по лексическому органайзеру. Обучающимся 4 класса, очень нравится работа с этим органайзером. Для развития академического языка и понимания лексики русского, казахского, английского языков этот графический органайзер считаем, совершенно необходимым: лексическое значение, состав слова, форма слова, состав слова, корень суффикс, приставка, часть речи.

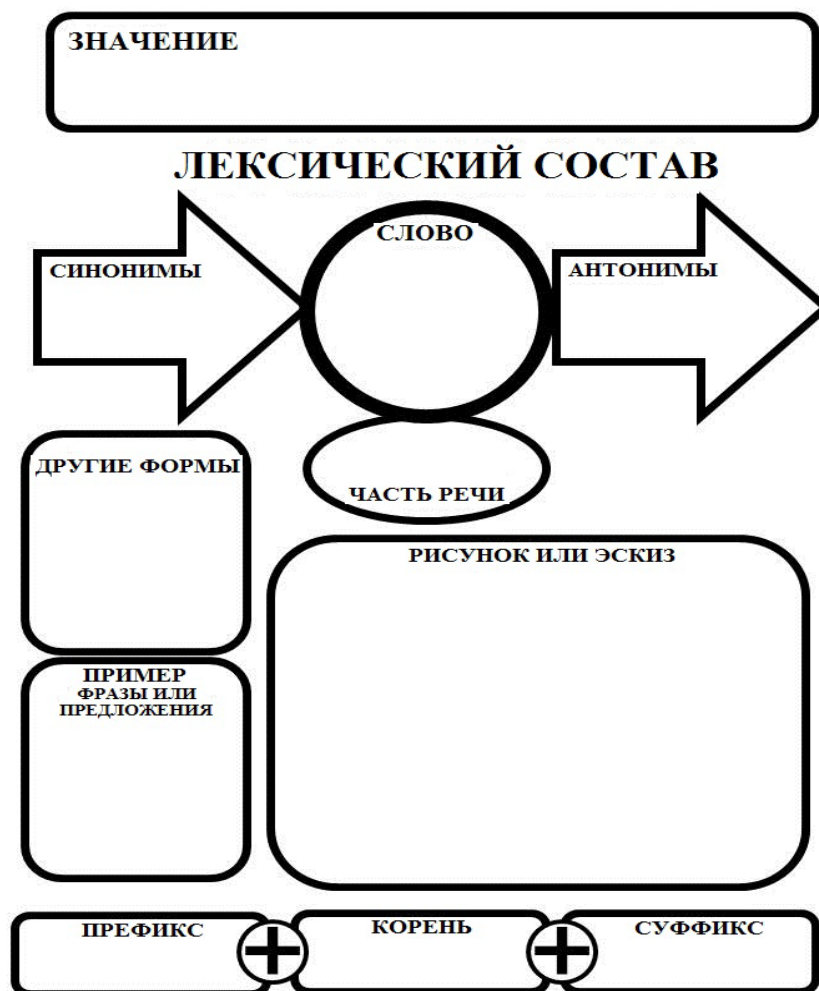
Дифференциация по источнику: некоторые обучающиеся могут работать с более сложными источниками, чем их одноклассники. Диапазон источников колеблется от текстов, которые могут служить основанием для обсуждений до текстов, разъясняющими наиболее трудные слова и важные идеи; также могут быть использованы источники, вышедшие из печати и электронные источники; это отражает наиболее масштабный объем применения материала. При работе со школьным толковым словарем для поиска лексического значения у обучающегося развивается культура поисковой работы: обучающийся запоминает, что слово необходимо искать в алфавитном порядке, выписывать слово, что значений может быть более одного. В данном случае мы предлагаем обучающемуся поработать со словами профессия, пожарник,

Дифференциация диалог и поддержка учителя осуществляется, когда обучающиеся приступают к выполнению задания над графическим органайзером. Учитель задает вопросы: «Что вы делаете? Как вы планируете выполнять задание? С чего начнете? Какой результат у вас должен получиться? Как это задание поможет достичь цели урока?» Ответы обучающихся помогут учителю скорректировать действия обучающихся, направить их действия в правильное русло. После выполнения задания учитель ещё раз может обратиться к данному способу дифференциации. Учитель задает следующие

вопросы: Что вы делали? Какой результат получили? С чего вы начали? Какое место в групповой работе занимаешь ты? Чем ты помогал товарищам?

Способ дифференциации - **Заключение**: в классе все обучающиеся работали с одним и тем же источником, но выполняли разные задания, соответственно, их результаты будут разными; учитель дает задание, однако обучающиеся отвечают в зависимости от своих сильных и слабых сторон, чем работать в направлении единственного «правильного» ответа; давая направленные указания всем обучающимся, необходимо убедиться в том, что каждый из учеников осознал, что он от себя ожидает.

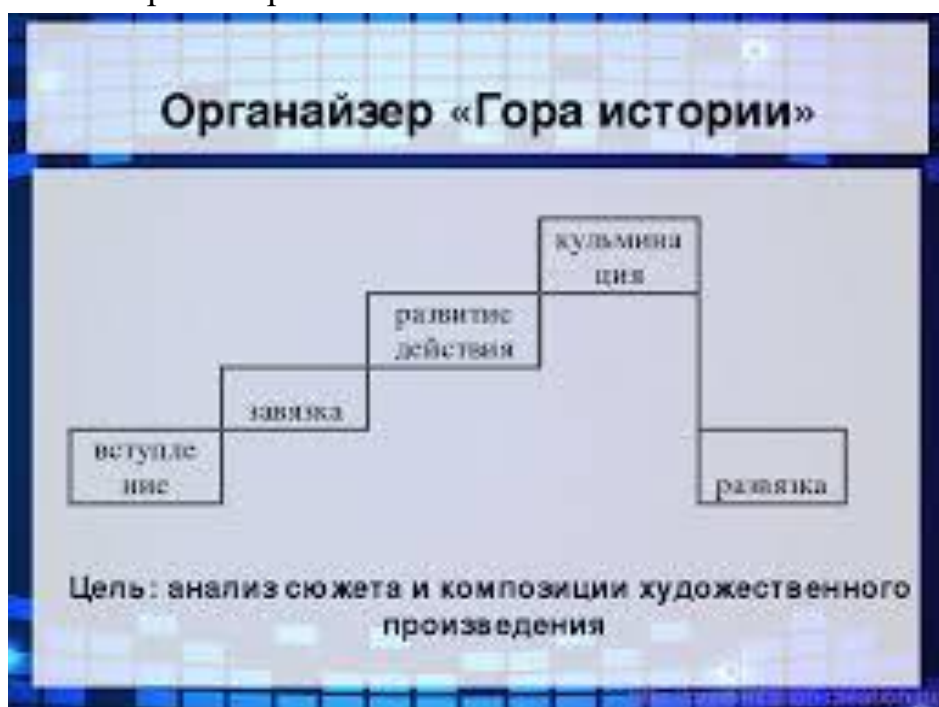
Для хорошо успевающих обучающихся, имеющих хороший темп на данном уроке мы предлагаем использовать графический органайзер Лексический состав. Перед подачей задания обучающемуся предлагаем найти слова глаголы с противоположным значением: грустить – радоваться. Из толкового словаря обучающиеся выписывают значение и заполняют органайзер. Находят значение, подбирают синоним, антоним, определяют часть речи, узнают словоформы и пути словообразования данного слова, составляют с этим словом предложение.

Дифференциация по диалогу и оказанию поддержки учитель задает вопросы: Что вы сейчас делаете? Как вы это собираетесь делать? С чего начнете, как продолжите? Таким образом, учитель выясняет, насколько обучающиеся понимают, что от них требуется. Если увидел, что обучающихся начали свою работу в неверном русле, учитель помогает понять, как выполнить правильно.

Дифференциация по итогу или по заключению, когда все обучающиеся работали с одним текстом, но в итоге каждая группа выполнила свое задание.

Итог. ГО «Гора истории»

Итог ГО Карта истории

Итог ГО Одиночный пузырь

Заключение.

Таким образом, для повышения качества образования необходимо сотрудничество учителя и обучающихся творческий характер процесса обучения и выбора его содержания и способов, поддержка индивидуального развития ребёнка, воспитание в нём потребности для принятия решений. Для организации процесса дифференциации обучения необходим выбор и оптимальное сочетание дидактических методов с учётом уровней учебно-познавательной деятельности обучающихся, их личностных качеств и способностей. При этом эффективная организация индивидуальной и групповой работы на уроке связана с учебными возможностями учеников, умственное развитие которых зависит от поэтапного повышения сложности учебного материала, что влечёт за собой рост их интеллектуальных способностей.

Профильная дифференциация в обучении иностранному языку

Казахстанскому развивающемуся обществу нужны современно образованные, нравственные, предприимчивые люди, которые могут самостоятельно принимать решения в ситуации выбора, способны к сотрудничеству, отличаются мобильностью, динамизмом, конструктивностью, готовы к межкультурному взаимодействию, обладают чувством ответственности за судьбу страны, за ее социально-экономическое процветание. Это аксиома, но не факт. В подготовке такого гражданина своей страны иностранный язык как школьный предмет занимает особое место в силу своих социальных, познавательных и развивающих функций. Являясь средством общения, познания окружающего мира, иностранный язык способствует приобщению к культуре страны изучаемого языка, обеспечивает вторичную социализацию обучающихся, облегчает их вхождение в мировое сообщество, способствует лучшему осознанию своей собственной национальной культуры (И.Л. Бим).

Концепция модернизации казахстанского образования определяет иностранный язык как одну из трех важнейших составляющих стандарта знания наступившего века, поставлена задача триединства языков.

В изучении иностранного языка, как в ни какой другой познавательной деятельности важна преемственность, поскольку постоянное накопление коммуникативных умений, грамматических и лексических навыков обеспечивает более или менее полное владение человеком иностранным языком. Основными формами преемственности, способными обеспечить постоянное - школьное, вузовское, послевузовское - совершенствование в овладении иностранным языком, могут стать:

- преемственность в организации учебной деятельности
- преемственность в использовании современных образовательных технологий при изучении иностранного языка на всех этапах обучения
- последовательное формирование мотивации изучения иностранного языка
- выработка навыков и умений самообразования, рефлексии, самостоятельной работы
- формирование умений постоянной тренировки, реализации в своей практической деятельности иноязычной подготовки.

Профильное обучение старшеклассников призвано помочь ликвидировать имеющуюся рассогласованность в практике обучения иностранному языку на различных этапах.

Профильное обучение старшеклассников предусматривается в последних двух классах основной средней школы. Переход к профильному обучению преследует цели:

- повысить качество общего образования, обеспечив глубокую и специализированную общеобразовательную подготовку обучающихся в нескольких образовательных областях;
- способствовать установлению равного доступа к полноценному образованию различным категориям обучающихся в соответствии с их индивидуальными склонностями и потребностями, обеспечить преемственность между общим и профессиональным образованием
- расширить возможности социализации обучающихся
- создать условия для существенной дифференциации содержания обучения старшеклассников с широкими и гибкими возможностями построения школьниками индивидуальных образовательных программ
- Целенаправленное развитие языковых навыков «слушание», «говорение», «чтение», «письмо», где один вид деятельности проверяется через другой вид деятельности.

Под уровнем владения языком понимается определенная степень развития коммуникативной компетенции обучающегося (обозначенная в дескрипторах-описаниях) с точки зрения эффективности процесса взаимодействия с представителями иной лингвокультуры и с возможностью знакомства с достижениями в науке и культуре другой лингвокультурной

общности. Для достижения высокого уровня владения вторым и третьим языком, рекомендуется прежде всего, более четко определить, что такое технология в обучении и технология обучения. Технологии в обучении включают в себя аудитивные (магнитопись, радио и др.), визуальные (графические, художественно-изобразительные), аудиовизуальные (кино, видео, телевидение, YouTube). Известны следующие рекомендуемые учителям *технологии обучения*: обучение в сотрудничестве, компьютерные технологии, технология case study, технология «Языковой портфель», технология личностно-ориентированного обучения, развивающееся обучение, игровые технологии, проблемное обучение, метод проектов, программированное обучение и др. Все они способствуют развитию навыков и умений обучающихся в другом языке с учетом человеческих и технологических возможностей и для достижения максимального эффекта в овладении языками.

Наиболее часто при уровневом подходе к обучению рекомендуется использовать следующие *методы*:

Коммуникативный метод. Главной целью обучения в современном Казахстане является формирование коммуникативной компетенции обучающихся. Специфической особенностью коммуникативного метода обучения является попытка приблизить процесс обучения по его характеру к процессу реальной коммуникации. Это обстоятельство обуславливает коммуникативно-мотивированное поведение преподавателя и обучающихся во время занятий, а также предметность процесса коммуникации, которая выражается в тщательном отборе речевых интенций, тем и ситуаций общения, отражающих практические интересы и потребности обучающихся.

Прямой метод. Целью прямого метода является обучение практическому владению языком, на начальном этапе – преимущественно в его устной форме. Причем отбор лексического материала регламентируется темами общения, а из грамматики предлагается изучать только то, что соответствует современной норме.

Сознательно-сопоставительный метод представляет собой обучение на основе сопоставления родного языка с изучаемым языком, при этом предполагая:

- осознание значения языковых явлений;
- осознание способов применения языковых явлений в речевой деятельности;
- опору на родной язык.

Метод компьютерной лингводидактики. Сам термин «компьютерная лингводидактика» был предложен К.Р. Пиотровской в 1991 году и претерпевал изменения в связи со стремительными и общественно-технологическими и информационными изменениями. Компьютерная лингводидактика – это область лингводидактики, которая изучает теорию и практику использования информационно-коммуникационных технологий в

обучении языку. В настоящее время компьютерная лингводидактика переживает период терминологического становления.

Элективные курсы предоставляют большие возможности учителям иностранного языка для осуществления профильно-ориентированного, углубленного языкового образования старшеклассников, так как осуществляется развитие и воспитание обучающихся средствами учебного предмета «Иностранный язык (профильный уровень)», а именно:

- обеспечивается личностное и профессиональное самоопределение обучающихся, их социальная адаптация;
- формируется активная жизненная позиция школьника как гражданина и патриота, а также как субъекта межкультурного взаимодействия;
- развиваются такие личностные качества, как культура общения, умение работать в сотрудничестве, в том числе в процессе межкультурного общения;
- обеспечивается развитие способности и готовности старшеклассников к самостоятельному изучению иностранного языка, к дальнейшему самообразованию с его помощью в разных областях знания;
- приобретается опыт творческой деятельности, опыт проектно-исследовательской деятельности с использованием изучаемого языка.

Закладывая основы иноязычного общения, иностранный язык как учебный предмет обладает большими возможностями в том, чтобы ориентировать старших обучающихся в мире профессий, а также способствует формированию профессионально важных качеств личности.

Независимо от уровня знаний обучающихся, они нуждаются в специальной профориентационной информации. Иностранный язык - один из тех школьных предметов, которые могут их этой информацией снабдить. Такие возможности данного предмета определяются следующими причинами.

Во-первых, обучение иностранным языкам рассматривается сегодня под углом зрения обучения коммуникативной деятельности, умению общаться. Это умение лежит в основе организации производства и общественного мнения, сферы управления и сферы обслуживания, всех форм обучения, семейных отношений, искусства и спорта. Следовательно, можно предположить, что овладение основами иноязычного общения служит своеобразной базой для профессионального становления личности школьника.

Во-вторых, иностранный язык может и должен служить средством профориентационной работы с обучающимися, в процессе которой решаются задачи, влияющие на профессиональное становление личности школьника.

В-третьих, профессионально-ориентированное преподавание иностранного языка обусловлено характером межпредметных связей данного учебного предмета с предметами естественно-научного, физико-математического и гуманитарного циклов.

Дифференцированные задания по предмету «Всемирная история» для 10-11 классов

Предлагаемые задания по всемирной истории должны создавать «ситуацию успеха» благодаря личностному выбору. Кроме того он позволяет выявить не только конкретные знания по теме, но и проверить их усвоение в комплексе, прогнозировать результаты обучения, создает возможность для творческого применения знаний. Уровневые задания по истории с успехом можно использовать при изучении нового материала, при контроле за усвоением знаний, умений и навыков, при проверке знаний. Традиционно все задания разделены на три уровня. При составлении заданий в совмещенном классе педагог может четко определить, до какого уровня сложности должно быть доведено усвоение учебного материала, найти взаимосвязанные, причинно-следственные связи в материалах разных классов. При этом учитываются возрастные особенности обучающихся. Предложения выбора способствует созданию обучающемуся «ситуации успеха». В ходе проверки раскрываются возможности и способности каждого обучающегося, это создает условия для перехода на новый уровень. Представим инструкцию при организации работы с дифференцированными заданиями по истории.

Сначала дается памятка, мы считаем, что она применима для всех учебных предметов.

1. Внимательно прочти все варианты заданий.
2. Осмысли каждое задание.
3. Соотнеси свои желания с собственными возможностями успешного решения учебного задания.
4. Выбери задание, которое больше всего соответствует твоим возможностям.
5. Направляй свои усилия на решение поставленной учебной задачи.
6. Проанализируй и оцени свой результат
7. Внимательно слушай выступления одноклассников, это поможет лучше понять материал.

Выполните одно задание по выбору (из 3-х).

Кто хочет закрепить свои знания, тверже знать материал – выбирает задание №1. Кто чувствует, что освоил материал по теме прочно - выбирает задание №2. Кто чувствует себя уверенно и хочет проверить свои силы выбирает задание №3.

Задания 1. О каком событии идет речь в данном параграфе? Составь план и озаглавь каждый абзац. Задай три вопроса к тексту. Покажи на карте место, где происходило данное событие

Задание 2. Объясни значение выделенных слов. Составь план и заполни Графический органайзер «Карта событий» в правильной хронологической последовательности. Сколько прошло со дня этого события. Покажи на карте, как продвигались события, о которых идет речь в параграфе.

Задание 3. Найди причинно-следственные связи данного события через Графический органайзер «Фишбоун», в верхней части скелета напиши причины, в нижней части – следствия в хвосте скелета выводы по параграфу. Как данное событие повлияло на ход истории. Какое произведение искусства отражает данное историческое событие. Определи, какое место в учебном разделе занимает данное событие.

Три группы обучающихся на уроках истории:

- Обучающиеся с низким уровнем обучаемости и обученности (стартовый, минимально допустимый).

При организации работы таким обучающимся предлагается подсказка в виде плана, воспроизведение дат и событий, составление вопросов к тексту.

- Обучающиеся со средним уровнем (базовый).

Таким обучающимся достаточно предоставить алгоритм выполнения задания. Им можно предлагать различные Графические органайзеры

- Обучающиеся с высоким уровнем (продвинутый, творческий).

Ребята с высоким уровнем обученности самостоятельно справляются с заданием. Им предлагаются задания на сравнения, выявления и решения какой-либо проблемы.

При делении обучающихся на группы необходима корректность. В среднем и старшем звене ребята уже сами могут выбрать тот уровень, на котором они будут выполнять задания. Из практики видно, что обучающийся адекватно оценивают свои способности и стремятся к выполнению задания повышенного уровня сложности, чтобы повысить свою оценку. Каждая группа ставит свои цели, виды и уровень заданий. Таким образом, учитель, организуя дифференцированное обучение в классе, реализует сразу несколько задач: пробуждает интерес к выполнению заданий, ликвидирует пробелы у обучающихся с низким уровнем обученности; у обучающихся со средним уровнем закрепляет интерес с предмету, формирует умение работать самостоятельно;

Особый вид дифференциации – индивидуальное обучение. Этот вид помощи ориентирован на индивидуальные особенности ребёнка, создаёт условия не только для развития всех обучающихся, но и для развития каждого в отдельности.

Для индивидуальной дифференцированной помощи в обучении для 10-11 классов используется разноплановый дидактический материал.

Например:

1. Тестовые задания:

а) соотнесение (даты - события, имена – вид деятельности...);

б) выбор (вопрос, варианты ответов – выбрать правильный);

в) установление последовательности (последовательность в списке событий).

2. Задания на работу с текстом:

а) дописать текст;

б) прочитать текст и ответить на вопросы к нему;

в) вставить в текст пропущенные имена и даты;

г) составить логические пары: (из приведённого списка составить пары причина – следствие; одно явление может быть в одном случае причиной, в другом – следствие).

Причина	Следствие
---------	-----------

3. Графические задания/ графические органайзеры – включают в себя рисунки, контурные карты, схемы, модели... Выполняются на уроке и дома при помощи текста учебника, атласа, иллюстраций:

а) определить по карте;

б) составить схему государственного управления.

4. Систематизация материала в таблицы.

5. Разгадывание кроссвордов и т.д.

6. Карточки с направляющим действием.

7. Более подробное объяснение.

Дифференцированные задания по предмету «История Казахстана» для 10-11 классов

Цель современного урока – научить обучающегося получать знания самостоятельно, вооружить их нужными инструментами и техникой учения. Для того чтобы спланировать эффективный урок необходимо спланировать эффективные формы его организации, такие как индивидуальные, перные, групповой виды работ. Индивидуальные формы работы позволяют обучающемуся сосредоточиться на выполнении отдельных заданий и нести ответственность за свое собственное обучение. Групповая деятельность предполагает решение более сложных задач, чем те, которые можно выполнить индивидуально в рамках классического уровня. Предлагаемые задания по Истории Казахстана также должны создавать «ситуацию успеха» благодаря личностному выбору. Задания должны позволить выявить не

только конкретные знания по теме, но и проверить их усвоение в комплексе, прогнозировать результаты обучения, создать возможность для творческого применения знаний. Уровневые задания по истории с успехом можно использовать при изучении нового материала, при контроле за усвоением знаний, умений и навыков, при проверке знаний.

При изучении учебного материала необходимо уделить внимание предметной лексике и терминологии, необходимо продемонстрировать соответствие и наглядным изображением понятия. Работа с терминами предполагает не только изучение термина или понятия из учебника, но и привлечение дополнительного источника, что повысит интерес к теме. Успешное овладение предметной лексикой является хорошим подспорьем для усвоения содержания предмета.

Педагогу необходимо отбирать полезную серию фраз для диалога/письма:

Первоначальные сведения о саках по дополнительному письменному материалу(чтение,говoreние) в начале урока на этапе мотивации педагог предлагает вспомнить термины и понятия, с которыми работали на предыдущем уроке, вспомнить их значение. При объявлении темы обучающимся предлагается возможность прогнозирования. Прогнозирование будет успешным, если акцентировать внимание обучающихся на теме изучаемого раздела. В таком случае обучающиеся имеют возможность понять связь между изучаемыми темами и событиями.

Для базового уровня даются задания: прочитать и составить план параграфа, составить шпаргалку для товарища, чтобы он мог пересказать содержание параграфа. Для обучающихся продвинутого уровня даются задания: заполнить таблицу о саках (письмо); найти соответствие терминов и понятий, при работе с текстом дается задание заполнить карту последовательности событий. Для этого можно предложить фрагменты дат и событий, обучающиеся соотносят с содержанием параграфа и восполняют графический органайзер. Это развивает внимательность, повышает интерес к предметному содержанию материала. Для обучающихся высокого уровня предлагается материал с раздаточным материалом (чтение) карты, дается возможность целостного видения материала, работа с «дневником двойной записи», где обучающиеся в одной колонке записывают термин, а в другой событие связанное с этим термином. При завершении изучения раздела предлагается подобная работа с датами и событиями.

Дневник двойной записи: дата, событие, задание	Разъяснение события
Территорию Казахстана населяют следующие племенные союзы саков...	
Территория расселения саков ...	

Саки, носящие остроконечные шапки...	

Педагог помнит, что дидактические цели урока реализуются через задания. На уроке должны присутствовать задания всех 6 уровней таксономии Б.Блума, что позволит обучающемуся максимально развить свои интеллектуальные способности. На уроке истории Казахстана обучающимся предлагается задание расположить иллюстрации в событийной последовательности. Это задание дает возможность обучающимся перейти из базового уровня на продвинутый уровень.

Педагогу необходимо показать обучающимся разных классов их критерии оценивания и дескрипторы, например, для 10 класса:

Определяет местонахождение саков

Обучающийся:

1. Определяет племенное расселение саков
2. Определяет названия племен
3. Находит отличия племен

Дескриптор:

По карте показывает и исследует территорию расселения саков

Обучающийся:

1. Располагает на карте племенные союзы саков-тиграхауда
2. Располагает на карте племенные союзы саков-парадарайа
3. Располагает на карте племенные союзы саков-хаумаварга
4. Располагает на карте племенные союзы-исседонов
5. Располагает на карте племенные союзы аргиппеев
6. Располагает на карте племенные союзы аримаспа
7. Располагает на карте племенные союзы дайев

Для уроков истории хорошо подходит прием «Исторический диктант».

Дифференцированные задания по предмету «Биология» 10-11 классы

Современная малокомплектная школа имеет ряд особенностей связанных с объединением нескольких классов в совмещенный класс-комплект, малочисленность обучающихся и педагогов. Все эти факторы приводят к сложности организации процесса обучения. В данных условиях наиболее универсальным является дифференцированный подход к обучению, основанный на личностно – ориентрованном характере образования, которая

сводится к выявлению и максимальному развитию задатков и способностей каждого учащегося.

В настоящее время обозначились несколько направлений дифференциации обучения:

- дифференциация по целям обучения;
- дифференциация по уровням выполнения заданий;
- дифференциация по ресурсам и текстам;
- дифференциация по содержанию обучения;
- дифференциация по темпу;
- дифференциация по структуре учебного материала;
- дифференциация по подходам к обучению;
- дифференциация по среде обучения;
- дифференциация по способам применения заданий;
- дифференциация по оцениванию.

Заслуживают внимание те из них, которые помогают развитию умений систематизировать полученные знания, самостоятельно их приобретать, использовать на практике. К ним можно отнести различные виды дидактического материала. Задания составлены таким образом, что могут быть предложены для выполнения отдельному обучающемуся, группе обучающихся или всему классу, что позволяет реализовать дифференцированный подход в обучении и с помощью задания выявить подготовку на разных уровнях.

Применение разноуровневых тестов, заданий и упражнений можно рассматривать как средство конкретизации и развития понятий, приобретение умений самостоятельно добывать знания и использовать их в новой ситуации - для доказательств и обобщений.

Все задания можно распределить по уровням.

Одним из вариантов проверки знаний являются задания к каждому из которых приводится 4 варианта ответа, один из которых верный. Эти задания базового уровня (А) соответствуют минимуму содержания биологического образования и требованиям к уровню подготовки выпускников, они контролируют знания и умения за основную и среднюю школу.

Уровень А

1. Оболочки клеток состоят из:

- а) плазмалеммы (цитоплазматической мембраны);
- б) клеточных стенок;
- в) плазмалеммы у животных и клеточных стенок у растений;
- г) *плазмалеммы у животных, плазмалеммы и клеточных стенок у растений.*

2. Пищеварительные ферменты, содержащиеся в лизосомах, синтезируют:

- а) каналы гладкой ЭПС;
- б) рибосомы шероховатой ЭПС;
- в) цистерны комплекса Гольджи;
- г) сами лизосомы.

Задания повышенного уровня (В) направлены на проверку освоения обучающимися более сложного содержания. Выполнение заданий этой группы рассчитано на более сложную умственную деятельность.

Уровень В

1) Выберите верные утверждения

- а) Новые митохондрии появляются в клетке в результате процессов синтеза белка и нуклеиновых кислот, протекающих в её ядре. (нет)
- б) Пластиды присутствуют в цитоплазме только у растительных клеток. (да)

2) Продолжи предложения

- а) Одномембранные сферические пузырьки, заполненные гидролитическими ферментами, -(лизосомы).
- б) Все содержимое клетки, за исключением её ядра, - (цитоплазма).

Задания повышенного уровня сложности (С) позволяют выявить сформированность у обучающихся умений глубоко, в полном объеме раскрыть ответ, применить знания в нестандартных ситуациях, решить биологическую задачу, высказать свою точку зрения на проблему.

Уровень С

1) Заполни таблицу «Сходство и различие в строении клеток растений и животных» развернуть таблицу

клетки	основные органоиды
растений	
животных	

2) Между первым и вторым понятием существует определенная связь. Между третьим и одним из предложенных понятий существует такая же связь. Найди это понятие.

- а) митохондрии: кристы = хлоропласты:
(фотосинтез, хлорофилл, тилакоиды, пластиды)
- б) мембрана: фагоцитоз = микротрубочки:
(пиноцитоз, движение, жгутики, центриоль)

Дифференциация важна при закреплении нового материала, когда происходит усвоение, а также при повторении пройденного материала. Дифференцированно в обучении можно подходить на любом этапе и типе урока.

Далее приведены некоторые варианты заданий по теме «Строение и функции клеток», позволяющих осуществить как текущий, так и итоговый контроль знаний обучающихся .

1 Вариант проверочной работы по теме «Строение и функции клеток»

Выберите верные утверждения (базовый уровень).

1. Включения - это постоянные структуры цитоплазмы клеток.(нет)

2. Плазматическая мембрана обладает избирательной проницаемостью.(да)

3. Лизосомы формируются из структуры комплекса Гольджи. (да).

4. В основе структурной организации клетки лежит мембранный принцип строения. (да)

5. На мембранах гладкой ЭПС осуществляется синтез белка. (нет)

6. В настоящее время общепринята модель мозаичного строения мембран. (да)

7. Активный транспорт веществ через плазматическую мембрану не требует затрат энергии. (нет)

8. Органоиды – непостоянные, жизненно важные составные части цитоплазмы клеток. (нет)

9. Количество крист зависит от функции клеток. (да)

10. Цитоплазма не выполняет защитную функцию.(да)

11. Синтез АТФ происходит в вакуолях.(нет)

12. Запасные питательные вещества и продукты распада накапливаются в клетках растений в вакуолях (да).

13. На поверхности шероховатой ЭПС размещаются рибосомы. (да)

14. Клетка - основная единица строения всех организмов, так как все организмы состоят из клеток (да).

15. Клетка - генетическая единица организма, так как клетка растет..(нет)

Данную работу можно провести и в форме графического диктанта.

Задания на нахождение в тексте ошибок включены в варианты ЕНТ.

В данной проверочной работе все утверждения являются неверными.

Обучающимся дается задание: найти утверждения, в которых сделаны ошибки и, исправить их.

1. Биологические мембраны состоят из липидов и углеводов. (липидов и белков)

2. Процессами, происходящими в клетке управляет *цитоплазма*. (ядро)

3. Из цистерн, трубчатых структур, вакуолей и транспортных пузырьков состоит *эндоплазматическая сеть*. (К.Гольджи)

4. *Хромoplast* содержит пигмент хлорофилл. (хлоропласт)

5. *Пластиды* - маленькие округлые тельца, отвечающие за внутриклеточное пищеварение. (лизосомы)

6. *Митохондрии* участвуют во внутриклеточном транспорте веществ. (ЭПС)

7. *Ядрышко* обеспечивает хранение наследственной информации. (ядро)

8. Внутренняя мембрана *хлоропластов* образует кристы. (митохондрий)

9. Важную роль в образовании веретена деления играет *вакуоль*. (клеточный центр)

10. Лизосомы являются *немембранным* органоидом. (мембранным)

11. Непосредственное образование полимерной цепи белка происходит в *ядре*. (рибосомах)

12. Клеточная оболочка обеспечивает *передвижение* клетки. (защиту)

13. Функцию скелета клетки выполняют полости *комплекса Гольджи*. (микротрубочки)

14. Синтез жиров и углеводов осуществляется в *вакуолях*. (ЭПС)

15. На поверхности гладкой ЭПС синтезируются молекулы *нуклеотидов*. (углеводов и липидов)

Следующая работа предполагает работу по вариантам (высокий уровень).

• 1 вариант - выбирает признаки, характерные для прокариот;

• 2 вариант - выбирает признаки, характерные для вирусов

1. Можно увидеть только в электронный микроскоп.

2. Хромосома имеет форму кольца и погружена в цитоплазму.

3. Являются возбудителями ангины, туберкулеза, столбняка, холеры и др.

4. Являются возбудителями СПИДа, гриппа, краснухи, бешенства и др.

5. Обитают в клетках.

6. Свойственно спорообразование.

7. Имеют клеточную стенку.
8. Генетическая информация представлена ДНК или РНК.
9. В цитоплазме клетки находятся рибосомы.
10. По форме выделяют шаровидные клетки-кокки, вытянутые палочки-бациллы, извитые-спириллы.
11. Форма может быть различной: палочковидной, пулевидной, сферической, нитевидной, в виде сперматозоида.
12. Могут жить как в аэробных, так и в анаэробных условиях.
13. Отсутствует собственный метаболизм.
14. Обитают внутри бактерий.

Центром развития малокомплектных школ Национальной академии образования им. И.Алтынсарина было проведено исследование в виде анкетирования на предмет владения педагогами МКШ видами, приемами и способами дифференциации. Результаты исследования адресованы директорам и заместителям директоров школ, работающим в условиях обновления содержания среднего образования, осуществляющим поддержку педагогов, реализующих обновленные учебные программы. Анкета включала вопросы, объединенные в три блока. Знания о самом респонденте, знания о месте дифференцированного задания в системе краткосрочного планирования, знания о техниках и способах составления и проведения дифференцированного задания, об особенностях проведения образовательного процесса и проведения дифференциации в совмещенных классах МКШ, о содержании и формах деятельности учителя при подготовке и проведении совмещенных уроков в МКШ. Исследование имело цель - выявить основные зоны затруднения педагогов в вопросах понимания, назначения и способов проведения дифференциации для оценивания учебных достижений обучающихся.

Исследование проходило в заочном on-line формате. В заочном исследовании приняли участие педагоги сельских и малокомплектных школ всей республики. Для проведения исследования анкетирования уделялось 45 минут времени. В заочном on-line исследовании приняли участие 536 педагогов, из которых 126 педагогов из школ с совмещенными классами, 410 педагогов неработающих в совмещенных классах). У респондентов on-line исследования ограничения во времени не было. По результатам анализа данного анкетирования написана вторая глава данной работы, которая может помочь администрации школы в организации ряда мероприятий по повышению профессиональной компетентности своих педагогов. Вопросы

заочного исследования размещались в интернет-портале <https://www.survio.com/survey/d/W3B0L9U5R8E7Z6A5P>. Приведем анализ проведенного исследования. Для представленных методических рекомендаций нами отобраны ответы только педагогов малокомплектных школ. В исследовании приняли участие педагоги разного возраста и разным стажем педагогической деятельности. Их объединяет то, что все они живут и трудятся в сельской местности. Вопросы анкеты выстроены таким образом, что после прочтения всех представленных вопросов, респондент мог расширить свои познания или вспомнить и актуализировать забытый материал по способам дифференциации. Вопросы могли проверять достоверность последующего ответа, например, ответ на вопрос №6, проверял, насколько правильно респондент ответил на вопрос №5. Все педагоги написали свои имена, то есть обеспечили открытость исследования. Анализ мы решили начать с третьего вопроса.

Вопрос № 3. Подчерните, в каком классе вы работаете? Респондентов из старших классов, работающих в совмещенных классах составило 126 человек.

Вопрос №4. Используете ли в своей деятельности дифференцированные задания?

- А) часто – 73,
- В) иногда – 47,
- С) не использую – 6.

Ответы респондентов свидетельствуют о том, что дифференциация осуществляется в учебном процессе старшего звена в МКШ. Большинство респондентов 73 педагога признались, что используют дифференцированные задания. 47 респондентов не систематически, используют дифференцированные задания. Тревогу вызывают те. 6 респондентов, которые признались, что не проводят дифференциацию.

Вопрос №5. Какие способы дифференциации вы знаете? Вопрос предполагал проверить знание респондентов о способах дифференциации, узнать, каким способом респонденты отдают предпочтения. Респонденты могли дать несколько ответов. Изучение ответов показали следующую картину. Дифференциацию провожу:

- по уровню знаний - 14;
- по уровню успеваемости - 12;
- по содержанию учебного материала - 10;
- по объему учебного материала - 15;
- по уровню сложности и трудности - 16;
- по уровню творческого участия - 5;

- разноуровневые задания - 25;
- диалог и поддержка обучающихся - 3;
- индивидуальные задания по карточкам - 32;

Данные ответы соответствуют общепринятым способам дифференциации, хотя респонденты их назвали по-другому. Предполагалось, что респонденты перечислят более трех способов дифференциации. Респондентами приведены по два способа дифференциации. Педагогами чаще всего используется материал учебника. Это свидетельствует о том, что диапазон дифференцированных заданий невелик у наших респондентов. Однообразные задания для обучающихся могут привести к предсказуемости занятий, снижению интереса к учебному предмету, учебному материалу, а в итоге, к снижению мотивации и успеваемости. В то же время респондентами были даны неверные ответы, такие как:

- формативное оценивание – 12;
- индивидуальная, парная, групповая работа - 5;
- устно – письменно – 6;

Представленные ответы свидетельствуют о том, что среди респондентов имеются педагоги, которые путают приемы формативного оценивания с дифференцированными заданиями. Индивидуальная, парная, групповая и межгрупповая работа – это способ организации учебной деятельности, а не дифференцированное задание. Задание может быть устным или письменным по форме выполнения или способу выполнения. Анализ допущенных ошибок позволяет сделать вывод о наличии в старшем звене педагогов с низкой профессиональной компетентностью, которые не различают виды деятельности, формы работы, и техники формативного оценивания и путают их с дифференцированными заданиями. Эти респонденты нуждаются в оказании методической и методологической помощи со стороны как администрации, так и методических служб.

Вопрос №6. Какие способы дифференциации Вы чаще всего используете?

- по уровню знаний - 10;
- по уровню успеваемости - 14;
- по содержанию учебного материала - 15;
- по объему 18;
- по уровню сложности и трудности - 19;
- по уровню творческого участия - 35;
- разноуровневые задания - 55;
- диалог и поддержка обучающихся - 120;
- индивидуальные задания по карточкам - 43;

Данный вопрос предполагал проверку достоверности предыдущего вопроса. В основном ответы можно считать достоверными, так как ответы 5 и 6 вопрос имеют небольшую и не значительную разницу. Педагоги осуществляют дифференциацию по уровню успеваемости ученика, дают задания соответственно уровню развития ученика. Педагоги используют дифференциацию по содержанию учебного материала. Внутри учебного материала можно найти работу для удовлетворения образовательных потребностей обучающихся разного уровня подготовленности. Педагоги отметили, что проводят дифференциацию по объему учебного материала. Значит, ученик, имеющий более глубокие и прочные знания, получает задания большей по объему, чем обучающийся с низкой успеваемостью. Большинство респондентов практикуют разноуровневые задания разница в 55 ответов. Большая разница в ответах по диалогу и оказанию помощи.

В вопросе №5, какие способы дифференциации вы знаете, всего 3 респондента указали, что знают данный способ.

Ответ на вопрос № 6 показал, что 120 респондентов используют этот способ. Значит, что респонденты не обратили внимания и не сразу вспомнили этот способ.

Вопрос №7. На каком этапе урока Вы используете дифференцированные задания? Вопрос предполагал изучение места использования в процессе урока. Ответы распределились следующим образом:

- на этапе целеполагания 24;
- на этапе начало урока – 32;
- на этап середина урока – 19;
- на этапе конец урока – 37;
- на этапе середина и конец урока 75;
- на всех этапах урока – 23.

Дифференциацию необходимо осуществлять на всех этапах урока. На этапе целеполагания педагоги градируют, что к концу урока выполняют все обучающиеся, что выполнит большинство, что выполняют некоторые. Соответственно, Все – это обучающиеся базового уровня. Большинство – обучающиеся продвинутого уровня, некоторые – обучающиеся высокого уровня подготовленности. После дифференциации на уровне целеполагания педагог выявляет ожидаемый результат урока.

Дифференциацию на этапе начало урока необходимо провести для того, чтобы организовать деятельность обучающихся по разным критериям, например, по интересам, по склонностям, по темпу работы, по уровню обученности, по гендерному признаку: гомогенному или гетерогенному

признаку. Выше перечисленные признаки помогут учителю организовать работу в парах, группе, межгрупповое взаимодействие.

Дифференциация на этапе середина урока проводится при выполнении заданий разного уровня сложности. Учитель знает возможности каждого ученика, их зону ближайшего развития, поэтому, не озвучивая причину такого деления распределяет обучающихся в разные группы. Задания должны соответствовать целям урока и уровню обученности обучающихся, обеспечивать продвижение к цели обучения. Учитель обязательно планирует четыре задания, но в запасе рекомендуется держать еще один-два задания для обучающихся с быстрым темпом обучения (карточки, работа со словарем или справочником, интернет-ресурсом). Напоминаем, что для сохранения положительной эмоциональной обстановки учителем деление на группы должно произойти незаметно, ненавязчиво.

Дифференциация на этапе конец урока осуществляется согласно целеполаганию. Обучающиеся сопоставляют, какие цели были поставлены, чего они достигли. Посредством обратной связи учитель и обучающиеся определяют, как можно совершенствовать и углубить свои познания по данной теме.

Вопрос № 9. Перечислите фразы, которые вами используются для диалога и оказания поддержки. Данный вопрос предполагал, проверить достоверность ответов № 5 и № 6. Хотим обратить внимание читателей на ответ 5 вопроса, где из 126 респондентов всего 3 респондента отметили «диалог и поддержка обучающихся» как способ дифференциации. Респонденты могли привести более одной ответной реплики на данный вопрос. Респондентами по данному вопросу были даны очень правильные исчерпывающие высказывания. Приведем примеры:

- Что вы сейчас делаете?
- Какую цель преследует это задание? С какой целью выполняете это задание?
- Какое задание вы получили, как вы собираетесь это выполнить?
- В какой последовательности вы будете это выполнять?
- Что сначала вы сделаете, что потом выполните?
- Что даст вам выполнение данного задания?
- Чем было полезно данное задание?

Это значит, что педагоги малокомплектных школ вопросы диалога для оказания поддержки обучающихся широко используется вопросы учителя, но при этом респонденты не выделяют его как самостоятельный способ дифференциации. При проведении диалога для оказания поддержки обучающимся первый вопрос позволяет узнать, насколько осмысленно

обучающиеся выполняют задание, соотносят ли задание с целью урока, какой алгоритм действий выбрали обучающиеся для выполнения задания. Например, при выполнении задачи по математике, обучающемуся необходимо прочитать задание, записать, условия решения задачи: дано, применяемое уравнение и алгоритм решения данной задачи. При выполнении морфологического анализа какого-либо слова также необходимо выполнять в определенной последовательности: назвать часть речи, задать вопрос, показать постоянные признаки, непостоянные признаки, синтаксическую роль в высказывании через постановку вопроса. При построении графического органайзера, например, «Гора истории» или «Карта истории» также необходимо выполнять в определенной последовательности.

Вопрос - Что даст вам выполнение данного задания? Предполагает, что ученик понимает, что это задание является этапом для достижения цели урока. Соотнесение цели урока и средство достижения цели через задание развивает осмысленное обучение.

Вопрос - Чем было полезно для вас выполнение данного задания? Предполагает, рефлексию обучающегося по своему продвижению к цели обучения, успехах и причинах неуспеха.

Вопрос №10. Какие затруднения у Вас вызывает подготовка дифференцированного задания? Вопрос предполагал, что респонденты поделятся трудностями. В ответах респонденты показали затруднения как относящиеся к владению методами планирования и проведения дифференцированного задания, так и не имеющие отношения к планированию урока и методике преподавания. Продемонстрируем, как распределились ответы респондентов по данному вопросу:

Нет затруднений 32 респондента;

Не хватает времени на уроке – 10 респондентов;

Не хватает ресурсов для осуществления дифференциации – 25 респондентов;

Не знаю способы дифференциации и методов обучения - 42 респондента;

Затрудняюсь составлять задания и дескрипторы к заданию - 20 респондентов.

Нас радует, что 32 респондента систематически используют дифференцированные задания и не испытывают никаких затруднений. Нерационально используют время урока 10 респондентов, которые ответили, что не хватает времени. При нерациональном использовании времени урока чаще всего затягивается во времени этап начала урока и середины урока. По этой причине у них не хватает времени на подведение итогов урока,

проведение конструктивного формативного оценивания, подачу обратной связи. Респонденты в количестве 25 человек, которые признались в том, что не хватает ресурсов, считают, что для осуществления дифференцированного обучения необходимы дополнительные ресурсы. Это не так. Для осуществления дифференциации не всегда нужны дополнительные ресурсы. После прочтения учебного текста можно дать разноуровневые задания. Это мы продемонстрируем ниже.

Вопрос №11. Найдите соответствия в использовании глаголов из таксономии Б.Блума для определения уровня обученности обучающихся. Содержание данного вопроса проверяло, насколько хорошо педагоги понимают внутреннюю дифференциацию класса на базовый, продвинутый и высокий уровень. Ответы мы представили в виде таблицы.

Таблица №4. Понимание педагогами таксономии Б.Блума педагогами школ без совмещенных классов.

	Глаголы таксономии Б. Блума	Базовый уровень	Высокий уровень	Продвинутый уровень	всего
	Знает, называет	543	76	159	778
	Понимает	524	65	189	778
	Применяет	340	90	348	778
	Делит на составные части	236	147	395	778
	Составляет план	280	135	363	778
	Исключает лишнее	382	64	332	778
	Пересказывает	483	82	213	778
	Находит соответствие	404	60	314	778
	Группирует	247	250	255	778
	Классифицирует	223	151	404	778
	Анализирует	180	279	319	778
	Синтезирует	190	308	280	778
	Оценивает, обосновывает	273	250	255	778

Таблица №5. Понимание педагогами таксономии Б.Блума педагогами школ с совмещенными классами.

	Глаголы таксономии Б.Блума	Базовый уровень	Высокий уровень	Продвинутый уровень	всего
	Знает, называет	88	178	170	436
	Понимает	93	180	163	436

Применяет	122	138	176	436
Делит на составные части	140	173	123	436
Составляет план	158	140	138	436
Исключает лишнее	194	112	130	436
Пересказывает	81	200	155	436
Находит соответствие	104	142	190	436
Группирует	188	122	126	436
Классифицирует	141	98	197	436
Анализирует	110	140	186	436
Синтезирует	155	129	152	436
Оценивает, обосновывает	159	169	108	436

Для наглядного сравнения представим глаголы Таксономии Б.Блума.

*** Таксономия Б. Блума**

Знание	Понимание	Применение	Анализ	Синтез	Оценка
					Рассуди
Определи	Переведи	Интерпретируй	Выдели	Составь	Взвесь
Повтори	Переформулируй	Приложи	Анализируй	Планируй	Оцени
Отметь	Отсуди	Примени	Раздели	Предложи	Прорейтингуй
Перечисли	Опиши	Используй	Оцени	Создай	Сравни
Вспомни	Распознай	Продемонстрируй	Вычисли	Сформулируй	Пересмотри
Назови	Объясни	Сыграй	Прозэкспериментируй	Составь	Расставь
Соотнеси	Вырази	Практикуй	Протестируй	Расставь	Отбери
Подчеркни	Отличи	Проиллюстрируй	Сравни	Собери	Выбери
	Расставь	Оперируй	Противопоставь	Подбери	Измерь
	Доложи	Распиши	Критикуй	Сконструируй	
	Расскажи	Разложи	Составь	Сотвори	
	Ревьюируй	Зарисуй	Сравни	Установи	
			Критикуй	Организуй	
			Дебатируй	Устрой	
			Инвентаризируй	Подготовь	
			Расспроси		
			Соотнеси		

Анализ ответов позволил сделать следующие выводы: что в основной массе учителя различают глаголы по уровням базовый, продвинутый, высокий. Рассмотрим глаголы низкого порядка репродуктивного уровня:

«знает», «называет» - 27 респондентов отнесли их к высокому уровню. Эти учителя завышающие оценки.

«понимает», «применяет» - 17-20 респондентов отнесли их к высокому уровню.

«делит на составные части», «составляет план» - 28-35 респондентов отнесли их к высокому уровню.

«Пересказывает», «находит соответствия» - 24 - 19 респондентов отнесли их к высокому порядку.

Задания с использованием глаголов репродуктивного уровня в основном даются для обучающихся базового уровня. Незнание респондентами репродуктивных глаголов позволяет сделать вывод о необъективности оценивания, завышении оценок. При переводе учеников в другую школу, показатели их успеваемости могут снизиться.

В тоже время респонденты глаголы высокого порядка «классифицирует» - 29, «анализирует» - 27, «синтезирует» - 22, «оцени и обоснуй» - 46 отнесли к базовому уровню. Это доказывает, что педагогами не практикуется использование заданий продвинутого и высокого уровня. Что в свою очередь может привести к снижению мотивации обучающихся, предсказуемости уроков, в следствие, снижению качества преподавания. Когда учитель не знает особенности работы по таксономии Б.Блума, соответственно не может составить задания по уровням знаний. Данные результаты ясно демонстрируют непонимание учителями постановку разноуровневых заданий.

Таксономия Б.Блума 1963 года первая, но не единственная таксономия измеряющая уровни усвоения знаний и мыслительных навыков. Существует еще таксономия российского педагога-исследователя В.П. Беспалько 1989 года [17].

Таксономия уровней усвоения знаний В.П. Беспалько предложил новый порядок целей обучения и следующие уровни усвоения знаний:

А) Знания - знакомства. Обучаемый узнает, различает и распознает объекты в ряду других подобных объектов. Но усвоение ограничено общими представлениями, мышление - альтернативным выбором "да -нет, "или -или". Узнавание ранее усвоенной информации при повторном ее предъявлении или восприятия, например, при чтении текста, книги, конспекта, пособия.

Б) Знания - копии, когда ученик может воспроизвести знания - репродуктивный уровень. Ученик словесно может описать понятие, теорию, возможные действия, анализировать различные действия и различные результаты действий. Обеспечивает самостоятельное воспроизведение информации (по памяти) и репродуктивное алгоритмическое действие при решении типовых задач.

В) Знания - умения. Ученик умеет применять знания на практике в стандартных ситуациях. Обеспечивает самостоятельное действие в ситуации, требующей её самостоятельного уточнения, дополнения, а затем применение ранее усвоенных действий для решения учебной задачи, сводимой к типовой или к комбинации уже известных простых решений.

Г) Знания – соответствует творческому действию, то есть способность сделать трансформацию. Ученик может применить знания в нестандартных ситуациях.

Отметим еще две особенности таксономии В.П. Беспалько:

1 уровень А2 отнесен как к усвоению знаний, так и к усвоению действий; известно, что трудоемкость усвоения действий на уровне А2 существенно больше, чем трудоемкость запоминания;

2 уровень ОС4 соответствует субъективному творчеству, что в профессиональном образовании характерно для решения любой задачи в виду неполноты информации и неоднозначность результата.

В таксономии Беспалько В.П. уровню А4 соответствуют умения решать профессиональные задачи. Таксономия профессиональных задач адаптивного уровня деятельности. В целом таксономия Беспалько В.П. больше направлена на старшее звено и профессиональное обучение. По этой причине школьным педагогам была рекомендована таксономия Б.Блума, которую можно использовать для обучающихся всех уровней. Б.Блум подтверждает «зависимость качество приобретаемых знаний не столько от способностей и от затраченного времени в классе, сколько от затраченного времени на самостоятельное освоение учебного материала».

Для расширения профессионального видения педагогов познавательной деятельности разных ученых, мы решили уделить внимание и таксономии SOLO [18].

Новая концептуальная модель целей обучения, предложенная К. Бигсом и Д.Коллисом (*C.Biggs and D.Collis*), получила название **СОЛО-таксономия** (SOLO — Structure of the Observed Learning Outcomes). В ней содержится детальная классификация категорий познавательной деятельности, позволяющая планировать различные ее уровни в концептуальной модели содержания теста. Спектр уровней познавательной деятельности, представленный в СОЛО-таксономии, достаточно широк: от воспроизведения фактов и простейших алгоритмов до разнообразных интеллектуальных и практических умений, базирующихся на теории Ж. Пиаже об этапах развития познавательной деятельности. Данная таксономия имеет иерархическую структуру, поэтому ее удобно использовать как для разработки инструментария, так и при интерпретации результатов педагогических измерений.

В основу планирования содержания тестов может быть положен *уровневый системный подход описания достижений обучающихся*, разработанный учеными отечественной педагогической школы и позволяющий сгруппировать результаты обучения в зависимости от уровней учебной деятельности. Первый уровень связан с непосредственным воспроизведением по памяти содержания изученного материала и его узнаванием. Второй уровень предполагает понимание и применение знаний в знакомой ситуации по образцу, а также выполнение действий с четко обозначенными правилами. Третий уровень включает использование знаний в измененной или незнакомой ситуации (17. И.Я.Лернер, В.П. Беспалько и др.). Использование уровневого подхода будет более эффективно, если связать уровни усвоения учебного материала с характеристиками внешней деятельности обучающегося, задав требования к ее проявлению.

Целеполагание на этапе планирования содержания теста. В отличие от содержания традиционных средств контроля, которое формируется в основном интуитивно на основании практического опыта, отбор содержания теста имеет четкую целевую направленность. При планировании содержания контроля в методической литературе рассматривают систему изучаемых объектов, виды учебной деятельности и характеристики качества усвоения учебного материала. Описание объектов изучения обычно дается с учетом глубины их освещения учителем и планируемого уровня усвоения обучающимися. Группой исследователей НИИ СиМО АПН была предложена общепредметная схема, организующая множество объектов изучения в определенную структуру на основе морфологического и функционального анализа содержания предметов. К важнейшим элементам системы научных знаний исследователи отнесли понятия и факты, законы, теории, идеи, знания о способах деятельности, методологические и оценочные знания и др.

В основу классификации и систематизации видов учебной деятельности можно положить структурированные умения, предложенные Унт И. К ним относятся;

- специальные умения, формирующиеся в процессе изучения отдельных учебных предметов;
- общие умения по организации рационального учебного труда, включающие умения пользоваться различными источниками знаний для решения познавательных задач, планировать и организовывать свою учебную деятельность, контролировать и корректировать результаты учебной деятельности, а также управлять ею в процессе учения;
- интеллектуальные умения, представляющие собой ядро учебной деятельности и объединяющие все учебные предметы.

Характеристики качества усвоения учебного материала можно рассматривать на различных уровнях. Первый уровень - планирование обучения, когда определенные представления о планируемом качестве подготовки закладываются в образовательные программы по каждому предмету. Второй уровень обычно учебном процессе, а третий уровень связывается с оценкой качества результатов учебного процесса.

Обобщение результатов ряда отечественных научно-методических работ позволяет говорить о различии в подходах при трактовке качества результатов учебного процесса. В одних случаях категорию качества отождествляют с полнотой знаний и их глубиной. В других случаях под качеством знаний понимают степень их обобщенности или системности, конкретности и осознанности. Иногда приоритет отдают логичности изложения материала, рациональности способов и приемов решения учебных задач. В практике обучения чаще всего встречается упрощенная ситуация, когда знания обучаемого считают качественными, если он выполняет задания повышенной сложности из числа тех, что предлагаются при контроле в классе.

Возможность оценки качества подготовки как результата обучения в 60 — 80-е гг. XX в. в отечественной научной школе подвергалась сомнению. По

мнению критиков, представление о качестве подготовки должно ассоциироваться с внутренним состоянием обучаемого, в то время как результаты обучения проявляются во внешних, наблюдаемых признаках и результатах учебного процесса. Состоятельность подобных критических суждений легко опровергается в наши дни благодаря достижениям теории педагогических измерений и современной теории тестов IRT.

Идея перехода от внешнего к внутреннему, составляет ядро теории педагогических измерений. По наблюдаемым результатам теста с той или иной степенью точности пытаются сделать вывод о внутренних устойчивых характеристиках — латентных параметрах подготовленности обучающихся. При контроле совершается обратный ход, поскольку на деле именно множество этих параметров испытуемых в процессе взаимодействия с множеством заданий порождает наблюдаемые результаты выполнения теста. Использование математических моделей измерения - теории IRT, соединяющих оба множества и устанавливающих между ними функциональную связь, позволяет решить проблему оценки качества подготовки испытуемых и перейти к оценкам параметров обучающихся путем специальной обработки результатов педагогических измерений. Таксономия имеет больше общего с таксономией Б.Блума.

Требования к внешней деятельности обучающегося

Уровень усвоения учебного материала	Требования к достижениям обучающихся (уровню подготовки обучающихся) в обобщенных терминах	Формулировки требований в терминах внешней деятельности
Воспроизведение знаний	Знать терминологию, специфические факты (даты, события, имена людей и т.д.), категории, критерии, методы, принципы, законы, теории и т.д.	Давать определение; называть; формулировать; описывать; устанавливать соответствие (между термином и определением); показывать (находить); распознавать (находить); пересказывать; перечислять (особенности); выбирать и т.д.

Понимание и применение знаний в знакомой ситуации	Понимать факты, законы, принципы, критерии, теории; понимать прочитанный текст; применять знания для объяснения, сравнения, для решения качественных и количественных задач; правильно использовать методы, алгоритмы, процедуры; строить графики, диаграммы, таблицы и др.	Объяснять; соотносить; характеризовать (приводить характеристики); сравнивать; устанавливать (различие, зависимость, причины); выделять существенные признаки; рассчитывать (определять по формулам или алгоритму); решать; составлять что-то по готовой схеме; выполнять в соответствии с правилами; демонстрировать; измерять; продолжать/заканчивать (предложение); вставлять пропущенные слова (буквы) и т.д.
Применение знаний в измененной или незнакомой ситуации	Интегрировать знания из разных разделов для решения различных проблем, анализировать, обобщать, оценивать, конструировать, планировать деятельность, эксперимент	Составлять устный или письменный ответ на проблемный вопрос; проводить исследование; предсказывать последствия; анализировать информацию; находить ошибку; высказывать свое мнение, суждения о соответствии выводов и фактов; давать отзыв или рецензию; выстраивать модель (изменять модель); реконструировать, составлять план эксперимента, рассказа, решения; изменять план и т.д.

После внимательного изучения трудов трех ученых Таксономии Б.Блума, Таксономии В.П. Беспалько, и таксономии SOLO мы приходим к выводу, что все таксономии имеют свое место в современной педагогике. Каждая из них имеет право на существование. Все представленные таксономии имеют много общего: отражают уровни познавательной деятельности и стремятся развить мыслительные навыки обучающихся от низкого уровня к высокому уровню познавательной деятельности. Учитель средней школы вправе самостоятельно изучить и выбрать по какой из таксономий составлять задания для обучающихся своего класса. Авторы методических рекомендаций считают уместным использование в старшей школе заданий по таксономии Б. Блума. Важно продумывать задания, ставить цели перед выполнением задания, обсуждать с обучающимися поставленную задачу: как он будет выполнять задание, с чего начнет выполнение задания, в какой последовательности будет выполнять задание. После выполнения вновь вернуть обучающихся к поставленной цели. Такая рефлексия благотворно будет влиять на осмысленность обучения.

В приложении методических рекомендаций имеются образцы краткосрочного планирования по предметам с дифференцированными заданиями, общие подходы по предметным циклам и по домашнему заданию.

Обучение в современной школе немыслимо без осуществления дифференцированного подхода. Оценивание знаний обучающихся в этом случае также должно производиться дифференцированно. Для повышения объективности такого оценивания необходимы четкие нормы и задания, позволяющие судить об уровне усвоения материала.

В виду малочисленности обучающихся в классах малокомплектных школ для организации совмещенного обучения в МКШ необходимо:

- ✓ выявить общую цель обучения однопредметных уроков в разных классах, выявить спиральность цели, моменты, которые помогут повторить материал, углубить и расширить понимание данной темы.

- ✓ на одном уроке педагог МКШ в совмещенном классе может осуществлять одновременно несколько способов дифференциации. Для этого необходимо предложить обучающимся такие задания, которые способствуют взаимообучению, взаимодействию обучающихся разновозрастного класса. После выполнения задания в совмещенном классе, обучающиеся старшего класса изученный и проработанный учебный материал сдают учителю, а потом приступают к проверке выполнения заданий младшими товарищами, объясняют непонятый им материал. Таким образом, осуществляется преемственность.

- ✓ организовать дифференцированное обучение на основе изучения учебного материала с учётом индивидуальных особенностей обучающимся. Учёт индивидуальных особенностей обучающихся позволит организовать группирование в процессе обучения.

- ✓ организовать вариативность учебного процесса в группах во время проведения урока.

- ✓ в совмещенном классе педагогу необходимо объединять цели обучения, при этом каждый класс работает со своим содержанием.

- ✓ создать корпоративную систему управления деятельностью на уроках по предметам в совмещённых классах МКШ. Так как создание микрогрупп, ученических пар позволят организовать взаимооценивание и групповое оценивание, что облегчает, во-первых, работу учителя при проверке знаний, во-вторых – формирует коммуникативные навыки обучающихся.

- ✓ проводить интегрированные занятия в совмещённых классах МКШ, на основе принципа однопредметного и однотемного обучения.

- ✓ составлять гибкое расписание уроков для совмещённых классов, учитывающего дидактические этапы урока.

- ✓ организовать образовательный процесс на основе психодиагностического анализа личности каждого обучающегося, мониторинга динамики его развития; определить индивидуальный алгоритм обучения каждого обучающегося, создать возможность для индивидуального и

дифференцированного обучения, реализации вариативности и гибкости содержания и технологии процесса обучения.

✓ предоставить возможность каждому обучающемуся проявить себя, развить его способности к самообразованию, организовать план проведения занятий для самостоятельной работы с обучающимися младших и старших классов, развивающий, творческий и интерактивный характер образования.

✓ организация учебного процесса с учетом фактора отдаленности школ от культурных центров при организации социально-образовательной и воспитательной работы МКШ.

В учебном процессе учителю-предметнику необходимо ознакомить обучающихся о сложности каждого задания, посоветовать какое задание можно выбрать, согласно способностям и возможностям обучающихся.

Выбор дифференцированного задания остаётся за обучающимся, ни в коем случае нельзя навязывать обучающемуся предложенные задания.

Обучающиеся сами осуществляют выбор заданий и распределяют последовательность их выполнения.

Обязательно указывать письменную инструкцию по выполнению заданий, использовать наглядный учебно-методический комплекс

Необходимо дать детям возможность инициативы в организации групповой работы во время урока, тем самым формируя коммуникативные качества личности обучающегося.

Разработка и использование в учебном процессе дифференцированных дополнительных заданий стимулирует познавательную активность обучающихся, способствует поддержанию у них веры в свои способности и силы.

Использование гуманного подхода при организации учебно-воспитательного процесса, активизация учебно-познавательной деятельности с учетом дифференциации и индивидуализации личностного подхода способствует созданию ситуаций успеха и сотрудничества обучающихся на уроках в малокомплектных школах.

В настоящее время принципиальные изменения в школе связаны с организацией дифференцированного обучения, важнейшей составляющей которого является уровневая дифференциация. Дифференцированное обучение позволяет организовать учебный процесс на основе учета индивидуальных особенностей личности, обеспечивает качественное усвоение обучающимися МКШ содержания образования, помогает решить проблему перегрузки обучающихся.

Для качественной организации профориентационного обучения в старших классах МКШ рекомендуется использовать методические разработки НАО имени И. Алтынсарина «Жаратылыстану-математикалық бағытта бейіндік оқытудың әдістемелік ерекшеліктері», «Особенности предпрофильного и профильного обучения в 12-летней школе», «Организация дистанционного обучения в ресурсных центрах для МКШ», которые доступны на сайте www.nao.kz.

В общеобразовательных организациях могут быть созданы классы по различным профилям. Такие общеобразовательные организации называются многопрофильными. Процесс обучения в каждом профильном классе строится по учебному плану, соответствующему данному профилю. Для изучения курсов по выбору в однопрофильной и многопрофильной общеобразовательной организации создаются группы учащихся, объединенных по интересам, как из одного, так и из разных классов (в городской местности при наличии не менее трех учащихся, в сельской-одного).

Каждый учащийся самостоятельно определяет предметы для изучения на базовом, повышенном и углубленном уровнях, занимается по индивидуальному учебному плану и расписанию.

В малокомплектной общеобразовательной организации в одном классе возможно создание нескольких профильных групп. Обучение в таких группах осуществляется по учебным планам, соответствующим тем или иным профилям. При этом профильные предметы изучаются школьниками в составе профильных групп, а предметы общеобразовательного компонента - в составе класса.

Профильное обучение может осуществляться не только на базе одного общеобразовательного учреждения, но и с привлечением образовательных ресурсов иных учреждений образования. Если учреждение не имеет возможности в полной мере реализовать преподавание профильных предметов

курсов по выбору, то эти функции могут быть осуществлены другим учреждением образования. Для общеобразовательных организаций, расположенных на относительно небольшом расстоянии друг от друга и не имеющих необходимых условий для организации обучения по различным профилям, возможно выделение опорных организаций образования. Такие школы должны иметь подготовленные к реализации профильного обучения педагогические кадры, необходимое учебнометодическое и дидактическое обеспечение и надлежащую материальнотехническую базу. В качестве опорных организаций выступают общеобразовательные школы, гимназии и лицеи. Для организации профильного обучения в сельской местности помимо опорных общеобразовательных учреждений целесообразно создание лицеев и гимназий в крупных населенных пунктах и районных центрах. Обязательным условием при этом является обеспечение учащихся интернатами для проживания или организация их подвоза к месту учебы.

Образцы предлагаемых рабочих учебных программ, составленные коллективом авторов Ростовской СОШ на базе которого функционирует ресурсный центр, имеющий комплексную производственную лабораторию, представляют собой разработку варианта организации обучения предметных

курсов в профильной школе при использовании модели опорной школы (РЦ). Предложенный вариант применим для малочисленных классов общеобразовательных МКШ, которые испытывают затруднения при организации профилизации обучения. Учителя математики, физики, химии, биологии, географии выбравшие данные варианты организации профильного обучения, могут вносить свои изменения, коррективы в данную программу с учетом особенностей своей школы, опорной школы (ресурсного центра), региона.

Сложившееся веками традиционное образование исходило из задачи: создать логически завершённую систему знаний. Такой подход к обучению всё отчетливее показывает несоответствие между возрастающей сложностью мира готовностью выпускника ориентироваться в новых условиях жизни. Школа при профильном обучении делает попытку повернуться к личности ученика, к его индивидуальности, создать наилучшие условия для развития и максимальной реализации его склонностей и способностей в настоящем и будущем. Однако реализация профильного обучения поднимает всё новые проблемы. Одна из них организация профильного обучения в малочисленных классах, малокомплектных школах (МКШ). Как учесть склонности и потребности учащихся, если их в классе всего несколько человек, а они выбрали оба направления профилизации? Данную проблему, на наш взгляд, помогает разрешить введение модели Опорная школа (Ресурсный центр).

Дифференцированное обучение в полной мере соответствует понятиям гуманизации в обучении. Отвечая принципам гуманизации обучения, система дифференцированного образования позволяет обучающимся заниматься любимым делом, получать радость от учебы и тем самым повышать эффективность и качество обучения; создать комфортную психологическую атмосферу в школе, снизив, таким образом, число конфликтных ситуаций; повысить социальную защищенность обучающихся благодаря более высокой профессиональной подготовке.

Таким образом, при дифференцированном обучении создаются наилучшие условия, при которых ребенок получает возможность приобрести глубокие знания по изучаемым предметам, испытывает наибольший комфорт и радость при обучении, находит свою нишу и поле деятельности.

Применение дифференцированных заданий в организации учебного процесса малокомплектных школ в условиях обновления содержания образования улучшит как качество преподавания, так и качество знаний обучающихся.

Заключение

Инновационное обучение в системе образования РК, неотъемлемой частью которого является дифференцированное обучение, своей главной задачей считает сегодня помочь обучающимся научиться познавать, жить в сообществе, работать, быть в гармонии с природой и собой.

В рекомендации по составлению дифференцированных заданий для оценивания учебных достижений обучающихся по предметам 10-11 классов МКШ» составители предлагают научно-теоретический материал по психологическим и педагогическим аспектам дифференциации как научного понятия и методики обучения. В двух разделах содержится практико-ориентированные характеристики по использованию дифференцированного обучения в преподавании и обучении.

В методических рекомендациях были рассмотрены особенности организации и составления дифференцированных заданий для оценивания учебных достижений обучающихся по предметам 10-11 классов МКШ; представлены результаты дифференцированных заданий для оценивания и индивидуализации обучения обучающихся, предложены пути решения выявленных затруднений педагогов посредством конкретных примеров по составлению дифференцированных заданий для оценивания учебных достижений.

Данные методические рекомендации нами были рекомендованы учителям малокомплектных школ, методистам организаций образования, и всем, кто интересуется вопросами планирования образовательного процесса в малокомплектной школе.

Считаем, что цель, в оказании методической помощи педагогам, по составлению дифференцированных заданий для организации урока в старших классах МКШ и обогащения методической копилки учителя способами дифференциации достигнута.

В соответствии с целью нами реализованы следующие задачи:

- составлены требования к дифференцированным заданиям с учетом направления и профиля обучения в 10-11 классах МКШ;
- даны конкретные методические рекомендации по улучшению педагогического процесса по составлению дифференцированных заданий для оценивания учебных достижений обучающихся по предметам 10-11 классов МКШ.

Подтверждена практическая значимость работы, потому что материалы методических рекомендаций помогли педагогу МКШ спланировать эффективные конструктивные приемы для осуществления дифференциации и повышения результативности обучения. Данная работа расширила возможности педагогов в использовании всех способов дифференциации в учебном процессе и планировании учебного процесса.

Список использованной литературы

16. Государственная программа развития образования и науки на 2020-2025 годы Постановлени Министерства образования и науки от 29 декабря.
17. Нодир Худойбердыев думает о будущем https://journal.tinkoff.ru/discuss/future-professions/?utm_campaign=arbitr-pulse&utm_referrer=https%3A%2F%2Fpulse.mail.ru&utm_source=pulse_mail_ru
18. Обухова Л.Ф. Возрастная психология. М.: АСТ, 2009 г. 270 с.
19. Божович Л.И. Изучение мотивации поведения детей и подростков. М.: Просвещение, 2001 г. 205
20. Успенский В.Б., Чернявская А.П. Словарь психолого-педагогических терминов. С-П. 2010 г. 380с.
21. Клименко Е.С. Дифференцированное обучение – оптимальный путь обучения всех и каждого. 2019 г. <https://cyberleninka.ru/article/n/differentsirovannoe-obuchenie-optimalnyy-put-obucheniya-vseh-i-kazhdogo> цитата Тамлинсон К.
22. Вайнштейн. Дифференциация обучения: новый подход или забытый? <https://cyberleninka.ru/article/n/differentsiatsiya-i-individualnyy-podhod-v-obuchenii-vysshey-matematike-studentov-tehnicheskogo-vuza>
23. Мечинская Н.А. Психология усвоения знаний в школе М.: Издательство Академии педагогических наук РСФСР.-1999. Переизданное.- 2010 г.
24. Кашканова Л. З. Подластый И.П. Дифференциация обучения как форма организации образовательного процесса в начальной школе.// Теория и практика образования в современном мире: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, ноябрь 2012 г.). — СПб.: Реноме, 2012. — С. 132-136. — URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/64/2835/> (дата обращения: 03.03.2020).
25. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. Технологии уровневой дифференциации. Опубликовано 17.08.2013 <https://nsportal.ru/blog/obshcheobrazovatelnyaya-tematika/all/2013/08/17/sovremennye-obrazovatelnye-tekhnologii-selevko-3>
26. Выготский Л.С. Проблема обучения и умственного развития в школьном возрасте// Теории учения. Хрестоматия. Часть 1. Отечественные теории учения. / Под ред. Н.Ф. Талызиной, И. А. Володарской. — М.: Редакционно-издательский центр "Помощь", 1996.
27. Калмыкова З.Н. Продуктивное мышление как основа обучаемости / Сайт журнала Вопросы психологии. <http://www.voppsy.ru/issues/1993/935/935121.htm>
28. Успенский В.Б., Чернявская А.П. Словарь психолого-педагогических терминов. С-П. 2010. 380с.
29. Бутузов И. Т. Дифференцированное обучение — важное дидактическое средство эффективного обучения обучающихся. М., 1968.

30. Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного образования. — М., 2000. 12. Занкова Л.В. развивающая система Л.В. Занкова. Индивидуализация и дифференциация обучения. <https://urok.1sept.ru/511995/>
16. Портал размещения анкеты <https://www.survio.com/survey/d/W3B0L9U5R8E7Z6A5P>.
17. Макеева Е.Ю. Таксономии оценивания в онлайн - классе 2016. <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=7877>
18. Таксономия SOLO. Целеполагание при планировании содержания. Сайт Курганского государственного университета <https://studfile.net/preview/5568722/page:2/>
19. Кашканова Л. З. Унт И. Дифференциация обучения как форма организации образовательного процесса в начальной школе [Текст] // Теория и практика образования в современном мире: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, ноябрь 2012 г.). — СПб.: Реноме, 2012. — С. 132-136. — URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/64/2835/> (дата обращения: 11.03.2020).
20. Выготский Л.С., Мечинская Н.А. дифференцированные задания по математике <https://www.dissercat.com/content/urovnevaya-differentsiatsiya-v-obuchenii-mladshikh-shkolnikov-resheniyu-tekstovyykh-matematic>.
21. Токаев К. «Конструктивный общественный диалог – основа стабильности и процветания Казахстана»

КСП по предмету «Русская литература»

УРОК: Русская литература		
РАЗДЕЛ 4: СЕМЕЙНЫЕ ЦЕННОСТИ		
Дата:	Имя учителя: Овчинникова К.Н. СКО	
Класс: 10	Количество присутствующих:	отсутствующих:
Тема	Изображение исторических событий в первом томе романа Л.Н. Толстого «Война и мир»	
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу)	10.2.4 анализировать эпизоды, определяя их роль и место в композиции произведения, объяснять значение эпизода для раскрытия идейно-тематического замысла; 10.2.8 анализировать средства и приемы создания образов, изобразительные средства и фигуры поэтического синтаксиса, объяснять их воздействие на читателя;	
Цели урока	<p>Все обучающиеся смогут: -иметь общее представление о художественном пространстве в литературе;- выделять элементы художественного пространства произведения, объединяя их в графические органайзеры.</p> <p>Большинство обучающихся смогут: - анализировать художественное пространство произведения, интерпретируя его в графические органайзеры.</p> <p>Некоторые обучающихся смогут: - анализировать художественное пространство произведения, интерпретируя его в графические органайзеры с использованием литературных тропов.</p>	
Критерии оценивания	<p>- графически изображают топологическую карту военных действий, опираясь на топонимы произведения.</p> <p>- иллюстрируют на бумаге топологическую карту военных действий, опираясь на топонимы, элементы и детали пространства.</p> <p>- составляют топологическую карту военных действий, отмечая виды пространства.</p> <p>- составляют топологическую карту военных действий, используя литературные тропы, применимые к</p>	

	пространственным объектам.	
Языковы ели	Употреблять в речи литературоведческие термины, слова исследуемой тематики, придерживаясь орфоэпических норм.	
Привитие ценностей	Уважительное отношение к истории, солидарность и сотрудничество в классе и на уроке.	
Межпред метные связи	Прослеживается интеграция с такими предметами, как русский язык, география, история.	
Навыки использов ания ИКТ	ИКТ во время подготовки к уроку	
Предвари тельные знания	Данный раздел сформирован на знаниях, полученных на уроках литературы прошлых лет. Обучающихся прочитали произведение на каникулах, перед началом четвертой четверти. Это второй урок по данному произведению, следовательно, десятиклассники знают содержание текста, умеют характеризовать героев.	
Ход урока		
Этапы урока	Запланированная деятельность	Ресурсы
Начало урока 5 минут	Эмоциональный настрой на урок. Прием «Угадай предмет». (К) По картинкам обучающихся угадывают предметы военного быта солдат времен Наполеона. (И)	http://7oom.ru/
Середина урока 2 минуты 5 минут	Стадия прогнозирования (К) 1. Обучающихся должны спрогнозировать тему урока, опираясь на прием «Угадай предмет». 2. Учитель знакомит с целями урока. Стадия вызова. 1. Погружение в тему. <i>Исторический комментарий заранее подготовленных учеников о</i>	

<p>1 минута</p> <p>5 минут</p>	<p>военных действиях первого тома романа.</p> <p>Предтекстовая работа.</p> <p>(И)</p> <p>Учитель раздает заранее подготовленные информационные листы. Обучающихся самостоятельно изучают информацию, которая поможет им при работе с текстом.</p> <p>Художественное пространство — пространственные границы, создаваемые автором в художественном произведении; воссоздание места, где происходит действие; важная композиционная составляющая.</p> <p>Выделяют следующие виды художественного пространства: абстрактное (всеобщее, всемирное — пьесы Шекспира) и конкретное (с указанием конкретных географических, топографических реалий — «Горе от ума» А.С. Грибоедова); закрытое (дом — дом Турбиных в романе «Белая гвардия» М. Булгакова), открытое (степь в повести Н.В. Гоголя «Тарас Бульба»), пограничное (образы «порога», «окна», «двери» — в произведениях устного народного творчества); природно-географическое (описание естественно-природных географических реалий — пустыни, моря, гор — поэма «Мцыри» М.Ю. Лермонтова) и пространство цивилизации (описание города, деревни и т.д. — Петербург в романах Ф.М. Достоевского); пространство психологическое (замкнутое, ограниченное рамками внутреннего мира героя —</p>	<p>https://sochineniye.ru/hud-ozhestvennoe-prostranstvo-opredelenie/</p> <p>Словарь русского языка: В 4-х т. / РАН, Ин-т лингвистич. исследований; Под ред. А. П. Евгеньевой. — 4-е изд., стер. — М.: Рус. яз.; Полиграфресурсы, 1999; (электронная версия): Фундаментальная электронная библиотека</p>
--------------------------------	--	---

<p>2 минуты</p>	<p>психологическое пространство Свидригайлова в романе «Преступление и наказание» Ф.М. Достоевского), социальное пространство (участие героя в событиях общественной жизни — социальное пространство Павла Власова в романе М. Горького «Мать»); фантастическое (сны героев, волшебный мир, созданный автором — «Приключения Гулливера» Д. Свифта).</p> <p>(II) Задание 1. Составьте кластер «Виды художественного пространства». Взаимооценивание.</p> <p>Стадия осмысления. Работа над заглавием произведения. Работа с толковыми словарями.</p> <p>(I) Задание 2. Найдите в толковых словарях определения слов «война» и «мир» и запишите их в тетрадь.</p> <p>Проблемные вопросы (K)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Почему автор назвал произведение «Война и мир»? - Какие виды пространства кроются в заглавии? - Можно ли сказать, что в названии автор заключил свое понимание пространства? Какой контраст в нем скрыт? <p>Дифференциация на определение художественного пространства <i>На предыдущих уроках была проведена предварительная внутренняя дифференциация обучающихся данного класса с</i></p>	<p>Текст произведения</p>
-----------------	--	---------------------------

целью дальнейшего деления на группы. Обучающихся были диагностированы по следующим группам: обучающихся со слабой мотивацией, обучающихся со средней мотивацией, обучающихся с высокой мотивацией, одаренные обучающиеся. Благодаря предварительной диагностике на этом уроке мы провели дифференциацию обучающихся по сложности задания, опираясь на уровень их развития. Учебное задание, разработанное нами, предполагает дифференциацию по уровням творчества и трудности. Дифференцированный подход применен не только в самом задании, но и в учебных целях урока, критериях и дескрипторах.

Задание 3. Составьте топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи.

Прием «Линия пространства».

(Г)

1 группа. Обучающихся со слабой мотивацией.

Составляют топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи, помечая на ней топонимы.

2 группа. Обучающихся со средней мотивацией.

Составляют топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи., помечая на ней топонимы, элементы и детали пространства.

3 группа. Обучающихся с высокой мотивацией.

Составляют топологическую карту

военных действий первого тома романа-эпопеи., определяя на ней виды пространства.

4 группа. Одаренные обучающихся.

Составляют топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи., указывая на ней средства выразительности, которые автор применяет в описании элементов пространства.

Критерии оценивания

1 группа.

Критерий:

- графически изображает топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи., опираясь на топонимы произведения.

Дескрипторы:

*- использует ономастическую лексику, не допуская орфографические ошибки;
- располагает по порядку все топонимы;
- демонстрирует разнообразие цветовой гаммы, использует богатую палитру цветов.*

2 группа.

Критерий:

- иллюстрирует на бумаге топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи., опираясь на топонимы, элементы и детали пространства.

Дескрипторы:

*- помещает все элементы и детали пространства в определенный топос согласно тексту;
- объясняет свой выбор элементов и деталей, доказывая их*

	<p><i>принадлежность к пространству;</i> - демонстрирует разнообразие цветовой гаммы, использует богатую палитру цветов.</p> <p>3 группа. Критерий: - составляет топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи., отмечая виды пространства.</p> <p>Дескрипторы: - верно указывает виды пространства; - поясняет вид пространства каждого топоса; - демонстрирует разнообразие цветовой гаммы, использует богатую палитру цветов.</p> <p>4 группа Критерий: - составляет топологическую карту военных действий первого тома романа-эпопеи., используя литературные тропы, применимые к пространственным объектам.</p> <p>Дескрипторы: - верно указывает все выразительные средства языка, характеризующие пространственные объекты; - поясняет использование автором того или иного тропа в определенном контексте; - демонстрирует разнообразие цветовой гаммы, использует богатую палитру цветов.</p> <p>Выступление групп. Взаимоценивание. Комментарий учителя.</p>	
<p>Конец урока 5 минут</p>	<p>Рефлексия «Острова» На большом листе бумаги рисуется карта с изображением островов со</p>	

	<p>следующими названиями: остров Неуверенности, остров Вдохновения, остров Удовлетворения, остров Накопления знаний, остров Размышления, остров Пустоты, Бермудский треугольник и т.д. Карта вывешивается на доске. Обучающиеся рисуют или уже готовые кораблики прикрепляют в соответствующем районе, который отражает его душевное эмоционально-чувственное состояние после состоявшегося мероприятия. После помещения своего «настроения» на бумаге можно его проанализировать. (Каждый из участников имеет право нарисовать на карте остров со своим названием)</p> <p>Домашнее задание: Составить буктрейлер к роману-эпопее «Война и мир»</p>	
Дополнительная информация		
<p>Дифференциация – как Вы планируете оказать больше поддержки? Какие задачи Вы планируете поставить перед более способными</p>	<p>Оценивание – как Вы планируете проверить уровень усвоения материала обучающиеся?</p>	<p>Межпредметные связи Здоровье и безопасность Связь с ИКТ Связь с ценностями</p>

<p>ми обучающиеся?</p>		
<p>Группы будут поддерживать друг друга.</p>	<p>Наблюдение за обучением Вопросы и Ответы Обратная связь с одноклассником.</p>	<p>Межпредметная связь с историей и географией. Обстановке в классе для работы в группах. Навыки межличностного общения при работе в группах (уважение, тон голоса и т.д.) Ответ по очереди, внимательное выслушивание других.</p>

КСП по предмету «Геометрия»

Раздел долгосрочного плана: Многогранники(14 ч)	Школа-лицей имени Ю. А. Гагарина	
Дата:	ФИО учителя: Труфанова Л. Н.	
Класс: 11 (ЕМН)	Количество присутствующих:	Отсутствующих:
Тема урока	Развертка, площадь боковой и полной поверхности призмы	
Тип урока	Урок изучения нового материала.	
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу)	11.3.1 - выводить формулы площади боковой и полной поверхности призмы и применять их при решении задач;	
Цели урока	К концу урока обучающихся: <ul style="list-style-type: none"> - выполнять развертки многогранников; - находить площадь боковой и полной поверхности многогранников. 	
Критерии успеха	Обучающихся <ul style="list-style-type: none"> - выполняют развертки многогранников - находят площадь боковой поверхности многогранника - находят площадь полной поверхности многогранника 	
Языковые цели	Обучающихсябудут: <ul style="list-style-type: none"> - называть многогранники, их элементы; - описывать развёртки многогранников; - аргументировать применение формулы площади боковой и полной поверхности призмы при решении задач; - комментировать решения задач, построение чертежей, разверток. Предметная лексика и терминология: <ul style="list-style-type: none"> - основания призмы - высота призмы -прямая призма; -наклонная призма; - боковые грани призмы - боковые ребра призмы 	

Привитие ценностей	<ul style="list-style-type: none"> • умение учиться, анализировать ситуацию, адаптироваться к новым ситуациям, работать в команде, упорство в достижении результата, отвечать за качество своей работы; • способность видеть и понимать проблемы окружающих, другие точки зрения; умение правильно реагировать на критику; иметь навыки работы в группе; • воспитывать уважение к разнообразию культур и мнений 	
Межпредметные связи	Изучение данного раздела способствует развитию пространственного мышления. Знания, полученные в данном разделе, находят широкое применение в живописи, архитектуре, строительстве, так как способствуют приобретению практических навыков в изображении, моделировании и конструировании пространственных фигур.	
Навыки использования ИКТ	Презентация на интерактивной доске, программа «geogebra».	
Предварительные знания	Представление о кубе, параллелепипеде, тетраэдре. Знание взаимного расположения двух прямых, прямой и плоскости, двух плоскостей, умение находить углы и расстояния в пространстве. Владение техникой выполнения простейших стереометрических чертежей.	
Ход урока		
Запланированные этапы урока	Запланированная деятельность на уроке	Ресурсы
Начало урока 2 минуты 5 минут	<p>Орг. момент (приветствие, проверка присутствия обучающихся)</p> <ul style="list-style-type: none"> – концентрация внимания обучающихся; – совместно с обучающимися определить цели урока/ЦО; – определить «зону ближайшего развития» обучающихся, ожидания к концу урока. <p>Устная работа.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Какая поверхность называется многогранником? 2. Элементы многогранника. Дать определение каждому из них. 	Презентация

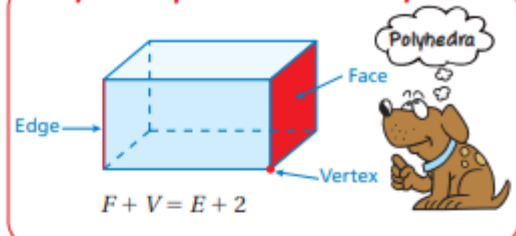
	<p>3. Какая фигура называется тетраэдром? 4. Что такое параллелепипед? 5. Виды многогранников. 6. Какие многогранники называют правильными? Ответы сверяются по презентации. Слайды 4 – 10. <i>Цель задания: привитие следующих ценностей: умение анализировать ситуацию.</i> В ходе наблюдения, учитель видит степень подготовленности обучающихся. Проверка выполняется с помощью ответов на презентации.</p>	
<p>Середина урока 10 минут 10 минут 10 минут</p>	<p>Индивидуальная работа. Учащимся предлагается выполнить базовые задания по теме. <i>Цель задания: привитие таких ценностей как: отвечать за качество своей работы.</i> Следующие задания, обязательны не для всех обучающихся.</p> <p>Изучение нового материала 1. У каждой группы есть модели прямоугольной призмы, площадь поверхности, которой надо найти. Обучающихся практическим путем выводят формулу площади боковой поверхности призмы, полной поверхности призмы. Затем предложить учащимся вычислить, сколько обёрточной бумаги им понадобится, чтоб упаковать подарок различной формы. 2. Закрепление изученного материала по презентации. Слайды 16 – 17.</p> <p>Работа в группах. Решение задач. Учащимся предлагается площадь полной поверхности призмы <i>Цель задания: привитие таких ценностей как: способность видеть различные точки зрения; упорство в достижении результата.</i></p> <p>Постановка домашнего задания Из предложенных 5 задач практического содержания решить 3 любые задачи.</p>	<p>Приложение 1. Дидактические материалы</p> <p>Приложение 2. Дидактические материалы</p> <p>Приложение 3. Дидактические материалы</p>

		материалы
Конец урока Рефлексия и 3 минуты	"Две звезды и одно пожелание". Обучающихся меняются работами и оценивают модель, записывая два положительных и одно отрицательное пожелание.	
Дифференциация – каким образом Вы планируете оказать больше поддержки? Какие задачи Вы планируете поставить перед более способными учащимися?	Оценивание – как Вы планируете проверить уровень усвоения материала учащимися?	Здоровье и соблюдение техники безопасности
Учащиеся предлагаются (дифференцированные) задания, в зависимости от их предпочтений.	Формативное оценивание по средством взаимооценивания, а так же наблюдений и комментариев учителя.	Соблюдение правил техники безопасности на данном уроке.
Рефлексия по уроку Были ли цели урока/цели обучения реалистичными? Все ли обучающихся достигли ЦО? Если нет, то почему? Правильно ли проведена дифференциация на уроке? Выдержаны ли были временные этапы урока? Какие отступления были от плана урока и почему?	Используйте данный раздел для размышлений об уроке. Ответьте на самые важные вопросы о Вашем уроке из левой колонки.	
Общая оценка Какие два аспекта урока прошли хорошо (подумайте как о преподавании, так и об обучении)? 1: 2: Что могло бы способствовать улучшению урока (подумайте как о преподавании, так и об обучении)? 1: 2: Что я выявил(а) за время урока о классе или достижениях/трудностях отдельных учеников, на что необходимо обратить внимание на последующих уроках?		

REVIEW: Faces, Edges, and Vertices

Name _____

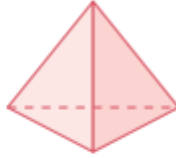
Key Concept and Vocabulary

Visual Model Rectangular Prism $F + V = E + 2$
 $6 + 8 = 12 + 2$
 $14 = 14$ ✓

Skill Examples

1.
 $F + V = E + 2$
 $5 + 5 = 8 + 2$

2.
 $F + V = E + 2$
 $4 + 4 = 6 + 2$

Application Example

3. How many vertices does an icosahedron have?

$$F + V = E + 2$$

$$20 + V = 30 + 2$$

$$V = 12$$

It has 12 vertices.

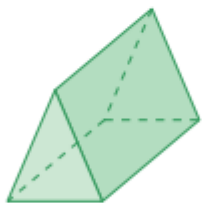
$F = 20$
 $E = 30$

PRACTICE MAKES PURR-FECT™

Check your answers at BigIdeasMath.com.

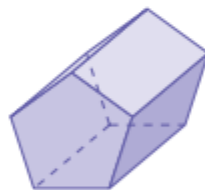
Find the number of faces, edges, and vertices.

4. Triangular Prism

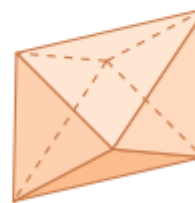
$F = \underline{\quad}, E = \underline{\quad}, V = \underline{\quad}$

5. Pentagonal Prism

$F = \underline{\quad}, E = \underline{\quad}, V = \underline{\quad}$

6. Octahedron

$F = \underline{\quad}, E = \underline{\quad}, V = \underline{\quad}$

Find the missing number of faces, edges, or vertices.

7. Dodecahedron

$F = 12, E = 30, V = \underline{\quad}$

8. Icosidodecahedron

$F = \underline{\quad}, E = 60, V = 30$

9. Octagonal Prism

$F = 10, E = \underline{\quad}, V = 16$

10. **SOCCER BALL** A soccer ball has the shape of a truncated icosahedron. It has 32 faces and 90 edges.

a. How many vertices does it have? _____

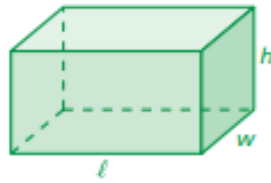
b. The vertices of an icosahedron are cut off to form the pentagons and hexagons seen on the soccer ball. How many of the faces are pentagons? _____

REVIEW: Surface Areas of Prisms

Name _____

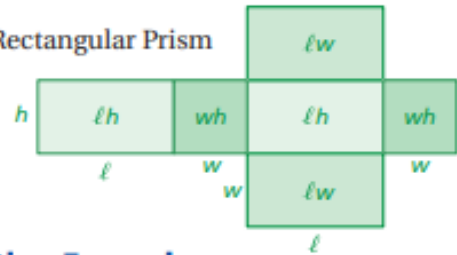
Key Concept and Vocabulary

$$S = 2\ell w + 2\ell h + 2wh$$

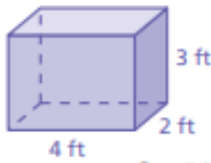
Visual Model

Net for a Rectangular Prism

Skill Example

1.

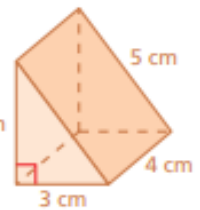

$$\begin{aligned} S &= 2(4 \cdot 2) + 2(4 \cdot 3) + 2(2 \cdot 3) \\ &= 16 + 24 + 12 \\ &= 52 \text{ ft}^2 \end{aligned}$$

Application Example

2. Find the surface area of the block.

$$\begin{aligned} S &= 2\left(\frac{1}{2} \cdot 3 \cdot 4\right) + 4 \cdot 5 + 3 \cdot 4 + 4 \cdot 4 \\ &= 12 + 20 + 12 + 16 \\ &= 60 \text{ cm}^2 \end{aligned}$$

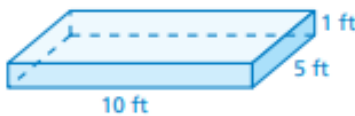
The area is 60 cm^2 .

PRACTICE MAKES PURR-FECT™

Check your answers at BigIdeasMath.com.

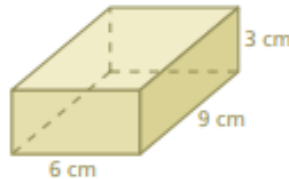
Find the surface area of the prism.

3. Rectangular Prism

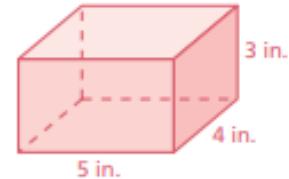
$S =$ _____

4. Rectangular Prism

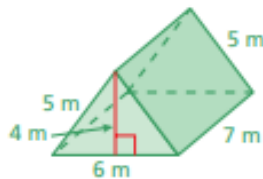
$S =$ _____

5. Rectangular Prism

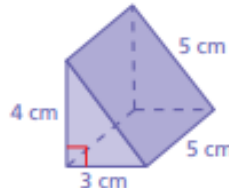
$S =$ _____

6. Triangular Prism

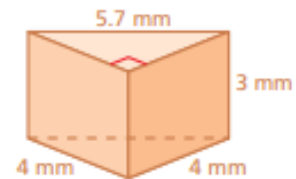
$S =$ _____

7. Triangular Prism

$S =$ _____

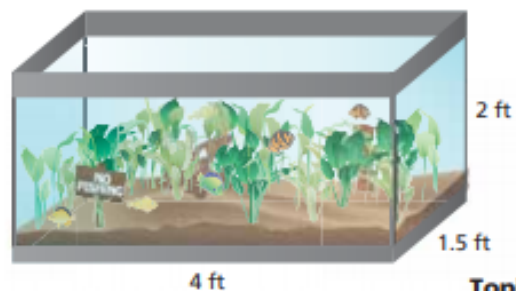
8. Triangular Prism

$S =$ _____

9. **AQUARIUM** How much glass is used to make the four sides of the aquarium? _____

10. **AQUARIUM** How much glass is used to make the base of the aquarium? _____

Раздел долгосрочного плана: Раздел 11.1В: Элементы математической статистики	Школа-лицей имени Ю. А. Гагарина	
Дата:	Имя учителя: Труфанова Л. Н.	
Класс: 11	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:
Тема урока: Оценка числовых характеристик случайной величины по выборочным данным		
Тип урока	Урок повторение	
Цели обучения (ЦО)	11.3.3.4 - оценивать числовые характеристики случайных величин по выборочным данным	
Цели урока	Обучающихся оценивают числовые характеристики случайных величин по выборочным данным.	
Критерии оценивания (КО)	Учащийся: <ul style="list-style-type: none"> • знает понятие точечных оценок распределения; формулы оценок характеристик распределения. • умеет вычислять точечные оценки характеристики распределения; 	
Языковые цели	Обучающихся используют предметную лексику и терминологию раздела при оценке параметров генеральной совокупности. <u>Предметная лексика</u> генеральная совокупность и выборка; математическое ожидание, дисперсия, стандартное отклонение случайной величины; дисперсия, стандартное отклонение вариационного ряда; смещенная и несмещенная оценка. <u>Серия полезных фраз для диалога/письма</u> – на основе данных выборки вычисляют параметр выборки... – ... \bar{X} является несмещенной оценкой – ... выборочная дисперсия, является <i>смещенной</i> оценкой – ... оценивающая степень разброса случайной величины около математического ожидания.	
Привитие ценностей	<u>Привитие ценностей осуществляется посредством/через...</u> - ответственность; - академическая честность; - уважение; - коммуникативные навыки	
Межпредметные связи	Обработка данных при выполнении лабораторных работ по физике, химии, биологии	
Навыки использования ИКТ		
Предварительные знания	Знание элементов статистики: относительная частота, среднее арифметическое, дисперсия и стандартное отклонение вариационного ряда. Знание элементов теории вероятностей: классическое определение вероятности, определение математического ожидания, дисперсии и стандартного отклонения случайной величины. Числовые характеристики вариационных рядов, выборочное среднее, выборочная дисперсия и выборочное среднее квадратическое отклонение.	
Этапы урока	Запланированная деятельность на уроке	Ресурсы

1 мин	Приветствие. Отметка отсутствующих. Проверка готовности обучающихся к уроку.																																					
3 мин	<p>Актуализация знаний. (Индивидуальная работа) Ученикам следует выполнить соответствие между основными понятиями и определениями математической статистики (Приложение 1)</p> <table border="1" data-bbox="352 376 1145 947"> <tr> <td data-bbox="352 376 627 443">Генеральная совокупность</td> <td data-bbox="627 376 692 443"></td> <td data-bbox="692 376 1145 443">1 наука, занимающаяся обработкой и анализом количественных данных о разнообразных явлениях</td> </tr> <tr> <td data-bbox="352 443 627 488">Выборка</td> <td data-bbox="627 443 692 488"></td> <td data-bbox="692 443 1145 488">2 число объектов генеральной или выборочной совокупности</td> </tr> <tr> <td data-bbox="352 488 627 521">Статистика</td> <td data-bbox="627 488 692 521"></td> <td data-bbox="692 488 1145 521">3 среднее арифметическое значений выборки</td> </tr> <tr> <td data-bbox="352 521 627 566">Объем</td> <td data-bbox="627 521 692 566"></td> <td data-bbox="692 521 1145 566">4 совокупность случайно отобранных объектов из генеральной совокупности</td> </tr> <tr> <td data-bbox="352 566 627 611">Размах</td> <td data-bbox="627 566 692 611"></td> <td data-bbox="692 566 1145 611">5 перечень вариантов x_i и соответствующих им частот n_i ($x_i; n_i$)</td> </tr> <tr> <td data-bbox="352 611 627 667">Частоты</td> <td data-bbox="627 611 692 667"></td> <td data-bbox="692 611 1145 667">6 варианта, которой соответствует наибольшая частота</td> </tr> <tr> <td data-bbox="352 667 627 712">Статистический ряд</td> <td data-bbox="627 667 692 712"></td> <td data-bbox="692 667 1145 712">7 перечень вариантов x_i и соответствующих им относительных частот n_i/n ($x_i; n_i/n$)</td> </tr> <tr> <td data-bbox="352 712 627 757">Выборочное распределение</td> <td data-bbox="627 712 692 757"></td> <td data-bbox="692 712 1145 757">8 разность между наибольшим и наименьшим значением выборки</td> </tr> <tr> <td data-bbox="352 757 627 801">Мода</td> <td data-bbox="627 757 692 801"></td> <td data-bbox="692 757 1145 801">9 значение признака, приходящее на середину ранжированного ряда</td> </tr> <tr> <td data-bbox="352 801 627 846">Медиана</td> <td data-bbox="627 801 692 846"></td> <td data-bbox="692 801 1145 846">10 числа, показывающие, сколько раз встречаются те или иные варианты в ряду</td> </tr> <tr> <td data-bbox="352 846 627 891"></td> <td data-bbox="627 846 692 891"></td> <td data-bbox="692 846 1145 891">11 совокупность всех исследуемых объектов</td> </tr> <tr> <td data-bbox="352 891 627 947"></td> <td data-bbox="627 891 692 947"></td> <td data-bbox="692 891 1145 947">12 среднее арифметическое квадратов отклонений значений выборки от выборочного среднего</td> </tr> </table> <p>Ответ(Слайд презентации): Затем ребята осуществляют самопроверку выполненного задания по правильному ответу учителя на интерактивной доске.</p>	Генеральная совокупность		1 наука, занимающаяся обработкой и анализом количественных данных о разнообразных явлениях	Выборка		2 число объектов генеральной или выборочной совокупности	Статистика		3 среднее арифметическое значений выборки	Объем		4 совокупность случайно отобранных объектов из генеральной совокупности	Размах		5 перечень вариантов x_i и соответствующих им частот n_i ($x_i; n_i$)	Частоты		6 варианта, которой соответствует наибольшая частота	Статистический ряд		7 перечень вариантов x_i и соответствующих им относительных частот n_i/n ($x_i; n_i/n$)	Выборочное распределение		8 разность между наибольшим и наименьшим значением выборки	Мода		9 значение признака, приходящее на середину ранжированного ряда	Медиана		10 числа, показывающие, сколько раз встречаются те или иные варианты в ряду			11 совокупность всех исследуемых объектов			12 среднее арифметическое квадратов отклонений значений выборки от выборочного среднего	Приложение 1
Генеральная совокупность		1 наука, занимающаяся обработкой и анализом количественных данных о разнообразных явлениях																																				
Выборка		2 число объектов генеральной или выборочной совокупности																																				
Статистика		3 среднее арифметическое значений выборки																																				
Объем		4 совокупность случайно отобранных объектов из генеральной совокупности																																				
Размах		5 перечень вариантов x_i и соответствующих им частот n_i ($x_i; n_i$)																																				
Частоты		6 варианта, которой соответствует наибольшая частота																																				
Статистический ряд		7 перечень вариантов x_i и соответствующих им относительных частот n_i/n ($x_i; n_i/n$)																																				
Выборочное распределение		8 разность между наибольшим и наименьшим значением выборки																																				
Мода		9 значение признака, приходящее на середину ранжированного ряда																																				
Медиана		10 числа, показывающие, сколько раз встречаются те или иные варианты в ряду																																				
		11 совокупность всех исследуемых объектов																																				
		12 среднее арифметическое квадратов отклонений значений выборки от выборочного среднего																																				
10 мин	<p>Работа с теоретическим материалом. Стратегия «Инсерт» («Условные значки») Маркировка текста с использованием значков «✓»-уже знал, «+»-новое, «-»-думал иначе, «?»-есть вопросы (по мере чтения ставятся на полях справа). Лист теории для повторения Оценка числовых характеристик выборки Выборка содержит лишь часть генеральной совокупности, по которой можно попытаться оценить числовые характеристики всей генеральной совокупности. Для этого предложены различные формулы. Следовательно, возможны различные оценки одной и той же числовой характеристики (например, математического ожидания) по результатам одной и той же выборки. Конечно, хотелось бы, чтобы оценки были «хорошими», близкими к той величине, которую они оценивают. Но что это означает? Существуют три меры близости оценки к оцениваемому параметру:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>несмещенность</i> — равенство математического ожидания оценки значению соответствующей числовой характеристики при любом объеме выборки; • <i>состоятельность</i> — сходимость по вероятности оценки к оцениваемому параметру (выражающаяся в том, что при увеличении объема выборки оценка приближается к оцениваемому значению числовой характеристики); • <i>эффективность</i> — мера рассеяния оценки в окрестности 	Приложение 2																																				

оцениваемого параметра. Эффективная оценка обладает наименьшей дисперсией по сравнению с другими оценками данной числовой характеристики.

Точечной называется оценка, которая определяется одним числом. Для того чтобы оценка давала хорошее приближение, она должна удовлетворять определенным требованиям: быть несмещенной, эффективной и состоятельной.

Выборочная средняя \bar{x}_B является несмещенной, состоятельной и эффективной для математического ожидания генеральной совокупности.

$$\bar{x}_B = \frac{m_1 x_1 + m_2 x_2 + \dots + m_k x_k}{n} \quad \text{ИЛИ} \quad \bar{x}_B = \frac{\sum_{i=1}^k m_i x_i}{n}.$$

Аналогично, **несмещенной и состоятельной точечной** оценкой генеральной дисперсии D_G является **исправленная выборочная дисперсия** S^2 ,

$$D_H = S^2 = \frac{n}{n-1} D_B; \quad D_H = \frac{\sum_{i=1}^k (x_i - \bar{x}_B)^2 \cdot n_i}{n-1}.$$

и соответственно, стандартного отклонения $\sqrt{D_G} = \sigma_G$ – исправленное стандартное отклонение s (эмпирический стандарт).

$$S = \sqrt{D_H}; \quad S = \sqrt{S^2} = \sqrt{\frac{n}{n-1} D_B}.$$

Мода

$$M_o^* = x_{i-1} + h_i \cdot \frac{P_i^* - P_{i-1}^*}{(P_i^* - P_{i-1}^*) + (P_i^* - P_{i+1}^*)}$$

Медиана

$$M_e^* = x_{i-1} + \frac{h_i}{P_i^*} \cdot \left(0,5 - \sum_{j=1}^{i-1} \frac{h_j}{P_j^*} \right)$$

Коэффициент ковариации

$$V^* = \frac{\sigma_{\xi}}{\bar{x}_{\xi}} \cdot 100\%$$

Если выборочная совокупность задана, как интервальный вариационный ряд, то при расчете числовых характеристик выборки в качестве значений вариант используем середины интервалов.

Учитель проводит опрос и проверяет на сколько хорошо обучающихся повторили материал.

Объедините обучающихся в группы по уровню математической подготовки. Предложите группам учащимся

	выполнить задания.																															
10 мин	<p>Решение задач в группах. Простой уровень Задача 1 Данные о распределении 100 рабочих цеха по выработке в отчётном году (в процентах к предыдущему году) представлены в табл. 1.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Выработка в отчётном году в процентах к предыдущему, $(x_{i-1}; x_i]$</th> <th>Середина интервала, \tilde{x}_i (%)</th> <th>Количество рабочих, m_i (чел.)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>94 – 100</td><td>97</td><td>3</td></tr> <tr><td>100 – 106</td><td>103</td><td>7</td></tr> <tr><td>106 – 112</td><td>109</td><td>11</td></tr> <tr><td>112 – 118</td><td>115</td><td>20</td></tr> <tr><td>118 – 124</td><td>121</td><td>28</td></tr> <tr><td>124 – 130</td><td>127</td><td>19</td></tr> <tr><td>130 – 136</td><td>133</td><td>10</td></tr> <tr><td>136 – 142</td><td>139</td><td>2</td></tr> <tr><td>Σ</td><td>–</td><td>100</td></tr> </tbody> </table> <p>Таблица 1 Найти среднюю выработку по цеху. Вычислить дисперсию, среднее квадратическое отклонение, моду, медиану, коэффициент ковариации.</p> <p>Решение: Вычисляем среднюю выборочную интервального вариационного ряда</p> $\bar{x}_s = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^k \tilde{x}_i m_i = \frac{1}{100} (97 \cdot 3 + 103 \cdot 7 + \dots + 139 \cdot 2) = 119,2.$ <p>Вычислим выборочную дисперсию</p> $D_s = \overline{x^2} - (\bar{x}_s)^2 = \frac{1}{100} (97^2 \cdot 3 + 103^2 \cdot 7 + \dots + 139^2 \cdot 2) - 119,2^2 = 87,48.$ <p>Тогда среднее квадратическое отклонение</p> $\sigma_s = \sqrt{D_s} = \sqrt{87,48} \approx 9,35 \text{ (\%)}$ <p>Найдём моду, медиану и коэффициент вариации</p> $M_o^* = 118 + 6 \cdot \frac{0,28 - 0,20}{(0,28 - 0,20) + (0,28 - 0,19)} = 118 + 6 \cdot \frac{0,08}{0,17} \approx 120,82.$ $M_s^* = 118 + \frac{6}{0,28} \cdot (0,5 - (0,03 + 0,07 + 0,11 + 0,20)) \approx 119,93.$ $V^* = \frac{9,35}{119,2} \cdot 100\% \approx 7,84\%.$ <p>Дескрипторы</p> <ul style="list-style-type: none"> • находит выборочную среднюю интервального вариационного ряда • находит выборочную дисперсию • находит среднее квадратическое отклонение • находит моду, медиану и коэффициент вариации 	Выработка в отчётном году в процентах к предыдущему, $(x_{i-1}; x_i]$	Середина интервала, \tilde{x}_i (%)	Количество рабочих, m_i (чел.)	94 – 100	97	3	100 – 106	103	7	106 – 112	109	11	112 – 118	115	20	118 – 124	121	28	124 – 130	127	19	130 – 136	133	10	136 – 142	139	2	Σ	–	100	Приложение 3
Выработка в отчётном году в процентах к предыдущему, $(x_{i-1}; x_i]$	Середина интервала, \tilde{x}_i (%)	Количество рабочих, m_i (чел.)																														
94 – 100	97	3																														
100 – 106	103	7																														
106 – 112	109	11																														
112 – 118	115	20																														
118 – 124	121	28																														
124 – 130	127	19																														
130 – 136	133	10																														
136 – 142	139	2																														
Σ	–	100																														

	<p>Обязательный уровень Задача 2 Как изменится выборочное среднее, мода, медиана и выборочная дисперсия, если каждый член выборки уменьшить в 5 раз? Решение: Пусть раньше член выборки был x_i, а теперь стал $y = \frac{x_i}{5}$. Тогда среднее - уменьшилось в 5 раз. Мода – это варианта с наибольшей частотой. Так как все варианты уменьшились в 5 раз, а частоты остались прежние, мода тоже уменьшится в 5 раз. Медиана – это варианта в середине ряда. Так как все варианты уменьшились в 5 раз, медиана останется на том же месте в выборке и тоже уменьшится в 5 раз. Дисперсия: - уменьшится в 25 раз. Дескрипторы</p> <ul style="list-style-type: none"> • находит условную варианту • определяет как изменится выборочное среднее, мода, медиана и выборочная дисперсия 	
4 мин	<p><i>Работа с теоретическим материалом.</i> Стратегия «Инсерт» («Условные значки») <i>Маркировка текста с использованием значков «✓»-уже знал, «+»-новое, «-»-думал иначе, «?»-есть вопросы (по мере чтения ставятся на полях справа).</i> Лист теории Вычисление выборочных средних и дисперсии при больших (очень малых) значениях вариантов. Для выборочного среднего и выборочной дисперсии справедливы следующие свойства:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Если варианты увеличить (уменьшить) на одно и то же число C, то выборочное среднее также увеличится (уменьшится) на это число, а выборочная дисперсия останется неизменной. 2. Если варианты увеличить (уменьшить) в h раз, то выборочное среднее также увеличится (уменьшится) в h раз, а выборочная дисперсия увеличится (уменьшится) в h^2 раз. <p>Из свойств вытекает метод упрощённых вычислений.</p> $u_i = \frac{x_i - C}{h},$ <p>Вводим новые варианты где C и h – специально подобранные постоянные. Согласно свойствам получаем</p> $\begin{cases} \bar{x}_x = \frac{\bar{x}_x - C}{h}, \\ D_x = \frac{1}{h^2} \cdot D_x, \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} \bar{x}_x = h \cdot \bar{x}_u + C, \\ D_x = h^2 \cdot D_u = h^2 (\bar{u}^2 - (\bar{x}_u)^2). \end{cases}$	Приложение 2
10 мин	<p>Решение задач в группах Продвинутый уровень Задача 3 Вычислить упрощённым способом среднюю арифметиче-</p>	Приложение 3

скую и дисперсию распределения рабочих по выработке по данным табл. 1.

Решение:

Возьмём постоянную h , равную величине интервала, т. е. $h = 6$, а постоянную C , равную середине одного из двух срединных интервалов, например пятого, т. е. $C = 121$. Новые варианты теперь имеют вид $u_i = \frac{x_i - 121}{6}$.

Дальнейшие вычисления представим в табл. 2.

$(x_{i-1}; x_i]$	\tilde{x}_i	$u_i = \frac{x_i - 121}{6}$	m_i	$u_i m_i$	$u_i^2 m_i$
94 – 100	97	-4	3	-12	48
100 – 106	103	-3	7	-21	63
106 – 112	109	-2	11	-22	44
112 – 118	115	-1	20	-20	20
118 – 124	121	0	28	0	0
124 – 130	127	1	19	19	19
130 – 136	133	2	10	20	40
136 – 142	139	3	2	6	18
Σ		-	100	-30	252

Таблица 2

В итоговой строке табл. 2 имеем

$$\sum_{i=1}^8 u_i m_i = -30, \quad \sum_{i=1}^8 u_i^2 m_i = 252.$$

Тогда,

$$\bar{x}_\varepsilon = h \cdot \bar{u}_\varepsilon + C = 6 \cdot (-0,3) + 121 = 119,2,$$

$$D_x = h^2 (\overline{u^2} - (\bar{u}_\varepsilon)^2) = 6^2 (2,52 - (-0,3)^2) = 87,48.$$

$$\pi_\varepsilon = \frac{1}{100} \cdot (-30) = -0,3, \quad \overline{u^2} = \frac{1}{100} \cdot 252 = 2,52.$$

Как видим, найденные значения совпадают с вычислениями, выполненными в первом примере.

Дескрипторы

- переходит к условным вариантам
- находит выборочную среднюю интервального вариационного ряда
- находит выборочную дисперсию
- находит среднее квадратическое отклонение

2 мин

Рефлексия. Подведение итогов урока.

Учащимся предлагается ответить на вопросы, которые помогут учителю понять, насколько хорошо обучающихся усвоили изученный материал, над чем предстоит поработать на последующих уроках.

- 1) Что вам понравилось при изучении данной темы?
- 2) Что вы запомнили очень хорошо?
- 3) Что вызывало у вас сложность при изучении данной темы?

		<i>Домашнее задание:</i> знать формулы нахождения несмещенных оценок	
<p>Дифференциация – каким образом Вы планируете оказать больше поддержки? - какие задачи Вы планируете поставить перед более способными учащимися?</p>	<p>Оценивание – как Вы планируете проверить уровень усвоения материала учащимися?</p>	<p>Здоровье и соблюдение техники безопасности</p>	
<p>При постановке вопросов низкого и высокого порядка. В ходе урока ребятам, в зависимости от испытываемых трудностей, оказывается дифференцированная поддержка. <i>Также в данном КСП дифференциация по заданиям (простой уровень, обязательный уровень, продвинутый уровень)</i></p>	<p>Через достоверность ответов обучающихся и качество выполнения письменных заданий.</p>	<p>Проветривание кабинета до начала урока. Наблюдение за осанкой обучающихся.</p>	

КСП по предмету «География»

Имя учителя:	Тамабаева Н.А.	
Предмет / Класс:	11 класс	
Какой урок какой недели	1 урок 1 неделя	
Название главы или раздела:	Раздел 1. Методы географических исследований 1.1 Общегеографические методы	
Тема урока:	Тема: Актуальные методы географических исследований	
Цели обучения:	Цель обучения: 11.1.1.1 - применять элементы географической экспертизы согласно теме исследования; 11.1.1.2 - применять методы экспертных оценок согласно теме исследования	
Критерии оценки:	Применение: различает и применяет элементы географической экспертизы и методы экспертных оценок согласно теме исследования	
Дифференцированные учебные задачи		
Объяснение новой темы	Совместная работа (1,2 задания) Обучение путем представления задания и представления правильного ответа	Индивидуальная работа Задание, самостоятельное выступление обучающихся

Время	Этапы	Задание	Цель задания	оценка	Ресурсы
1 минут	организация	<p>Вызов: <i>Что приходится делать людям в том случае, если собственных сил и знаний не хватает, чтобы решить стоящую задачу или найти выход из сложившегося положения?</i></p> <p>В таких случаях мы спрашиваем совета и поддержки, мы прислушиваемся к чужому мнению и принимаем верное решение.</p> <p>Облачение этого процесса в строгую научную формулировку «Экспертная оценка» и служит основой «Метода экспертных оценок».</p> <p>Цель метода – это получение оценки для принятия решения.</p>	узнает, что он изучает и для чего изучает		Презентация слайд 1
7-8 минут	Новый урок	<p>Методы экспертных оценок бывают:</p> <p><u>Индивидуальные</u> - основаны на использовании мнений экспертов-специалистов. Прогноз формируется на основе интервью с экспертом</p> <p><u>Коллективные экспертные оценки</u> - предполагают определение степени согласованности мнений экспертов по перспективным направлениям развития объекта прогнозирования.</p> <p>Комбинированный метод позволяет исключить ошибки</p>	Изучение новой темы	Различают особенности применения индивидуальных, коллективных и комбинированных методов экспертных оценок	Презентация слайды 2-6

		<p>при опросе экспертов и повысить достоверность результатов оценки.</p> <p><i>Какова процедура проведения экспертной оценки?</i></p> <p>Количество экспертов может колебаться <u>от 10 до 150 человек</u> в зависимости от сложности объекта.</p> <p>Окончательная оценка может определяться как среднее суждение или как среднее арифметическое значение оценок всех экспертов.</p> <p>История</p> <p>Несмотря на древность профессии эксперта научные методы анализа экспертных суждений получили свое развитие лишь во второй половине XX в</p> <p>И главной задачей работ было прогнозирование воздействий научных разработок будущего на ведение войны. И одна из них - «Метод Дельфи».</p> <p>Свое название метод получил от названия города Дельфы - резиденция Дельфийского оракула.</p>			
8 минут	Опыт	<p>Суть метода Дельфи: позволяет учесть мнение всех участников группы экспертов по обсуждаемому вопросу путем последовательного объединения идей, выводов и предложений прийти к согласию.</p>	<p>Изучение новой темы через опыт-исследуют историю появления метода. Выясняют</p>	<p>Оценивают недостатки и и преимущества метода</p>	<p>Презентация слайды 7-12</p>

	<p>Этапы организации и проведения оценки методом Дельфи-подбор экспертной группы и группы аналитиков (20 человек и не более). Аналитики предоставляют экспертам обновленные опросники до установления единого мнения. После анализа выводов разрабатываются окончательные рекомендации.</p> <p>Практическое использование метода «Дельфи»-это – виды осуществляемых работ для получения оценки.</p> <p><i>Где же можно использовать метод Дельфи? В каких сферах?</i></p> <p>Современный дельфийский метод может и используется плодотворно во многих отраслях и сферах народного хозяйства.</p> <p><i>Какие же особенности надо учитывать при применении метода Дельфы?</i></p> <p>-имеется определенный комплекс действий, используемых при выборе метода.</p> <p>- промежутки между турами должны длиться не более месяца;</p> <p>– вопросы анкеты должны быть четкими, а ответы – однозначными;</p> <p>Преимущество метода в том,</p>	<p>особенности , достоинства и сферы использования методов</p>	<p>Дельфи, предлагают сферы использования метода</p>	
--	--	--	--	--

		<p>что удобен в применении.</p> <p>Недостатки метода в том, что он требует много времени, а также субъективность оценок.</p>			
3 минут		<p>Другие географические методы:</p> <p>Наиболее распространенные - метод контрольного списка, матричные и сетевые методы.</p> <p>Методы контрольного списка разрабатываются для определённых объектов и видов деятельности предприятий и служат основой для характеристики воздействия.</p> <p>Минусы метода: Метод малоэффективен для выявления непрямых воздействий, а также несколько воздействий, которые могут усиливать или ослаблять суммарное воздействие</p> <p>Матричный метод. Взаимодействие между конкретным видом деятельности и компонентом окружающей среды отмечается в клетке на пересечении столбцов и рядов. В ячейках могут быть помещены символы, обозначающих влияние (прямое, косвенное, совокупное), цифры обозначают бальную оценку</p>	<p>Узнают другие методы географических исследований</p> <p>Анализируют пример контрольного списка по таблице в учебнике:</p> <p>Изучают Схему, на которой показана сеть воздействий.</p>	<p>Делают анализ на примере контрольного списка по таблице учебника.</p> <p>Использование приведенной таблицы путем анализа данных и делают вывод</p> <p>Объясняют применение метода и делают выводы по данным графиков, делают прогноз влияния приведенного проекта на окружающую</p>	<p>Презентация слайды 14-16</p>

		<p>величины воздействия и масштаб воздействия.</p> <p>Метод потоковых диаграмм и сетевых графиков иллюстрирует множественные связи между проектной деятельностью и компонентами окружающей среды, позволяет полно и наглядно представить воздействие.</p>		щую среду	
	Закрепление	<p>У каждого из рассмотренных методов есть свои достоинства, недостатки и область применения. Эффективным является совместное применение нескольких из рассмотренных методов.</p>	<p>Знают методы экспертных оценок и их роль в определении влияния конкретного проекта на окружающую среду</p>	<p>Предлагают на выбор элементы того или иного метода экспертных оценок согласно теме исследования и анализируют их действенность</p>	<p>Презентация слайды 17</p>

ОБРАЗЕЦ УРОКА ДЛЯ ВСЕГО КЛАССА

Курс: гуманитарные дисциплины

Тема: история

Вид деятельности: экскурсия по историческим местам

Экстраверты: проинтервьюировать одноклассников, выяснить, кто куда хочет пойти.

Интроверты: прочесть письменные ответы на вопрос о том, какие места обучающихся больше всего хотят посетить

Визуальный: прочесть туристские проспекты о каждом из этих мест

Аудиальный: прослушать аудиокассету с записью объяснений экскурсовода или обмен впечатлениями учителей и учеников, уже посещавших эти места, или просмотреть соответствующий фильм.

Кинестетический: если ученик не относится к IV типу Колба, определите его в пару к учащемуся IV типа для предварительного визита (см.: вид деятельности, предложенный ниже для типа IV).

Механический: подготовить карту-схему предполагаемого места экскурсии в дополнение к ее примерному расписанию, которое может быть подготовлено другими учащимися или ими же самими, если они одновременно относятся к синтетическому типу (см.: вид деятельности, предложенный ниже для синтетического типа).

Аналитический: провести статистический анализ данных опроса мнений класса.

Синтетический: просмотреть расписание занятий класса, часы работы музея, учесть предпочтения обучающихся и на этой основе составить расписание экскурсии.

Чувственный: спросить учителей о том, что они знают о различных исторических достопримечательностях, которые можно посетить, и об их рекомендациях для данного конкретного класса или же опросить директоров различных исторических достопримечательностей о том, что посещение каждого места даст учащимся.

Мыслительный: подготовить вопросы для интервью.

Рефлексивный: собрать информацию об исторических достопримечательностях в библиотеке и дома, подготовить список вещей, которые учащимся необходимо взять с собой.

Импульсивный: работая в малых группах, сравнить информацию об исторических местах, полученную из разных источников, и выступить со списком рекомендаций относительно того, что брать с собой и как готовить экскурсию.

Усилители: написать отчет об экскурсии с выделением различий между несколькими ранее посещавшимися местами.

Усреднители: написать отчет об экскурсии с выделением сходств между несколькими ранее посещавшимися местами.

Тип I: после экскурсии — обсудить впечатления.

Тип II: сделать обзор объективной информации, прочесть документальные материалы о достопримечательностях.

Тип III: просто принять участие в экскурсии.

Тип IV: сделать предварительный визит (возможно, каждый ученик этого типа пойдет на свой участок), чтобы выяснить, что будет наиболее интересным для класса.

Общий ко всем предметам

Курс: иностранный язык

Тема: образование

Вид деятельности: сравнение систем образования США и любой другой страны

Экстраверты: спросить учителей об их отношении к распространенным представлениям о различиях между американской системой образования и системой образования рассматриваемой страны — сильные и слабые стороны каждой системы.

Интроверты: перечислить на листе бумаги все, что они знают о сильных и слабых сторонах американской системы образования и системы образования другой страны; проверить адекватность своих предположений при выполнении различных заданий этого раздела учебника; зафиксировать все несоответствия.

Визуальный: прочесть книгу о системе образования рассматриваемой страны.

Аудиальный: послушать, как учителя сравнивают две системы образования, или просмотреть фильм о системе образования другой страны.

Кинестетический: посетить различные классы в американских школах и сделать наблюдения в отношении преподавания, учебных планов и поведения обучающихся, затем просмотреть фильм о системе образования другой страны с демонстрацией уроков и практических занятий (или проинтервьюировать выпускника школы другой страны, в зависимости от фактора интровертности/экстравертности) и наглядно продемонстрировать различия (например, показать всему классу слайды или сделать устное сообщение с раздаточными материалами и т.д.).

Механический: нарисовать карту сходств.

Аналитический: прочесть статью из иностранной печати об американской системе образования и выяснить, согласны обучающиеся или нет с точкой зрения автора и как, по их мнению, эта точка зрения сформировалась

Синтетический: предложить образовательную программу, которая совмещала бы в себе лучшие черты двух систем образования — защитить свою позицию.

Чувственный: опросить выпускников средних школ других стран об их учебном опыте.

Мыслительный: подготовить вопросы для этого интервью

Рефлексивный: дома подготовить сообщение о различиях или сходствах между образовательными системами обеих стран и на следующий день представить его классу

Импульсивный: работая двумя командами, подготовить и провести диспут на тему «В чем американская система образования превосходит систему образования другой страны?» (или наоборот).

Усилители: написать сочинение, в котором подробно рассматриваются различия между двумя системами

Усреднители: написать сочинение, в котором выявляются сходные черты двух систем.

Тип I: работая в малых группах, обсудить представления обучающихся класса о том, какие возможности дает каждая система, их преимущества и недостатки, или вести журнал своих наблюдений за жизнью американского класса (или найти ученика другой страны, с которым можно переписываться по этому вопросу) и сравнить их с наблюдениями одноклассников

Тип II: прочесть несколько статей об обеих образовательных системах, определить культурную принадлежность и ориентацию каждого автора и подготовить анализ того, на каких культурных и личных ценностях строит каждый автор свои рассуждения об образовании

Тип III: при возможности посетить класс другой культурной принадлежности или просмотреть видеозапись работы класса в другой стране; найти сходства и различия с американской системой.

Тип IV: подготовить «проект» (в форме статьи, устного сообщения, графического построения или любой другой форме, которую только может выдумать ученик IV типа) по системам образования США и другой страны, собрав данные посредством личных изысканий, интервьюирования учителей, переписки с иностранными педагогами.

Курс: математика

Тема: графы

Вид деятельности: предпочитаемые виды внешкольных занятий

Экстраверты: опросить одноклассников с целью выяснения, чем они занимаются после уроков (эти данные будут использованы для построения графа предпочтений).

Интроверты: прочитать результаты опроса, опубликованного в печати или где-либо еще и посвященного тому, что обучающихся чаще всего делают после школы; собрать статистику, необходимую для построения графа.

Кинестетический: представить полученную информацию в виде процентных соотношений или в другой форме, необходимой для построения графа.

Синтетический: исследовать имеющуюся статистику, чтобы выяснить, какой тип графа — линейный или нелинейный — больше всего подходит для выполнения поставленной задачи; разработать модель графа.

Чувственный: опросить учителей о том, что они делали после школы, когда сами были учениками (эта информация может быть использована для построения второго графа; она может быть совмещена с информацией о современных обучающихся для построения графа сравнения; также она может использоваться как дополнительная информация к другим заданиям, например для подготовки доклада)

Мыслительный: подготовить вопросы к интервью для чувственного типа; выделить тенденции — как изменилось общество за эти поколения и как это отразилось на различиях во внешкольной деятельности, если это произошло

Рефлексивный: для обучающихся синтетического типа подготовить заранее дома список возможных видов деятельности, которые можно было бы учитывать в вопросах интервью или при построении графов; для обучающихся аналитического типа просмотреть статьи по проблемам досуга/рабочего времени и определить, какие виды деятельности из указанных будут с наибольшей степенью вероятности интересовать обучающихся их возрастной группы

Импульсивный: работая в малых группах, методом мозгового штурма выделить наиболее типичные виды деятельности

Тип I: в малых группах обсудить различные виды деятельности и определить, какие из них являются наиболее значимыми для включения в граф.

Тип II: провести сортировку данных

Тип III: письменно зафиксировать всю полученную информацию; определить доступные средства построения графов (компьютер, рисование и т.д.).

Тип IV: изобразить в виде графа возможные предпочтения обучающихся в 2020 году.

Тема коучинг-занятия: Оптимизация домашнего задания в контексте обновления содержания образования и дифференциации обучения.	Дата
Цель: осмысление необходимости сбережения здоровья, недопущения перегрузок обучающихся, связанных с увеличением объема и интенсивности домашней учебной нагрузки и оптимизации нагрузки через дифференциацию. Задачи: Выработка рекомендаций по вопросам организации дифференцированных домашних заданий.	
Проблема: учениками затрачивается много времени на выполнение домашнего задания по	

отделным предметам			
<p>Ключевая идея: Если педагог правильно дозирует домашнее задание по своему предмету согласно рекомендациям инструктивно методического письма, Приказа Министерства образования № 182, сан пины, учитывая возрастные особенности ученика, то качество образования и уровень обучения обучающихся будет соответствовать требованиям времени.</p>			
<p>Подход, основанный на сотрудничестве: коллаборативное обучение, диалоговое обучение, критическое мышление; конфиденциальность, креативность, активность, созидание.</p>			
<p>Форма работы: Технология деловых игр: работа в малых группах</p>			
<p>Время работы: 35 мин</p>			
<p>Ресурсы: раздаточный информационный материал для занятия, презентация, интерактивное оборудование, маркеры, стикеры, плакаты</p>			
<p>Коуч: Команда развития профессионального сообщества школы</p>			
Время	Вид работы	Деятельность коуча	Деятельность участников
1 мин.	<p><i>I. Организационный момент</i> <i>1. Распределение по группам</i> - Я прошу пройти за столы. Номер стола указан у вас на стикере</p> <p><i>II. Стадия вызова</i> <i>1. Введение в проблему.</i> <i>Сообщение темы и цели занятия.</i> - Целью нашего занятия является осмысление необходимости в дозировании домашнего задания ученикам. Домашнее задание – самостоятельное</p>	Приветствует участников. При входе выбирают стикер (с цифрами «8» «9» «10» «11»	Приветствуют коуча Рассаживаются в соответствии с цифрами на стикере. Рассаживаются по четырем группам «8» «9» «10» «11»
4 мин.		Презентация. Слайды с анализами анкетирования. Знакомит с результатами анкет учеников.	Знакомятся с результатами анкетирования. Критически осмысливают поставленную задачу.

	<p>выполнение обучающимися заданий учителя по закреплению и более глубокому усвоению изучаемого материала, а также его применению на практике, развитию творческих способностей и совершенствованию учебных умений и навыков;</p>		
	<p>-Было проведено анкетирование учеников по параллелям 8х, 9х, 10х, 11 х классов. Далее работа по слайдам презентации (все слайды и графики)</p>		
15 мин	<p>III. Стадия осмысления</p> <p>1. Работа в группах. Работа в группах строится на определенных правилах, которые вам знакомы. Вспомним некоторые из них.</p> <p>- У вас на столах раздаточный материал. Используя его и свой профессиональный опытмы вам</p>	<p>(графики, диаграммы, Приказ №182, расписание уроков, маркеры, стикеры, бумага 3 листа А3)</p> <p>Предлагает ресурсы. Наблюдает за работой групп, направляет, формативно оценивает.</p>	<p>Активно работают с расписанием уроков.</p> <p>Спикеры групп высказываются с места (8,9,10,11)</p>

	<p>предлагаем поработать с расписанием уроков в 5, 6, 7 классах и определить общее время на выполнение домашнего задания.</p> <p>-Сравните полученное время по каждому дню с нормативами по объему домашнего задания (на один учебный день) с учетом затрат на его выполнение. Какой вывод вы можете сделать? Таким образом у нас получается, что время, которое дети должны затрачивать на выполнение домашнего задания по всем предметам соответствует нормативам. Но голос ребёнка позволяет сделать другой вывод. И над этим надо задуматься... (составление рекомендаций на слайд)</p> <p>-Какие рекомендации вы могли бы дать со своей профессиональной точки зрения? Как построить работу учителя по</p>		<p>Вырабатывают рекомендации для учителя.</p>
--	---	--	---

	<p>организации д/з, чтобы повысить мотивацию, не допускать перегрузок. Что может сделать учитель для того, чтобы ученик правильно распределял своё рабочее время на подготовку д/з?</p>		
<p>По 3 минуты на группу =9 минут 3 мин</p>	<p>2. Презентация идей. -А теперь предлагаем спикерам групп подвести итог работы групп.</p> <p>Подведение итогов по выработке рекомендаций.</p>	<p>Выслушает мнения групп.</p> <p>Коуч формативно оценивает выступления каждой группы.</p>	<p>Спикеры групп презентуют выработанные рекомендации.</p> <p>Обобщают рекомендации.</p>

2мин	<p><i>IV.Стадия рефлексии.</i></p> <p>- Любая работа требует профессионального подхода. Сегодня, благодаря вашему профессионализму, мы имеем рекомендации, от которых зависит, насколько наши дети ежедневно будут загружены при выполнении домашнего задания .И, конечно, учителю при планировании домашнего задания нужно использовать все нормативные документы, создав условия для комфортности обучения ученика. Учитель должен осознать степень трудности своего предмета и учитывать индивидуальные особенности ребёнка, тем самым внедряя дифференцированный подход.</p> <p>- Прделанная работа носит информационный характер. В 3 четверти в плане развитияшколы запланированконтроль</p>	<p>Благодарит за участие в работе.</p>	
------	--	--	--

Содержание

	Введение.....	142
1	Требования к составлению дифференцированных заданий с учетом направления и профиля обучения в 10-11 классах МКШ.....	144
2	Методические рекомендации по составлению дифференцированных заданий для оценивания учебных достижений обучающихся по предметам 10-11 классов МКШ.....	180
	Заключение.....	245
	Список использованной литературы	246
	Приложение	248

**ШЖМ 10-11-СЫНЫП ПӘНДЕРІ БОЙЫНША
БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН БАҒАЛАУ ҮШІН САРАЛАНҒАН
ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚҰРАСТЫРУ БОЙЫНША
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ
ПО СОСТАВЛЕНИЮ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫХ
ЗАДАНИЙ ДЛЯ ОЦЕНИВАНИЯ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ
ПО ПРЕДМЕТАМ 10-11 КЛАССОВ МКШ**

Басуға 23.11.2020 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріптірі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 17.

Подписано в печать 23.11.2020 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт TimesNewRoman. Усл. п.л.17.